Verner von Heidenstam

Hans Alienus

SNILLE OCH SMAK

SVENSKA KLASSIKER
utgivna av svenska akademien

heidenstam hans alienus

Verner von Heidenstam

Hans Alienus

Under redaktion av Gudmund Fröberg
och med inledning av Ulf Linde

SVENSKA KLASSIKER
utgivna av svenska akademien
i samverkan med
bokförlaget atlantis

Verner von Heidenstam
Hans Alienus.
Atlantis, Stockholm

© 1995

inledning: Ulf Linde
och Svenska Akademien
textversion, kommentarer
och ordförklaringar:
Gudmund Fröberg och
Svenska Akademien

formgivning och typografi:
Anders Ljungman och Johan Melbi

pdf-generering:
Megin Media 2003

Innehåll

Ulf Linde: Den fördärvade naiviteten 7

I. LÖFTET 23

1. Hans Alienus bevistar mässan och åker till en bagarbod 49
2. En löftesafton under vilken ingen håller sitt löfte 73
3. Den moderna anden och den helige faderns nåd 91
4. Hans Alienus blir åter enstöring 105
5. Ett fornfynd 127
6. Fader Paviani slår nya trådar i väven och bugar sig i stället för att uttala ett visst opassande ord 144
7. Hans Alienus blir påvlig nuntius 164

II. HADES 211

1. Hades 229
2. Hans Alienus äktar fyra hustrur och anför Babylons härskara . . . 238
3. Sardanapal. 266
4. Sardanapals levande lustgård 282
5. Ahirab 291
6. Sardanapals bål 300
7. Hans Alienus uppsöker Pontius Pilatus i Jerusalem 308
8. Skuggan 318
9. Lyran 321
10. Mejseln 325
11. Hans Alienus blir romersk kejsare 328
12. Hans Alienus blir gud 339

III. HEMKOMSTEN 357

1. Hemkomsten 369
2. Fadern 387
3. Julen 402
4. Vingpennan 414
5. Ensamheten 423

Kommentarer och ordförklaringar 449

Den fördärvade naiviteten

av Ulf Linde

I maj 1990, femtio år efter Heidenstams död, medgav de testamentariska bestämmelserna att man öppnade en koffert som tillhört hans första hustru, Emilia Uggla. 565 brev som han sänt henne blev därmed tillgängliga för eftervärlden. Magnus von Platen fick i uppdrag att gå igenom dem; att han skötte uppdraget beundransvärt omdömesgillt framgår av den bok han gav ut 1994, *Verner von Heidenstam och Emilia Uggla, ett äktenskap*. Av boken framgår dessutom att den roman som härmed ges ut på nytt, *Hans Alienus*, knappast är den fantasmagori den verkar vara. Alla berättelsens förvecklingar, alla härvor – än sublima, än groteska, nästan alltid osannolika – verkar närmast kalkerade på berättarens egen siluett. Likheten är slående.

Hans Alienus skrevs åren 1888–92, en del partier möjligen ännu tidigare. För Heidenstam själv var det fyra osannolika år. Han hade länge bott utomlands, oförmögen att stå ut med åsynen av de släktingar som visserligen försörjde honom men som betraktade honom som en deformerad kvist på stamträdet, en oförbätterlig odåga. 1888, nära 29 år gammal, debuterade han så med *Vallfart och Vandringsår* – och blev i ett slag en celebritet. Den skygge och sjuklige odågan såg sig plötsligt omsvärmad inte bara av det litterära etablissemanget utan också av den s.k. förnäma värld som förkastat honom och väckt hans revanschlust. Från att ha varit en tungsint och plågad enstöring, i harnesk mot allt, tycktes han över en natt ha förbytts i ett oemotståndligt kvickt och charmfullt salongslejon med en framgång hos kvinnor som fick hans bäste vän, Oscar Levertin (själv knappast fläckfri), att mena att han solkade ner sig. Efter några år hade också äktenskapet med Emilia Uggla upplösts.

De ideliga maskbytena i romanen, hjältens pendlande mellan

svårmod och upprymdhet, hans förakt för det krassa borgarsekel som han utan egen förskyllan råkat födas i, hans lust att fly in i andra sekler – som Sardanapals –, det sexuella turistandet – allt är hämtat ur Verner von Heidenstams egen tillvaro. Om romanen är motsägelsefull, vilket den nog är, beror det på att den som skrev den själv var full av motsägelser, och av breven att döma oförmögen att reda ut dem. Åren då *Hans Alienus* skrevs var de mest kaotiska i Heidenstams liv.

Romanens fyrverkeri av tankar verkar också ganska nyckfullt avlossat. I själva verket hade pjäserna apterats under flera år.

På sommaren 1881 började Heidenstam studera måleri i Paris – ganska håglöst eftersom han misstrodde sin talang. Han blev kvar under närmare två år och hann under den tiden insupa de nya och omstörtande idéer som kommit i svang, formler som var som klippta och skurna för att artikulera det trots han kände inför den ärbara konvenans som inte ville veta av honom själv. Väckt till ett mer anarkistiskt än socialistiskt patos kom han snart att kalla sig Verner Hundhedning, en som trodde »varken på Gudar eller dj----r«. Han lät sin smak för muntra blasfemier få fria tyglar, och att han skulle odla den en tid framöver ger första delen av *Hans Alienus* klart besked om.

Men hur mycket var pose i hans rabulistiska framtoning?

Som poet hade han haft Tegnér och Runeberg till ledstjärnor, och – framför allt – Schiller. Ännu sommaren 1885 kunde han skriva detta till sin hustru:

> Kom om aftonen till Weimar. Blev där hela följande dagen, och anser den dagen den största i mitt liv. Satt en halv timma *ensam* (pigan gick ut) i Schillers rum framför hans säng där han dog och slog på hans gamla tonlösa piano.

Den hädande nihilisten, rebellen, Strindbergs vän, hänförd av några stumma reliker från Weimar-klassicismens dagar? – hur går det ihop? Det går inte ihop. Hur Hans Alienus än grubblar

får han det aldrig att gå ihop. Han är i grunden kluven och de båda halvorna förblir främmande för varandra hur han än beter sig.

Romanens motto är hämtat från Schiller, och det är också till Schiller man bör gå om man vill förstå arten av den försoning som hjälten söker. I dikten *Greklands gudar* hade Schiller skrivit:

Wo jetzt nur, wie unsre Weisen sagen,
Seelenlos ein Feuerball sich dreht,
Lenkte damals seinen goldnen Wagen
Helios in stiller Majestät.

›Ja, där nu – som våra vise svara –
livlöst välver sig ett klot av ljus,
styrde Helios fordomdags sitt klara
purpurspann vid kitharödiskt brus.‹

Övers. Bertil Malmberg

Schiller ställer här antikens natursyn mot den moderna tidens: där grekerna i solen sett en gud köra sin vagn i stilla majestät ser den moderna människan ett själlöst eldklot snurra i rymden. Det vetenskapliga förnuftet – i Heidenstams roman personifierat av den tyske lärde – har tömt tillvaron på själ och mening; allt som återstår är mekanisk rörelse, glädjelös –

Gleich dem toten Schlag der Pendeluhr.

›död som slaget av ett pendelur‹

Övers. Bertil Malmberg

I *Greklands gudar* manar Schiller fram släktets barndom. Men om dikten fortfarande berör oss beror det inte på vad vi vet om grekernas gudar; det är inte dem vi minns utan vår egen barndom. En gång levde tingen för oss, de var personliga väsen som vi talade till och trodde att vi kunde beveka. Vi lekte med dem helt enkelt.

För Heidenstam skulle hans egen barndom jämt stå i ett förklarat ljus. Mormodern på Olshammar hade låtit honom härska över ett eget rike, Lajsputta, där hans fantasi varit lag och varje stoftgrand lytt hans minsta vink. Sedan kom skolgången som fick alla hans svagheter att gå i dagen: ordblindheten, oförmågan att koncentrera sig, de tuberkulösa halskörtlarna, huden som flagade … En odugling med ruggiga vingar kröp fram ur den infantila kokong han lyckats spinna kring sig. I hans fall måste utdrivandet ur barndomens paradis ha varit ovanligt brutalt; helt tycks smärtan heller aldrig ha gått över.

På sätt och vis bet de vuxnas dressyr inte på honom. Han förblev oemotståndlig som ett barn, hänsynslös som ett barn, lättsårad som ett barn, lynnig som ett barn, otillförlitlig som ett barn, överdådig som ett barn … De fräcka upptåg som Hans Alienus iscensätter i romanens första del är när allt kommer omkring idel barnsligheter.

Men om man bara uppfattar romanen som ett inventarium över Heidenstams personliga idiosynkrasier har man ändå läst för grunt. Hans hållning representerade något allmängiltigare än så. Man behöver bara lyssna till en bekännelse från ett annat av seklets oefterrättliga barn, Rimbaud, för att inse det: »Hade jag inte en gång en heroisk, sagolik barndom, värd att skrivas ned på gyllene blad – jag var alltför gynnad av lyckan! Vilket brott, vilken irrfärd bär skulden till min svaghet idag?« – Det är också Hans Alienus' vånda i ett nötskal.

Vad rörde det sig om för irrfärder?

Man kan nog tryggt anta att de gått genom vetenskapens territorier. Genom Darwins *Om arternas uppkomst* hade det vetenskapliga synsättet vunnit enormt i prestige mot slutet av 1800-talet, inte minst bland konstnärer. Det gick inte att bortse från de resultat som naturvetenskaperna uppnått – Heidenstam försökte inte ens; sent i sitt liv skrev han att han aldrig kunnat tro där hans tanke tvivlat. Han bejakade det förnuft som befriat

tanken från dogmer och fördomar; Darwin beundrade han till den grad att han brukade presentera sig som jämnårig med *Om arternas uppkomst*. Ändå kunde han inte förlika sig med det vetenskapliga synsättet.

Det synsättet hade upprättat en oöverträdbar gräns mellan det iakttagande subjektet och det iakttagna objektet, och det var just den demarkationslinjen som Heidenstam vägrade att erkänna. »Iakttaga, det är att sitta och se på. Hellre vara det iakttagna!« – eller med den fras som genljuder genom hela romanen: »Att *vara*, ej förklara.«

Barnets värld består inte av en anhopning iakttagna objekt. Barnet umgås med levande ting under sina lekar, dockornas ögon tittar. Så blir den lekande människan på en gång seende och sedd – i sin *fantasi* blir hon sedd. Då är hon också *i* sin värld, inte vid sidan av den. Hans Alienus uttrycker skillnaden så här:

> I den tyske lärdes sällskap har jag alltid förnimmelse av, att han håller mig om foten och säger: Spring icke, utan sätt dig i stället och förklara, huru det går till att springa.

Nu kan man ju invända att utvecklingsläran, som Heidenstam omfattade med entusiasm, faktiskt var en produkt av vetenskapligt tänkande, och dessutom en överlägsen förklaring av naturens kanske största under. På det skulle Heidenstam förmodligen ha replikerat att det var Darwins fantasi, hans *inbildning*, som avtäckt det aldrig tidigare skådade mönstret i naturen, att hans *Om arternas uppkomst* var ett skapelseepos som väl kunde mäta sig med *Genesis* vad gällde suggestiv kraft, att livet, Darwins självrådige skapargud, till sitt väsen var en vilja att nå allt högre stadier, just en vilja – med den klang Schopenhauer givit ordet – och ingen själlös fysikalisk process. O.s.v. (Argument av det slaget går ganska lätt att utläsa ur romanen.)

Men hur Hans Alienus än hånar den moderna vetenskapligheten får han inte bukt med den. Skärvor från den tyske lärdes förhatliga brillor har trängt in i hans egna ögon, och så småningom, mot hans vilja, börjar också hans egen värld att förbytas i en ful bråte iakttagna objekt. Det förnumstiga seklet har till sist lyckats förvända hans syn, smitta honom. När han märker att han själv inte kan låta bli att inveckla sig i förklaringar inser han,

> dignande av trötthet och överansträngning, att han blivit sin egen tankes viljelösa träl.

Det är den insikten som får honom att företa sin pilgrimsfärd. Han måste sona sitt »brott«, för att låna Rimbauds ord.

När Heidenstam omsider kom att betraktas som nationalskald framstod hans ungdoms roman som alltför nervös och gräll, oförenlig med det pompösa epitet som beståtts honom. Men *Hans Alienus* skall inte uppfattas i ett snävt nationellt perspektiv. Det problem som ställs i boken är långt ifrån en särlings hjärnspöke; tvärt om! – det upptog alla dem som snart skulle få en egen rubrik i litteraturhistorien: Symbolisterna. *Hans Alienus* är en symbolistisk roman av stor prakt och självständighet.

I sin självvalda exil åren före romanens tillkomst hade Heidenstam haft liten kontakt med det litterära livet i Sverige; i Schweiz umgicks han en tid med Strindberg, men det var i stort sett allt. Det var heller ingen i Sverige läst författare som skulle förse honom med de instrument som behövdes för att hans eget smala tema skulle klinga med den symfoniska bredd det fått i romanen; det var Nietzsche, då just upptäckt av Georg Brandes. (Förmodligen var det Strindberg som satte Heidenstam på spåret – Strindberg lät ingenting som Brandes skrivit gå sig förbi.)

Heidenstam vädrade ofta sin olust inför allt tal om litterär

påverkan; inte desto mindre medgav han villigt att Nietzsches *Tragediens födelse* fått honom att »falla i förtjusning«. Vilket faktiskt kan vara sant utan att det rört sig om en påverkan – åtminstone om man med påverkan menar en stöt utifrån som tvingar en ur ens egen kurs.

Av de nu tillgängliga breven framgår en detalj som kan verka perifer i sammanhanget, men som antagligen inte är det. Emilia Uggla var en skicklig sångerska och pianist, utbildad vid Musikaliska Akademien, och hon brukade sitta och spela för Heidenstam när han arbetade. I ett brev han sände henne sommaren 1893, då skilsmässan var ett faktum, skrev han:

> Vad jag mest saknar är att icke kunna höra din musik, när jag skriver.

Nietzsche menar i *Tragediens födelse* att den äkta lyrikern utgår från musikaliska stämningar när han diktar, inte från idéer. Han inleder sitt resonemang med att citera just Schiller, och citatet lyder i Peterson-Bergers översättning, som Heidenstam tyckte mycket om:

> Känslan är hos mig i början utan något bestämt eller klart föremål; detta formar sig först senare. En viss musikalisk själsstämning går förut, och först efter denna kommer hos mig det poetiska uppslaget.

Som Nietzsche sedan utvecklar sina tankar om musikens primat bör Heidenstam ha känt igen sitt eget arbetssätt på punkt efter punkt. Läsningen kan därför inte ha bragt honom ur fattningen, tvärtom – förtjusningen kom sig säkerligen av att han fick sin egen konstnärliga grundhållning bekräftad.

Boken innehöll flera sådana bekräftelser. Det antika seende, den *naivitet* med Schillers eget ord, som frammanas i *Greklands gudar* var själva utgångspunkten för argumenteringen i *Tragediens födelse*. Nietzsche menade att människans tillvaro i grunden var ett så förfärande smärtfyllt kaos att hon aldrig skulle ha förmått uthärda med mindre hon låtit ett sken från

sina drömmar lysa över vad som bestått henne. Den homeriska Olympen var just ett sådant sken, en projektion av hennes egna »liknelseartade drömbilder«. Så var det naiva beskaffat – Nietzsche skriver:

> Här erinrar intet om askes, andlighet och plikt: här talar en yppig, ja triumferande tillvaro till oss, i vilken allt är gudomliggjort, likgiltigt om det är gott eller ont. Och så måste iakttagaren stå rätt rådlös inför detta fantastiska övermått av liv och fråga sig, genom vilken trolldryck dessa djärvt sorglösa människor kunde njuta livet så, att vart de än sågo, Helena, »den i ljuv sinnlighet svävande« idealbilden av deras egen tillvaro, log dem till mötes.

Som härskare över riket Lajsputta hade Heidenstam själv druckit den trolldrycken – utan att veta att det var Olympens nektar han druckit. Som vuxen maskerade han sig till Hans Alienus för att få dricka den igen.

Fornglädjen – det nya begrepp han myntat – var alltså inget på en höft tillyxat slagträ som Heidenstam tog till i sin polemik mot åttitalets svenska gråväderslitteratur. Så kan det verka om den polemiken är det enda man intresserar sig för, men inte om man anlägger ett vidare perspektiv. Det går inte att avfärda idéinnehållet i *Hans Alienus* som osammanhängande och nyckfullt utan att samtidigt avfärda Schiller och Nietzsche – eller för den delen de franska symbolisterna, också de upptagna av »liknelseartade drömbilder«. Och av musik.

I sin pamflett *Inbillningens logik* skriver Heidenstam:

> Dikter och bilder kunna sällan eller aldrig väcka min tecknarelust. De äro redan en genomtänkt tanke, en torkad blomma, en steriliserad inbillningssyn. Endast musiken med sin obestämdhet har en outtömlig förmåga att skänka mig tankar och arbetslust.

Av breven att döma tycks det ha varit bokstavligen sant; Emilia Uggla tycks ständigt ha spelat för honom. Mycket i *Hans Alienus* blir begripligare om man vet hur denna musikens alstrande

kraft beskrivs i *Tragediens födelse*. Musiken – »med sin obestämdhet« – framstod för Nietzsche som det omedelbaraste uttrycket för tillvarons odifferentierade urgrund: Det Ur-Enda – guden Dionysos' mörka välde, över vilket Apollon sedan sprider sitt läkande sken, sina liknelseartade drömbilder.

Nietzsche kallar Dionysos för »musikens ande«. Den fullständiga titeln på skriften lyder: *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* (›*Tragediens födelse ur musikens ande*‹).

Gudomen spelar en stor roll också i *Hans Alienus*, inte som vinets gud – Heidenstams alkoholvanor var måttliga – utan som livslustens. Alla i gudens följe är druckna av liv, faunerna, satyrerna, menaderna. Men de förfärande sidor som Nietzsche sett hos Dionysos tonas ned i romanen; Heidenstams gudom är mer lik Schillers:

> Das Evoe muntrer Thyrsusschwinger
> Und der Panther prächtiges Gespann
> Meldete den grossen Freudebringer

> ›Evoë av muntre tyrsussvingarn,
> panterspannet, som förmätet styr,
> båda nu den store glädjebringarn‹
>
> *Övers. Bertil Malmberg*

För pilgrimen Hans Alienus är Dionysos just den store glädjebringaren. Länge nog åtminstone – för mot slutet av romanens andra del, *Hades*, visar sig gudomens destruktiva, kaotiska sida. Det sker när Sardanapal iscensätter sin sista stora orgie där han själv förgås i lågorna. Att Sardanapal är Dionysos, musikens ande inkarnerad, framgår tydligt av en fråga som han själv ställer till Hans Alienus:

> Skulle du väl kalla mig det högsta mänskliga, om jag ej även gudomliggjorde allt det mänskligt onda och låga?

Bara Nietzsches Dionysos talar så.

Scenen med Sardanapal på bålet innebär en vändpunkt i romanen. Pilgrimen undfår en ny insikt inför det brinnande liktältet:

> – O Sardanapal! mumlade han. Du kunde icke bära dig själv. Din förtärda kropp var luckan i din skönhetslära. I det andra var den sann.

Hans Alienus inser att naivitetens ljusa dröm, det underbara skenet – poesin – inte förmår försona människan med allt i hennes tillvaro. Den som drömmer har en kropp som tiden bryter ned och smular sönder. Så öppnar sig ett mörker som inget sken kan lysa upp – sådan är människans lott: hon måste med nödvändighet dö.

I sitt eget rike leker inbillningen med livet som den vill. Sedan vidtar det omöjligas rike – det rike som grekerna såg styrt av Ananke, nödvändighetens gudinna. Ful och ondsint vandrar hon genom hela romanen som Den Gamla Heliga, hon som säger:

> Allt vad du vidrör skall till stoft jag smula.

I borgarseklet kallas hon naturlagarna, och den tyske lärde går i hennes ledband – så olik satyrerna i glädjebringaren Dionysos' följe.

Men när tillvarons obevekligheter börjar göra sig påminda i romanen har det säkerligen inte bara berott på att Heidenstam upptäckt en lucka i de Schiller-Nietzscheska resonemangen om konsten. Som salongs-Sardanapal hade han tvingats inse att hans egen flackande lust heller inte kunde bära sig själv, och att hans egen ungdom höll på att rinna bort. På ett bryskt sätt hade han dessutom tvingats se ett söndersmulat stoft: en juninatt 1887 hade hans far skjutit sig genom huvudet. Sonen var närvarande vid kremeringen, som bör ha gått egendomligt till. I ett brev skriver Emilia Ugglas mor: »Nog föreföll det underligt höra honom tala om huru han höll faderns huvudskål i sin hand, såg hålet efter skottet.«

Från den synpunkten framstår romanens tredje del, *Hemkomsten*, som ett försök att för sent nå försoning med fadern, den kylige och bittre överstelöjtnanten som inte hade velat veta av sin son. Men än en gång blir en sådan läsart för grund.

Vid Sardanapals bål hade Hans Alienus insett att inbillningen aldrig kunde triumfera över det obevekliga vardandet i tid och rum, Den Gamla Heligas domän. Den försoning som till slut ändå inträffar i *Hemkomsten* liknar heller ingen sådan triumf; miraklet är av en annan art.

I tiden och rummet är *per definitionem* alla punkter likvärda. Därför går det heller inte att tänka sig en punkt som vore väsensskild från alla andra – med andra ord: Den Gamla Heligas värld saknar centrum. Den värld som skildras i romanens två första delar uppvisar heller inget centrum – inte ens solen, dit Hans Alienus' fantasi lätt tar honom, är ett centrum. Hjälten irrar genom tiden och rummet – Den Gamla Heligas domäner – på ett sätt som Nietzsche beskrivit så här beskt i *Tragediens födelse*:

> … man betrakte den konstnärliga fantasiens regellösa, av ingen hemmets myt tyglade kringflackande, man tänke sig en kultur, som ej har något fast och heligt ursäte (…) Och nu står den mytlösa människan, evigt hungrande mitt ibland alla förgångenheter, och söker schaktande och borrande efter rötter, måste hon också gräva efter dem i den avlägsnaste forntid. Varpå pekar väl den otillfredsställda moderna kulturens oerhörda historiska behov, dess samlande omkring sig av tallösa andra kulturer, det förtärande insiktsbegäret, om ej på förlusten av myten, av den mytiska hembygden.

Vare sig Heidenstam tagit intryck av det stycket eller ej kan man lugnt konstatera att Nietzsche här levererat en ytterst precis beskrivning av Hans Alienus' anfäktade tankeliv; passusen sätter fingret på den sjuka punkten: »i går«, »i dag« och »i morgon« uppvisar inga kvalitativa skillnader – nuet blir bara *tänkt*: ett fantasteri som Sardanapals Ninive eller den framtid

som skall låta »livets önskan« gå i fullbordan. Så blir Hans Alienus också bara en skugga bland skuggor, eller som Den Gamla Heliga säger:

> Jag har redan böjt hans liv till grubbleri.
> Fast verklighet, det tycktes mest en villa.

Logiken är elementär, om än förbryllande. Av de här två premisserna går det bara att dra en slutsats:

1º) Alla punkter i tid och rum är likvärda. (De skiljer sig åt enbart genom sina lägen; i övrigt har de identiska egenskaper.)

2º) En tidpunkt i det förflutna har egenskapen att den bara kan tänkas; den kan inte förnimmas med sinnena.

Alltså: nuets tidpunkt kan inte förnimmas med sinnena.

Vad blir i så fall kvar av den så kallade verkligheten? En paradox, ett abstrakt spektakel! Inte mer –

> Fast verklighet, det tycktes mest en villa.

Men Heidenstam visste att det för honom själv fanns ett centrum i världen, en punkt väsensskild från alla andra. Annars hade han aldrig plågats av hemlängtan som han gjorde under de år han bodde utomlands. Den punkten strålade av ett eget numinöst ljus som var något annat och mer än bara reflexerna från hans oroligt sprakande tankar: trakten kring Olshammar, »stenarna där barn jag lekt«, furorna i Tiveden …

Sådana fasta punkter i det formlöst flytande, »profana« kontinuet av tid och rum har religionshistorikern Mircea Eliade kallat heliga platser. Heidenstam använde ibland ordet *tempel* – som i romanens underbara upptakt:

Vad är det liv, som bländande jag fann?
Är det ett natthärbärge utan sängar,
där halvt i sömn vi trängas om varann?
Jag spörjer ej om gåtors svar; jag spörjer
hur natthärbärget likt ett tempel vart.

Romanens tredje del, *Hemkomsten*, utspelar sig i ett sådant tempel: Olshammars gamla herrgård – barndomens Lajsputta. Här låter Heidenstam sin pilgrim för en kort tid stå vid målet; han försonas med sin tillvaro – och sitt upphov, fadern. Här befinner han sig vid ursprunget, vid *origo*, den enda punkt i hans tankes koordinatsystem som bestämmer alla andra punkter, den punkt som ensam *är* och inte flackar längs den abstrakta axel som förlorar sig i förflutet och kommande. Heidenstam skriver:

> Han avbröt icke längre fadern med några invändningar och sökte ej mer locka honom ur den ring av kunskapernas ängsligt fladdrande lyktgubbar, som höll honom fången så långt borta från det rum, där han satt med sin son. Men utan att längre veta vad han gjorde, tog Hans Alienus slutligen ett steg framåt och lade handen på stolsryggens kant.
>
> Då lyfte fadern huvudet, och åter såg han för ett ögonblick det insomnade landet utanför fönstret. Han såg i halvmörkret sonen framför sig och såg honom inte längre som förklarare utan som fader, och han förstod hans mening.

För ett ögonblick är Den Gamla Heligas makt bruten. Hon härskar över världen så länge den syns i ljuset från abstraktionen »överallt och alltid«; över ett ojämförligt här och nu har hon ingen makt. Inte över den bejakande kraft, den kärlek, som förmår göra natthärbärget till ett tempel – långtifrån »inbillat«, utan *här*, där man bara behöver ta ett steg framåt och utan att veta vad man gör lägga handen på en stolsryggs kant. *Här*, i rummet där man sitter. Inte där tankens lyktgubbar fladdrar ängsligt.

Det som visar sig så visar sig genom en rämna i tid och rum; inte *i* tid och rum. Den numinösa punkten är en punkt av nåd.

Så, ungefär, kan romanens idéinnehåll anges. Att det är avhängigt av Heidenstams personliga förhållanden går inte att betvivla, men det innebär inte att idéerna skulle vara så excentriska och slarvigt genomförda som ofta påståtts. Kanske var det just för att han visste att stommen av tankar var så fast timrad som Heidenstam kunde låta den bära upp hela det gnistrande höljet av språkliga ornament, nyckfulla arabesker, förföriska effekter, eller kväljande… – kort sagt: all färg. När det gäller koloritens prakt kan romanen väl mäta sig med Delacroix' version av Sardanapals bål.

Fast vad angår oss Hans Alienus i dag, hundra år efteråt? – »Hycklande läsare!…« Se er om i flygplatsernas charterhallar. Där sitter han bland tusen och åter tusen likar och stirrar på skylten GATE, nynnande samma gamla visa:

Rolös kring världen jag ledes.
Längtar dit, där jag icke är.
Främmande allestädes.

Was wir als Schönheit hier empfunden
Wird einst als Wahrheit uns entgegengehn.

Schiller.

I

LÖFTET

Jag sörjer ej att livet går sin kosa
från barnets oro upp mot gubbens lugn.
Jag vördar gubben vid sin kakelugn
och lyssnar gärna till hans svala prosa,
där minnet av hans ungdom skymtar fram
liksom en spräckt gitarr, betäckt av damm
och fläckad utav vin och utan strängar.
Vad är det liv, som bländande jag fann?
Är det ett natthärbärge utan sängar,
där halvt i sömn vi trängas om varann?
Jag spörjer ej om gåtors svar; jag spörjer
hur natthärbärget likt ett tempel vart.
Jag sörjer ej – och även om jag sörjer,
i purpur sörjer jag och ej i svart,
ty också i det största kval vill varmt
jag prisa detta liv, som kallas armt.

Ack, dö ej, dö ej, kraft att stolt förlåta
vart mulet öde och i tårar le,
att som en dåre glädjedrucket gråta,
där andra gråta i förtvivlans ve!
När nu jag sitter i min lövsal just,
har kvällens djupa stillhet väckt en lust
att dikta in i rim på gamla sätten
en saga om en svuren brödraed,
och om en sorglös by, som sov på slätten
fullkomligt gömd bland frusna äppelträd.

Hans Alienus där med ränseln satt
vid dryckesbordet sent en vinternatt
och stirrade bland bränderna i spisen.
Re'n brann på fönstret morgonstjärnan matt
bland frostkristallerna och isen.
På golv och bänkar lågo vid sin mugg
ett lustigt konstnärshovs gestalter sträckta
bland kavaletter och bland halvt betäckta
statyer, ärrade av mejselns hugg,
och alla ljus och lampor voro släckta.
Det var en tyst westfalisk vrå på landet,
som härbärgerade det muntra bandet.

Hans Alienus var ej bygdens barn.
Han var en främling här som allestädes
och föga hjälte för den tid, som glädes
åt träskodiktens snaps och kaffekvarn.
Han hade bänken nära elden makat.
Hans växt var ung. Han hade nyss trätt in.
Hans rock var kantad med ett gråsprängt skinn
och vätt av snön, som äppelträden skakat.
Han drack av ölet, som var mörkt och gott,
och talte från sin bänk om livets lott:

– Omkring mig sucka människor och klaga
och dikta till sin tröst en framtidssaga.
Med sitt »i morgon« döda de »i dag«.
Det är mig som vid kvällens tioslag,
när kyrktornsväktarn tutar i sin lur,
en gammal hedning slagit botten ur
sin tomma, allra värsta dryckeskanna
och höll den som en lur intill sin mun
och sjöng ur djupet av sin mumiebrunn:

»Ditt sekels framtidsdröm skall du förbanna,
ty framtidsdrömmar äro gistna fat,
som ständigt fyllas och som, ständigt flat,
du nästa morgon finner lika tomma.
De äro romantikens blåa blomma
planterad i en jakobinerluva.
Förljuva stunden. Sluta upp att ruva.
Du vet för visst, vad jag, vad var man vet,
där bor i människan en sjuk poet,
som om han får all jordens härlighet
och stek och vin och fullt av mynt i skrinet,
likväl som fordom gråter blod i vinet.
Vad rör det också dig, så framt du samlar
åt dina dagar fröjders överflöd,
om världen bättras eller om hon ramlar
en timme efter sedan du är död.
Kan blott en enda från sin sotsäng visa
tillbaka på ett liv mer rikt än ditt,
då är ditt liv en hjärtlös orättvisa,
då res dig vred och glödga vapnet vitt,
och röva sist, om himlen ock skall skändas,
en lycka som är mer än denna endas.
Likt trött i nattens köld med skägget fruset
en hungrig vandringsman kan lyssna stilla
till festens buller i en bommad villa,
så lyss försagd på avstånd ständigt du
till all den fröjd, som gömts i stundens nu.
Bryt lustigt in dig i det stängda huset.
›I morgon‹ gycklar. Vad du äger, njut.
När almen, som du satt med egna händer
vid älsklingsbänken utanför din knut,
till sist växt upp och längtad skugga sänder,
då orkar, gubbe, du ej mer dit ut.

Och barnen, som du sövt och smekt, de få
på hakan skägg och snegla sniket styggt
mot dina åkrar och det hem du byggt.
Är det för dem, de hårda otacksamma,
du fjättras vid de filistéers kvarn,
fly bröllopsbädden, där två blinda stamma,
och dräp dig, när du får ditt första barn.
Dock – av din ätt skall du den siste bli,
ty ingen son skall födas av din säd.
Hans Alienus, sjunk i mullen ned
av fröjder omvärvd utan sorg och suckan
som skådespelarn hurtigt lindad i
sin röda kappa sjunker genom luckan.« – –
Du stolta sannings härskri i mitt öra!
Du korp som kraxar på ditt hesa mål!
Du dryck, där livets makter sammanföra
så hälsans ört som gift i samma skål!
Behåll ditt gift, men skänk mig övermodet
att leva lycklig för att dö som vis.
I mina heta ådror sjunger blodet,
och varje fiber sjunger livets pris.
Hur ljust står allt och hur oändligt rikt!
Förhoppningar och glada drömmar hopa
ett berg av skatter på min väg och ropa
om glada dagars gång. Jag svindlar likt
en konung, när på knä i koret dignad
i kröningsstund han hör sin riddarvakt
med höjda värjor hyllande hans makt
mångstämmigt jubla: korade, välsignad! –

Då nu Hans Alienus detta sagt,
sjönk han i tankar, och han hade lagt

sin ränsel under armen som en puta.
Allt som den sjunkna brasans dager blev
mer röd på rummets vägg och frusna ruta,
förlängdes skuggorna och draget drev
dem mot varann likt negrer, vilka pruta
med lyfta händer om en eldröd väv.

Hans Alienus följde med sin blick
förvridna skuggorna och dämpat sakta
men upprymt ordet från hans läppar gick:
– Jag brukar ofta skuggorna betrakta.
Det sista mörkrets andar gå på jakt.
De följa oss på huk i dansens takt,
i gillets varma luft vid stråkars läten.
I våra fjät de smyga hamn vid hamn,
och hungrigt söker deras andefamn
att fånga nya rov åt evigheten.
Ack, när jag vet, att en gång släpa stumt
de oss dit ned, där allt är ovisst skumt:
hur värms ej hjärtat för de få, de vänner,
som mött mig i min ungdoms vandringsår.
Snart var av oss på spridda vägar går,
och deras sista milsten ingen känner.
Er blick blir hård, förändrade bli dragen,
och åren tysta snart ert sorl, er sång,
men låt oss mötas här som nu en gång
om femtio år trefaldighetssöndagen.
Dock bleve tomt att dricka och att svira;
ett större, högre syfte ensamt kan
församla oss ånyo. Låt oss fira
om femtio år – en fest för människan.

Hans Alienus' granne lät en skur
av häpna infall från sin tunga vandra.
Han satt där munter och med en statur,
som knappt Vulkanus skulle nänts att klandra.
Hans bröst och mage tyckte man på spe
så kupigt välvda ovanför varandra,
att han från sidan liknade ett B.
Ett slätat dalkarlshår betäckte gult
hans huvud, som var mera friskt än fult:
men tungomålet var en god germans,
ty alla voro tyskar utom Hans.
Först log han länge men blev tankfull sedan.
När han tog ordet, var han allvar redan.

– En fest för människan… Skall något narra
oss till ett möte efter femtio år,
då tarvas påfund, nya och bisarra,
och ingen vanlig konstnärsmaskerad förslår.
Vår Alienus har sin egen hjärna,
som stundom tänder ett fyrverkeri.
En fest för människan, som hånfullt vi…
Nåväl, för min del må vi jaka gärna.
Ett pepprat självhat hört till våra nycker.
Det är på tiden att det är förbi.
Det blir till sist dock mera mening i
hans festförslag än man i början tycker.
Nu alltså reser sig envar och trycker
sin högra hand på min och över den
vi lova högt likt sammansvurna män:
Trefaldighetens dag om femti år
vi skaka åter hand, där nu jag står.
Blott de få fattas, vilka Karons flotte
fört till den kust, som ingen lämnat än.

Ni, mina bröder, ack att ödet måtte
förskona oss att sakna någon vän! –
Här finns i byn – och det är nog måhända –
en enda gata, och där denna enda,
som mellan husen leder smal och krum
med hög ranunkel mellan sina stenar,
styr ut på fältet och försvinner skum
som i ett valv bland äppelträdens grenar,
där står från munkarnas och klostrens dar
en manshög, murad stenfot, som bär kvar
en sådan skåplik nisch med gallerdörr,
i vilken helgonbilder skeno förr.
Där sitter ännu, frätt av regnets droppar
och grensle på en ärgig glob av koppar,
en lysvedsaktigt murknad man av trä.
Hans helgonhuvud hava yxor fällt.
Det kristushuvud yngre tider ställt
på bildens axlar är en skräck att se.
Det är av gips och blodigt rött av rosten,
som stänkt dit in, och sista vinterfrosten
har brutit huvudet i bildens knä.

Den bilden må, så gott en mejsel kan,
när vi med minnen från ett liv som gamla
sett högtidsdagens morgonsol oss samla,
förvandlas till en bild av – människan.
Kring den är stället, där vid lövklädd tunna
och långa bord på gräsets gröna vall
till festligt tåg all trakten mötas skall,
när tiden kastat femtio försvunna
begravna vintrar för sin fotapall.
Av barnen skola två och två i sänder,
när darrande vid stråkars melodi

de höra alla klockor stämma i,
gå fram och smycka med små späda händer
det gamla minnesmärket, i vars fred
den skygga svalan blickar ut från redet,
och lägga kvist vid kvist kring sockeln ned
– och helst en kvist av ett förädlat träd,
av körsbärsträdet eller äppelträdet.

Visst hjälpte bygdens snidare till rätta
den tupp, som förr på kyrkans spira red
liksom en plump på toppen av en etta,
men vilken ortens son är man att sätta
på helgonbildens bål ett huvud sist,
om ej jag själv, som format långt för detta
vår altargrupp, där med en oljekvist
välsignande ur koret änglar sträcka
små vita armar över prästens hår.
De synas långt från torget varje vår,
då portarna slås upp i pingstens vecka.
Skall likväl säkert forskas ut
vem slumpen väljer, må vi lotta.
Här äro tärningarna. – Nio, åtta,
två, fyra! Snart är tärningskriget slut.
Hans Alienus, drick nu raskt i botten,
ty ordningen är din. På rummets golv
för dig jag kastar tärningarna. – Tolv!
Hans Alienus, just på dig föll lotten!

Det var ett skämt av ödet. Nyss beträdes
min tröskel av en man. Han lyfter av
sin lätta ränsel, ställer bort sin stav.
En främling här och allestädes,
han ser sig tveksam kring till dess jag bjuder

min hand förvånad och en stol till sist.
Väl gästens namn Hans Alienus ljuder
i örat obekant, men utan frist
bli snart vi bröder. Vinterkvällen skymmer
och medan så jag ordnar själv vårt bord
till detta samkväm, kedjas ord vid ord.
Vi blotta öppet fröjder och bekymmer.
Han värmer kläderna, som snön har vätt,
och av sin levnads öden han förenar
en länk av skinande och mörka stenar,
den bjärtast brokiga jag kanske sett.
Och, mina gäster, kan det er behaga,
vill med hans lov, fast på mitt eget sätt,
jag nu berätta er hans levnadssaga.

En svensk professor slog en morgonstund
ihop sin bok och började polera
de gyllne brillorna och for som flera
till Tiberns gamla stad att konstatera,
att Nya Rom står på det gamlas grund
och att på Corson romarna flanera.
Han såg på allt med sträng professorsblick.
På en brunett försåg han dock sig illa
och bröllop blev där innan året gick
och nio månader förflöto stilla.
När då en kväll professorn just slog korken
i vinbuteljen och från bordet steg,
blev där ett spring och tissel i hans väg;
och klockan tolv precis kom redan storken.
I nattrock svept som höljd i en brahmans
högtidligt lagda dräkt gick fadern vaken,
och knäsatt blev hos honom, lyst av staken,
en brunögd pilt, och denne pilt var Hans.

Professorn tog ett lexikon förströdd
och strök försiktigt dammet av med ärmen
och skrev med klar och präntad stil på pärmen:
»Till Hans, min son, den gången han blev född!
I vaggan vaknar du en morgonstund
bland spetsar, vilka kanta mössans linning,
och redan välver sig din späda tinning
så hög som ämnad för en kronas rund.
Omkring dig mullra inga hemska floder,
i skuggan krafsar icke ulvens klo.
På rummets tröskel vaktar hemmets ro
och lutad över vaggans kant din moder.
På väggen blänker skön och rik tapet.
Där hänger hennes myrtenkrans bevarad.
Du undrar storögd, du som intet vet,
men småningom var gåta blir förklarad.
Du får en lustig Noaks ark, min prins,
och kor och hästar beta täckets siden,
och likt en tjänare, som sagor minns,
står uret i sin vrå och ropar tiden.
I varma tyg man kläder din gestalt
och likt en väntad ser du ordnat allt.
När du i parken prövar första stegen,
stå blomstren bugande i rad längs vägen.
I träldom spira örterna på tegen.
Den själ, som dåsat under djurets panna
som musslan sover i sitt trånga skal,
går världen runt och hämtar hem det sanna
till mänskopannans rymligt välvda sal.
Men tag, min son, ett råd så gott som två.
Det främsta blir dock aldrig att förklara,
ej att vid sidan sitta och se på,
men livets största bud är: Du skall *vara!*«

Professorn hade, och det var hans tur,
svagt bröst och räntebärande kuponger.
Han gav på båten lugnt sin professur
och satte bo med små rokoko-ur,
statyer, bokskåp, tavlor och schäslonger.
Men smek och kyssar följdes snart av ånger.
Hans hustru älskade att leva gott,
ha ekipage och sitta på teater.
Ur marken växte kurtisörer brått.
Hon tog sig snart en Messalinas later,
och han var skeptiker men hon bigott.
Då lyfte han en dag från spiselkanten
sitt ekschatull och höjde utan bry
sin gamla talisman, en blank écu.
Han ställde sig en vacker dag på slanten
och rullade från Rom som på ett hjul.
Vår Hans fick följa på den långa färden
till Sveriges bygd, där blåsten röt på fjärden
och skogen svårmodsfull stod död och gul.

Var dag, som kom, lät främlingskänslor sprida
allt större kyla mellan far och son.
Som främling växte Hans vid faderns sida.
Han var en tigerunge, rövad från
sin moders djungel, men med klor att strida.
I ständig tvekamp levde han och stöttes
till marken jämt av spetsigt stränga svar.
När traktens åtta gamla fastrar möttes,
de viskade förtrytsamt om hans far.
Som svagast måste Hans till sist dock böja
sin vilja under faderns utan knyst.
Vid dörren stod han, blyg och sjukligt tyst
med gamla ansiktsdrag och urväxt tröja.

Förspilld låg faderns levnad. Skygg och trött,
sarkastisk, melankolisk, utan vänner,
han satt i ensamhet likt en, som känner,
att livets löften vissnat ned och dött.
Hans gång var rak, hans huvud tungsint blekt,
men själfullt vackert. Hårt och svärmiskt vekt
i ständig skiftning lågo över dragen.
Som skicklig zoolog var jämt han sysselsatt
och krävdes vila efter strävsam natt,
då dröjde han vid svarvstoln halva dagen.
Gick han med sonen till sitt middagsbord,
i rummet byttes ej ett enda ord,
och tyst blev fatet mellan båda buret.
Där hördes blott kastanjeträdets kvist,
som rasslade mot fönsterrutan trist,
och pendelns knäppar i det vita uret.

Så växte Hans i öde fadershus
och ensligheten fick han kär och flydde
ur hemmet skyggt, när vagnars buller tydde
på grannars ankomst, sällskapsliv och krus.
Han lekte ensam. Med en papperskrona
och med en dammborstspira värdigt krönt
och i en bordduksmantel pyntad skönt
han kunde timvis på en vindsskrubb trona.
Väl halva världen allt från Teherans
basarer ända hän mot Fingals grotta
låg för hans fot, och furstar måste blotta
sitt huvud stumt för rasande kung Hans.
Hans grymhet var förfärlig som hans makt.
Han gav ett tecken åt sin trogna vakt
och slott och städer blevo skonlöst brända.
Han sken av purpur, majestät och prakt.

Han drogs av sexspann mellan festligt tända
förgyllda fyrfat på en char av ek,
och vimplar ringlade från torn och murar.
– Men åren skredo och på gossens lek
de slungade från höjden hagelskurar.

Kung Hans blev yngling, växte från sin kolt
och gjorde mot sin egen tron revolt,
men även mot sin faders stränga välde.
Han trädde i hans rum en dag och ställde
sig vid hans svarvstol och förmälde kort
i fyra ord: Jag ämnar resa bort.

Hans fader hejdade sitt hjul och fällde
sitt svarvjärn häpen. Hårt men öppet klart
betraktade han sonen snabbt och höjde
därefter handen och gav hjulet fart.
Och spånor stänkte, medan eggen plöjde.
Men sonen fortfor: Det min längtan vart
att se min moder. Trenne år jag sparat
vart mynt, jag fått, och hemligt det bevarat.
Jag ämnar resa redan om en kvart.

Vid dessa hastigt sagda ord han vände
sig utan handslag, gick ur faderns rum
med sammanbitna läppar, blek och stum.
Förvånad kusken på hans önskan spände
för släden hästen, vilkens bjällra klang,
och blanka länder röko under nätet.
Vid kuskens sida tog han plats på sätet.
Den glatta meden över drivan sprang
bland fält, där höstens svultna kråkor höllo
en sammankomst och skatorna kring dem.

Och långt bland flingorna, som vita föllo,
försvann hans övergivna fadershem.

Förfärad halvt men segerglad tillika
och klädd i yppigt böljande och rika
venezianska spetsar, plym, chinjong
och allt som var på modet då för tiden,
slöt honom modern i sin famn av siden.
Hon grät, hon kylde med eau de Cologne
förgråtna ögon, grät på nytt och tryckte
sin son till hjärtat likt en mor som ryckte
sitt barn ur en förfärlig drakes klor.
Snart fanns ej ting i huset hos hans mor
från källaren och ända upp till vinden,
som ej blev hans vid första minsta vink.
Och när hon kysste honom ömt på kinden,
då blev hans skuldra vit av hennes smink.

Hos två prelater sattes Hans i skola.
Som rörd av trollspön bytte han person.
Hans blick blev glad. Hans läppar lärde gnola
en sång, som ej gick efter mässans ton.
Bland vilda upptåg trivdes nu han helst,
och ben och armar voro jämt i fara.
Om ej av slumpen hundra gånger frälst,
all världens väg han hade raskt fått fara.
Mot vetenskapen sträckte ej han famnen,
men kunde mången vacker klassisk strof.
De flesta skalder kände han till namnen
och var en smula resefilosof.
Han gömde oftast böcker ouppskurna,
men kände månget kulinariskt spratt,
som syntes båda prästerna besatt.

När han fick mjölk, så lät han mjölken surna
och åt den sur som soppa med en sked.
Det färska smöret lät han salta ned.
Och vatten drack han ur en uppgrävd urna.
Han visste allt och hade allting sett.

På sin fiol han spelade duett
med yngste patern, vilken sken av fett.
Musiken hördes över hela trakten.
Som vassa knivrisp skar hans långa drill.
Han kunde alla stycken utantill,
men sällan längre än till fjärde takten.
När då hans moder, pudrad som ett skarn,
besökte honom för att klokt förmana:
Vad skall du bli, om ej du väljer bana?
gav jämt han svaret: – Lyckans söndagsbarn!

Hans moder fortfor med en knyck på nacken,
var gång som Sveriges namn blev sagt:
– Min pys, allt gott må för din fot bli lagt,
jag lämnar dig ju ej på bara backen;
men vilka domar, vilka vassa ord
kan ej tant Sverige med sin jungfrutunga
bland sladderfruar vid sitt kaffebord
försmädligt spetsa mot de unga.
Vad är du väl? Hur skall du presenteras
en gång i ädla titelsvenskars ring?
Vad är min Hans? Hur skall han tituleras?
Hans Alienus han är ingenting. –
Han smekte muntert hennes kind och hand
och drog i hårdknut hattens sidenband
och lät så raskt sitt svar improviseras:
– Sörj ej för titeln. Mången bar en värre.

Den tillkom annars män i kungaskrud.
Den tillkom göteborgare och Gud.
Hans Alienus' titel den är *herre*. –

Nåväl, han vann till sist en lägre plats
vid det bibliotek, där seklers anda
har skåplagts i Hans Helighets palats,
och nu och fordom sina tankar blanda.
Han fyllde redan två och tjugu år,
och askonsdagen låg hans mor på bår.
Där skrida nu i Vatikanens bleka
och slutna fornvärld likt en dröm hans dar,
men stundom täljer han en stav och drar
på ystra strövtåg för att le och leka.
Han är ett barn av tvenne dödsfiender.
De slitas om hans själ med jättehänder
som sol och töcken brottas i en däld,
som öknens horder föra krig om källan,
ty han är frukten av ett famntag mellan
en nordländsk enslighet och sydländsk eld.
Det är ett streck, det är ett skämt av ödet
att välja honom mitt bland överflödet
av konstens män, som här jag sammanfört. – –

Hans Alienus hade tankspridd hört
skulptörens skildring. När den nu var slutad,
sprang han från bänken, där han suttit lutad.
Hans stämma dallrade. Hans öga sken
som spörjande i tankens rymder hän:

– Ni, mina vänner, svara var man kan
få den modell bland lantbysjälars massa,
den flicka, gosse, gumma eller man,

som har ett huvud kungligt nog att passa
till en symbolisk bild av människan?

En annan toge, och han gjorde rätt,
bestyret med den gamla bilden lätt.
Jag älskar den, som på det hela taget
gör allting lugnt och tar sin middagslur,
i det att tobakspipan glider ur
hans hand och bränner hål på överdraget.
Men denna vårfest, den bröt upp en port
till själens lönnvalv, där jag innestängt
de tankar, som om människan jag tänkt.
Jag sätter alla på ett enda kort.

I, mina vänner, I som knappast kunnen
förneka helt, fast död, fast övervunnen
vi kalla medeltiden och försvunnen,
att ändock litet var av er är lik
en barsk, på Kölnerdomens vindar funnen,
abbotstaty med Shakespearesveck kring munnen
och ögonbrynen lyfta i gotik!
Det sjukas trötta tankar blevo era.
Det vore skada på en vacker lera
och på den brutna bilden i sin cell,
om han fick huvud efter er modell.
En upphöjd människa vill mången tro
en tungsint svärmare, som ej vet ro.
Helt annorlunda har jag tänkt mig henne
som en som lugnt och klart kan se och tänka,
en jordisk Zevs med hälsans bruna änne,
fullkomligt nöjd och lycklig med »i dag«.
Och endast hennes klassiskt rena drag
vill också jag åt bildens huvud skänka.

Men leran lyder icke mina händer!
Min andes ämnen så till ont som gott,
mitt eget väsen kan jag forma blott.
Till dess om femti år jag återvänder,
skall lycklig med mitt soliga »i dag«
jag leta fram en byst, som mejselns slag
gjort värdig henne, vilkens fest man reder.
Och i min ringhet skall jag stund från stund
betrakta denna bild, som i er rund
en gång skall kransad blicka ned på eder.
Åt mina drag jag röva vill från hans
en bleknad glimt, en mattad återglans.

Han tystnade med ens, men ej av ånger;
bland gillets sorl och larm, bland ordens flod
förnam hans öra tydligt hesa sånger,
som sjöngos under golvet, där han stod.
Ur källargången, där till husets heder
ett hundraårigt öl låg gömt på fat,
steg dystert mellan golvets glesa bräder
en sinnesrubbad gummas sång och prat:

– Och aldrig den stund, som är, förslår
att skänka fullkomlig lycka.
»I morgon« – »i morgon« eller »i går«
är lytta nuets krycka.
Där stunden dövas i joller och rus,
där svalkas mitt kval, där är mitt hus.
Ve, ve mina dagar, ve!
Jag dränker i ölet den timme, som slår.
Den stund, som *är*, rår ödet om;
den stund, som var eller än ej kom,
rår tanken om, den är vår.

Du siar om kvällen, eldad av tro,
min samtid, ett släkte, du,
som med Jupitershuvud i grekisk ro
skall njuta dagarnas nu.
Men människan diktar om kvälln på sitt rum
så mycket, som faller till bläddror och skum,
när hon sovit på dikten om natten.
Hon är taskspelarns flaska med dubbla rum,
det ena med vin, det andra med vatten.
Ve, ve mina dagar, ve!
»I morgon« är dröm och en dröm är »i går«.
Med drömmar jag dövar den stund som slår. –

Hans Alienus hörde allt och hörde,
hur sångerskan för källartrappan steg
med långsam gång och re'n vid låset rörde.
Hon trädde fram på tröskeln i hans väg
och om sin haka tankfullt handen krökte.
Han vände liknöjt henne ryggen, sökte
ånyo upp sin bänk och sporde först,
när han mot dagens anbrott släckt sin törst,
sin granne undrande och allvarsam:
– Säg, medan du på sejdellocket gläntar,
vad vill den kvinnan där, som stigit fram
och forskande i mörka dörren väntar?

En sinnesrubbad gissar jag – och re'n
en timme såg jag henne stå allen.
Hon närmar sig. Hon skrider, böjd av år
och hukad bakom möbelradens karmar.
Hur vårdslöst sveper hennes svartgrå hår
kring skrynklig hals och senigt magra armar.
I nacken vaggar av och an en knäckt

påfågelsfjäder, och hon bär som dräkt
kring bröst och rygg ett bleknat sammetsstycke,
på skuldran fästat i ett mässingssmycke.
Påfågelsfjädern har hon för att ståta,
vill, fåfäng, locka blickar på sin sorg.
Av alla hycklerskor på öppet torg
är smärtans den, som minst jag kan förlåta.
På vänstra höften hänger i en kedja
en mugg av tenn och hennes läderbörs.
Hon höjer sig och står likt en som törs
befalla kort och ej är van att bedja.
Hon stannar re'n i skuggan bak din stol.
Stig upp, min vän, och se dig om. Hon vänder
mot mig sitt huvud, medan brasan tänder
i mässingssöljans blanka rand en sol. –

Kamraten gned belåten sina händer.
– Var tyst. Man skrattar åt dig, kära bror.
Jag ser ej någon, men jag ser och tror,
att du har tittat alltför djupt i glaset.
Släng tömda sejdeln efter käringaset! –

Hon stod i glödens sista matta ljus,
men hennes ord begrovos i den sena
och muntra dryckestimmens sus och dus.
Hans Alienus hörde dem allena.

– Du vill bli lycklig, arma kryp, du vill.
Tror du man pockar sig till lyckans gåva?
Den ger jag dem, som vakta svin och sova.
Du trotsar mig som funnes jag ej till.
Hur blekt, hur tomt, hur ömkansvärt är detta
vårt grå »i dag«, som gäspar i vår krets!

Med sitt »i dag« är blott en gud till freds.
Bygg du av spindelväv, av tankens lätta
förspridda dun en pyramid, vars spets
är drömmen att en gång få ståtligt sätta
Kronidens huvud på det multna trä't,
kring vilket eder stolta fest skall firas.
Jag, kvalets gudom, följer dina fjät,
och av min hand skall dig ett gissel viras.
Jag är Den Gamla Heliga som stod
på havets släta botten under tången
re'n i den första tidens vattuflod,
och i min hand är ännu jorden fången.
Har jag ej förr med riset på mitt knä
lärt dig och dina vänner A–B–C
och lärt dig i de äldsta böcker läsa
förvirrade begrepp av tusen slag!
Sjöng jag dig ej till sömns med samma hesa
och vilda visa, som jag sjöng i dag?
Tag allt vad livet bjöd och sammanfatta
av ord vid ord av minsta drag vid drag
en jättebild, och denna bild blir jag.
Jag står i sorgehus, i ystert lag,
och varje gång vi mötas, vill jag skratta. –

Hans Alienus strök sin panna lätt
som för att jaga bort den syn han sett.
– Är jag den drucknaste bland dessa druckna?
Vad vill den kvinnan med sin spruckna
och hesa röst? Vad vill ni mig, min fru? –

Den Gamla stod i gillets sorl och larm
med armarna i kors på vissnad barm:

– De andra äro druckna, icke du.
Ett grundligt rus gör ögats synkrets trängre.
Töm blott på nytt en sejdel eller tu
och icke heller du skall se mig längre.
Jag är gudinnan, som behärskar alla.
När vid ett samkväm skratt och sånger skalla,
då kan en ensam man, som ej ryckts med
av löjet och den yra lustbarheten,
se mig gå fram bak dryckesbord och säten
och dystert blicka över laget ned.
Du är min träl och trotsar mig förmäten,
vill lämna puppan, fälla vildens skinn.
Kronidens huvud vill ur skyn du röva.
Du ropar mig till tvekamp! Låt oss pröva,
om Alienus' kraft besegrar min!
Jag är det onda, ty jag är det fula.
Allt vad du vidrör skall till stoft jag smula.
Vid mina händer skall du föras in
i Hades' töckenluft, i det förflutna.
Och när du husvill men med blommor knutna
kring dina hår från undervärldens dörr
ånyo hälsar dagens varma stjärna,
skall hennes stråle synas blek mot förr.
Vart hän du även dina steg må ärna,
en främling skall du bliva var du går.
När du bland bröder från din ungdoms år
vill sitta ned och deras händer skaka,
din stämma dem en främlings synas skall,
och i din hand skall deras vila kall.
Din samtid för jag framåt, dig tillbaka.
Ej under egen ås hos barn och maka
skall du med dina fränder skifta bröd,
men fredlös skall du vandra till din död.

Jag mot det fadershus, som känslolös
du lämnat, skall med öppna händer slunga
ett moln av öden klagande och tunga
likt gråa ekon ifrån hedenhös.
Med blod jag fläcka skall din ätt.
Så har jag tuktat mina undersåter
från far till son och vägde aldrig sätt.
Först när du hemmets tröskel böjd beträtt,
av nåd jag skänker dig åt jorden åter. –

Den Gamla sjönk tillhopa trött. Hon gick
ur rummet lutad. Med beslöjad blick
stod Alienus stum, tills sorlet väckte
hans fjärran burna tankar och han räckte
förströdd sin hand till avsked med en nick:

– Ej känd, ej väntad kom jag hit till orten.
Och plötsligt som jag kom från er jag går.
En kamp mot onda makter förestår.
Trefaldighetens dag om femti år
skall jag vid hanegället slå på porten. –

Han drog sin färde. Slättens dimmor togo
sin färg av gryningen, som bräckte gul.
En gränslös snöslätt; ett förfallet skjul,
vars svarta luckor blåste upp och slogo,
och långt i skymningen ett ensamt ljus.
Det kom från brasans sista glöd, som dogo
där konstnärshovet sov i tystnat hus.

1.

Hans Alienus bevistar mässan och åker till en bagarbod.

Ett brusande slagregn kastade sina tunga droppar över Vatikanen, det stumma gengångarslottet, där antiken bor i jordvåningen och renässansen i paradsalarna, och där ett medeltida hov lever i drömmande tillbakadragenhet, avsöndrat från världen och oberört av tiden. Här dukades inga festbanketter, och inga hovfröknar viskade bakom sina solfjädrar om galanta äventyr. Inga skrytsamma hornsignaler eller gläfsande jaktkoppel omgåvo palatset med det buller, i vilket hov bruka trivas; och fursten själv var en eremit, som vitklädd likt en hellenisk präst levde klosterliv i några få sparsamt möblerade rum.

Regnet väckte för ett ögonblick den oregelbundna jättebyggnaden, piskande tak och fönster och de tjugu gårdarnas flata stenar. Skurarnas plaskande genljöd genom de långa, snörräta gallerierna, genom de i vinklar och bukter sammanslingrade gångarna och de ändlösa trapporna. Hillebardiärerna, som klädda i bredrandiga knäbyxor och barett posterade vid huvudingångarna, svepte kring sig sina kappor, och framför det av mässing sirligt formade glödfatet i vaktrummet vid Bronsporten framsmugglade en av dem en rutig påse med dominobrickor.

I denna stund av buller urskildes mellan regnbyarnas smattrande ljudet av fotsteg samt vagnshjuls rullande, och uppe i sala dei paramenti ifördes den helige fadern sin yppersta högtidsdräkt. Över hans fotsida rock av guld- och silvertyg häktades en skjorta av spetsar, och kring hans av ålder hopsjunkna skuldror sveptes den vida guldstickade, djupröda manteln av siden. Den sammanhölls över bröstet av ett stort diamantsmycke, som brann och skiftade vid hans rörelser, och över

hans lilla vissna gubbansikte skimrade tiaran, den tredubbla kronan.

Det var gengångarslottets furste, som, själv en gengångare från det förflutna, trätt ut ur sin enslighet och frambesvurit sitt hov av skuggor.

Vid den heliga faderns sida gick en kardinal med hans spetsnäsduk och inkommen i sala ducale besteg påven la sedia gestatoria, den med guldornament och purpursammet smyckade bärtronen, som på sammetsklädda stänger långsamt lyftes i höjden av palfrenierna. Deras sidensars med blomsterrankor i upphöjd sammet och deras strumpor lyste i vinröda georginers och kameliors förnäma prakt, och gravlagda århundradens alla bländande eller smekande färger uppflammade omkring den sakta framåtskridande bärtronen. Runt ett högt kors fördes gulbleka vaxljus och bakom toppiga mitror syntes blanka svärd, burna rätt i höjden på harneskklädda skuldror och grönaktigt skiftande i strimman, som spelade in genom en av fönstrens gamla glasrutor. I detta högtidståg av färger fattades intet, allt från daggens obestämbara glitter till den dunkelröda pionens blodfärg. Violen och heliotropen återfunnos i de andliga funktionärernas soutane, narcissen och liljan i vita spetsskjortor, i stelt veckade fräs, i bleka fina ansikten, som skymtade förbi, när kammarherrarna tågade upp i burgundisk dräkt, med plymkrönt barett, gyllene halskedja och trikåer och med handen på värjfästet. Det var en blomsterfest utan blommor, men med doft av rökelse, och inne i trängseln av vallmo och gulaste solros, men skiljande sig från alla genom sitt stolta allvar framskred, buren av prinsarna Orsini och Colonna, den färg, som var den ryktbara, av dikt och sägner omspunna svarta tulipanens. Högtidståget liknade en lång blomsterrabatt, vars olikfärgade kalkar böljade i sakta blåst, och kring den lysande bärtronen vaggade ovan allas huvud och med anor från Nimruds och Thebes fresker två flabelli, två högskaftade stora fläktor av strutsfjädrar.

Då sala ducale och sala regia tillryggalagts och bärstolen framskymtade inom ramen av capella sistinas dörr, liknade på avstånd den vithårige, framåtlutade påven en kringburen bild. Över hans själfulla ansikte låg oföränderligt samma vänliga småleende och det återspeglades på de fina och kloka ansiktena i hans närhet. Välsignande lyfte han tre fingrar, medan körens barnsligt spröda stämmor utan orkesterackompanjemang uppstämde sitt: Tu es Petrus. Likt en ljusflod, som genom en plötsligt öppnad port bryter in i en svart kolbod, intågade medeltiden och renässansen i det dystert halvskumma kapellet, där en svartklädd nutid böjde knä.

Då ett tankspritt öga irrade över de kvinnliga åskådarnas slöjor och framåtböjda ansikten, upptäckte det ett linfärgat hår, som vid vissa rörelser blev synligt under ett svart spetsdok. Detta hår var glanslöst slätkammat och bildade en intetsägande ram kring en välvd och alltför hög panna, som påminde om ett barns. De ljusblå ögonen voro rödkantade och tycktes överansträngda av nattvak. Näsan var spetsig, och såväl ansiktet som den träskurna lilla gestalten med framhävt och dock platt bröst påminde om den komiska Apollo från Tenea.

Den blonda damen såg ut att vara mellan tjugufem och trettio år och lyfte allt emellanåt en pincenez till ögonen, utan att någonsin trycka den fast. Hon hade fått plats mellan två yngre italienskt mörkhåriga väninnor, med vilka hon ivrigt samtalade viskande.

– Elena! viskade hon till flickan vid sin vänstra sida.

Elena böjde sitt huvud en smula för att lyssna, och det blonda huvudet fortsatte att viska på grammatikalisk italienska och utan ett enda aldrig så obetydligt språkfel, om också icke fri från utländsk brytning.

– Har du sett att Hans Alen… Alienus står där borta vid sångarnas estrad?

Elena vände sig åt sidan.

– Jag kan icke upptäcka honom, men Jason ser jag på estraden.

– Hans Alienus står strax nedanför. Att du icke ser honom!

– Jo vänta, nu fick jag reda på hans huvud. Han står och grimaserar, tycker jag.

– Han är naturligtvis rörd. Han påstår ju själv, att det är han alltid, utom när han sover. Jag förstår bara icke, hur en fyra och tjugu års människa kan trivas i den här luften. Ja, förlåt mig, jag vill visst inte såra dina religiösa känslor. Jag menar bara, att sådana här kyrkliga teaterstycken passa just ej vidare väl ihop med oss praktiska och nyktra nutidsvarelser. Men man har ju hört, att yttre pomp och stånt kollrat bort starkare hjärnor än hans.

– Men, kära Betty, han är ju vatikansk tjänsteman.

Denna invändning kom icke från Elena, utan från Bettys andra väninna. De tre flickorna lutade sina huvud samman, tisslande och viskande.

– Men hans sinne är alldeles icke religiöst anlagt, svarade Betty. – Jag skall säga dig, Giggia, att jag är alldeles övertygad om en sak, nämligen den, att han har bara skaffat sig den här platsen vid biblioteket för att få spatsera i praktfulla rum och se effektfulla kostymer kring sig. Glitter och grannlåt är ju den herrns förtjusning. Vet ni, häromdagen frågade jag honom, om han inte ville bli präst.

– Det bleve en befängd präst. – Det var Giggia, som inflikade denna dom.

– Visst bleve det en besynnerlig präst, men vilken gränslös tillfredsställelse skulle det icke bereda honom att få gå i knäbyxor och svarta silkesstrumpor. Det sade jag honom också.

– Nå?

– Jo, han ville just ej lyssna på mitt förslag. Man kunde väl skaffa sig knäbyxor utan att behöva bliva präst. Det var ju vars och ens rätt, påstod han, att kläda sig efter tycke och smak.

Han hade visst hemma, trodde han, ett par gamla svarta byxor, som han kunde skära av vid knäna.

Giggia och Elena böjde sig djupt ned och började småskratta, men Betty, som var äldst och förståndigast, fortsatte i samma dämpade ton som nyss:

– För resten begriper jag inte, att han inte på de många långa år, som han legat här nere, ens kunnat lära sig att tala språket fullt grammatikaliskt riktigt. Tänk, i övermorgon blir det nio veckor sedan jag for från Sverige och åtta veckor sedan jag kom hit och blev inackorderad hos er och ändå reder jag mig ju redan tämligen ordentligt med ert språk.

– Nog tycker jag, att jag förstår honom, när han talar, svarade Elena.

– Förstår! Ja visst. Men han gör bockar. För att retas med mig talar han ibland också alldeles på tok med flit. Han vet, att ingenting förtryter mig mer än att höra människor, som inte kunna uttrycka sina tankar i ett korrekt språk.

– Hur har du inte också arbetat under de här veckorna, Betty!

– Det var ingenting i jämförelse med hur jag pluggade italiensk grammatik innan jag reste hemifrån. Men tala inte om böcker. Då känner jag som ett styng genom hjärtat, över att inte få lära mig så mycket jag vill. Tänk så mycket det finns att lära sig. Jag skulle vilja läsa och läsa hela mitt liv.

Betty satt fortfarande vänd åt sidan och såg bort mot sångarnas estrad utan att tänka på det. Så småningom vaknade hon åter upp och höll sin pincenez framför ögonen utan att klämma fast den. Hon tyckte, att de påvliga sångarna sågo bleka och pussiga ut. Jason, som stod vid estradens hörn, kände hon, ty han var inackorderad i samma italienska familj, som hon själv. Han stod alldeles klotrund i violett dräkt med sitt nothäfte i handen och hans ögon kisade som små svarta springor i det skägglösa, mjölkaktigt vita ansiktet, som blev ännu bleka-

re genom dagerns återstrålning från den vita, krusade spetskragen.

Då Bettys blick ånyo glidit ned från estraden till trängseln av åskådarna, bland vilka Hans Alienus stod, vände hon sig slutligen mot altaret och viskade till sina väninnor:

– Han är i alla fall en narr.

Nu Giggia:

– Vilken?

– Hans Alen – Alienus.

– Hör du, Betty, varför säger du så ofta Alenius?

– Därför att, när fadern där hemma bär det enkla och naturliga namnet Alenius, så är det litet svårt få i sitt huvud, att sonen skall heta Alienus. Namnet låter ju dessutom så tungt och antikvariskt.

– Det är ju någon historia om den där namnförändringen?

– Ja, du vet att fadern och han äro brouillerade. Det är en lång berättelse. Har du några pastiller kvar, Giggia, här är så varmt.

– Här är struten, men nu få vi visst lov att vara tysta, annars bli våra grannar störda.

Några av fruntimren i närheten hade börjat kasta otåliga blickar på de tre viskande flickorna, och Betty skyndade att åter höja pincenezen, betraktande ceremonien vid altaret.

Mässan sjöngs med darrande och bruten stämma, och ovan rökelseskyarna framblickade i mörknande färger yttersta domens sammanslingrade gestalter samt svårmodiga sibyllor och profeter. Det leende, varmed påven inträtt, tycktes i stilla ro återstråla från hela palatset utom från dessa mörka figurer.

Efter en stund kunde Giggia ej längre uthärda sin egen tystnad utan viskade i ett oemotståndligt begär att säga något:

– Mamma sade ju till Jason, att han skulle bedja Hans Alienus vara välkommen till frukosten?

– Du hedrar visst Hans Alienus med dina tankar för jämnan?

– Det var ju du själv, som nyss började tala om honom?

Nu blandade Elena sig i samtalet.

– Tant glömde att säga till Jason, men vi kunna ju låta vagnen, som väntar på borggården, köra ned till Bronsporten, så möta vi honom där, när han går. Så långt inne i kapellet som han står, hinner han ej före oss dit ned. – Men vi *måste* vara tysta. Det går icke an att prata på det här sättet.

Ingen yttrade något på en lång stund, men slutligen kunde icke heller Betty sitta längre tigande. Hon rådde icke för det, men hon måste säga något, vad som helst, och så fick hon ej fatt i annat än några ord om att pastillerna voro för söta.

Nu voro de andra båda flickorna emellertid helt och hållet försjunkna i bön. Endast Elena gjorde en liten svag nick för att visa att hon hört, men icke ville svara. Betty fick ett sarkastiskt uttryck.

Palestrinas melodier ljödo, fulla av mildhet, föråldrat klara och oskyldiga, burna av sångarnas flöjtlikt mjuka stämmor. Påvens bärtron lyftes åter i höjden och försvann i kapellets dörr. Det blev rörelse bland åskådarna, trängsel och villervalla, ett handgemäng under vilket alla bemödade sig att knuffa sig fram till utgången så fort som möjligt.

– Varför går du så långsamt, Elena? frågade Betty.

– Jag kan inte trängas på det här sättet. Om Giggia och jag tappa bort dig…

– Om vi tappa bort varann, råkas vi vid Bronsporten. Den som kommer först väntar.

Avståndet mellan de båda flickorna och Betty blev större och större. Giggia och Elena läto sig endast föras av strömmen, oupphörligen förbigångna av andra ivrigare naturer, medan Betty med en guvernants vana att bereda sig väg mellan lekande barn lugnt men viljefast bröt sig fram genom trängseln. – Snart var kapellet nästan utrymt, medan en stark doft av rökelse ännu fyllde luften.

Då lade Jason i det ögonblick han skulle lämna sångarnas estrad sin hand på Hans Alienus' skuldra med orden:

– Nå, Hans Alienus, är det sant, att du är stött på Michelagniolo? Elena och Giggia berättade, att om Michelagniolo levde, skulle du under förevändning att låna honom några scudi locka in honom på en vinstuga och omvända honom från hans dystra världsåskådning.

Jasons stämma var späd som en ännu ej till målbrottet hunnen gosses, endast något vassare och gnälligare. Hans Alienus vände sig mot estraden och räckte sin hand till hälsning.

Jason fortfor:

– Du kunde lika fullt hava mycket att lära av fondmålningen där borta. Se på den helige Bartolomæus, som står där uppe med sin avflådda hud i handen och liksom säger: Ha ni tagit huden av mig, få ni också giva mig någon ersättning, åtminstone medlidande. – Han är en förståndig man, för han vet, att har man inte ett litet martyrium att flagga med här i världen, går det rent åt fanders. Men svara mig uppriktigt på en sak.

– Och den är?

– Hur kan du, som – förlåt att jag talar rent ut – inte är någon verkligt troende, ha tålamod att gång på gång bevista våra kyrkfester?

Hans Alienus var tämligen mager. Det skägglösa långa ansiktet med de tättliggande sneda ögonen fick huvudsakligen sitt uttryck av den fågelaktigt framspringande näsan och de mörka ögonbrynen. Hans hud var starkt solbränd och kom därför tänderna att blänka, när han skrattade. Han hade en vana att, då han blev tilltalad, ett ögonblick betrakta den talande, innan han svarade, och han såg den påvlige sångaren rätt i ögonen.

Bakom Jasons orörliga ansikte, vilket liknade ett skalat päron med två kvittenkärnor, uppsteg aldrig en tanke, och Hans Alienus erinrade sig ganska väl, att han några dagar förut själv sagt det där om den helige Bartolomæus. Emellertid svarade han:

– Delvis har jag haft lika mycket nöje av festen som de andra, och delvis har den också varit ett uttryck för *min* tro.

– Det var besynnerligt.

En äldre präst med mörk skäggbotten, smala sammanbitna läppar, kroknäsa och långt grått hår hade stannat bredvid dem och följde samtalet. I övrigt var kapellet redan tomt, och betjäningen började nedlyfta några av dekorationerna framme vid altaret, på vilket en korgosse släckt ljusen. En lång blå strimma av rökelse ringlade under takets målningar och liksom kom dem att röra sig. Pergamentsrullen tycktes darra i sibyllans hand.

Sakta knarrande med vänstra skon och lutande huvudet åt sidan med ett oföränderligt småleende yttrade prästen:

– Jag förstår, att musiken och själva skådespelet måste behaga. En människa utan skönhetssinne är lytt – grova förbrytare sägas ofta vara det. Det har alltid varit min dröm, att när Europa drunknar i stenkolsrök och tidningspapper, skall den helige fadern lasta alla sina marmorskatter och sitt bibliotek på skepp och segla till en annan trakt, till Palestina, till ett ännu oskärat land. All skönhet och förfining skall följa honom dit, och medan det utlevade Europa faller i ruiner, skall där fjärran bland ännu naturfriska folk en renad kristendom grunda det tusenåriga riket. – Nå, det var, som sagt, en dröm och den var säkert icke i er smak, min unge vän. Men jag måste draga på munnen åt samtiden, som kallar sig hednisk och ändå är lika enfaldigt rädd för det skönas djävulskonster som en bredtrutad gammal abbedissa. Samtiden tycker sig likna huvudbilden där på fondmålningen, tror sig vara en luthersk kraft-Kristus, vilken muskelstark som en tyngdlyftare på en marknad slungar domens åskor över världen – men högrenässansen skulle skratta åt henne.

Hans Alienus svarade med samma artiga småleende som prästen:

– Samtidens och de första kristnas läsarefasa för det skönas syndfullhet besticker mig icke. Hela min varelse samlas i en brännpunkt. Jag har en lika outsläcklig skönhetstörst, som om jag levde vid renässansens midsommar. Men det anses förbjudet att tillstå sådant i en naturvetenskaplig tid. Till och med gamla akademici skulle korsa sig inför en så uppriktig bekännelse. Säg däremot, att gungstolen och saffransbullen är allt vad den utdömda skönhetsdriften behöver, och man skall trycka er hand och berömma ert djupsinne.

Den tanken ligger dock nära, att de beständigt skärpta anfallen på asketidealen, och till dem hör vördnaden för det fula, endast äro förspelet till en framtid, då ungdomens händer lyfta en försvunnen hedendoms skönhetsdyrkan ur graven, ehuru på en nylagd grundval. En skönhetsdyrkan i förnuftets klara solljus är ingenting annat än tillbedjan av livet i dess högsta former och livets framtidsmål. En staty i Vatikanens museum har mer framtidsdröm i sina linjer än alla våra mest omständliga förteckningar på människosläktets önskningar. Framtidens religion sökes allmänt i panteism. Men vad menas egentligen därmed?

Nu prästen:

– Känslan kan ej värmas av ett bullrande maskineri, där hjulen drivas med blod.

Nu Hans Alienus med stigande hetta:

– Icke heller är ett nedsölat bord med kemikalier eller spritluktande preparat något altare. Det är ett arbetsbord rätt och slätt, och dessa döda föremål äro lika litet tillbedjansvärda som väte eller klor. Endast naturens mest åtrådda fullkomlighet kan människan tillbedja, och därmed tillber hon även sitt eget önskningsmål och det framtidsmål, som livet söker närma sig genom henne. Men det fullkomliga är det sköna. Därför vaknar den aningen, att människosläktets slutreligion blir – skönhetsdyrkan.

Prästen skakade på huvudet, alltjämt knarrande med sin vänstra sko, och yttrade allvarligt:

– Min unge vän lever icke i framtiden och icke i det förflutna utan i dag, i ett dekadenssekels förruttnelse.

– Därför innesluter jag allt vad jag önskar, all min verksamhet, alla mina tankar så natt som dag i den till en passion uppsvallande föresatsen att bryta loss mitt liv från denna tid.

De tre samtalande hade långsamt skridit bort genom kapellet och försvunno över tröskeln, medan deras steg genljödo över det tomma golvet.

Samtalet och den nyss avslutade kyrkfesten sysselsatte Hans Alienus' tankar. Han var vid strålande lynne och full av sjudande livslust. Det var honom ett välbehag att känna bröstet lyfta sig och andas, att känna musklerna knyta sig vid fotens steg. Han ville njuta livet i fulla drag så länge han var ung, alltså ungefär till dess han fyllde trettio år. Att leva lycklig var hans stora mål. Han skulle icke en gång som gubbe kunna förebrå sig att ha mördat sin ungdoms glädje med onödigt självplågeri. Då han slutligen låg på sin sotsäng, skulle han samla en skara barn kring sin bädd och säga: Avundens mig, mina kära unga. Avundens den gamle Hans Alienus, ty han var en vis man redan i de år, då han ännu icke var någon man. Han har förstått att framleva sina dagar i jämvikt och outsäglig glädje. Från ett melankoliskt barndomshem gick han ut i världen och stannade fri och självständig, utan fosterland, utan överhet, utan vänner, utan något som helst band i en solig klassisk bygd, där intet nordiskt gråväder spridde sitt svårmod. Han njöt dock ej livet som ett själlöst djur eller en liderlig vällusting. Han drack sig ej rusig, åt sig ej övermätt. Han läste, han tjänstgjorde vid påvliga biblioteket för att lättare spåra upp den urmodiga litteratur, som intresserade honom, han spelade fiol och han trivdes i storslagen enslighet. Hans hus var ljust och stilla som ett kapell, helgat åt lantlivets gudar. Han var lyckans och glädjens

överstepräst. Det var hans stolthet, hans fåfänga, om man så vill, att vara lycklig. Han var lyckans söndagsbarn.

Sedan prästen med det oföränderliga småleendet avlägsnat sig, befriade sig Jason från sin soutane och sin veckade skjorta i ett tämligen kyligt avklädningsrum och ledsagade Hans Alienus utför trapporna till det långa, snörräta galleri, som ledde till Bronsporten.

Grupper av herrar och damer kommo eller gingo, och ekot lekte med ljudet av deras röster. Långt på avstånd i galleriet, som skenbart smalnade och höjde sig likt en backe, uppfångade Hans Alienus den första skymten av de tre väntande flickorna. De voro ännu på så stort avstånd, att de snarare liknade prydligt svarvade dockor än fullvuxna människor, men för vart steg blevo de större och tydligare att känna igen. De kommo hastigt närmare och närmare över det i varmt solsken och blåkalla slagskuggor randade golvet, och deras ansikten överdrogos i ständig växling av skugga och sol, medan draget lyfte deras svarta slöjor i vida bågar.

Alla tre voro helt och hållet svartklädda, och Bettys lilla figur rörde sig taktfast och beslutsamt. Giggia var undersätsig med breda sammanvuxna ögonbryn och hennes glänsande bruna ögon öppnades aldrig mer än till hälften. Hon hade små skrattande gropar vid knogarna på händerna, vilka slängde litet för mycket. Hon hade ej ännu romarinnans värdiga hållning. Hon kastade huvudet åt sidan och gick ej alldeles rakt fram utan vårdslöst i bukter som unga flickor bruka göra, då de grubbla på något och tro sig osedda. Elena, som syntes några år äldre, var längre och smalare och hade det syskondraget med en bild, att hennes gestalt mer ådrog sig uppmärksamheten än ansiktet. Hennes drag voro regelbundna och färglösa, ögonen undvikande och stilla. Hennes nedvikta krage bars tydligen ej för allra första gången, och på den bara handloven, kring vilken den enkla stenkolsormen glidit ned, hade hon en gul fläck som av

någon färg eller syra. Klänningslivet var på sina ställen blankt i sömmarna och slöjan skiftade av ålder redan något i grågrönt.

När Betty genom sin höjda pincenez upptäckte Hans Alienus och Jason, började hon skratta, men ljudlöst och kyligt. Jason satte vid vart steg en egendomlig knyck åt vänster, så att hon kom att tänka på en haltande klocka. Men det var dock icke så mycket åt honom hon skrattade, som åt Hans Alienus. Var han klok? Han hade verkligen tagit henne på orden och »skurit av byxorna vid knäna«, kom i svarta strumpor och skor. Han bar en låg mjuk filthatt och en kort rundskuren jacka, vars laxfärgade foder slog upp.

– Vet ni av, att ni ser högkomisk ut i den där kostymen! började genast Betty på bruten, men mönstergill italienska.

Då Hans Alienus, som hälsade på de båda italienskorna, icke genast fick svaret färdigt, fortsatte Betty att kasta handsken.

– Hans Alienus tycks just inte vara vid sitt allra artigaste lynne i dag. Så är det, när man är excentrisk, antingen går man och hänger huvudet eller också slår man över till en munterhet, som kan taga ned huset. Men nu skall jag berätta något som skall glädja er.

– Glad är jag alltid.

– Inte alltid.

– Alltid när jag har sett något så vackert som nyss.

– Tag ni både era silkesstrumpor och skrudarna där uppe och lägg dem under en modern kritiks synglas, och det blir bara så och så många skålpund silke och guldtråd av alltihop.

– Men jag tycker om så och så många skålpund silke och guldtråd.

– Det är dumt av er det. Emellertid är ni bjuden på frukost till Almerinis och där kan jag få höra er öva er litet i språk.

– Äro vi inne på filologien nu igen. Ego, mei, mihi…

– Nå, vocativus?

– Ego har ju ingen vocativus.

– Ni, som sysselsätter er så mycket med ert kära ego, borde väl ändå skaffat det en vocativus, så att ni också kunde tilltala detta kära ego i patetisk stil. Tycker ni för övrigt, uppriktigt sagt, att det är så underligt om jag, som i alla mina dar särskilt svärmat för att undervisa i språk och just nu rest hit för att lära mig italienska, också lägger en smula vikt på detta ämne?

– Nej, för all del, för all del. Det är *ni* det, men jag lägger vikt på annat. Ledsamt nog vågar jag emellertid inte antaga frukostbjudningen. Jag har inte tid. Jag är upptagen i dag.

– Skall ni gå till skräddaren?

– Det skall jag icke, men här ser fröken Betty en rulle papper. Ni vet, att vår tid är glasögonsormarnas, och fast jag alldeles inte ämnar bli en av dem, har jag ju därför ingen grund att undvika den lycka, som kan ligga i andliga sysselsättningar. Jag har ingen tjänstgöring i dag i biblioteket och ändå ärnar jag mig dit upp. Jag har tänkt att på lediga stunder till egen förströelse skriva en filosofi om livets önskan. Den skulle begynna med en redogörelse över förkristna musiken.

– I förrgår var ni eremit, oåtkomlig eremit, i går tog ni lektioner i fiolspel, i dag är ni dandy rätt och slätt, och nu ämnar ni bli lärd. När så framtidens glasögonsormar, som ni så artigt skulle kalla dem, råka i delo om en tvistig fråga, komma de att skaka sina peruker och säga: Vi få väl gå till hyllan och taga ned Hans Alen… Alienus; han är i alla fall den enda tillförlitliga källan. – Men allt det där talade ni ju redan om för åtta veckor sedan, då vi första gången råkades.

– Nej, gjorde jag det? Nå ja, varför skulle jag brådska med något så föga viktigt. Vanligen går jag helst ute i fria luften.

– Just därför begriper jag inte heller, hur ni kan taga för er ett så besvärligt arbete, ni som säger att melankoli och svårmod och sådant kommer av att människorna inte äro tillräckligt lata. Å, jag blir så ond, när jag tänker på allt, som ni pratar!

Han visste att Betty i sin tidigaste ungdom varit religiöst sinnad, läsare, som det kallades. Med tiden hade hon väl satt nya meningar i de gamlas ställe och ömsat katekes, men alltid med samma behov av en stenhårt orörlig ytterlighetstro.

Vana vid Bettys och Hans Alienus' beständiga ordkrig hade de båda italienska flickorna småskrattande åhört dem under tystnad, men nu blandade Giggia sig i samtalet med halvslutna ögon och lutade sig på sitt slynaktiga sätt än åt den ena sidan och än åt den andra.

– Ni brukar ju själv säga, att människan skall taga dagen som den kommer så länge hon är ung, och det är hon till bort åt trettio års ålder, och det är långt dit. Vad betyder *en* dag för Hans Alienus, lyckans söndagsbarn?

Han vände sig till Elena, som ännu ingenting sagt.

– Hjälp mig bara att maskera min reträtt på något sätt. Livet är nog kort, men icke så kort, att man ej med en axelryckning kan kasta *en* dag genom fönstret. Finns det plats för oss alla fem i vagnen?

– Ni får taga Jason i knät, svarade Elena och hennes blick snuddade förbi Jason och gled efter dörrpostens marmor ut i det fria, där de efter regnbyn ännu våta stenarna liksom överdragna med blå emalj återstrålade luftens färg.

– Det visste jag hela tiden, att ni skulle följa med, gäckades Betty.

– Jag också, flöjtade Jason och gick ned mot porten, där Giovanni, flickornas betjänt, en lång mager karl i livrock, väntade.

– Om jag förstode varifrån Jason fått en sådan vidunderlig stämma, viskade Betty halvhögt.

Elena nöp Giggia i armbågen, och Hans Alienus granskade noga schweizarnes vackra dräkt.

Efter en dryg minuts tystnad blev Jason ånyo synlig i porten, och en täckvagn körde fram. Giovanni öppnade vagnsdörren med värdighet, och då alla fem stigit in, svingade han sin långa

magra kropp upp på kuskbocken och vagnen rullade bort över Petersplatsen.

– Då vi fem nu sitta så här familjärt sammanpackade i en täckvagn, kan man knappast tro, att vi endast varit bekanta så kort tid, började Hans Alienus.

– Åtta veckor äro ändå något, svarade Betty. Jag vet inte hur det kommer sig, men utomlands går det fortare att stifta bekantskap än där hemma. Men det var i alla fall det där svenska brevet, som gjorde oss bekanta.

– Det var det. Ni kan döma om min förvåning, då jag, som på många år inte sett en rad svenska, en vacker dag får ett brev från Sverige. Jag har levat i ensamhet, har… Men nu komma vi från ämnet.

– Er tanke har visst i allmänhet svårt att följa räta plogfåror.

– Kanske det, fröken Betty, men loja ök ha så mycket lättare för den konsten. Vad var det nu emellertid vi skulle säga? Jo, så stod där i brevet, att det var en fröken, en frigjord ande, som ville inackordera sig någonstädes i Rom för att…

– För att lära sig italienska. Och så annonserade ni i en romersk tidning, svarade Betty. – Allt det där kunna vi ju förut.

– Och så besvarade mina föräldrar annonsen, fortsatte Giggia, och min älskvärda kusin Elena, som skulle skriva rent svaret, gjorde två stavfel på två rader. Och så, och så!

– Ja, men det är något, som ni inte ha reda på, och det är, att brevet hade en hel sida om, hur väl vi skulle förstå varann, fröken Betty och jag, efter vi båda två voro moderna människor.

– Men den spådomen slog fel.

– Emedan jag inte tillräckligt glasögonshögtidligt funderar på förhållandet mellan régime indirect och…

Betty pekade på honom.

– Inte bara därför, men därför att ni inte är någon modern människa.

– Det var då ett sant ord. Förlåt, fröken Betty, men jag måste

in i bagarboden där borta. Giovanni, säg åt kusken att stanna!

– Vad skall ni göra i bagarboden? Är ni hungrig? frågade Giggia, och Hans Alienus, som stuckit ut huvudet för att hejda vagnen, drog det åter tillbaka och svarade:

– Jag har gjort ett löfte att aldrig passera den här gatan utan att köpa en vetebulle i boden där till höger.

– Och gatan passerar ni, var gång ni går till vatikanska biblioteket.

– Och var gång köper jag en vetebulle.

Vagnen stannade och Hans Alienus stod med ett språng inne i boden, innan Giovanni hunnit hasa sig ned från kuskbocken. Jason såg efter honom undrande.

– Det var också ett påhitt, yttrade Elena.

Betty svarade:

– Ser du inte ett vackert ansikte där inne bakom bagardisken? Det är naturligtvis lockbetet. Och han skulle vara modern, han! Nå, i grund och botten är det ju hans livsmål att icke vara det.

Hans Alienus trädde ut ur bagarboden ätande på en stor vetebulle. Som han stod där i boddörren med svarta silkesstrumpor och alldeles vit av mjöl på ena rockärmen, liknade han en alltför solbrynt Hamlet, vilken upprymt stillande sin matlust bakom kulissen råkat stjälpa puderburken över sin kostym.

– Om ni kunde tänka er ett sådant bröd, ropade han, lugnt stående kvar på stentröskeln och bitande stora stycken ur bullen.

– Färskt bröd är inte bra för magen, svarade Betty ur vagnen. Och ni klagar ju så ofta över, att er hälsa inte är stark.

– Jag har förstört den här i bagarboden.

– Borsta åtminstone av mjölet från ärmen. Och där på axeln har ni märken efter en mjölig hand!

Hans Alienus försökte böja huvudet åt sidan och se på axeln och mumlade en smula förläget:

– En så livlig fantasi som fröken Bettys är bestämt inte modern. Om ni nu allihop emellertid stiga ned ur vagnen, skola vi plundra bagardisken ordentligt.

Elena förklarade allvarligt, att det icke passade sig. Vad tänkte de på? Men hennes ord träffade Betty som en elektrisk stöt.

Om något passade sig eller icke vore ganska likgiltigt. Icke kunde Elena väl bry sig om att fråga efter, vad folk sade, och antagligen sade man ingenting alls, ty ingen frågade efter om de gingo in i en bagarbod eller ej. Betty hade intet emot att få en mättande vetebulle ovanpå all den luftiga andliga spisen i Vatikanen.

Betty och Giggia stego ur vagnen, men Elena gjorde svårigheter, skakade på huvudet och såg frågande på Jason. Han höjde axlarna till tecken av fullständig undergivenhet, och Giovanni stod vid vagnsdörren med den galonerade hatten i hand och nedslagna ögon, utan någon annan mening om saken än den, att han i vilket fall som helst endast hade att lyda.

Betty fortsatte att övertala och småsnärta. Var det något farligt kanske att gå in i en bagarbod mitt på ljusa dagen! När hon nu äntligen hade fått komma utomlands, ville hon också känna sig obesvärad och fri.

Elena tänkte för sig själv, att hon icke var utomlands utan hemma, men hon kunde i ivern ej omsätta sin tanke i ord. Hon lade bönboken på framsätet och steg motvilligt ur vagnen. Jason följde efter henne. Då alla voro inne i boden vände sig Hans Alienus hastigt på klacken och ropade till kusken:

– Kör ni hem. Vi gå hellre.

Kusken, som just begagnat tillfället att öppna sin snusdosa och höll prisen på tummen, gapade förbluffad, och ögonvitorna blänkte i hans rödbruna Napoleonsansikte. Men då Hans Alienus vänt honom ryggen och han lyft prisen till näsan, drog han med en lustig plirning munnen till örat, slog en hel serie av konstmässiga klatschar med sin piska och lät vagnen rulla

bort, medan Giovanni, orörlig och utan ett leende över sitt långdragna ansikte, stannade på gångbanan utanför boddörren.

Bagarboden bestod av ett välvt rum, uppfyllt av mjölsäckar, tunnor, bröd och maccaroni. En liten dörr vid ena kortväggen ledde in till en större sal med stengolv, brokigt målade väggar och långa, grova träbord, omgivna av bänkar – en vinstuga, som nu på dagen stod utan gäster.

Betty kastade en sned blick på bagarflickan, som med mjöliga händer skyndade ut genom en trång sidodörr åt gårdssidan för att tillropa sin fader, att kunder anlänt. Därefter utvalde Betty med Jasons hjälp en av diskens vetebullar. Jason var mycket uppmärksam mot henne, och hon gav sin lugna, kyliga glättighet fritt lopp.

I uppsluppen vild pojkaktighet grep Hans Alienus en bleckskopa, som, till hälften fylld av mjöl, stack upp ur en av de öppna säckarna.

– Där har du, Jason! ropade han och murade Jasons svarta nacke kritvit.

I ett ögonblick hade Jason gjort sig till herre över en annan mjölsäck och en annan bleckskopa, och kriget var i full gång. Halvt förargad, halvt mån om att på alla lovliga sätt begagna sig av att vara fri, att vara utomlands, kom snart Betty till Jasons undsättning och började överösa Hans Alienus med mjöl. Till och med Giggia kunde icke hålla styr på sina fingrar utan lät dem dyka ned i en säck för att hämta ammunition. Hela boden sveptes i vita moln, och Elena var den enda, som med korslagda händer höll sig fullständigt neutral och lät sitt ansiktsuttryck berätta, att hon var mycket förståndig och allvarlig. De svarta kläderna blevo grå. Ingen kunde se upp, och mellan skratten och de dämpade nödropen hördes Jasons gälla diskant, hostande och storknande.

Inträngd mellan två säckar och skyddande sig med handen, gjorde Hans Alienus ett försök att öppna det ena ögat för att

utforska fiendens ställning. I detsamma uppfångade han en skymt av Giggias knubbiga hand, som förrädiskt närmade sig i bakhåll och måttade efter hans bleckskopa. Han gjorde sig hastigt fri, rågade skopan och jagade efter Giggia, som flyende och högljutt ropande ilade ut genom gårdsdörren. Just på tröskeln stötte hon ihop med den återvändande bagarflickan, som förbluffad och oförmögen att fatta, vad som var å färde, steg åt sidan med ett: Mamma mia!

Giggia fortsatte i hejdlös flykt över den vida gården, och mjölet, som yrde från hennes kläder, omhöljde henne i ett moln, men Hans Alienus följde henne hack i häl och behöll den pösande slöjan i sikte. Hon slingrade sig vigt in mellan rosenbuskarna, vilkas blomningstid länge sedan var förliden, men vilka kastade ett regn av förtorkade blad i hennes spår. Hon grep fast med handen kring en silverpoppels stam och sprang in i en smal av förvuxna myrtenhäckar kantad gång, som snart vek ut på en rund av ännu tätare häckar omhägnad plats. Längre kunde hon ej komma; bakom häcken var en mur. I mitten plaskade ett springvatten i det omvälvda locket till en fornromersk sarkofag, och runtomkring lågo gulrandade fragment av en nymfs bål och en korintisk kapitäl. Otaliga skalbaggar och andra bjärtfärgade, smaragdgröna insekter surrade mellan de mörka myrtnarnas lövverk, och en skara rödaktiga småfåglar lyfte med en skärande drill.

Giggia trängde sig in mellan fontänen och häcken. I det sinkade marmorlocket, som en gång skylt en hednisk prætors multnande drag, speglade vattnet oroligt dallrande den av flykten upphettade flickan, som böjde sig så djupt framåt, att slöjans snibb hängde ända ned till vattenbrynet. Hon gömde det mjölpudrade ansiktet bakom de vitt utspärrade fingrarna. Mitt ur spegeln sprang den frustande strålen i höjden, liksom den unga människan i den första kärlekens blomstermånad, ett ögonblick speglande allt vad livet har färgfullt och ljust, sving-

ar sig upp mot en solhimmels höjd, som aldrig kan nås, för att sammanstörtande snart åter försvinna i den mull, ur vilken hon framgått.

Hans Alienus stannade och höjde lekfullt hotande mjölskopan över hennes huvud. Hon gömde ännu ivrigare ansiktet under sina händer, men höll alltid fingrarna tillräckligt vitt isär för att kunna se mellan dem. Händerna räckte ej till att skyla underläppen och hakan, och det syntes hur hon skrattade. Med ens lät hon händerna sjunka och rätade upp sig som om hon ledsnat vid att skämta och förklarade i småförståndig ton, att han skulle giva henne skopan.

Lyda! Han var världens mest fria och självregerande människa, och det hade ännu aldrig hänt honom, att han lytt en befallning. Nej, hon skulle få vänta, skulle hon, medan han döpte henne i mjöl. Han skulle giva henne ett nytt namn i dopet.

Nå, i så fall finge hon väl visa, att hon kunde springa.

Hon kastade slöjan kring ansiktet och gjorde en rörelse som för att taga till flykten utan att dock skynda sig alltför mycket; men han fångade hennes handlove och höll henne kvar. Den snarare lätt bronsgula än vita handen arbetade och vred sig i hans för att göra sig fri, och likväl höll han den så löst, att den svagaste skulle kunnat slita sig ur ett sådant tag. Hon lutade sig en smula bakåt, så att hon stödde sig med axeln mot hans arm. På det sättet stodo de tysta en lång stund.

– Vad Betty är gruvligt lärd, viskade hon. Hennes sällskap är ibland riktigt tröttande.

– Det är mycket roligare att stå så här vid fontänen än att höra på henne.

I detsamma frigjorde Giggia med ett raskt ryck sin hand och grep fast om skopans skaft. Hon sträckte huvudet fram mot skopans spets och blåste mjöl rätt in i hans ögon samt ropade jublande:

– Vem vann kriget?

Hon sprang bort mellan buskarna samma väg som hon kommit. Slöjans snibb hade glidit till marken och släpade i sanden, men vid vart steg lyste under hennes korta klänning de röda strumporna mellan de vävda slingorna. Först då hon hunnit längst bort i kröken, hejdade hon sig ett ögonblick och vände sig dröjande åt sidan som väntande att han skulle följa efter, men då hon fick se honom framme vid fontänen med avigsidan av sina händer tryckta mot de förblindade ögonen, började hon skratta och försvann snart bakom grönskan. Ju längre bort hon kom dess högre skrattade hon. Till sist skrattade hon endast för att de andra inne i bagarboden skulle höra, att hon icke i all evighet stod kvar vid springvattnet.

Småningom återfick han sina ögons bruk. Det hade blåst upp. Kvistarnas skuggor ringlade på sandgången, och det syntes honom, att hela naturen darrade och brusade. Han kände en obändig uppsluppenhet utan att egentligen veta varför, och lyftande den ännu till hälften mjölfyllda skopan från marmorkistans kant, där den blivit stående, följde han gången framåt. Han såg sig kring och letade efter något föremål, som han kunde bruka till ett pojkstreck, bryta sönder eller ställa till buller med. Han märkte först nu, att det mulnat och att regnet redan föll i tunga droppar.

Då han närmade sig gårdsingången till bagarboden, kom han att tänka på, att det vore klokast begiva sig dit in springande, ifall någon skulle falla på den tanken att fråga, varför han och Giggia dröjt så länge, oaktat det börjat regna. Han fortsatte därför helt lugnt ända fram till dörren, men därefter stötte han häftigt upp den och störtade in med ett språng och kastade mjölet rätt upp i det kalkrappade valvet, så att hela bagarboden på nytt insveptes i ett gråvitt moln.

– Fröken Giggia är omöjlig att fånga! utropade han och satte sig på diskens kant.

– När hon inte vill, ja, svarade Giggia vänd mot fönstret och

med ryggen åt de andra. Över disken och säckarna såg han bort mot hennes nacke och försökte gissa sig till, om hennes ansikte var allvarligt eller icke. Han skulle nästan ha vågat vad som helst på, att hon stod och bet sig i läppen för att göra våld på sin munterhet.

Han kastade skopan på disken och satte sig på en av säckarna.

Giovanni, betjänten, hade emellertid tveksamt öppnat glasdörren från gatan och inträdde med orden:

– Nu börjar det ösregna, och det ser inte ut att klarna på länge, och inte har herrskapet något paraply.

Då Hans Alienus:

– Ju fler äventyr dess bättre. Hör nu, mina vänner. Vi äro alla unga och bekymmerslösa. Varför skulle vi gå och hänga läpp? Jag kan åtminstone icke utfundera något skäl. Jag föreslår två ting: Vi kalla varann utan vidare du, och vi sammansvärja oss att framleva ett helt år i största möjliga munterhet och lycka. Låt oss taga vara på vart ögonblick med en yster snålhet, som om vi levde under pesten i Florens.

Betty höjde sin pincenez och antog ett djupsinnigt utseende.

– Vad ger oss i vår allvarliga tid rättighet till en sådan föresats?

– Den rättigheten ge vi oss själva.

– Och om vi så inte kunna hålla löftet?

– Då offrar jag i bot halva mitt möderne på ett karnevalståg, vars make du skall få leta efter, Betty.

– Det sättet att göra bot var äkta Hans-Alieniskt, och jag är rädd, att du redan på förhand kan taga avsked av det halva mödernet.

– Vi få se. Du brukar ju själv tala om din önskan att riktigt slå dig lös, medan du är i utlandet, och bortåt ett år tänker du ju stanna här. Passa på, passa på! Tillfället kommer kanske icke igen. Den som är med om sammansvärjningen, sträcker upp pekfingret och långfingret. Sedan bruka vi oss emellan den

åtbörden som ett hemligt tecken, när vi i utomståendes sällskap vilja giva varann en vink om att fulhet och tråkighet hota blanda sig i spelet.

Betty höjde genast pekfingret och långfingret, och när de andra sågo det, gjorde de som hon.

Därmed var sammansvärjningen skedd.

2.

En löftesafton under vilken ingen håller sitt löfte.

Elena blev bestört, då åskregnet började piska bagarbodens glasdörrar. Vad skulle Giggias mor, fru Elisabetta, som så strängt höll på det yttre, säga om att det unga sällskapet så länge lät vänta på sig – och i ett sådant väder? Icke heller hade Giovanni i dag sin kastorhatt, utan sin fina nya, som icke tålde regn och som fru Elisabetta särskilt sagt till honom att vara rädd om. Elena tog hatten från Giovanni och strök och borstade den försiktigt med sin klänningsärm och bannade honom liksom om det hade varit hans tanklöshet, som narrat regnets Gud att låta skurarna falla.

Betty gick av och an med bestämda steg och händerna korsade på ryggen och förklarade, att hon alldeles icke vore av socker utan mycket väl tålde vid vatten. För övrigt var det ju bara några steg hem till Almerinis, Giggias föräldrar.

Betty ville giva ett gott föredöme och begav sig lugnt ut i regnet.

Jason flöjtade och käxade som en gammal gumma. Biträdd av honom gjorde Hans Alienus upp räkningen med bagaren, vilken fick en särskild liten handtryckning för den oreda som tillställts i hans bod. De lyckades också stämma bagaren så till sin fördel, att han lånade dem ett ofantligt gräsgrönt paraply med mässingskrycka. Snart voro de ute i ovädret.

Hans Alienus, som höll paraplyet i sin ena hand och Giovannis hatt i den andra, hade Jason tätt bakom sig och de båda italienskorna vid var sin arm. Bättre kunde han ej hava det, och han gick så långsamt som möjligt, men han visste ej rätt, vilken av flickorna han i detta ögonblick tyckte mest om. Han hade

redan från första dagen fattat tycke för båda – och varför skulle han nödvändigt föredraga den ena? Att leva lycklig var tills vidare hans mål, och han kände sig lycklig i deras sällskap. Först nu då han märkte, att i synnerhet Giggia stödde sig mycket tungt på hans arm, drogo sig också hans känslor allt bestämdare åt hennes sida. Han försökte till och med att rikta ett par ordlekar till henne, men hon såg åt sidan ut i regnet och tycktes tänka på allt möjligt utom just på den, som hon höll under armen. Då fann han på att oförmodat spänna ihop det gräsgröna paraplyet, så att regnet plaskade ned på hans följeslagarinnor. Bannande och klagande måste de springa efter honom i krökar och bukter, vart han vek av. Han försvarade sig och lät dem bedja. Regnvattnet blandade sig med mjölet på deras kläder och satte stora klisterfläckar. Gatsmutsen steg högt upp kring flickornas låga skor. Då han slutligen lät övertala sig att spänna upp den rymliga bomullsskärmen, ville Elena taga från honom Giovannis hatt under förevändning, att han förstörde den. De höllo i var sin kant av hattbrättet, och detta handgemäng började locka hans känslor över åt den tystlåtna och förståndiga Elenas sida. Giggia var ju nära nog endast ett barn.

Giggias föräldrar, hos vilka Betty och Jason voro inackorderade, bodde i hörnhuset vid Piazza Navona. Giovanni, som springande hunnit först, stod redan i förstugan, då de trädde in. Han hängde sin våta rock på en krok, och utan att bekymra sig om dem gick han i skjortärmarna till köket som hade han sagt sig själv: Nu har jag tillräckligt länge föreställt herrskapet Almerinis betjänt, fast jag samtidigt är både deras kock och kammarjungfru. Trasherrskap! Lysande elände!

Giggias mor, fru Elisabetta, hade blivit kallad till en sjuk frände och var ej hemma. Alla kände en tryckande järnring brista från hjärtat, ty Almerini själv skulle endast finna deras upptåg ypperligt. Han kom dem redan till mötes i dörren, liten, svartmuskig och demonisk med väldiga Achillesmusta-

scher och trumpetsmattrande löje. Han gned händerna belåtet. Nu skulle de hava riktigt roligt!

Hans Alienus erinrade sig allt skvaller om Almerinis olyckliga äktenskap. Helt ung hade denne gift sig med fru Elisabetta. Hon var sju år äldre, sades det, och mer än vanligt ful, det såg man. Han hade tagit henne, emedan hon ansågs rik, men svärfadern dog och efterlämnade intet annat än en kassabok, som gav uppgifter om hur han burit sig åt för att äta upp en förmögenhet. Där stod Almerini nu med sin fula hustru, som var föremål för gyckel. Han var hjälplöst hopfjättrad vid denna gamla kvinna, som påtryckte hela hans liv en prägel av för tidig ålderdom. Medan hans jämnåriga ännu levde ett glatt ungkarlsliv, såg han sig dömd att släpa på fru Elisabetta. Han var besvärad av att gå arm i arm med henne eller uppträda med henne i sällskap, emedan hon gjorde honom löjlig. Hans gamla vänner började undvika honom för hans tråkiga hustrus skull och han dem. Så levde denne ännu unge man, själv i grunden njutningslysten och svag, år efter år som en enstöring med en underordnad banksyssla, under det att fru Elisabetta bjöd till att, från gatan sett, uppehålla familjens värdighet.

Hans Alienus försökte att slå bort de störande tankarna på detta ämne och följde de andra in i salongen, ett kallt, stort rum, med förgyllda men fläckiga och illa medfarna möbler. Vid ena fönstret stod ett runt bord betäckt med tygblommor, saxar och små färgkoppar. Det kallades »Elenas verkstad«. Hon var fru Elisabettas fattiga systerdotter och hade endast upptagits i familjen för att sköta hushållet, som varken roade fru Elisabetta eller Giggia. För att skaffa sig någon förtjänst hade hon slagit sig på att göra blommor.

Ute i den torftiga matsalen bjöds en liten bedrägerifrukost med mycken sallad och litet kött. Kotletterna voro på förhand skurna, så att även då gaffeln sökte tillägna sig den största på fatet, brast denna i små tärningar. Måltiden var snart slut. Ja-

son lade sig att sova på den slitna rottingsoffan i salen, och de andra återvände till salongen. Nu ämnade de taga vara på ögonblicket och hava riktigt muntert. Ämnade, alltid ämnade. Därvid finge det ej stanna om det skulle bliva någon mening i deras levnadsglada sammansvärjning. Viskande kommo de överens om att bemäktiga sig Jasons rum. Jason hade endast två fröjder i livet: mat och tobak. Hela hans kammare var ett slags skafferi, där han efter Almerinis sparsamma måltider tog skadan igen. Han upphandlade till billigt pris allt möjligt ätbart och magasinerade det i sina lådor och på sina bord, men tog alltid dörrnyckeln i fickan, då han gick ut, för att ej flickorna under hans frånvaro skulle smyga dit in och ställa till oreda. Då Jason nu sov på soffan, kunde de se, att nyckeln låg i fickan på skörtet, som hängde ända ned mot golvet.

Giggia drog av skorna och smög i strumporna varsamt från salongsdörren fram mot salssoffan, men Jason vaknade, vände på huvudet och slog upp sina små svarta kvittenögon. Giggia tog till flykten, och efter en stunds viskande rådplägning hade man enats om, att Hans Alienus, som var ökänd för sin tur, skulle återupprepa försöket.

Han sköt av skorna och gick i strumporna över salens kalla tegelgolv med utmanande ro. Han böjde sig ned och drog utan vidare nyckeln ur fickan och svingade den över sitt huvud. – Jason sov tungt.

Nästa ögonblick stormade den muntra skaran det mystiskt låsta rummet, och Almerini föreföll i sin uppsluppenhet jämnårig med sin dotter. Nu skulle man riktigt roa sig.

En från lukt stack dem i näsan genast vid inträdet. Inlindad i en handduk hängde en rökt fårbog som ljuskrona på kroken i taket. Nedanför på det runda mahognybordet trängdes en knippa bananer mellan ett stycke gorgonzola, mandariner i silkespapper, fikonlådor och insockrade frukter. Under sängen stodo med blänkande pickelhuvor halvtömda eller orörda bu-

teljer, bakom förskansningar av cigarrlådor och tennburkar. I översta byrålådan hittade flickorna en tallrik polenta och bakom deras rygg framletade Almerini ur nattkommoden en uppbruten kagge kaviar. Tänk vad Jason, stackarn, skulle väsnas och flöjta när han blev vaken!

Giggia sprang upp på en stol för att skära ner fårbogen ur taket, och Almerini, som låg framstupa och plockade till sig flaskorna under sängen, skrek i örat på Hans Alienus, som hjälpte honom:

– Berätta nu litet om din tur hos det täcka könet. Det gör alltid… det gjorde alltid jag förr. Man måste tala om för fruntimren, hur förförisk man är, annars komma de inte att tänka på det. – Jaså, du skakar på huvudet.

Hans Alienus försökte påtvinga sig en glättig sinnesstämning, som icke ville komma av sig själv, men blev tvärtom allvarligare och allvarligare. Almerinis munterhet smittade icke utan hade en egendomlig förmåga att stöta tillbaka. Likväl bemödade sig Hans Alienus att ännu en gång anslå en munter ton.

– Då Almerini är tillsammans med oss yngre, skäms han att vara gift och vill narra oss att glömma bort det.

Almerini hade rest sig upp från golvet och ställde några buteljer på bordet. Han försökte svara gycklande, men en så skärande smärta grinade bakom hans skrattande ansikte, att hans vårdslöst framkastade svar fick en bitter anstrykning.

– Jag vill inte neka, att jag i unga människors närvaro ibland glömmer mig och låtsas vara munter som de. Annars i sällskap blir jag vanligen undanlåst samman med andra äkta män i ett särskilt rum, som är fullt av tobaksrök, och där samtalet bör röra sig kring affärer, befordringar och sådant. Nu skola vi i alla fall ha litet trevligt. Knussla roar mig alldeles inte och, oss emellan sagt, så vet ni ju, att jag vilken stund som helst kan vänta ett litet arv på väl sina hundratusen – tänker jag.

– Menar du från din kusin i Australien, pappa? frågade Gig-

gia. Men du har ju sagt, att han sitter där nere som simpel skomakare.

– Det kan ju vara, men jag misstänker allt, att han skrapat ihop åtskilligt ändå.

Han började medan han talade på måfå anrätta en bål i den stora terrin, som Giggia och Betty hämtat från köket, men det svidande såret på hans hjärta, som hela världen visste om, men som han sökte dölja, hade en ovarsam hand råkat att slita upp, och stämningen blev tryckande.

Hans Alienus upptäckte dessutom, att han visade sin hustrus systerdotter Elena en väl ivrig uppmärksamhet. Hans Alienus kände medlidande med den tillbakadragna flickan, som åt nådebröd i familjen, och han betraktade henne, medan han skalade sin mandarin. Men hon var envist upptagen av att plocka nötter i träknäckaren och uppradade sedan kärnorna på bordet. Fostrad i armod bland många syskon hade hon tidigt fått drag av undergiven sorgbundenhet, och hennes färglösa ansikte hade ingen likhet med hennes muntert loja kusins. Han tyckte att Elena var vackrare, men hennes solkiga krage stötte honom.

Slutligen vände han sig mot fönstret och jämkade litet på sin stol. Så tråkigt som i afton hade han sällan haft.

Det var en stund alldeles tyst i det kyliga rummet. Regnet hade saktat av, men utanför föllo ännu på fönstrets stenkant stora droppar i takt med mahognyuret, som slog sitt tick-tack under en glaskupa på byråns marmorskiva. Hans Alienus följde med ögat en droppe, som långsamt ringlade ned utför rutan och narrade andra droppar att följa med på färden och upptog bifloder för att, förvandlad till en bred kungsflod, slutligen utmynna i havet nere i hörnet vid fönsterposten.

I detsamma reste sig Elena med större iver i sina rörelser än hon vanligen brukade. Hon hade icke tid längre, berättade hon, att sitta och leka. Hon måste gå och göra någon nytta

i sin »verkstad«. På hela dagen hade hon icke rört vid blommorna.

Hennes skäl syntes honom icke riktigt trovärdiga. Det kändes helt tomt sedan hon gått, och han började leta efter förevändningar att få taga avsked och med en droska begiva sig hem till sitt eremithus. Emellertid skiftade Giggia en russinkvist i två lika stora delar och bjöd honom den ena. Därefter tog hon hans tallrik och hjälpte honom att knäcka hans nötter. De stredo om nötknäckaren, de stredo om tallriken och stredo slutligen om nötterna, som hon ville, att han själv skulle behålla. Allra sist stredo de om en nöt som hon tappat i sitt knä, och under bordet fick han straffande fatt i hennes lillfinger. Hon vred litet på handloven för att befria fingret, men då han stod på sig och icke släppte, lät hon honom behålla det och fortsatte att så gott hon kunde plocka till honom nötterna med sin högra hand, som hon hade ledig.

– Kunna vi icke tala om något ordentligt? frågade Betty, som funnit en bok på byrån och bläddrade i bladen med en lång gäspning.

– Kanske om något modernt, svarade han. Ordet modern är en rymlig gråkappa med kulört foder från damernas och artisternas modestad vid Seinen.

Betty hade allt sedan hon upphörde att vara andligt sinnad levat där hemma i en liten krets av fyra eller fem vänner och så uteslutande vant sig att se världen genom ett par givna böcker och tidskrifter, att vissa ord och talesätt för henne fått en särskild helgd. Då hon med sitt goda huvud nu befann sig i alldeles nya omgivningar och, ehuru trosmänniska, i hemlighet kände sig påverkad av dem, gjorde just medvetandet härom henne dubbelt ömtålig.

Hon blev därför stött och lade boken åt sidan, men Hans Alienus höjde varnande pekfingret och långfingret, och under tiden berättade Giggia för sin far om sammansvärjningen i

bagarboden. Han hade provat vinerna och återfått sitt goda lynne och rörde sig så hastigt av och an i kammaren, att de tunna ljusgrå byxorna fladdrade kring fotknölarna.

– Skola vi förverkliga ert löfte, är det illa att börja med träta, ropade han bullrande. Låt vår Hans Alienus ha sin mening för sig. Han är van att sitta på en man hand i sitt eremithus ute vid stadsmuren. Han vill bli maximum av Hans Alienus och minimum av annat. Att ni inte förstå det, flickor! Han är självhärskare. Han är en stat i staten, men en stat på två fötter, som kan flytta sig, vart den behagar. Tröttnar han på Rom, spikar han endast luckor för fönstren och går. Om den helige fadern uppsöker honom, kan han svara: Jag har inte tid att tala med Ers Helighet i afton, men kom igen i morgon klockan åtta. – Han har ingen överhet, intet fosterland, ingen familj, inga fiender.

– Och kanske heller inga vänner, tillade Betty.

Hans Alienus hade också stigit upp och fattade Almerini i armen samt drog honom med sig ur rummet. Efter några ögonblick kommo de tillbaka med mattan, som legat under Elenas »verkstad« i salongen, och med en av de stora och tunga förgyllda stolarna. På golvet framför fönstret rullade de ut den grönaktiga mattan, på vilken hjortar och rådjur betade under lummiga ekar och två tempel speglades i ett stilla vatten, medan en herde satt i skuggan med sin vasspipa. Mitt på mattan ställde de den förgyllda stolen vänd inåt rummet.

Nu Hans Alienus:

– De aftnar, som vi råkas här för att infria vårt löfte i bagarboden, skola vi kalla löftesaftnar, och under var sådan afton skall en av oss taga plats på den förgyllda stolen och leda ett otvunget och roande samtal om livets frågor. – Äro vi eniga härom?

Alla jakade, och ökande sina steg gnuggade den svartmuskige italienaren belåtet sina små magra händer.

– Vår första löftesafton är stolen din, Hans Alienus. Men

vänta litet. Jag kan icke med att se dig i den mörka moderna dräkten. Jag har inne i mitt skåp den pilgrimskåpa, som min morfar bar då han vallfärdade till den heliga graven. Den är icke av brunt utan av vitt kläde. Den skall du ha om axlarna, och var löftesafton skall den sedan bäras av den som har ordet.

Han gick ur rummet, men varsamt och försiktigt för att icke väcka Jason, som fortfarande sov ute i salen, och när han kom igen, svepte han kåpan om Hans Alienus och ledde honom med en viss högtidlighet till den förgyllda stolen, på vilken denne satte sig.

– Nu begynna vi från begynnelsen, Hans Alienus, sade italienaren och ritade med fingret en vid ring i luften. Kan du se någon mening i det hela?

– I vad, menar du?

– I livet. Några säga: Vårt liv är en kamp om att vara till.

– Att vara till är ensamt för sig ej större lycka än att icke vara och kan därför ej locka till liv. Liv är handling, och handling förutsätter önskan.

– Då är livet ett krig om födan.

– Få självmord begås av hunger. Med ett par silvermynt kunna vi äta oss mätta för ett helt dygn, och ändå se vi beständigt människor, som dagligen vakna med tio och hundra och tusen gånger mer än dessa nödvändiga silvermynt, plåga sig för att vinna mer. Är det en kamp om bröd? Födan är en nödvändig förutsättning liksom luften, aldrig ett djupare önskningsmål. Den hungrige förstår ej livets mening. Därför blir livets mening oftast klarast fattad av familjer, som i generationer levat på samhällets topp såsom Wittelsbacharna, hos vilka skönhetsdriften omsider till och med stegrades till vansinne.

– Då är livet en kamp om makt.

– Makten kan vara ett medel, men hur ofta såg du ej just de andligen främste skjuta detta medel från sig med likgiltighet. Och skulle makten tillfredsställas av att i stinkande trasor styra

världen från en jordkula? Dess lockelse ligger till sist i undantagsställningen, triumftåget, purpurn, skönheten att höra sin egen stämma likna åskans. Det synes som hade maktens Sardanapaler endast funnits till för att bära det skönas fackla framför människorna och samtidigt genom tuktan göra dem mogna att slutligen i frihet gemensamt fatta skaftet. Eller vad menar du själv?

Italienaren hörde honom knappast, utan rusade genom kammaren ivrigt tecknande med handen.

– Då är livet en kamp om lyx, utbrast han med smattrande bas.

Hans hetta värmde de andra som en eld och icke heller Hans Alienus förmådde längre att bli sittande. Han sprang upp häftigt och kastade den hindrande kåpan, så att den föll under stolen.

– Nu är du på rätta vägen, men välj ett annat, ett bannlyst ord. Livet är en kamp om det sköna. Det är en kamp om det fina klädet i din rock, om förgyllningen på stolen, om mattan där på golvet och om de vackraste kvinnorna. När jordarbetaren strävar i sitt anletes svett, har han oftast föda nog i sitt kök, men han vill ha en skönare hatt, en skönare märr, ett piano och en skönare soffa i stugan. De etnografiska museernas stånkor, silverprydnader och vävnader äro ett segerbyte varom släktled efter släktled brottats i det förflutna; det andra segerbytet skulle, så vida det verkligen hade vunnits, vara andlig och kroppslig självförsköning. Skönhetsdriften är tillvarons centrum, och de gamla tyska estetikerna kretsa med tunga vingslag om livets kärna. Djuren söka att para sig med de skönaste av sin art och därmed tillförsäkra sin avkomma den skönaste pälsen, de skönaste fjädrarna, och där djuren vuxit till vildar, vänder sig redan deras skönhetsdrift utåt mot mässingstråd och scharlakansvåder. Hos oss vilar hela vår tid på byteshandel med jordens skönaste, icke med jordens dyraste metall. Kultur är försköning. Det fula är liksom paddorna och ödlorna det efterblivna, som livet åtrår att övervinna genom oss. Det fula är det

onda. Att nödgas umbära det sköna är livets största plåga och hålles för en skam – något som fåfängan vet. Vid upphunnen skönhet i alla riktningar inträder däremot det tillstånd av jämvikt, i vilket Schopenhauer såg smärtans upphörande. Det är detta tillstånd vi önska, och det vi önska är vårt mål och kan aldrig upphöra att vara det. Eller skulle vi söka oss fram mot något, som vi icke önska? Vi veta icke med visshet om det önskade är upphinneligt, men vi höra redan de gamle uppställa den satsen, att lyckan måhända ligger i handlingen varigenom vi närma oss vår önskan och icke i dennas uppnående. Det är alltför adertonhundratalsaktigt, då någon på allvar målar den yttersta framtidens släkte som ett sällskap av överansträngda naturvetenskapliga dilettanter, vilka trycka på elektriska ringledningar och undersöka vattendroppar med mikroskop. Är det den yttersta framtiden, då har människans önskan vuxit livet så över huvudet, att hon kan draga sig tillbaka. Då är självmord det enda svar människan har att giva livet. Då är var och en av oss, som ej gör slut på sin tillvaro, en stackare utan aktning för sig själv. Det finns ingen grund att låta koka sig i en retort för att framställa ett trätsjukt sällskap av naturvetenskapliga dilettanter. Det finns ingen grund att leva en enda dag, om den för oss bort från livets önskan. Livet eftertraktar en sovrad blandning av den skönhet, som i antikens femte akt glödde över Palatinen, och den, som våndas i våra rikemäns salonger. Och var ej den tid naturens herre, som kom livets önskan närmast, som byggde Atens akropol och Palatinen och byggde friska, lyckliga och sköna människor? Den tid rår icke över naturen, som behärskar gaser och tuberkulin, men endast har förklarandets rent negativa värde och ej ens kan giva sina uttröttade och lidande anhängare de vatikanska marmorfångarnas växt och breda bröst. Antiken var naturens herre. Fryne behärskade naturen i sin kropps fullkomlighet.

Hans Alienus gick så häftigt fram och åter medan han ut-

vecklade dessa meningar, att han ofta måste vika åt sidan eller tvärstanna för att icke törna samman med italienaren. Då han tystnade, grep denne honom i armen och skakade den våldsamt, stampade i mattan och svarade med ännu mer smattrande röst än nyss:

– Det där måste du ha tagit efter mig. Du har bestämt någon gång hört mig tala så, för just så tänker också jag. Ja, drag inte på munnen. Jag menar vad jag säger. Det gör jag alltid. Diavolo.

Betty klappade retligt sin vänstra hands yttersida med den andra handen, och så kom sucken:

– När blir han född, den rätte?

Nu Hans Alienus:

– Vilken han?

– Han som skall göra det!

– Vad skall han göra för något? Vi behöva en man, som ställer en av Vatikanens marmorfångar på trappan till Stockholms Storkyrka och tvingar den moderna anden att med sina patentbrev och kemikalier böja sitt flottiga huvud inför denna förnekade bild. Och var trygg. Förr eller senare kommer en sådan man, om också inte i Storkyrkobrinken.

Det skymde redan över staden, och en stråle träffade de gråkalla regnmolnens understa tappar. I Berninis springbrunn på torget sjöngo vattenstrålarna, som mellan underjordiska ruiner och gravar pulserade fram ur Roms mark, en dämpad kör om all denna mulls minnen från släktets högsommar.

Betty tände de båda ljusen på byrån, och Almerini skänkte i glasen. Nu äntligen skulle glädjen begynna. Hittills hade det icke varit något att tala om, bara ord.

Då hördes vagnsbuller från gatan, och Almerini gick till fönstret och såg ut.

– Det är visst mamma, som kommer hem, yttrade han med ansträngd ledighet. Vi skola kanske gå och möta henne.

Flickorna sprungo ur rummet och Almerini ville följa dem,

men på tröskeln mötte han Jason, som vaknat. Han tog honom under armen och vände tillbaka in i rummet.

– Nu skall du förlåta oss vårt upptåg, Jason. Och för övrigt… du vet hur nervös Elisabetta är, så tala nu inte om det här för henne.

– Jo.

– Vad tjänar det till? Säg nu ingenting.

– Jo.

Jason var yrvaken och trätsjuk, men Almerini försökte lugna honom.

– Nå, gör som du vill med den saken. Dricka med oss skall du i alla fall, det är ju du som är värd här i rummet.

Jason tog buttert det erbjudna glaset och drack.

– Hans Alienus vill visst också klinga med dig. Ser du, vi äro överens om, Hans Alienus och jag, att vi skola leva för lyckan. Och då sätter man värde på goda varor. Jag tycker bara, att majsgrynen i den där polentan, som du har i byrålådan…

– I den polentan finns inte ett majsgryn, inte ett. Det är semolinagryn alltihop. Det är lika bra. Man kokar upp litet mjölk med några nypor salt och vispar på semolinagrynen.

– Ja, sådant där förstår du dig på, Jason. Men nu är det i alla fall icke värt att ställa till något bråk för det här upptågets skull. Inte sant, gossen?

– Nåja bevars, om du nödvändigt vill, nog kan jag tiga. Men när man tar semolinagryn, får man lov att ha litet cayenne i osten. Sedan stekas skivorna en halv timme i en panna med olja, men elden får inte vara för stark. Det får den inte vara.

– Ja, sådant där förstår du dig på, Jason. Almerini gick mot dörren och viskade hastigt till Hans Alienus, som stannat lutad mot spisen:

– Han blir foglig som ett barn, stackarn, bara man får i honom litet. Ibland kan han efter ett par glas bli alldeles blå, så att jag får ta ut honom i köket och sticka en fjäder i halsen på

honom för att han ska göra sig av med giftet och komma på fötterna igen.

Hans Alienus svarade högt:

– När du gått ut, måste jag säga till Jason: den där karlen, som nu gick ut genom dörren, är i alla fall ett kräk.

Almerini brusade upp, och ådran reste sig i pannan.

– Vad menar du?

– Tänk efter själv.

– Jag skall lätt övertyga dig om, att du misstagit dig. Flickor! – Almerini gläntade på dörren och stack ut huvudet. – Säg åt mamma, att vi stanna här inne och kalasa i afton. Om ni hålla er i ordning i morgon tidigt, följa vi med Hans Alienus på en utflykt till landet.

Därefter låste Almerini dörren och återvände till bordet.

Jason hade satt sig ned, flöjtade och snaskade fikon. Hans kvinnligt trinda små händer grävde i askarna, och hans uttryckslösa ansikte blev livligare än vanligt. Skulle man leva i lycka, sade han, så tjänade det ingenting till att fånga ett ögonblick då och då. Man skulle fortsätta i natt, i morgon, allt framgent, och Almerinis plan för morgondagen var mycket förståndig. De skulle mötas klockan åtta vid Porta Maggiore, och Hans Alienus skulle söka att få fatt i en rymlig oxvagn. Skada bara, att icke flickorna fingo vara med just nu i afton också. Betty var ett ovanligt begåvat ungt fruntimmer.

– Ni båda skulle passa till ett par, framkastade Hans Alienus, men då han därefter böjde sig ned till golvet efter cigarrlådan, stötte Almerini honom i ryggen och viskade:

– När han kommer att tänka på det där vid full dager i morgon, stackarn, blir han din ovän för alltid. Du kan inte tro ett sådant sinne han har.

Alla tre satte sig kring bordet. Nu åtminstone skulle de muntra sig! – Men rummets köld blev mer och mer plågsam.

Timmarna gingo, Jason somnade på sin stol, Almerini gäspa-

de. Frusen och uttråkad reste sig slutligen Hans Alienus och tog avsked. De skulle mötas nästa morgon vid Porta Maggiore. Nu var klockan tolv.

Då han kom ut med ljuset i förstugan stodo flickornas skodon i rad på golvet och ännu smutsiga sedan förmiddagens äventyr. Han kunde mycket väl se, att de minsta skorna voro Giggias och att de realistiska snörkängorna voro Bettys. Almerini dröjde ännu inne i Jasons rum.

I ett plötsligt oöverlagt infall rev Hans Alienus en sida ur sin anteckningsbok och skrev på den med stora bokstäver:

– Kom äntligen med på utflykten i morgon!

Han kramade hop papperet och stoppade det i Giggias ena sko, och det strecket bragte honom med ens åter i ett lynne, som nära nog kunde kallas upprymt. Orden på papperslappen syntes honom liksom en hälsning till Giggia, att själva utflykten egentligen betydde mindre än att de båda fingo råkas, att de andra endast voro en stab, som följde med, därför att det var omöjligt att få fara utan den.

Då han såg att dörren till trappan redan var låst med den plumpa och stora regeln, återvände han till Jasons kammare, gick tätt förbi Almerini, som sysslade med något vid bordet, och slog upp de två höga fönstren på vid gavel och ställde från sig ljuset.

– Det bleve sådant buller att få upp tamburdörren, yttrade han och svingade sig upp på fönsterposten. Därefter kastade han sig med ett språng handlöst ut i luften.

Jason vaknade, och i nästa ögonblick stodo han och Almerini lutade över fönsterposten. Rummet var beläget en trappa upp. Det var klart månsken, och de sågo, att Hans Alienus, vilken redan nått marken, vacklade ett par steg bakåt som om han skulle falla. Slutligen vände han sig runt på ena foten, men återfick med detsamma jämvikten och vandrade gatan bort.

Almerini stängde fönstret med orden:

– Det där skulle ha kostat en annan människa benpiporna, men han har sin tur att lita på. Om huset nyss, medan vi sutto här, hade ramlat över ända, så hade vi blivit sönderhackade men han oskadd.

Almerini drog av skorna och gick in till sitt sovrum, men då han fann, att fru Elisabetta ännu brände ljus och satt upprätt bakom myggnäten i sin stora järnsäng, stannade han framåtböjd och knäppte med fingrarna på byxskoningen som för att slå bort något damm.

– Vad var det för klingande och buller inne hos den beskedliga Jason? frågade hon.

– Å, svarade Almerini. Du hörde ju av flickorna, att Hans Alienus var med där inne. Vi ha kommit överens om att leva för lyckan. Men du kan tro att det behövdes min kända energi för att övertala dem att sluta kalaset. Jag måste lova att vara med dem i morgon också. Det är nog bra, att de ha en förståndig äldre person med sig, och Hans Alienus sätter värde på att få tala med någon, som ibland kan vägleda honom i hans funderingar och ge honom en liten fingervisning.

– Vad är det du har fått på ryggen?

Almerini drog av rocken och såg efter.

– Det är någon som skrivit med en kritbit: »hälsa ditt huskors«. Det finns ingen galenskap, som inte Hans Alienus hittar på, när han sätter till.

– Nej, det har du då rätt i. Betty berättar, att som gosse försökte han en gång öppna åder, därför att han ansåg sig förorättad av sin lärare.

– Den historien har jag också hört. Bara vi nu få vackert väder i morgon.

– Hans Alienus brukar ju ha tur med vädret. Men tänk, vad allt det här kostar dig, kära mansingen.

– När man har ett litet millionarv halvt på gaffeln, kan man väl taga sig litet trevnad i förskott. – –

Under tiden strövade Hans Alienus genom staden. Det fanns hos honom något av vandrande riddare, en skymt av soldat, och han fann en alldeles särskild tjusning i att våga liv och lem. Språnget från fönstret hade satt hans blod i rörelse. Och belåten att åter vara i det fria, gick han med snabba steg mot sitt eremithus långt ute vid stadsmuren. Där hade han levat i lycka med sin ensamhet och sitt fria arbete. Men samtiden hade gått på lur utanför porten som en ulv. I form av ett oskyldigt brev, som bad honom skaffa adress på någon inackordering för en resande svenska, hade samtiden lagt en snara om hans fot och dragit honom ut bland människorna. Och bland vilka människor! Fulhet och fattigdom krälade fram ur vart skrymsle i Almerinis trånga hem. Det plågsammaste var, att han nu så vant sig vid de båda italienskornas sällskap, att han kände tomhet, var gång han på nytt prövade att avsöndra sig, att stänga sig inne i sitt hus och inskränka sina besök i staden till det påvliga biblioteket. – –

Nästa morgon var han tidigt uppe. I en färghandel köpte han ett paket bronspulver och en flaska fernissa och gick sedan raskt till Porta Maggiore, där hans tur genast ställde en tom, med oxar förspänd forvagn i hans väg. Körsvennen lät efter en stunds köpslående övertala sig att hyra ut vagnen, och Hans Alienus förgyllde oxarnas långa horn med bronspulvret och smyckade deras ok med olivkvistar. Litet senare kom Almerini med Betty och Giggia.

– Och Elena?

– Sysselsatt med sina blommor.

– Och Jason, stackarn?

– Han är stött, därför att du sagt, att han och Betty borde bli ett par.

Alla fyra bundo kransar av olivlöv och satte på hattarna. Ur vinstugan vid vägen hämtade de en kagge rödvin och borrade ett litet fint hål i botten, så att droppar av innehållet skulle falla

på marken, då de åkte fram. Sedan stego de upp på den flata forvagnen med sina matsäckskorgar, vilkas skyddande, friska blad rundades över frukter och halmomspunna flaskor. Hans Alienus själv fattade reptömmarna, het och munter.

– Varför hojtar du så gruvligt åt oxarna? frågade Betty.

– Om två slaktare voro spända för vagnen, skulle jag bruka tömmarna som piska, men det bär mig emot att slå bundna djur. Därför söker jag på övertalningens väg förmå oxarna att galoppera.

– Jag visste inte att oxar galoppera.

Almerini drog fram en stor mungiga ur bröstfickan och utbrast:

– Det vore väl märkvärdigt, om inte oxarna skulle galoppera, när Hans Alienus kör.

Han tryckte läpparna till gigan och begynte spela. Ropande ännu högre gav Hans Alienus oxarna lösa tömmar, och med sol över sina förgyllda horn drogo de forvagnen i galopp förbi de yttersta vingårdarna mot Campagnans blå ödeland.

3.

Den moderna anden och den helige faderns nåd.

– Jag kommer för att tala förnuft med dig, hälsade Jason trumpet och något förläget och gensköt Hans Alienus, som med en packe böcker brådskande gick genom en av de påvliga biblioteksalarna.

Hans Alienus knep med sin lediga vänstra hand Jason i veka livet och drog honom med sig in i ett litet sidorum.

Där befunno sig redan två personer, en ung amanuens, som framåtlutad sysslade med något vid fönstret, och en fet, skallig herre, som satt skrivande vid ett bord. Denne hade helskägg och mycket korta, liksom avklippta ben. Under nacken föll halsen i veck över stärkkragen. Hans svartrock var omsorgsfullt knäppt. De tunga ögonen voro stora och uppblåsta, så att då han såg upp med en sned blick över glasögonen, fick han från sidan likhet med en groda.

– Vem är den feta herrn? viskade Jason misstänksamt.

– Det är en modern ande, svarade Hans Alienus, en tysk naturforskare, ett slags fysiologisk domprost. Han lär därför också vara smått kolportör vid hednamissionen mot det syndfulla sköna. Det är anmärkningsvärt, att den moderna anden gärna bosätter sig i sådana kroppshyddor.

– Nåja, fortsatte Jason i samma lågmälda ton. Vi kunna nog talas vid utan att han hör det. Vad jag vill säga dig är, att du icke skall deklamera för Almerini om lyckan. Du vet hur han är. Han har sina mustascher och sitt trumpetsmattrande skratt och sin lilla demonfigur, men han är ett vax hela karlen. Det är han. Hyr hellre en sal och håll ordentliga föredrag.

– Fy tusan!

– Gör som du behagar. Men resonera ej allför mycket med Almerini. Du vet att han går och är teoretisk Don Juan. Och så han ljuger sedan. Jag kan aldrig sitta på tu man hand med honom en afton utan att han stoppar mig i öronen de mest överraskande kärleksäventyr, som han upplevat under veckan. Om han bara ville titta i spegeln. Men om nu du dagligen fyller huvudet på honom med ditt prat om lycka, så går han till sist under. Det spår jag, som känner honom. Jag tycker Betty har så rätt, då hon motsäger dig, det vill jag också lägga till. Och det står jag vid, det gör jag. Lova mig nu att tala med honom om annat, om affärer och de politiska valen och sådant, men inte om filosofi.

– För min del är jag ingen beundrare av honom, svarade Hans Alienus, och jag lovar, att göra som du vill, om du också lovar mig en sak.

– Vad är det då?

– Att alltid tala med basröst.

– Det vet du, att jag inte kan. Jasons små kvittenögon blänkte.

– Och jag kan inte heller tala i strid mot min natur. Men jag kan undvika att tala med honom, och det lovar jag dig att göra, Jason.

Jasons pipande stämma ådrog sig amanuensens och den tyske lärdes uppmärksamhet, och de sågo sig om nästan samtidigt och betraktade honom. Den tyske lärdes ögon stodo stela och uppblåsta. Slutligen vaknade han ur sitt dås och höjde gäspande armarna, borgerligt obesvärat utan att fästa sig vid de andra, som han knappast kände till namnen. De kunde gärna leka en lek för att sträcka på sig en smula, föreslog han och strök upp rockärmarna. Hemma brukade han hänga i ett slags galge, när han suttit och arbetat länge. Bara nu någon ville ställa sig framstupa. Det kunde Jason gärna göra. Ville han inte! Snicksnack! Ja, så där skulle han stå.

– Så viker jag undan era rockskört så här, fortsatte den tyske

lärde, och var och en av oss ger er en lätt klatsch. Och då skall ni gissa, vem som slog. Men inte se. Blunda. Det här är en gammal sjömanslek.

– Litet väl smorlädersbred i mitt tycke, inkilade Hans Alienus, litet så att säga full av den moderna anden.

– Vi kunna gärna kalla den för den moderna anden, sade amanuensen.

Han skrattade så att tårarna stego honom i ögonen, och den tyske lärde sköt glasögonen i pannan.

Det första slaget föll redan, och Hans Alienus ropade:

– Nå, Jason, gossen min, vem var det som slog?

Just som han sagt detta öppnades dörren till salarna och överbibliotekarien stod på tröskeln. Han kastade sina händer ut i luften och sporde med en stämma, tunn och uddig som en nål:

– Veta herrarna icke att här önskas tystnad, tystnad framför allt. Vad skall detta betyda? Jag kommer här förbi dörren och hör ett oväsen som om… Och när jag så ser i nyckelhålet… Jag förbjuder sådana här uppträden. Ursäkta min häftighet.

Därmed gick han.

Jason vände sig om och stirrade frågande på de andra samt skyndade att utan vidare lämna rummet. Amanuensen, som med ens blivit allvarlig och vilkens hela ansikte röjde en illa dold förskräckelse, följde genast föredömet. Den tyske lärde däremot återtog sitt arbete, och Hans Alienus ställde sig att ordna den bokpacke, som han nyss burit på armen.

Under tiden flög ryktet om det, som tilldragit sig, genom bibliotekets salar med en vindpusts snabbhet. Då historien hann ut till vaktmästarna i de angränsande museerna, hade den redan fått en mängd överraskande tillägg och ledsagades av de mest tvetydiga utläggningar. I ett av de ändlösa gallerierna samtalade sakta två andliga med det oföränderliga småleendet över sina drag och vänligt tryckande varandras händer. Den ene inbjöd den andre till ett besök samma afton strax efter ves-

per – icke vid något givet klockslag, ty i detta slott, där dagarna tyst och stilla skredo förbi som de vita strömolnen över gårdarnas blå himmel, fanns ingen tid. Medan de talade uppsnappade de en del av historien från några förbigående kapuciner och förde den med sig som ett smittämne till andra delar av byggnaden. Följande morgonen berättades till och med historien mellan männen, som nere i vagnsvalvet putsade de ofantliga, helt förgyllda galakarosserna från påvedömets storhetsår. Den var nu så skabrös, att putsarna icke hört något värre.

En stund senare hade historien smugit ut i trädgårdarna, där den helige fadern vid middagstiden företog sin sedvanliga promenad i vagn. Fursten vid detta skönhetshov, vilket århundradet icke förmått omkläda, åkte i en delvis svartlackerad, delvis förgylld täckvagn, som i stället för säten innehöll en fristående karmstol, klädd med guldgaloner och röd sammet, och ett slags taburett. Hans Helighet bar på huvudet en högröd huva, kantad med vitt skinn, och en högröd pälsfodrad krage över axlarna. Allt emellanåt, då vagnen stannade, samtalade han med den klerk, som satt på taburetten framför honom, eller riktade genom det fällda fönstret några ord till den högborne officer, som red strax till vänster om vagnen. Historien om gårdagens uppträde i bibliotekets sidorum hade redan gått kapp vagnen, men så utbroderad och numer så otillbörlig, att hon endast antydningsvis i förtäckta ordalag kunde berättas av klerken. Härigenom blev hon endast ännu mer vanställd.

Den helige fadern skakade på huvudet utan att vilja sätta tro till berättaren. Kunde icke överbibliotekarien, som inträtt i rummet, lämna närmare upplysningar?

Nej, det kunde han icke, ty föregående afton hade han i ärende utom tjänsten rest bort för ett par dagar.

Den helige faderns magra ansikte överstrålades beständigt av samma småleende ro likt ett helgons på en av Fiesoles målningar i guld och klara färger, och det vördnadsvärda vita

håret, som i en liten test glidit fram vid ena sidan av rödhuvan, fladdrade i draget från fönstret. Men de spelande bruna ögonen blänkte av klokhet och skarpsinne och intygade, att denne gubbe icke stigit till mänsklighetens högsta trappsteg genom börd utan genom begåvning och ett fläckfritt liv.

Han gav med handen ett lätt slag på vagnsdörren liksom för att avbryta samtalet och utbrast med så hög stämma, att orden hördes ända till kuskbocken:

– Så skall jag själv reda ut saken!

En stund därefter stod en kammarherre framför Hans Alienus, som även den dagen hade tjänstgöring i biblioteket.

– Har jag nöjet att tala med Hans Alienus? frågade kammarherren artigt.

Hans Alienus bugade.

Då kammarherren:

– Tillåt mig även fråga, om tillfälligtvis någon nu är närvarande av de tre herrar, som i går… som…

Nu Hans Alienus:

– Nej, det tror jag inte. Jo, det är sant, den tyske lärde arbetar inne i sidorummet i dag också.

De trädde in i sidorummet.

– Hans Helighet har befallt mig anmoda herrarna att i all tysthet följa mig upp till honom nu genast.

Den tyske lärde studsade.

– Det är omöjligt, stammade han. Jag har grå byxor och turistskor, och halsduken täcker inte jægerskjortan riktigt här i bröstet. Jag är en arbetets man och har bläckfläckar på manschetterna… i morgon, i eftermiddag…

– Skall jag svara Hans Helighet, att herrarna icke vilja uppfylla hans begäran? sporde kammarherren med ett lätt stänk av ironi.

– Nej, det kan ju inte komma i fråga. Men i en sådan här kostym… och… Jag har i fickan en påse klorsyrat kali, som jag först måste lägga från mig.

Den tyske lärde jämkade brydd på sina manschetter och knäppte dammet från rocken, men då Hans Alienus, som icke hade bläckfläckar på manschetterna, följde kammarherren, såg han sig nödd att göra detsamma.

De kommo ut i ett virrvarr av gångar och trappor och gingo genom en hög sal, vid vars kortvägg en tron var uppställd, krönt med påvemössan och två korsade nycklar. De fördes sedan genom flera smärre rum till en ljus loggia, som vid slutet var avdelad med röda draperier. De gingo förbi två styva hillebardiärer och mottogos i ett mindre ytterrum av några helt och hållet rödklädda betjänter. Kammarherren gav ett tecken att vänta och återkom först efter en rundlig kvart. Under denna stund framträdde för dem det överraskande och besynnerliga i denna händelse till hela sin vidd, och Hans Alienus knackade betjänterna i ryggen och frågade dem, om de icke hade en snusdosa.

Han brukade ju visserligen aldrig snusa, tillstod han, men det skulle se så högvördigt och andligt ut att ha några svarta korn på västen.

Jo, en sådan dosa hade nog betjänterna, och även den tyske lärde tog en duktig nypa snus, ehuru icke med en klerks behag och elegans.

Då kammarherren åter visade sig, bad han dem förbindligt stiga vidare, men kvarstannade själv i ytterrummet.

De stego in i ett mindre, nästan möbeltomt rum. Vitklädd, med röda tofflor och ett guldkors på bröstet, stod den helige fadern lutad mot en konsol och knackade med ett guldstift mot vänstra tumnageln.

De hälsade honom knäfallande och han yttrade utan skymt av stränghet över sitt ansikte:

– Vad var det egentligen, som tilldrog sig i går nere i biblioteket?

– Kors, svarade Hans Alienus dämpat och aktningsfullt, vi

och ett par andra lekte en oskyldig lek för att sträcka på oss en smula efter arbetet. Om ni önskar, helige fader, kunna vi här visa hur alltihop gick till.

– Det önskar jag, och jag tillåter er att resa er.

– Böj er framstupa! Böj er framstupa! viskade Hans Alienus till den tyske lärde. Om ni inte ställer er framstupa, kunna vi ju inte visa Hans Helighet hur vi gjorde. Ja, ni ser ju, att här icke finns någon stol, så det blir icke annat än att stå med händerna på golvet.

Hans Alienus vek upp den tyske lärdes rockskört och strök sedan upp sina ärmar på samma sätt som denne gjort föregående dag. Därefter gav han med hela sin styrka den tyske lärde ett smällande slag på den kroppsdel, som Gud givit adertonhundratalets kammarsittare att polera arbetsstolen med. Den tyske lärde gled ett stycke framåt över det hala mosaikgolvet, så att glasögonen lossnade vid det ena örat och blevo hängande vid det andra.

– Nå, ropade Hans Alienus, var det Hans Helighet eller Hans Alienus, som slog?

Den tyske lärde reste sig ovigt, med de stora grodögonen långt ur huvudet och drog fram sina manschetter, men när han så fick se bläckfläckarna, sköt han in dem under rockärmen igen, och litet av den grå linningen på jægerskjortan blev synlig vid handleden.

– Är det hela leken? Vad kalla ni den? sporde den helige fadern och gick till fönstret. Han betraktade platsen nedanför, där vattenkonsterna frustade. En avdelning italienska jägare tågade förbi med gälla hornstötar, som skakade fönsterrutorna och liksom skrattande besjöngo gevärskolvens segrar över korset. Det milda lugnet dröjde lika oföränderligt över hans långa, sammanbitna mun, men det darrade i rynkorna kring ögat, och det fick ett uttryck av bekymmer.

– Jag tycker mig någonstädes ha hört, svarade Hans Alienus,

att leken kallas »spänna kyrka« eller något i den vägen. Vi kallade den oss emellan den moderna anden.

– Det är icke tillständigt, svarade den helige fadern, att kyrkans namn fasthakas vid en sådan lek, men den andra benämningen finner jag ganska målande. Emellertid ser jag helst, att den moderna anden tills vidare icke stör lugnet vid den heliga stolens verk och inrättningar.

Då han uttalat dessa ord, räckte han till kyssning sina händer, två intelligenta katolska prästhänder med kortskurna, stripiga naglar, signetring och vita, stickade halvhandskar. Det undgick icke Hans Alienus och den tyske lärde, att den helige faderns rörliga ansikte hade fått ett ännu blidare och vänligare uttryck än annars.

Utkomna i trapporna omringades de av yngre och äldre tjänstemän, som lyckönskade dem, då de fingo höra det överraskande förloppet av besöket. De visste, sade de, att Hans Helighet satte värde på frimodighet och förespådde Hans Alienus snabb befordran. Han hade ju tur i allt. Varför kunde han icke rentav gå in i det andliga ståndet. Vem kunde i så fall förutsäga, om han ej i sitt livs afton själv bure den påvliga signetring, som han nyss kysst på Hans Helighets hand. Och i en långt avlägsen framtid brunne kanske dygnet om en lampa framför en bild av Sankt Alienus, det skönas och den lantliga lyckans skyddshelgon.

Den tyske lärde gick utför de breda trappstegen med uppblåsta ögon och händerna i byxfickorna och huvudet en smula framåtsträckt. Han tittade snett över glasögonen, gav dem allt emellanåt en lätt stöt med fingret och avlägsnade sig full av däven förtrytelse utan att säga ett ord.

Hans Alienus själv småskrattade ansträngt åt de andras halvt allvarliga, halvt skämtsamma lyckönskningar och spådomar och blev mer och mer tankfull. Han igenkände slutligen samme språksamme präst, med vilken han för några dagar sedan växlat några meningar under kyrkfesten. Han visste, att han

hette Paviani och var familjen Almerinis biktfader, och han gick honom genast till mötes och hälsade.

– Ödet har kelat med mig, sade han till fader Paviani i lågmäld ton, medan de sida vid sida fortsatte utför trappan. Jag har blivit så van att råda över mig själv, att överbibliotekariens »jag förbjuder« bitit sig fast i mig nära nog som en förolämpning. Jag har med ens fått klart för mig, att jag skall begära avsked och helt och hållet draga mig tillbaka.

– Ni passar ej att bekläda något ämbete, svarade fader Paviani, utom det att vara Hans Alienus, och det är både tidsödande och ansvarsfullt.

Därmed gick var och en till sitt.

Då Hans Alienus kom hem till sin bostad, fanns icke längre hos honom något, som skulle kunna låta en främmande ana, att han vore i stånd till ett muntert streck. Han föreföll tvärtom tungsint och grubblande.

Hans eremitboning var ett förhyrt, till det yttre nästan eländigt hus, ensligt beläget på vida obebyggda tomter. Det innehöll endast några få rum, och två voro strukna i ljusblått.

I det största rummets mitt stod ett bord och en stol på en matta. Andra möbler saknades helt och hållet, ty han ville icke besitta något lösöre utan fri som en av filosoferna från Kynosarges kunna bryta upp vilken morgon som helst. Bordet var betäckt med papper, och vid ena sidan låg en karta över Schliemanns grävningar vid Hissarlik.

På en brunmålad enkel träpelare i hörnet till vänster om ingångsdörren hade han ställt en gipsavgjutning efter Zevshuvudet från Otricoli. En vägghylla bar några sinkade tegelurnor, funna i jorden, och på själva golvet längs de fyra tomma väggarna stodo hundratals böcker uppradade med ryggarna utåt. En liten sidodörr ledde till köket, där hans tjänare Giuseppe var enväldig. Solen låg in genom fönstren, och hela rummet var Hans Alienus i form av en kammare.

Det angränsande sovrummet var lika tomt på möbler. Lägerstället var bäddat mitt på golvet på en persisk matta under ett toppigt myggtält, som nådde taket. I hörnet stod i ett trebent snidat ställ en tegelkruka med dricksvatten, och vid väggen hängde, i syfte att tändas om natten, en katolsk evighetslampa av granatrött glas med förgylld silverinfattning.

Då han nu inträdde, avtog han sin jacka och drog på en kort skjorta av rödbrunt kläde. Den nedvikna kragen sammanhölls av två silkessnören med yviga tofsar. På huvudet satte han en vit toppluva av sidensars och med en uppstående rödbrun tofs på själva spetsen. Därefter öppnade han alla fönster på vid gavel, så att solen låg honom rätt i ögonen, och satte sig vid skrivbordet och bläddrade i sina anteckningar över förkristna musiken.

Till en början hade han samlat material för ro skull, men varje källa visade sig upprunnen ur en ännu äldre, vart musikinstrument hade sina föräldrar, och inom några veckor satt han nu förvandlad till en arbetets man. Detta förtörnade honom. Han ville icke bli någon lärd eller halvlärd. Lat och sund ville han vandra fram över livets gröna fält.

Han doppade pennan, men lade den strax åter från sig och störtade upp. Han kunde aldrig sitta länge på samma stol. Han samtalade eller läste alltid gående och stannade endast emellanåt och böjde sig över bordet, när han hade något att anteckna. När han icke kunde sova om natten, steg han upp för att gå av och an, och han klädde sig beständigt under häftigt gående. Han kunde icke tänka, då han satt.

När han nu hade lagt pennan åt sidan, gick han en stund och läste i en bok, men än mer misslynt ställde han till sist också denna från sig bland de andra böckerna på golvet.

– Samtiden listar sig över mig i allt detta bokgöra, tänkte han. Men jag har begynt att låta narra mig till nyfikenhet, och jag kan icke längre förmå mig att helt kort skjuta allt åt sidan.

Han steg upp och ropade Giuseppe, men en smula tvärt och retligt. Det märkte han genast själv och skyndade att återupprepa kallelsen med vänligt och kamratlikt tonfall och i form av en förfrågan, om Giuseppe hade tid att komma in ett ögonblick. Intet hårt ord skulle falla i hans hus, intet missnöje förfula ansiktena.

Giuseppe, som hade sot under tumnageln, liknade med sin vita hud, sina svarta mustascher och sin fetma tenoren vid en italiensk landsortsteater. Han bar en svart sidenjacka och likt Hans Alienus en vit toppmössa, husets hovdräkt. Han stack aldrig under bordet med sin tillgivenhet för sin undfallande, nästan ödmjuke herre, men han ansåg icke heller något tvång av nöden utan stannade, upptagen av tanken på föregående aftons slagsmål i vinstugan, mitt i rummet med armarna teatraliskt höjda och vilade på steget.

– Kära Giuseppe, sade Hans Alienus, vill du vara så snäll att duka min aftonvard, så går jag sedan ut i solnedgången. Jag har ingen ro att sitta här hemma. Jag förstår mig inte längre själv.

Giuseppe dukade på en servett, som han utbredde på golvmattan, och Hans Alienus satte sig med korsade ben framför den enkla anrättningen.

Han drack mjölk i stället för vin och åt litet. Giuseppe hade snart åter burit ut kvarlevorna och själv avlägsnat sig.

En positivspelare stannade nedanför fönstret och de skorrande melodierna bestormade genast Hans Alienus, vars sinne var i ständig skiftning som ett dallrande kronglas. Ett ystert marschnummer jagade honom upp med hög färg. Strax därefter lät positivspelaren ett känslofullt stycke Verdi pustande halta fram ur den slitna lådan, och Hans Alienus kastade sig ned över stolen, vek som en kvinna.

Var detta jämvikt! Han slog upp en bok och försökte läsa, men medan ögat följde raderna, fladdrade tankarna kring annat. Slutligen gick han ut till Piazza Navona. Hans tur skyn-

dade före honom och lät, just då han närmade sig, Giggia träda ut ur det hus, där hon bodde. Hon höll sin bönbok i handen. Han hade egentligen hela tiden varit viss om att möta henne. Det började redan mörkna.

Båda blevo förlägna, och hon yttrade hastigt:

– Jag skall endast gå ned till S. Agnese på andra sidan torget. Elena och jag bruka alltid gå dit en stund vid den här tiden, men i afton hade hon så mycket att göra.

– Skall du bikta? Bikta då så gärna för mig.

Giggia svarade med ett så allvarligt, nästan sorgbundet uttryck över sitt ansikte, att han aldrig sett henne förr sådan:

– Du gycklar jämt, men det blir tröttande i längden. För övrigt tänker jag icke bikta.

Han följde henne upp på kyrktrappan och hjälpte henne att draga åt sidan den tunga lädermattan, som täckte dörröppningen.

– God natt, svarade han kort.

– Vill du icke följa mig dit in?

– Hur ginge det då med andakten, om jag började gyckla?

Hon steg in över tröskeln, medan han höll mattan åt sidan, men hon vände sig om ännu en gång och strök upp det svarta floret, som envist gled ned för ögonen. Han såg att hon hade gråtit. Hon sade:

– Det är musik där inne.

Då Hans Alienus:

– Vill du svara mig på en fråga, tror du jag narras, om jag säger, att jag är lika ivrig att få råka dig så ofta jag möjligtvis kan som att nu slippa behöva hålla fast vid mitt godnatt.

Hon skakade på huvudet och räckte honom barnsligt öppet sin hand, som han mottog i sin sakta och tvekande. Fast floret på nytt halkade över ansiktet, såg han stora tårar glida ned.

– Giggia, utan hjälp av en lyckträff ibland skulle vi aldrig få råkas på tu man hand.

– Hur skall det kunna ske? Elena och jag få aldrig gå ut ensamma, annat än när vi gå till S. Agnese. Hon tillade med ett leende: Det tycks ju också som hade man orsak att vakta oss.

Han följde henne över tröskeln, lädermattan gled igen bakom dem, och de befunno sig i den mörka avbalkning, som bildade ett slags förstuga till kyrkan. De hade framför sig ännu en hängande lädermatta, och ur springan mellan denna och träposten trängde ett gult sken av vaxljus och orgelns och körens toner, som växande i styrka samlades flera och flera och liksom nedstego trappsteg efter trappsteg i allt djupare och dovare underjordiska rum.

Hon frigjorde sin hand och snuddade vid hans axel. Häftigt och snyftande knäppte hon sina båda händer om hans hals.

– Jag kysser dig i Gudsmoders hus, viskade hon alltjämt under snyftningar. Hon straffe, om någon av oss sviker.

De kysstes flera gånger genom floret, som täckte hennes av kvällsluften ännu kylda ansikte.

I vilket ögonblick som helst kunde de överraskas, och då en främmande hand till sist vidrörde lädermattan, släppte de varann och gingo in i den av otaliga ljus upplysta kyrkan.

Giggia korsade sig med vigvatten, och när båda slutligen blevo stående vid ett litet sidoaltare, drog hon upp en grön pappask ur fickan och framtog ur den en liten fingerring av simpelt järn.

– Den här fick jag en gång som barn av prästen som konfirmerade mig, viskade hon, ofta lyftande näsduken till ögonen under floret. Den är antik, påstod han, är från gamla Rom. Han hade själv hittat den, till hälften inkilad i en klump av bly. Du kan se här. På ena sidan är där inlagt i någon metall eller vad det kan vara en svart hand och på den andra sidan en gulvit. Nästan vit är den. Vill du här framför altaret taga den som ett minne, ett fattigt minne av mig, som ingenting annat har att giva? Jag har burit den i fickan allt sedan i förrgår i tan-

ke att skänka den åt dig. Det är i Gudsmodersbildens åsyn jag räcker dig den.

Han mottog ringen försiktigt, så att ingen annan skulle märka något, och fäste den på tummen. Till de andra fingrarna var den för stor.

– Sätt dig nu här på pelarens fot med händerna korsade på din hatt som du brukar, tillade hon, så att jag kan se dig medan jag gör bön framme i koret. Behåll också den gröna pappasken. Det kan komma en tid, då du vill lägga undan ringen.

Han satte sig bakåtlutad mot pelaren, men orgelns mörkt färgade toner ledsagade som ett med förstämda trummor långsamt skridande likfölje körens latinskt rasslande ord: Lättfärdiga stunders synd bär ännu ofärdens frukt, när din kropp dör och vaxljusen släckas kring din bår.

4.

Hans Alienus blir åter enstöring.

Trogna sin sammansvärjning i bagarboden möttes de i begynnelsen nästan dagligen till löftesaftnar. En kväll, när Hans Alienus något tidigare än vanligt steg in i Almerinis allt annat än hemtrevliga salong, satt Giggia vid fönstret, samtalande med fader Paviani. Inga andra voro i rummet, och brasan brann i den höga spisen utan att värma.

Giggia blev en smula förbryllad, och fader Paviani lät sin flata svarta hatt snurra på käppen, som han mellan benen stödde på golvet. Hans silkesstrumpor voro stramt spända om de smala vadorna, de låga skorna nätta och väl putsade, och hela hans yttre röjde förfining. Han talade ivrigt utan att hålla upp och berättade en mängd roligheter.

Som enstöring var Hans Alienus icke hemma i dagens alla småhistorier, och han hade därför icke heller mycket att säga utan blev inom sig tacksam, när Giggia bad honom gå ut i matsalen och hämta en ask med tygblommor. Han dröjde där med flit så länge som möjligt och blev stående några ögonblick vid fönstret. Under tiden fick han mot sin vilja höra följande viskningar:

– Jag har ofta sett den där unge mannen i Vatikanen. Vad är han egentligen? Han går i knäbyxor som en andlig.

– Han har ju någon anställning vid Vatikanen, som ni vet, men den ämnar han lämna inom året. För övrigt lever han som en enstöring i ett litet fult hus, som han hyr i stadens utkant.

– Men, mitt kära barn, han måtte väl ha något bestämt mål för livet?

– Han lever för att vara lycklig, påstår han själv.

Prästen började storskratta.

– Det var också en sysselsättning!

Han såg på Giggia med en skälmsk plirning. Därefter reste han sig och gick fram mot Hans Alienus, som kom på tröskeln. Med behag och övad skicklighet stack han både käppen och hatten under vänstra armen och skakade Hans Alienus' hand mellan sina två tunna händer, på vilka några lillfingersringar blänkte med kulörta stenar.

– Jag känner ungdomen, sade han. Den plågas av att gå genom gatorna utan att hälsas med handklappningar, att komma in i kyrkorna utan att se alla resa sig. När jag var i era år, sökte jag också ensamhet och var en förmiddag nära att taga gift, därför att jag ej tilltrodde mig att kunna få dö som påve. För allt detta tycker jag om ungdomen. Det är tecken på livslust att önska och begära. Tids nog kommer tröttheten.

Han gick till spisen och stödde sin högra klack på hällens kant, så att elden värmde skosulan. Samtidigt drog han upp sin blårutiga silkesnäsduk och torkade hjässan flera gånger, men då han åter stack näsduken i bakfickan, blev den ena snibben hängande i springan mellan de långa rockskörten.

Slutligen vände han sig nickande, öppnade förstugudörren försiktigt och nästan ljudlöst och kvarlämnade i rummet, då han försvann, en lätt doft av luktvatten.

Giggia och Hans Alienus visste att de andra kunde komma in vilket ögonblick som helst. De stannade på var sin sida om det runda bordet, »Elenas verkstad«, som var helt och hållet täckt med tygblommor, likt ett prytt altare. Men mattan, som förr legat under den utgrenade bordsfoten och i någon mån bidragit att göra rummet trevligare, hade, sedan löftesaftnarna begynt, fått sin plats hos Jason. Ett trådnystan hade fallit till golvet och rullat ett stycke, utan att någon bekymrat sig om att upptaga det.

Genom väggen hördes, hur Jason sjöng över inne hos sig, och tonerna rullade onaturligt flöjtklara och rena. Först efter en stund tystnade han.

Giggia räckte Hans Alienus en tygblomma och frågade brådskande:

– Är den icke präktig, vad?

– Elena får allt större färdighet.

– Nu har jag också börjat hjälpa henne med blommorna. Jag hade tänkt att överraska dig med något, men jag märker, att jag omöjligt kan vara tyst med det – fast nog borde jag. Nej, jag kan inte. Om jag hjälper Elena var afton, får jag dagligen femtio centesimi av henne, och efter sextio dagar har jag en så stor summa, att jag kan köpa en ring av riktigt guld och vackert arbetad, som jag sett i en bod där nere vid torget. Den vill jag giva dig i stället för den simpla av järn, som du fick förra gången i kyrkan. – Men vänta nu och hör på. Jag har också en annan överraskning. Den kan du inte gissa. Eller kan du? Jo, vet du, i går gjorde jag ett slags pepparmyntspastiller, som jag gömt för din räkning i en glasburk. Är du inte nyfiken känna, hur de smaka?

– Jo visst är jag det – men – jag råkade av misstag få höra ditt och prästens samtal nyss.

– Vi sade ju ingenting farligt.

– Enstöringen går och inbillar sig vara världens medelpunkt nära nog. Så får han höra ett par främmande människor säga likgiltigt: Vad fördriver den där enstöringen egentligen tiden med? Då får han med ens klart för sig, hur likgiltig han är, hur överflödig han är, hur han ingenting är.

– Vad du ser allt i svart i dag. Du har blivit så allvarlig, så förändrad på sista tiden, att jag knappt känner igen dig. Vill du ha pastillerna nu?

– Tack, vi kunna ju vänta litet. – Jag börjar fatta misstro till mig själv. Vad är jag egentligen? En ungherre, som vill leva i glad ro. Fordom kallades en sådan önskan vis, men nutiden smyger sig över mig och river i mina tankar. Och ändå ämnar jag icke giva mig fången, fast nutiden ropar i örat: Betrakta icke livet som en härlig gåva, utan kasta bort det, gå ut och

stänk ned första sopade och snygga torg med ditt blod. Nej, gör det icke, men säg, att du skulle ha god lust att göra det, och lås dig sedan inne. Att stänka ned torget med sitt blod är ej längre brukligt, men det är ett vackert talesätt. Adertonhundratalet är icke liv, det är resonemang.

– Vad du är besynnerlig i afton!

– Om det vore möjligt att leva i jämvikt, måste det vara i denna stad, och just därför stannade jag här. Men också här gör jag skäl för mitt namn.

– Din välsignade lycka blir till sist din olycka. Men säg mig, vad menar du med att du gör skäl för ditt namn? Hette du icke förr Alenius? Du har aldrig berättat mig, varför du förändrade namn.

– När min mor dog och jag befann mig ensam här ute som främling, då tog jag med huvudet fullt av latinska glosor och flyttade bokstaven i framför e och fick så till stånd namnet Alienus. Det är egentligen ett gammalromerskt, patriciskt namn, men också ett latinskt adjektiv, som betyder främmande, en annan tillhörig. Det namnet passade mig, tänkte jag.

– Och just nu passar det dig ännu bättre, för nu är du verkligen en annan tillhörig.

Hon pekade på sig själv med en blandning av odygdig uppsluppenhet och ömhet och satte sig på bordskanten. Hon böjde sig en smula framåt och plockade bland tygblommorna. Därefter såg hon upp med klar och öppen blick och frågade oöverlagt och naturligt:

– När har du tänkt, att vi skulle gifta oss?

Han luktade på en gul sammetsros, som ingen lukt ägde. Spisens rasslande glödhög började svartna, och Giggia tände två stearinljus, som stodo på bordet.

Han hade levat bland sina latinska lexikon, lustvandrat med Quintus Horatius Flaccus och gjort digra anteckningar om den förkristna musiken, som lät sina toner höras i Hellas' och Asi-

ens tempel. Han hade nästan glömt, att det fanns något, som kallades äktenskap. Minnen döko upp, och i sin inbillning återsåg han en eller annan familjefader, som i en trång och gråmulen stads backar och med en lätt anstrykning av bekymrad borgare ledsagade ett flyttlass, rågat med gamla soffor, stolar, sängbottnar och spegelbord. Hans motvilja för möbler i allmänhet och smak för tomma eller åtminstone tämligen tomma rum bidrog särskilt att låta den inbillade familjefadern synas än mer beklagansvärd. – Med ens slog honom en känsla av att det sorglösa och okonstlade förhållandet mellan honom och de båda flickorna grumlats och att han måste tala med Giggia uppriktigt och eftersinnande. Han hade funnit det helt naturligt, att han skulle fatta tycke för Giggia och Elena, ty de voro båda unga, men han hade trott, att allt skulle kunna fortfara ungefär så som det varit, att de skulle träffas och förverkliga löftet i bagarboden och dessemellan företaga arkadiska utflykter på Campagnan, och återvända sent, när kvällsskenet brann över oxspannets förgyllda horn.

Då han ingenting svarade, reste hon sig på knä bland tygblommorna på bordet och lyste på honom med det ena ljuset och frågade:

– Har du somnat?

Han gjorde en rörelse med handen över håret och började tala långsamt och sökande, som ämnade han från själens skrymslen på långa omvägar småningom samla sina tankar till den punkt, där slaget skulle stå.

– Vi kunna icke längre med lugn glättighet bära känslor, som äro ämnade att lyckliggöra, sade han. Vi blåsa strax upp dem till kval och lidelse. Vad är det nu också för motbjudande och sjuklig överretelse, som gömmer sig bakom det ordet. Lidelsen är något oskönt till sin natur, river människan ur sin jämvikt, vanställer och förvrider ansiktet och gnager kropp och själ som en tärsot. Jag kan icke se något tilldragande i en benmager

kropp med två dystert glödande ögon. Men om det också bara är en välmående italiensk tenor, rund som Jason, som reser omkring och sjunger i teaterpjäser, genast tror han sig skyldig att visa lidelsefulla ryckningar i ansiktet. – På mig verkar sådant helt enkelt frånstötande.

– Alltid har du så mycket att prata om. Varför blev du inte andlig? Tänk, hur du skulle kunnat predika om transfigurationen och sådant! Men vad hade det du sade att göra med den fråga, som jag gjorde nyss? Kan du säga mig det? Det rycker ju varken i ditt ansikte eller mitt.

– Känner du inte, att det hänger ett annalkande oväder i luften? Det steg upp den gången, då vi råkades på tu man hand vid ingången till kyrkan. Det hade varit bättre för oss båda, om det mötet aldrig blivit av. Det sorglösa förhållande, som dittills rådde mellan oss alla, är grumlat för alltid.

Hon hade åter satt sig på bordskanten, allvarlig och undrande, och han gick fram mot henne, men åtrade sig, då han just i detsamma hörde Jasons och Bettys röster i matsalen.

Ett ögonblick därefter kom också Elena, och alla gingo de in i Jasons rum för att hålla löftesafton.

Då Jason fick syn på Hans Alienus, mörknade han, och inkommen i sin kammare åt han tyst av pastillerna, som Giggia emellertid hämtat. Utan att låtsas märka hans trumpenhet satte de sig kring bordet, medan Betty, rak i ryggen, tog plats i guldstolen, ty det var i kväll hennes tur att taga hedersrummet. Hon läste med glänsande uttal högt ur en fransk romanbok om monsieur X. och madame Z., och nu skulle de hava riktigt roligt, påstod hon, ty franskan var hennes stora triumfämne. Hans Alienus, som hade ett horn i sidan till alla romanböcker, kunde icke få tiden att gå och samtalade allt emellanåt sakta med Elena. Hon hade icke tid att sitta med armarna i kors utan tog med sig sina tygblommor in i Jasons rum och arbetade flitigt. Hon och Betty voro de enda, som icke hade tråkigt. Gig-

gia däremot våndades och sträckte sig lojt och vårdslöst eller smög sig långa stunder ur rummet. Dessemellan tryckte hon handen på sin kusin Elena, för vilken hon hyste en yngre väninnas gränslösa beundran. – Munterheten ville aldrig komma.

På det sättet förflöt denna löftesafton och nästan alla kvällar, då de råkades, blevo som denna. Den lappade och förgyllda stolen stod styv och ovänlig på den utbredda grönaktiga mattan, och de två sömnögda stearinljusen, som voro av sekunda kvalité, sade till varann: Här i huset måste sparas. – Värden själv var numer sällan hemma, ty hans kända energi tillät honom icke, påstod han, att afton efter afton sitta stilla på en stol. Ibland kunde fru Elisabetta själv komma in och taga plats vid bordet, och då vart misstämningen fullkomlig.

Hon var en liten rund italienska, som i fyrtio år spisat sina maccaroni, och hela hennes ansikte tycktes format av någon gulvit pasta. Hon inledde aldrig själv något samspråk och uttalade aldrig någon bestämd mening, men var enig i allt med den, som talade, och var helt och hållet upptagen av tankar på sin man. Hon var en tung säck bunden på dennes rygg, och då han, för att känna sig ledig, drev omkring utomhus, visste han, att hennes tankar likafullt följde honom tätt i hälarna utletande hans väg och undrande över allt vad han tog sig för. Som hon skrev upp husets inkomster och utgifter, kunde han knappast rekvirera en kopp kaffe utan att redovisa både för den och drickspengarna. Då han var borta, talade hon gärna om honom på ett klagande sätt, som om hon varit orolig att ej andra skulle se hans fel.

De båda ljusen stodo mitt på bordet mellan askar och kartonger, mellan silkesdockor, gummiflaskor, ax, blad och blommor i alla färger. Då nu Elena med knät fullt av blomblad flitigt lindade gröna pappersremsor kring de böjliga ståltrådsstjälkarna och i viskande ton undervisade Hans Alienus, föll ljusskenet rätt ned över hennes raka profil. Insidan av hennes

vänstra pekfinger var prickigt sönderstungen av synålen, och hon hade gröna och gula färgfläckar på fingerspetsarna. Den nedvikna kragen var lika solkig som alltid, och hon själv lika tillbakadragen. Småningom vek dock den stelhet, som ställt sig mellan henne och honom, och de blevo mer naturliga inför varandra. Hon började förebrå honom, att han med det beständiga talet om att leva för lyckan mer och mer gav hennes morbror lust för livet utomhus. Hon förstod nog, sade hon, att det menades något upphöjt och stort, men när nu hennes morbror skulle taga honom på orden, hade denne intet annat att göra än att gå omkring på kaféer och spela biljard. Icke var det något stort. Almerinis kända energi drev honom in på ytterligheter, och därför kunde han icke bära så farliga läror.

Hon talade lugnt och stilla utan fyndighet, snarare en smula tafatt och undfallande, men med värme. Den återstod av ömsesidig blyghet, som emellanåt påtryckte deras ord ett visst tvång och som kanske innerst berodde därpå, att de voro ungefär jämnåriga, bidrog endast att krydda leken. En afton var han så upptagen av sin saktmodiga ordstrid med henne, att han icke lade märke till, hur Giggia gick ur rummet och icke återvände förrän efter en dryg halvtimme.

En annan afton knäppte han harmset med fingrarna, då han nedkommen på gatan erinrade sig, att han glömt säga god natt till Giggia, som tillfälligtvis icke varit inne, när han tog avsked. Men han hade icke glömt att skaka hand med Elena.

Han kände sig mer och mer missnöjd med sig själv och försökte tänka på Elenas solkiga krage. Alltid stannade han likväl till sist framför samma sluttanke: han hade länge tyckt om båda flickorna, och varför kunde han icke få fortfara att göra det? Om Betty icke varit en snedvriden varelse, skulle han måhända fattat tycke för henne också. Man skulle endast älska en, hette det, men vad skulle en sådan man som till exempel Sardanapal ha sagt om detta påstående?

Och likafullt! Nutiden gick bakom honom och höll honom i rocken. Allt från den stund, då han mötte Giggia vid S. Agnese, kände han sig bunden vid henne. Det okonstlade och bekymmerslösa förhållande, som rått mellan honom och dem alla, hade ohjälpligt grumlats, det fann han ånyo, och han beslöt att icke besöka dem på flera dagar.

Men han kom igen. Han kom igen redan om en kvart. Han kom igen under förevändning att han trodde sig ha kvarglömt en bok, men i själva verket ville han endast gottgöra sin förseelse och säga Giggia god natt. – Hon hade redan gått till sängs.

Han beslöt ännu en gång att icke återvända på flera dagar. Men han kom igen. Han kom igen redan nästa morgon klockan tio. Han ville tala med Giggia öppet och glatt utan de nervösa ryckningar i ansiktet, som han hade hört sägas skulle utmärka högmoderna människor i viktigare ögonblick. Han skulle säga henne, att han ämnade bedja Elena att också kyssa honom i S. Agnese. Därmed skulle vågskålen ånyo väga jämnt och det gamla goda vänskapsförhållandet återknytas.

Då han inträdde, satt Elena Vid sin »verkstad«, men de andra voro utgångna. Samtalet blev ännu mer stelt och besvärat än någonsin förr. När han gick, grep honom åter den tanken, att han icke borde komma tillbaka på länge.

Först efter en vecka infann han sig en löftesafton.

Den gången satt Jason på den förgyllda stolen, med kåpan över axlarna, ty det var hans tur att underhålla de andra. Han sjöng en kyrklig sång och ackompanjerade sig själv på en glasharmonika, som han höll i knät. Bredvid honom satt fader Paviani, som händelsevis kommit på besök. Hela rummet luktade mat, och alla möjliga kallrätter och viner stodo uppdukade på bordet. Det syntes, att det i afton var Jason, som skötte anordningarna. I taket hängde en stjärna av trälister, virade med myrten, och på spetsen av var udd brann ett ljus.

Almerini drack glas på glas, och slutligen tände han sin cigar-

rett med en tiofrancssedel. Fader Paviani ville hindra honom, men han slog i bordet och ropade, att när han fick sitt arv, skulle han tända sina cigarretter med ännu större sedlar. – Nu hade äntligen munterheten kommit!

Hans Alienus undvek avsiktligt Elena och märkte icke, hur hennes upphettade ansikte styvnade. Då han slutligen drack Giggia till, steg Elena upp så häftigt, att hon slog kull sitt glas. Vinet rann i en lång strimma utefter duken, och hon gick med bestämda steg ur rummet. De andra sågo efter henne utan att förstå något. Munterheten hade gjort ett alltför kort besök.

– Vinet är för starkt för flickorna, sade Almerini.

Men Jason skakade buttert på huvudet, och Hans Alienus vart tystlåten. Han blev den första som bröt laget. I grund och botten kände han sig dock glad över att Elena, påverkad av vinet, tagit det så illa, då han drack med hennes kusin.

Han sov oroligt, och hela nästa dag gick han av och an utan lugn och fred.

I solnedgången hörde han porten öppnas, och Giuseppe anmälde i viskande ton och med fingret på munnen att det stod en ung dam utanför. Det var Elena.

Så snart hon kom in i kammaren, begynte hon tala med en hetta och brådska, som var henne alldeles olik.

– Jag måste smyga mig ut för att icke de andra skulle märka det. De drucko kaffe i Jasons rum. Portvakten, som nere i trappan sitter i sitt stora skåp, måste alltid själv trycka på en knapp, var gång någon skall in eller ut. Därför bultade jag först, och när så portvakten, utan att se ut, tryckte på knappen, ropade jag Jasons namn och härmade hans pipande stämma.

Var det verkligen den tillbakadragna Elena, som i det mest sydländska övermod vågat ett sådant steg! Hon frös och huttrade, fast det var varmt i rummet, och fortsatte med samma häftighet:

– Jag tålde inte det myckna vinet i går, och jag visste ej vad

jag gjorde. Det har sedan grämt och plågat mig. Det är det jag ville säga, och du vet, att jag ogärna skriver brev. Jag ville också säga dig något annat. Vårt dubbla spel måste ha ett slut. Jag håller icke ut. Det har varit en lek. Det får heller icke bli annat.

– Så har ju också jag brukat tala. Men… Vår glada lek är slut, och allvaret har kommit. Det var icke mycket du hade att säga mig, men om du sätter dig ned… Förlåt, att jag inte genast bjöd dig min enda stol. Om jag bara hade anat, att jag skulle få se dig här! En sådan dag som i dag önskar jag aldrig tillbaka.

Ljusen brunno på bordet, och han hade, då hon kom in, just böjt sig framför spisen för att lägga ett trä på elden. När han nu reste sig, märkte han, att hon ryckte till som hade hon med bar fot trampat på en glasskärva.

– Vad är det? frågade han.

– Såg du inte ansiktet?

Han vände sig mot det mörka och immiga fönstrets små rutor, mot vilka hon pekade. Han visste, att om någon klättrade upp på husets stenfot, skulle huvudet kanske nå fönstret, men han förmodade, att hon misstog sig.

– Jag trodde nästan, fortfor hon skrämt, att han skulle lista sig efter. Han bevakar mig var jag går. Han kommer nog ingenting att säga, stackarn; men vad skall han tro?

Båda sågo mot fönstret, och efter ett ögonblick rörde sig något utanför imman. Hans Alienus såg otydligt en vit panna och två små dåsiga kvittenögon.

Utan att besinna sig kastade han vedträt rätt ut genom rutan.

Den sprang sönder klingande, och en fuktig pust av kvällsluften slog in, men utanför var allt svart och stilla. Jag måste gå nu genast, mumlade hon. Nej, följ mig icke. Jag ville ställa allt till det bästa. Och nu…

Hon gav sig icke ens tid att säga farväl utan vände sig strax och gick.

Han satte sig i stolen, och åter begynte i ensamheten tanken sina långa monologer.

– Hon sade att det var lek, men det menade hon icke längre själv. När jag läser gamla dikter, ser jag männen förälska sig i femtonåringar, men fast Giggia var flera år äldre, hann jag knappast byta ett par ord med henne mellan fyra ögon, innan hon för mig blev ett barn, ett barn rätt och slätt, och intet annat. Ha vi män så förändrats i vårt sätt att känna, sedan den tid, då vår Dyveke var femtonårig eller sextonårig? Redan därför, Elena, att du var äldre, drogs jag till dig. Men också mellan oss står en mur. Jag ser den icke, då du är borta, men jag ser den var gång, du är närvarande. Du talar enfaldigt. Du kan med knapp nöd skriva ett brev, och på inga villkor utan stavfel. Och vad har dock detta att skaffa med kärleken, med känslor som ha sin rot i sinnligheten! Eller varför just ordet sinnlighet? Det är både det rätta och det orätta. Sardanapal vaktade sina kvinnor med eunucker, men skumma sagor berätta, att ej ens de varit oemottagliga för kärlek. Först om han bortskurit deras inbillning hade de varit det. Inbillningen är begärens och därför även kärlekens brottarsal.

Han flyttade stolen närmare elden, och tanken fortsatte att tala:

– Envåldskonungar ratade icke att för livet öppet älska bonddöttrar eller gästgivaredöttrar, och en Rafael sköt ej tillbaka två mjöliga händer, men vår Dyveke måste kunna grammatik och måste ha tålamod att höra våra tråkiga och tvivelaktiga världsförklaringar, om vi ej skola rycka på axlarna åt oss själva. Hur har vår inbillning kunnat så omskapas, att vi slutligen måste välja en Betty till vår Dyveke? Nej, det är icke vår inbillning, som omskapats, ty den är naturens egen trovärdiga och ringaktade röst. Det är det ständiga förklarandets mara, som till och med här förföljer oss. Också kärleken har blivit ett resonemang. På djupet av min inbillning ser jag icke heller dig, stackars nedböj-

da Elena, utan de kvinnor, som länge sedan blivit mull under de gator, på vilka du går. Icke din tunga, men ditt sinne har Jasons jämrande målföre. Du är en betryckt och sorgbunden varelse, och åter och åter frågar jag mig, varför just du skulle möta mig. Var det, därför att jag sökte en yttersta motsättning? Eller var det för ditt goda hjärtas skull? Då borde vi endast tänka på vänskap. Men när dagen är ute, blir i mörkret redan ett matt ljus ett kärkommet sällskap, och för mig står du som en blek skugga med sänkt huvud under höstens fallande löv.

Han jämkade den brinnande elden med foten, och han sysslade länge med att fästa ett papper innanför den sönderslagna rutan, men hans tanke följde Elena på hemvägen genom gatorna.

– Jag ser dig åter flitigt sätta dig vid ditt enformiga arbete och måla och vira dina doftlösa tygblommor. Jag tycker mig sitta vid din fot, och du räcker mig dem, och du fyller med dem mitt knä, ty hösten har inga andra. Men när vi märka, att de äro utan liv, snyfta vi båda, och vi höra genom fönstret alla de människor, som vi nyss mött på gatorna, gråta med oss.

Nästa morgon tog han åter på sin arbetsskjorta av brunrött kläde och stängde sig inne i sitt hus, böjd över bokhögarna. Han såg framför sig en tät urskog, som snärjande stängde vägen, och den skogen var hans egen okunnighet. Men inne mellan höga blåklockor gungade med de bara knäna böjda om en klängväxts slinga en flicka, som hade så tunna trollsländevingar, att solskenet föll genom dem. Hon tog hans hand och ledde honom vidare. De kommo in i förfallna tempel, där bakom kullkastade altaren besynnerliga stengudar sovo i förgätenhet eller där jonier och pythagoreer ännu tvistade om luft och vatten. – Jag är din tanke, viskade hans följeslagarinna, men glöm det, om du ej i förtid vill bryta min makt. – Därmed förde hon honom beständigt vidare och en afton befunno de sig inne bland nutida fynd, bland fossila skelett och förstorade vat-

tendroppar, och hon tvingade honom, medan hon pekade ut i nattrymden, att lära sig långa siffertal. – Vart för du mig? mumlade han. Jag är icke mer nyfiken på hur många mil som skilja jorden och solen än på hur många syllar, som ligga i järnvägen mellan Lerbäck och Askersund. Varför tynga min hjärna med allt detta skräp? Men hon skrattade och ökade endast sina steg, och då märkte han, att hon smugit klovar om hans händer och tvingade honom att följa ännu om natten, när han dignade av trötthet och överansträngning, att han blivit sin egen tankes viljelösa träl.

Plågad och oroad av sitt öde, kastade han sig över filosofiska studier. Steg för steg följde han tänkarna fram mot nutiden, men han blev ingalunda djupast övertygad av den grupp, som pekade tillbaka på Locke och Aristoteles, ty hans eget lynne drev honom åt den motsatta sidan. Likväl hittade han ingen kunskap, som gjorde honom varken lyckligare eller olyckligare. Ej heller hittade han någon kunskap, som ingrep i hans eget liv, och han insåg genast, att icke vetandet, icke åskådandet, icke förklarandet, utan inbillningen ledde livet till handling.

– Vetandet är icke livet, sade hans tanke, endast ett åskådande, alltså något underordnat. Jag kan se det högsta mänskliga i en Sardanapal, men icke i den lärde, som endast kan förklara vad en Sardanapal var. Aldrig skola heller någonsin en Linné eller en Newton sysselsätta människans inbillning på samma sätt som en Sardanapal eller en Cola di Rienzi, ja, icke ens som en Romeo eller Byrons älskarinnor. Det främsta är icke att förklara utan att vara. Fausttypen är icke livets önskan. Herr doktor Faust är en dekadent. Lukretia Borgia var en människa, men den tyske lärde, som jag möter i Vatikanen, lever icke, handlar icke. Han har plats vid sidan av vägen och iakttager. Iakttaga, det är att sitta och se på. Hellre vara det iakttagna! Den tyske lärde är endast en död avspegling, om ens det, ty hans kunskaper äro sannolikheter. Därför må också den av-

spegling kallas något för mer, som samtidigt alstrande skapat den sixtinska sibyllans arm, än den iakttagelse, som gissat på närvaron av en tyngdlag. Inverkade icke också upptäckten av antiken långt djupare på renässansen än upptäckten av jordens rörelse? Jorden gick nämligen redan förut runt av sig själv, utan att någon behövde veta därom, men konsten påverkade inbillningen och det dagliga livet. I den tyske lärdes sällskap har jag alltid förnimmelse av, att han håller mig om foten och säger: Spring icke, utan sätt dig i stället och förklara, huru det går till att springa! – Framför mig ligger hans digra verk om blodkulornas arbete, men behöver jag veta något om mitt blod, så länge det flyter av sig självt? Och flyter slutligen icke hela livet av sig självt, utan att jag behöver fråga varför eller huru? Men det upphör att flyta, där inbillningen upphör.

På det sättet sökte han väpna sig mot frestelsen att begravas i förlamande studier, men redan detta motstånd blev en snara, ty för att, om också blott i tysthet inom sig själv, vederlägga de meningar om vetandets nödvändighet, som från alla sidor gingo honom på livet, behövde han allt fler och fler kunskaper. Som ett hetsat villebråd jagades han från blad till blad, från verk till verk, och sedan jakten väl begynt, fanns intet viloställe och ingen gräns förr än i ålderdomens avmattning och i döden. Det dröjde heller icke länge, innan han överraskade sig med att ha begynt bygga på egna teorier om skönhetsdriften och inbillningen, och från den stunden gavs ej längre räddning eller ro.

– Allt detta, sade han, kunde ju vara ett glatt tidsfördriv. Det borde vara en vinst mer i livets lycka att samla kunskaper och tänka, men i vår tid tycks grubblet i stället bli en vinande piska. Till och med i drömmarna medan jag sover träffa snärtslagen mitt huvud.

Han arbetade nu hela dagen. Han arbetade medan han sov och drack. Han arbetade om nätterna ända till dagbräcket.

– Ni ser alldeles förstörd ut, anmärkte en dag i biblioteket

fader Paviani, och så era ögon se ut. Skulle också ni falla offer för glasögonslasten?

– Kalla det en last, svarade han, ty det är det inför livet.

– Så blir där intet annat än att verkligen också skaffa er glasögon.

– En man, som visar sig på öppna platser med optiska instrument i ansiktet, är en käring, mumlade Hans Alienus, när han gick, men några veckor senare grenslade glasögonen över näsans sadel.

Han kände med sig själv, att han blivit löjlig, och det var av allt det sista en människa kunde önska, men grubblandets ständiga ringränning blev han icke fri. Alla känslor och intryck, all uppfriskande inbillning sprang sönder i förklaringar, till vilka han icke ens själv satte full tro.

En morgon då han vaknade, gungade rummet som i en hög sjö, och över nackgropen låg en brännande tyngd. Då han följande nätterna sökte vila, kunde ett enda likgiltigt ord, som han händelsevis läst under dagen, stå kvar i hans hjärna som i en snurrande sol av gnistor. Utom sig av trötthet och leda steg han hellre upp för att vaka än att uthärda ännu en kvart i detta tillstånd av vanvett. Men då han nu slog upp boken, blevo de svarta tryckta bokstäverna rödglödgade och rörde sig ringlande, så att han icke kunde läsa. I nacken kände han fortfarande ett tryck, som av axet på en tung yxa. Det var hämndens yxa, med vilken livet straffar en last. Fordom hade den lagts på de huvud, som alltför ofta somnat på nöjets arm, men i förklarandets svårmodiga århundrade lades samma yxa på de hjässor, under vilka grubblets varför och huru börjat sin sömnlösa häxritt. Han tyckte sig höra Den Heliga Gamla säga bakom hans rygg: Med den yxan skall jag trycka dig och hela din tid till jorden – och ned i jorden.

– Är detta självbedrägeri? frågade han. Jag lever några korta år. Måste de avspegla den evighet, som står bakom dem och

framför dem? Kan deras lycka vara beroende av om mitt släkte framfötts så eller så, om det skall förgås så eller så, om livet efter tusen år skall hinna det som ännu endast är inbillning, eller aldrig hinna det? Svaret på allt detta gör mig icke äldre, icke mitt hus kallare, icke landskapet fulare eller solskenet blekare. Beror mitt ve och väl på ett tankeslut? Eller vill jag endast tro så för att kunna slå upp fönstret om natten och säga: Här ser du så många jordar, att de ej kunna räknas, och det kommer an på meningen i detta jättemaskineri, om du skall anse dig lycklig eller olycklig de par år du är till. Nu förstår du vilken man du är, Hans Alienus. Jag vet ej vad jag skall svara. Jag vet blott att jag var starkare, att livet ännu ingen oktoberdimma hade, då jag som barn vallade tallkottar, utan något varför på min läpp.

För att andas luft företog han om morgnarna till sist fotvandringar utanför stadsmuren. Och var gång mötte han vid ett givet klockslag ett långsamt förbistampande godståg. I spjälvagnarna stodo nötkreatur, som fördes från de sydliga betesmarkerna mot norr för att slaktas. I flera dagar utan föda och vatten forslades de som livlösa ting och väcktes vid vissa stationer med käppslag, om de hade dignat och lupo fara att kvävas. Några av dem bölade med mulen tryckt mellan spjälorna och med blodsprängda ögon. Borgareseklet såg icke på medlet, när det gällde louisdoren.

När han kom hem från sådana morgonvandringar, var han upprörd och behärskades av en dov harm, som till stor del träffade honom själv. En bottensjälvisk goddagspilt var ej mer överflödig för livet än han, där han satt som en hopringlad glasögonsorm i sitt näste. Kunde han ej bjuda livet annan tjänst, än att sitta och inlära förklaringar över vad livet var, då kunde han lika gärna ha varit ofödd.

När han först ordnade sitt eremithus, hade han omgivit sig med enkelhet och noga undvikit att fylla rummen med krims-

krams eller några kostbara föremål. Det är icke dyrare att forma en kruka smakfullt än fult, brukade han säga. I sin nuvarande upphetsning greps han däremot av en lyxhunger, som intet kunde mätta. Samtidigt uppjagade sommarens fläktar en gnagande hemlängtan till den nordliga bygd, där det var möjligt att äga hela landskapet, så långt ögat såg, och påtrycka det sin prägel. Han led av att gatan under fönstret icke var hans, att han icke hade något att säga över kvarteret framför honom, att Rom var i andras händer. Han missunnade påven hans bostad och samlingar. Han avundades prinsarna deras palatser och oerhörda tillgångar, plågad av torftigheten i sitt eget, utvändigt spruckna och nedrökta kyffe. Han såg i inbillningen ett hus med öppet antikt atrium, där han under molnlös himmel, avstängd från världen, i sällskap med springvattnet och sina förklaringar kunde framleva år efter år. Nutidens borgerliga furstar och rikemän förstodo icke sin bestämmelse, icke sin plikt, icke det som ensamt berättigade deras tillvaro. Cæsarerna hade förstått det, då de läto skönhetsdriften springa i blomma i deras egen person. Världen hade fröjdat sig åt skådespelet och därmed lärt sig att se livets önskan i ögat.

Allt vad han kunde göra var att köpa några höga armstakar av venetianskt glas och japanska broderier, som efter några dagar åter misshagade honom. Lampan på skrivbordet hade genom sin pösande fulhet länge varit honom en nagel i ögat, men då han icke i hela staden kunde finna någon passande, gjorde han själv upp ritningen till en ny, som sedan beställdes. Foten skulle vara sirad med oäkta stenar. – Äkta har jag icke råd att bestå mig, sade han, och är en oäkta rubin lika vacker som en äkta, föredrar jag den oäkta, ty jag tycker icke om rubiner för deras kostbarhets skull, utan för deras utseende. – På det sättet fick emellertid hans rum en viss likhet med modern salong, och en dag bad han Giuseppe att bära ut hela härligheten, och åter smulade han sin inbillning med förklaringar.

– Varför skulle jag nödvändigt äga? Ägandet skänker mig slutligen ingen tillfredsställelse. Hans Alienus' gris, Hans Alienus' bagge! Om jag står samtalande på en trappa, behöver den därför vara min? Behöver den ens vara vår? Den kan vara ingens. Är lusten att äga upprunnen ur skönhetsdriften, svär dock den ojämna fördelningen likväl just mot skönhetsdriftens fordringar. Därför bygga vi i inbillningen trappor som äro ingas.

Här stod han framför ett nytt snår av förklaringar, och motsägelserna begynte runt honom sin hemska, aldrig tröttnande ringdans. Samtiden hade flyttat under hans tak.

För att vederkvicka sig beslöt han att om aftnarna besöka teatern, men Den Gamla Heliga hade listigt fogat så, att hans smak var olik ögonblickets.

– Versen, tänkte han, medan han var på väg till teatern, verkar vad rytmen angår med samma sinnliga medel som musiken. Kalla versen föråldrad är detsamma som att säga: Vi ha vuxit från musik. Versen förhåller sig i övrigt till prosan ungefär som den stränga frescomålningen till målningen på duk. Versen är en konst för män och prosan en konst för glasögonsormar.

Lyktorna flämtade förbi, och vagnarna bullrade, men han såg och hörde endast sina tankar.

– Romantiken var på rätta vägen, ty den hade syn på inbillningens betydelse, men därför att den hade djupare rötter i trötthet och mörker än i skönhetsdrift, blev den ej det klara källsprång som den kunnat. Vi rycka på axlarna åt inbillningens drakar, men så komma en vacker dag de trodda naturforskarna och visa, att just sådana drakar verkligen funnits till på vår egen förståndsmässiga jord. Eftersom inbillningens drakar väl svårligen kunna fattas som blott och bart en hågkomst, ligger ju redan här den förmodan nära, att inbillning och verklighet till sist bygga efter syskonlagar, att inbillningen är en rörligare verklighet, en fjärrsynt förnimmelse av den yttre verklighetens

möjligheter. Det som pekar på den yttre verkligheten säger: Så *är* det. Men det som är, innebär något redan fullbordat, något som därför framstår dött och icke påverkar handlingslusten. Det som i inbillningen bygger av verklighetens möjligheter säger: Så *önskar* det. Detta väcker önskan och handlingslust och griper ända in i mitt väsens kärna. Först om inbillningen bygger av så avlägsna möjligheter, att jag icke utan möda kan tänka verkligheten omskapad till dessa möjligheter, mattas intrycket eller faller till intet.

Med sådana tankar steg han in på teatern.

Där spelades ett holländskt skådespel. Scenen föreställde en diversehandel, där en väderdriven sillfängare stod och köpte snus. I salongen sutto flera av århundradets många fruar, och några glasögonspsykologiskt hållna kvickheter om maskinsöm och smör mottogos med stort bifall. Så långt gick allt väl. Men då kom oförmodat en replik om myrten på håret, och alla de runda ansiktena i salongen brusto i ett skallande gapskratt.

Han reste sig genast och gick.

På hemvägen stannade han utanför en upplyst kyrka, från vilken han hörde orgelspel och körsång.

Uppfostrad av en skeptisk fader hade han aldrig varit någon troende, icke ens då han ännu lekte med tennsoldater. Han var icke heller en tvivlare, ty där det aldrig funnits tro, kunde ej talas om tvivel. Han visste, hur just detta, att han icke var och aldrig varit någon trosmänniska, djupast skilde honom från en Bettys »frigjorda ande«, som hon förr under sin religiösa tid kallat sin »frälsta själ«.

Likväl måste hans tankeslut alltid lyda sålunda:

– Ingenting har bevisat, att icke min farfars fars eller Rig-Vedas religiösa symbolik snuddade fullt ut lika nära vid sanningen som någonsin det yttre skärskådandet. Är det endast två motsatta uttryckssätt, två motsatta metoder, två motsatta temperament? Jag ser dunkelt men långt, sade inbillningen.

Jag ser klart men kort, sade skärskådandet. Jag vill härska allena, sade inbillningen och föll. Jag föraktar dig, svarar det moderna skärskådandet och faller. Inbillningen tillägger: En syn i inbillningen har verklighet lika väl som gatan utanför ditt fönster.

I sällskap med några fattiga stackare dröjde han länge utanför kyrkan, och den jublande hymnen ryckte honom med sig. Bröstet blev lätt, tankarna jagade genom huvudet. Han skulle i detta ögonblick utan betänkande låtit skjuta ned sig för ett stort syfte. Han såg ögonen tindra även på sina fattiga grannar, ty också de byggde nu i inbillningen av verklighetens möjligheter, och deras önskan och livskraft skärptes. När han slutligen gick vidare, var det honom som hade han haft vingar på hälarna.

Åt honom, som icke varit troende en timme av sitt liv, hade en katolsk mässa skänkt den vederkvickelse, som den moderna teatern förvägrat.

Hemkommen skanderade han under sitt myggtält, ända till dess han somnade, skönhetsfanatiska alexandriner av Racine, som aldrig någon av århundradets många fruar haft till järnvägslektyr.

Emellertid hade han funnit, att hans kostym blev alltför uppmärksammad, och för att kunna visa sig bland främmande, lät han därför beställa från skräddaren långbyxor och ett plagg, som han aldrig kunde se med tillbörlig vördnad, en bonjour, den arbetande samtidens kväkareuniform.

Då den svarta dalkarlsrocken blivit hemskickad, och han provade den framför spegeln med glasögonen i ansiktet och en trähård stärkkrage om halsen, började han samspråka med Giuseppe i den småvänliga ton, som alltid brukades.

– Om någon bultar på porten och vill tala med mig, vad svarar då Giuseppe?

– Att ni är hemma.

– Nej, Giuseppe, du skall säga, att jag är sjuk eller död. Jag skulle kanske passat att stjäla fikon i trädgårdarna utanför Aten, men i den här utklädseln känner jag ej längre igen mig själv. Jag är endast en klädhängare, lastad med modeartiklar.

5.

Ett fornfynd.

Hans Alienus hade helt och hållet upphört att infinna sig på löftesaftnarna.

Den heta årstidens sommarfest var redan slut. De brokiga kalkarna föllo ur blommornas händer, och stormen brummade i regniga ovädersnätter, men Hans Alienus var fortfarande så sysselsatt inomhus, att han icke aktade på dagarnas gång.

Han och Giuseppe hade en morgon givit mat åt en herrelös hund, och så småningom tillkallade den så många andra av sina gelikar, att det var morgon blev stor utspisning på husets gård. Några timmar senare samlades på gården en mängd halvvuxna gatpojkar, med vilka Hans Alienus också knutit ett slags vänskap. Han gav dem aldrig godsaker eller penningar, men han uppfann lekar och berättade de otroligaste historier om skattgrävare och sjöfarare. Vid tiden för solnedgången kunde man ofta se honom gå gatan fram med sina blänkande glasögon, och numer en smula framåtlutad av innesittande samt omgiven av sina många gatpojkar. Ibland tycktes de bliva ganska närgångna och till och med skratta honom mitt upp i ansiktet, och då föllo i hettan både hugg och slag, men han var alltför road av deras illmariga fyndighet och lustiga munterhet att låta försoningen vänta på sig mer än högst fem eller tio minuter.

Dessa förströelser voro hans enda.

Om aftnarna brukade Giuseppe komma in till honom och deklamera patriotiska verser, men hur det vart, länkade denne slutligen samspråket därhän, att det blev tal om husgeråd och dylikt. I köket stodo ju tjugu tombuteljer sedan den tid, då Hans Alienus ännu drack vin. De kunde säljas för tjugu centimer stycket, och så funnos tre pannor, vidare bordet, stolen,

madrassen, myggtältet och en hop andra småsaker. Vart skulle detta taga vägen, om Hans Alienus en gång flyttade?

– Det får Giuseppe, svarade Hans Alienus regelbundet.

Giuseppe tackade aldrig och visade sig icke på något sätt glad häröver, utan svarade alltid därmed, att han i stället började tala om giftermål. Då han fick så mycket, sade han, kunde han icke taga en ny plats. Var skulle han då göra av allt som han fått? Då vore det lik så gott att han gifte sig, om han bara funne någon förståndig och passande person. Värdinnan på vinstugan hade talat om en väninna, som nära nog varit i tjänst hela sin trettiosjuåriga livstid, men som kanske icke skulle vara ovillig att gifta sig. Vad som behövdes för att gifta sig var just en säng, ett bord och några kökssaker. Sedan kunde han ju taga anställning som uppassare någonstädes.

I skenet från den katolska kyrklampan stod Giuseppe med sin toppiga vita hätta och sitt vita ansikte, på vilket de buskiga mustascherna föreföllo dubbelt svarta. Så snart han började tala om husgeråd, gjorde han icke längre några stora rörelser med armarna, och hans röst blev mer dämpad och stilla. Han uppsökte därvid helst något att ordna och syssla med, jämkade på myggtältet eller drog sin slidkniv och sträckte sig på tåspetsarna för att bättre kunna se ned i lampans röda glaskalk och putsa veken.

Hans Alienus däremot rörde sig av och an genom de två rummen, medan han började avkläda sig. Ibland stötte han i halvmörkret mot något föremål eller gick så häftigt förbi det bäddade lägret på mattan, att en fläkt kastade myggtältet åt sidan. Ett ögonblick kunde han sätta sig på husets enda stol ute i arbetsrummet, men plötsligt spratt han åter upp och fortsatte att gå ända till dess Giuseppe tystnade. Då grep han denne i västknappen och talade ivrigt och fort. Oftast brydde han honom och hade en mängd infall, men en afton blev han däremot ganska allvarsam.

– Jag kan aldrig höra dig tala, kära Giuseppe, sade han, utan att göra jämförelser mellan det lilla, som du begär, och allt det, som jag önskar, och ibland är du nära att locka mig till det felslutet, att eftersom du begär litet, få andra ej önska mer. Men det som en människa önskar, har hon rättighet att önska. Hennes önskningar äro summan av henne själv, och en annan än sig själv kan hon ju i alla fall icke bli. För övrigt äro dina önskningar och mina i grunden ett och samma. När du tänker dig ditt hem, är jag viss, att du också tycker dig se det med vita och prydliga fönstergardiner, genom vilka solen lyser. Pannorna skola vara blanka och smakliga. Om du däremot tänker dig gardinerna trasiga och pannorna rostiga och din hustru tandlös och smutsig, om med ett ord du tänker dig alltihop fult, så ber du hellre Gud, att innan du ännu är bunden och tvungen att finna dig i detta, bevara dig från en sådan plåga. Har jag inte rätt?

Giuseppe förstod ej fullt klart hans omständliga utläggning och försökte icke heller att göra det. Säkert! Säkert! svarade han utan att höra på och gick åter bort och pysslade med lampan, innan han slutligen sade god natt och avlägsnade sig, halvhögt upprepande för sig själv en av sina verser.

Så gick vecka efter vecka utan någon omväxling, men slutligen kom Giuseppe en dag med ett brev i handen, och när Hans Alienus bröt det, läste han några ord om, att fru Elisabetta oförmodat insjuknat och dött, sedan hon i en dröm sett den heliga jungfrun räcka en svartkantad örngåttskudde med orden: På denna skall jag bädda dig ljuvt.

Brevet var skrivet av Elena med dålig och oövad handstil och ovigt sammanhakade meningar. Då han betraktade det skrivna namnet under sidan, såg han henne klart och levande för sin inbillning, och hade han varit uppriktig mot sig själv, skulle han ha tillstått, att han gjort ett ödesdigert misstag, då han beslöt att undvika henne, ty från den stunden hade hon börjat sysselsätta hans tankar på ett helt annat sätt än förr. Hon hade

förvandlats till en inbillning, som han aldrig fick tillfälle att rätta genom jämförelse med verkligheten. Likväl inbillade han sig aldrig, att han såg henne vid »verkstaden« eller att hon stod under en hänglampa och skar en saffransbulle. Och han såg icke heller längre den solkiga kragen och färgfläckarna på fingrarna. Han föreställde sig henne alltid i en asiatisk dräkt, sittande på en matta och med något urmodigt musikinstrument i knät. När han till sist med inbillningens öga ännu skarpare granskade hennes drag, fann han, att de icke längre voro hennes. Han upptäckte, att i själva verket var det alldeles icke hon utan någon annan, som icke levde mer, men som han sett avbildad i sina luntor.

– Det är icke längre du. Men efter en stund märker jag dock på nytt, att det är du. Då förvandlas instrumentet i ditt knä sakta till en ful pappask med doftlösa tygblommor, din klädsel blir mörk och sliten, och åter ser jag dig, du kära, med lutat huvud under höstens fallande löv. Jag går fram till dig, och jag berättar med låg röst ystra kärlekssagor från människosläktets sommartider. Hör hovarnas klingande! Se ringen på ängen av dansande unga! Och se dem där de arm i arm och par vid par i månljuset gå hem genom de smala gatorna. Följ mig också du och låt vår egen kärlek bli en saga om flöjtspel och augustimåne, och om vår kärlek så förtvinar och dör, låt den då dö till ett minne, som vi välsigna. Men när jag talar så, lägger du ditt huvud på min axel och räcker mig dina tygblommor, det enda du har. Då börja vi båda snyfta, och runt oss gråta höstens människor under de fallande löven. Ser du, säga de till varann, där finns ännu en gren, som har blad. Den växer på kärlekens träd. Under den vilja vi sätta oss ned, lika lyckliga som våra farföräldrar varit. Men när de röra vid grenen, fäller också den sina löv, ty de voro vissna. Det faller löv i tusenvis över oss och över de andra. På alla axlar, alla hjässor, alla ansikten, ser jag höstens bruna och förtorkade löv.

Han kysste hennes illa stavade brev. Han läste igenom det så länge, till dess han kunde det utantill och fäste det sedan med en nål i myggtältet över sin bädd.

– Det är dock en besynnerlig ödets lek, att slumpen, och slumpen spinner ju alla kärlekens trådar, just skulle sätta dig på drottningstolen i min inbillning. Jag känner mig nästan förtretad på dig, när jag minns dina matta och melankoliska talesätt. Annorlunda var det med dottern i bagarboden, där jag var dag köpte en vetebulle. Det var oväder, uppträden och örfilar och i elfte timmen ett hopp över en mur, för att med knapp nöd rädda sig från ett knivstyng i axeln. Det var en kärlek efter min teori, och en teoretiker tycks jag, så otroligt det synes, redan ha blivit. Men hon kunde ännu mindre grammatik. Och likväl! Grammatiken betydde här ingenting. Det är den vackraste, som segrar. I inbillningen ser jag din fina, raka profil och din ståtliga växt, och det beror på inbillningen, hur melodien kommer att låta. Den spelades upp i moll och därför ville jag ej höra den, men den blir allt bredare och klarare, och alla invändningar somna bort när jag ser din hand på stråken.

Då han gick till vila, läste han genom brevet ännu en sista gång för att utleta, om ingenting låg dolt mellan raderna, om intet ord hade en varmare färg än han nyss märkt, men meningarna haltade lika tomma och stelfotade. I stället att hänga det vid myggtältet lade han det nu under kudden.

Den följande dagen hade han sin sista tjänstgöring i biblioteket, ty hans avsked var nu beviljat.

Vid vanlig tid stod han i de långa salarna och insöp med ett visst välbehag den mystiska lukt, som slog honom till mötes från de slutna skåpen. Hans glasögon blänkte, och hans svarta långrock satt i veck på ryggen. Hela den dräkt, som han nu bar, hade utseende av att icke passa honom. Den såg nästan ut som lånad.

Han kastade en blick utefter väggarna, och i detta ögonblick

syntes det honom vemodigt att han stod här för sista gången.

Här lågo alla verk undanlåsta och gömda i väggskåp liksom de hänsovna kristna bakom stenplattorna i katakomberna. Här förvarades arabiska handskrifter, vilkas bokstäver slingrade som trådar och knutar på avigsidan av ett broderi. Här tvistade mitt i tystnaden breviarier, bullor och digra codices. Det högvördiga kalvskinnet och det yankeeaktiga praktiska papperet av lump hade vart och ett sina påståenden att försvara, medan en eller annan palimpsest bar sorgmodig erfarenhet av, att mycket, som tecknats över det gamla, är tillfälligt och i sin ordning åter skrapas ut.

Han stannade framför ett öppnat väggskåp, böjd över en korg med små omknutna luntor vilken nyss framburits av en vaktmästare. Han hörde tvekande steg i närheten, och då han vände sig om, såg han Betty komma med ett inträdeskort i sin ena hand. Den andra höjde hon en smula med pekfingret och långfingret uppåtsträckta, men försiktigt, så att ingen av de andra tjänstemännen skulle märka det.

Hans Alienus hade icke glömt sammansvärjningstecknets betydelse, men han låtsade ingenting förstå utan tog henne om handloven till hälsning.

– Du beser biblioteket? sade han.

– Och beser dig, svarade hon. Man råkar dig ju så sällan nu för tiden, och löjlig har du nog alltid varit, men aldrig så löjlig som i långrock och glasögon.

Hennes ord träffade. Han blev röd ända till hårfästet och slet glasögonen häftigt från ansiktet och stoppade dem i fickan utan att ens fälla hop skalmarna.

Då Betty:

– Du bör ändå vara tacksam mot den, som fann upp dem, tycker jag.

– Om jag mötte honom, skulle jag sticka ned honom på öppen gata. Se skumt kan vara illa, men gå löjlig är värre.

– Du kan inte tänka dig en Sardanapal med glasögon?

– Jag kan inte ens tänka mig en Sardanapals *ande* bakom glasögon.

– Är det därför du har fått ett så lidande och sjukligt utseende? Och vad är det nu också du har för drav där i korgen?

Hon plirade med ögonen, som besvärades av ljuset och fortfarande hade samma förlästa utseende, men hennes trähårda lilla figur var full av frostig frimodighet.

Han öppnade en bunt planscher, som var omknuten med segelgarn.

– Här skall du få se de olika musikinstrumentens historia i bilder. Här äro de spotskt frivola, Bacchusdyrkande flöjterna, som voro så illa anskrivna hos den strängt bigotta, apolloniska lyran. Här ha vi en av lyrans avkomlingar, barbiton, på vilken Anakreon och Sappho spelade. Här kommer cittran och en rad av andra praktälskande asiatiskor, som förförde ungdomen och mot vilka Platon predikade. Men nu skola vi också se, hur musikinstrumenten utvecklas under kampen om det sköna, och förändra sina organ. Ett instrument kan möta ett annat vid ett hov, och så gifta de sig med varann och grunda besynnerliga ätter, som ärva både faderns och moderns egenheter. Somliga familjer adlas och fjäska mest kring furstarna, medan andra blivit mer folkliga eller rent av kringstrykare. Lustig är nog panspipan, som gifte sig med en blåsbälg och blev andligt sinnad och musicerar i våra kyrkor, men roligt är också det fyrfotade mahognydjuret, fortepianot, våra salongers domesticerade mjölkko, som svalt harpan och har lyran som juver och aldrig träffas i det fria…

– Hör nu, min vän, vill du svara mig uppriktigt på en sak? Är det icke glasögonslynne, som du kallar det, i detta uppbyggliga lilla föredrag?

– Studier av denna art röra åtminstone människan. De giva sinnet en viss smidighet, och ur dessa flöjter, sistra och triang-

lar höra vi vår försvunna ungdom jubla över tillvaron. Ensidiga studier i naturkunskap däremot göra lynnet klumpigt och plattfotat. Ingenting griper mig så grunt, ingenting uppfostrar mig så litet som stenflisor och gaser.

– Ja, ja, eller nej, nej, vilket som helst, men låt oss nu för en gång hålla fred. Jag har alldeles inte kommit hit för att bese biblioteket utan i en välment avsikt att få tala med dig några ord mellan fyra ögon. Vill du jag skall räcka dig nyckeln till hela min människa, Hans Alienus?

– Räck mig då helst en nyckel, som passar i låset!

Hon lade sin hand på hans arm och fortfor:

– Du har på fädernet ärvt tungsinthet, och det kände du redan som barn. Därför vill du med en oerhörd kraftansträngning fängelsesätta ditt medfödda svårmod bakom så många stadiga galler och under ett torn av så många muntert färgade rum, att det aldrig skall kunna lyfta huvudet i dagsljuset. Där har du grunden till alla dina löften och föresatser. Men du vet att tungsintheten sitter väntande nere i fängelset med armen om en av själva grundpelarna, redo att när som helst kasta hela den utvändigt så ljusa byggnaden över ända. Och var gång som grundpelaren skakas, går du förtvivlad från århundrade till århundrade efter hjälp. Nu, Hans Alienus, har jag förklarat hela ditt liv.

Han teg och fick ett strängt uttryck.

– Såg du tecknet som jag gjorde nyss? frågade hon.

Han nickade.

– Jag har goda skäl att hälsa dig med det påminnande tecknet, efter vår lilla sammansvärjning så helt föll till intet. Minns du vad du lovade, ifall efter ett år vi inte kunnat hålla vår föresats att vara glada och taga vara på ögonblicket som under pesten i Florens? Om några månader är redan året förbi. Löftet som du gav var äkta Hans-Alieniskt.

– Jag lovade att offra halva mitt möderne på ett karnevalståg.

Om tre månader kommer karnevalen. Känner du någon pålitlig kostymfabrikör?

– I samma hus som jag bor en i vindsvåningen. Jag vet ingenting annat om honom än att han går i skjortärmarna och åker i andra klassen på spårvagnarna, fast han påstås tjäna sina tjugu tusen var vår.

– Det är signalementet på en modern gentleman. Låt oss genast taga itu med programmet.

– Gå då hellre hem med mig. Varför har allas vår vän Hans Alienus blivit så osynlig? Jag vore bra tacksam för en liten fingervisning i en så mörk gåta. Jag sitter ännu var tredje afton på den förgyllda stolen och läser högt. Det är du och inte vi som svikit. I går läste jag en patologisk broschyr om progressiv perniciös anemi. Den är skriven av den tyske lärde.

– Att Betty, som är ett sådant språksnille, talar svenska på utländska!

– Ä, du pratar! Kanske du möjligen ville visa din fientliga väninna den nåden att svara på vad hon frågade om. Skäms du att visa dig, sedan du börjat kläda dig som en normal människa?

– Jag har icke tid att gå bort.

– En självhärskare, rår han inte över sin tid?

– Låt oss, som leva i förfallets och dödsångestens år, stänga oss inne och söka att bli lyckliga på en man hand. Jag lever i ensamhet, utan beröring med andra…

– Och lika fullt bär din panna många fler rynkor nu än förr.

– Man gläntar på porten för att andas frisk luft eller tala med de förbigående, och genast smyger samtiden in i huset och kastar sin skugga över ansiktet.

– På ditt borde den kasta solsken, tur som du har. Bliv inte stött, men jag är invigd.

– I vad? I perniciös anemi?

– Du minns, hur Jason tog illa vid sig en gång, då du lär ha velat gifta honom med mig. Det var ett dumt skämt, fast Gud

må veta, att – hur skall jag säga… Männen äro så djuriska, att jag för motsatsens skull däremot trivs bra samman med Jason, stackarn.

– Det är ju det jag säger, att han passar till man åt en frigjord ande som du, Betty.

Hon skrattade halvhögt och såg ned på skospetsarna.

– Allt sedan den gången, sade hon, har han blivit din fiende och visar en besynnerlig lust att liksom vaka över oss, flickor. Han har berättat mig, att Giggia och du… att… Han ser allt och vet allt – och berättar allt.

– Aha, på det viset. Nu tror jag att jag förstår.

– Sedan har han själv talat med Giggia. Hon känner sig nog lycklig, men hon har ett ivrigt och hetsigt lynne, som du vet, och hon fattar inte, varför du blivit osynlig.

Hans Alienus fortsatte att lägga luntorna på hyllorna i den ordning, som upptecknats med blyerts på ett papper, vilket han höll i handen. Då den sista packen kommit på sin rätta plats, tillslöt han skåpet, men då han alltjämt undvek att svara, betraktade hon honom stickande skarpt och yttrade:

– Kanske du ännu mindre vill att jag talar om Elena?

Ånyo rodnade han men såg henne styvt i ögonen. Hennes röst blev tunn och vass.

– När man vill *vara*, när man vill skapa sig själv till en urtyp av dygden, är det plågsamt att möta sina svagheter. Som du ser, har jag emellertid klar blick i den här ledsamma saken. Hur många kärestor brukar en Hans Alienus ha på en gång?

Han började räkna på fingrarna:

– Två, tre, fyra…

– Jag frågade inte, hur många han haft, utan hur många han har på en gång.

– Jaja, låt mig räkna efter. Två, tre, fyra…

– Skämta och gyckla hur mycket du vill, jag märker nog, att munterheten inte längre kommer från hjärtat.

Hon gick ett slag över golvet och kom tillbaka.

– Jag anade att det var illa, men inte att det var så illa, och nu ångrar jag mig nästan, att jag var nog ogrannlaga att röra vid ämnet. Det vore kanske bäst, om vi igen började tala om festprogrammet. Jag förstår nu bättre din lust för ensamhet. Om du skickar mig teckningar och beskrivningar, skall jag ordna hela kostymtåget. Jag behöver sysselsättning och går och saknar att jag inte har någon verksamhet. Men hör du, vad skall det egentligen komma att föreställa?

– Den moderna andens intåg i Rom.

– Skall det vara med vanliga karnevalsfigurer, pulcinellor, harlequiner och sådant?

– Den tyske lärde är självskriven pulcinella. Han behöver ingen annan klädsel än sin vanliga. Känner du någon av hans kolleger?

– Är det inte nog med en pulcinella?

– Åjo, jag tänker det. Jag skall genast gå hem och taga itu med program och teckningar. Vill du någon gång tala med mig, så sök mig emellertid aldrig här. Fast luften här inne varit min hälsa, har jag, som du vet, begärt att bli entledigad från min plats.

De gingo, medan de samtalade, genom salen och han ledsagade henne till dörren.

– Nu först blir du alltså en verklig självhärskare. Lev väl och lycka till då, Hans Alienus. Som du hör, har jag småningom lärt mig ditt namn. Men säg mig nu ännu en sak, innan vi skiljas. Ämnar du alltså verkligen aldrig mer besöka oss?

– Dagen före kostymtåget skall jag komma.

Hon tog avsked utan att svara något härpå och gick.

Då han senare på dagen hemkom till sitt eremithus, fann han förvånad gården full av svarta herrar och arbetare. Under den sista veckan hade där pågått några grävningar för nedläggandet av ett kloakrör, och arbetarnas närvaro överraskade honom

därför icke heller, men han förstod genast som han såg den allmänna villervallan, de fina herrarna och en ring av nyfikna, att något ovanligt var å färde.

Då han kom närmare, gissade han snart anledningen. Man hade stött på en forngrav, och den hopfallna, brokigt målade träkistan, ur vilken en gyllne pannring blänkte fram, lyftes just i höjden och bars in i huset. Allas huvud blottades.

Fader Paviani, som stod mitt inne i trängseln bland de många svarta herrarna, igenkände Hans Alienus och gick honom till mötes, ivrigt tecknande med sin käpp och sin lediga vänstra hand.

– Det var förträffligt att ni kom, min son. Vi antaga, ni inte kan ha något mot, att fyndet tills vidare inställes i det tomma förvaringsrummet bredvid er förstuga. Den tid, som ni hyllar, går ur graven och flyttar under ert tak.

De tryckte varandras händer med rörelse och prästen utbrast med värme:

– I en stund som denna tycker jag mig nästan känna en fläkt av antikens ande.

– Jag fruktar, svarade Hans Alienus, att antikens ande ha vi i vår tid på sin höjd en aning om strax efter en glad middag.

Prästen hade redan sprungit från honom, livlig som en tjuguåring, och försvann åter i trängseln, men i stället att gå in i sitt eremithus, där så många främmande ansikten syntes i dörren, fortsatte Hans Alienus gatan framåt utan mål. Utanför ringmuren, där buffelhjordarna betade i dimman under vattenledningarnas brustna arkader, blåstes dagen ut som av en kall vind från skuggornas rike.

Hans Alienus gick och gick. Han hade utmanat ödet redan som gosse. Han hade sökt det som var sällsyntare och värre att upphinna än en kejsartron: lyckan. Han hade redan nära nog nått målet, nästan snuddat vid det, och då hakade nu ödet glasögon för hans ansikte och fyllde hans ådror med ett förfallsår-

hundrades kokande blod. Han genomskådade ödets lömska spel, men vid sidan av hans svårmod sprakade en vild lust att resa sig mot allt det, som sökte övermanna honom.

Ännu långt in på natten strövade han genom gatorna i uppror mot sig själv och mot allt. Han gick fram och åter över Piazza del Popolo, marmorvålnadernas forum, där de övernaturligt höga stoderna med lyfta händer och förstenade mantlar betraktade honom från sin rundsvängda tribun. Nästa stund dröjde han framför Forum romanum, som låg i nattdimman med sina rader av kolonnbaser likt ett golv, på vilket de försvunna gästerna kvarlämnat sandalerna. Timme efter timme utsträckte han sin planlösa nattvandring. Hans drag hade åter fått färg, hans gång blev allt häftigare, och de oräkneliga springvattnens evmeniderkör sjöng i hans öra uråldriga hymner.

Hemkommen i sitt hus, fann han att Giuseppe redan gått till vila, och gården var lika tyst och ödslig som eljes. Han steg varsamt ut i köket, gick tätt förbi den sovande Giuseppe och tog från hyllan en simpel och tämligen illa medfaren handlykta och en tung nyckel, som låg bredvid. Därefter återvände han till förstugan och öppnade med nyckeln dörren till det rum, i vilket den uppgrävda kistan förvarades.

Det var en låg välvd kammare, och lyktan, som han ställde i gallergluggen, kastade ett gult sken.

I den smala mycket förfallna kistan, vars otydliga målningar föreställde ett Dionysoståg, sov halvtäckt av gulaktig mylla ett skelett med pannring av anlupet blårött guld och överströtts med gyllne eklöv och olivblad. På bröstet låg en flöjt, och vänstra handen bar en signetring med ett bevingat springande lejon.

Hans Alienus försjönk i tankar.

– Här ligger en obekant enskild man som en halvgud med pannring och med ett Dionysoståg på kistan. Hans tid grep fast i livets önskan. Hur flacka de dagar som kommit. Jag ville

stå i en fjälldal och säga till mina följeslagare, då ett avlägset muller nådde oss: Det är Hans Alienus' kanoner som dåna! Hellre vara Cola di Rienzis lik än namnlöshetens levande Hans Alienus! Jag ville dragas efter hingstspann på Via Sacra och höra husen genljuda av tubornas skräll, och, så långt mitt öga såg, möta viftande dukar och lagerkvistar. Allt detta ville jag, men om jag högt uttalade det, skulle samtiden brett skratta mig i ansiktet utan aning om att hon därmed även skrattar åt sig själv. Varför låta sådana ord löjliga i min mun, medan de en gång skulle haft en helt annan klang, utslungade av det huvud, som ligger framför mig här i kistan? Därför att de svära mot den moderna anden, som vin skär sig i fet mjölk. Därför att adertonhundratalet har gjort människan löjlig.

Lyktskenet glittrade i guldlöven. Han satte sig på hörnet av den tomlår, på vilken kistan blivit ställd, och stödde armen mot kistans sköra kant. Han såg sig själv speglad i pannringen, men med ett vanställt och trint ansikte.

– Den moderna anden är en amerikanare, som lägger fötterna på bordet och begagnar rutig bomullsnäsduk. Han är en grov parodi på ande. Han kan icke gå förbi en upphöjning vid vägen, utan att bestiga den och påtruga de förbigående sina förklaringar, som till sist inga förklaringar äro. Den store Hafiz, livets vän, förstod livet bättre än du, adertonhundratal. Om åskådandet och förklarandet följer av sig självt, liksom det följer av sig självt, att människan betraktar den väg eller gräsvall, varpå hon går, skall detta skärskådande därför vara mål? I blomstringstider ledes människan huvudsakligast av sin inbillning och sin naturliga lust att *vara*. Är det icke äpplets mål att bli det mest friska och fullkomliga av äpplen och icke att bli kunskapen om vad ett äpple *var*? Det högsta mänskliga finns ej i den luktande sal, där en vällärd borgare föreläser om en larv, men det fanns i den trädgård, där Messalina vid sitt sista bröllop dansade med panterfäll.

Lyktans låga flämtade i gallergluggens vinddrag, och den kala, fängelseaktiga kammaren blev ömsom upplyst och halvskum.

– Kommande diktare och förklarare skola med långt större förkärlek omhulda femtonhundratalet och sjuttonhundratalet, som i oss fick sin efterklang, än vår tid. Vår vetenskap och vår resonemangsrevolution äro sjuttonhundratalets kvarlämnade galoscher. Vi ängslas redan åt att bakom hypnotism och åtskilliga psykiska fenomen kan ligga ett ovisst något, som kommande förklarare få tillfälle att begagna mot oss, och även om så icke sker, vilket inför det varmblodiga livet föga betyder, veta vi dock vår fulhet, och det är betydelsefullt. Lade jag här bredvid kistan ett modernt lik med överansträngt tärda drag, långrock och skjortbröst som en uppsnyggad gesäll på en söndag, och sedan kunde hitkalla en fullständigt utomstående, en skolgosse från Saturnus, förutsatt att icke också den planeten blivit ett resonemang, skulle gossen peka på skelettet, som sover med sin flöjt, och säga: Du var blomstringen. Därefter skulle han peka på den andre och säga: Du var det löjliga. Därför blev du icke ens det tragiska.

Hans Alienus hade rest sig upp och stod vid kistans gavel.

– När jag en solskensdag går genom gatorna och ser unga huvud och hör trampet av sorglösa steg, säger jag till mig själv: Alla dessa människor äro födda i en tid av förfall, en tid, som eftervärlden skall överkorsa, som i barnens skolbok skall fylla en tråkig sida med beskrivningar på en lång träta mellan svartklädda kväkare, som voro för tröga att lyfta tvisten till handling. Där blod förr brann på barrikadens hopkastade gatstenar, köpte de för en kopparslant dagens tidningsprotokoll över frasernas senaste fejd. Då tycks mig med ens alla dessa unga ansikten överdragna med spindelväv och stegen mullra underbart hemskt. Då ser jag den skam, som hänger över oss alla. Vi äro råttorna, som gnaga grunden i ett redan murket hus, och när vi icke hitta annat rov, gnaga vi sönder varann. Vår styrka

ligger i gnagtänderna. Och här strör jag anklagelser åt alla sidor, jag som själv är en av förfallets frånstötande människor, en av råttorna. Jag tager tillbaka vad jag sagt. Nej, jag tager det icke tillbaka. Jag samlar allt, vart ord, var axelryckning i ett jämmerrop över mig själv.

Han lyfte åter lyktan ur gallergluggen och lyste sig in i sitt arbetsrum.

Här ställde han lyktan på bordet, och utan att giva sig ro att tända lampan, började han teckna figurer och dräkter på olika pappersark och skrev flera brev. Ivern växte med var timme, och ännu när det dagades satt han vaken.

– Jag vill stanna. Jag vill kasta alla löften åt sidan. Vridande mina händer i en ångest, som förbränner mitt huvud, säger jag: Låt mig glömma alla föresatser. Låt mig känna mig hemma i den tid, där jag lever. Har hon ingen plats för mig bland sin vakt? Hon har sina trogna, kan jag icke få sätta mig ned hos dem som hos vänner? Jag går som i ett främmande hus, där ingen hand söker min, där ingen förstår mitt språk. Jag sitter till bords mitt i en ring av talande, utan att själv kunna tala med någon. Ensamheten växer upp omkring mig, och jag trampar fram och åter mellan rummets fyra mörka hörn. Jag kan se ut över en samlad människomassa, med känsla av att vara en uppstånden död, vars fränder länge sedan gått ur tiden, och vars boning jämnats med marken. Var tidning jag öppnar, var ny bok jag skär upp svarar mig: Gå bort i öknen och lev i din inbillning, om du vill leva. Här finns ingen bänk för dig. Och jag går och går, och när jag vill stanna, skjuter en osynlig hand mig framåt. Jag motsäger, jag uppletar ljussidorna hos det närvarande, som omger mig, och vill lära mig att få det kärt, men min vilja hjälper mig icke. Den osynliga handen skjuter mig framåt, och jag ser ej var vägen ändar. Den osynliga handen räcker mig tankar och känslor, som jag aldrig söker, men som, en gång mina, aldrig slockna. Den höjer sig ur min faders och

moders blod, ur egenheter, som flera led tillbaka tillhört redan döda, och den tvingar mig halvt till fatalism. Den är en andehand, som sträckt ur jorden uppfyller mig med redan förmultnades önskningar och leder mig dit den vill.

Redan tidigt på morgonen hörde han steg och röster i förstugan. Personer kommo och gingo, och dörren till den kammare, där kistan blivit inställd, gnisslade.

Han utvalde några av teckningarna framför sig och tog dem med sig samt gick dit ut. Vid kistan stod fader Paviani och flera yngre präster i en ring av svartklädda herrar. Det var så trångt att Hans Alienus måste stanna utanför tröskeln, och en vithårig man med guldbågade glasögon, ådrig hals och ett skägglöst, nästan gossaktigt ansikte, talade med hetta. Han slog vid var menings slut med knutna handen på den lår som stödde kistan.

– Jag har en vingård vid Frascati. Där ville jag bli begraven, men jag får det icke. Jag ville att mitt lik där skulle brännas på en vedtrave, men jag får det icke. Jag är ända in i det minsta en fånge, fast kedjorna icke synas, och det enda jag förstår i min samtid är upprorslusten.

Hans Alienus räckte över hans axel sina papper till fader Paviani, och under ett ögonblicks tystnad föll han de andra i talet.

– Min herre skall bära den svarta långrocken, ropade han, skall jordas under samtidens pjollriga gravskrifter utan humor och udd. Förklarandet allena har skaffat sig frihet. Låt oss därför straffa oss själva med ett minneståg till ära för de tider, som ännu gåvo människan rättighet att vara. Vi skola bära denna kista genom gatorna och tvinga hela Rom att klappa händer.

6.

Fader Paviani slår nya trådar i väven och bugar sig istället för att uttala ett visst opassande ord.

Under de följande veckorna arbetades flitigt kring de långa slagborden i vindsvåningen uppe hos kostymfabrikören.

Betty stod lutad över teckningar och mönster och ritade eftertänksamt med nålen i blyertslinjerna och utdelade befallningar åt alla sidor. Rastlös verksamhet var ett behov för hennes torra lilla själ, och det var för henne en lättnad att komma ur den sysslolöshet, i vilken hon dåsat den sista tiden. Hon var livligare och gladare och sporrade med sin bestämda vilja alla de andra.

Genom de kupiga takfönstren föll dagsljuset på den glödheta bleckkaminen, de ljusblå, med limfärg strukna plankväggarna och alla de tygvåder och halvfärdiga dräkter, som i de mest olika färger lågo på stolar och bordskivor. Almerini själv och hans båda sorgklädda fröknar rörde sig av och an i det långa, men låga rummet, mitt i ett helt hov av förhyrda sömmerskor.

Fader Paviani kom ofta upp på besök och granskade och underrättade sig om allt med den största nyfikenhet. Någon gång hade han till och med två eller flera yngre präster med sig i sällskap. Det väckte därför heller ingen förvåning, då han tämligen tidigt en regnig morgon åter infann sig på sitt vanliga sätt, ehuru för tillfället utan ledsagare.

Han nickade vänligt, lade sin flata hatt på bordet och satte sig på en ledig stol med käppknappen mot hakan. Han samtalade en stund om den blida väderleken och de tidiga violerna.

Därefter blev han med ens hemlighetsfull och sänkte rösten en smula, så att icke de främmande sömmerskorna skulle höra honom.

– Det talas mycket i staden om det här kostymtåget, begynte han, och det förefaller som vore det meningen att giva en tanke bakom kläderna. Undras mig nu, om jag förstått den tanken rätt?

Almerini rullade upp en bunt små treuddiga flaggdukar av vitt lärft. Mitt på var duk hade målats en djupröd blomma. Han pekade på den och svarade:

– Här ser ni tanken, min far, en pion, blomman som aldrig växer i rågen, aldrig kallas nyttig, men överglänser alla, ensamt därför att hon är skön.

Prästen nickade tankfullt och Almerini fortfor, slätande flaggdukarna med handen:

– När jag gav Hans Alienus idén till festtåget, kommo vi överens om, att tätt efter skaran skall dragas en kärra lindad med grönt och fylld med hundratals flaggor av detta slag. Vilka som helst av åskådarna, som hylla den tanken, ha rätt att taga en av dem och ansluta sig till följet. Men de som ogilla den, få, om det roar dem, i stället vifta med näsdukarna för den pappdocka, som kommer att föreställa den moderna anden. Det var mitt infall att…

– Men Hans Alienus har ju själv gjort upp ritningar och alltsammans, insköt Betty kantigt.

– Nåja, det kan ju hända. I din smak, Betty, blir i alla fall icke det hela.

– Jag håller vad jag lovar och hjälper med anordningarna, men på själva festdagen kommer jag att låsa mig inne. Jag vill icke stå och se på ett så pojkaktigt upptåg.

Prästen blev allt livligare, och hans ögon spelade.

– Jag tänker, utbrast han, men ännu tystare än nyss, att kyrkan, som, till Guds och den heliga jungfruns ära, gjort så

mycket för människornas skönhetsdyrkan, skulle kunna begagna sig av ert festtåg, och i den meningen är jag, oss emellan, ledd av en så hög person, att jag inte närmare vågar förklara mig. Ett antal förklädda yngre präster och gossar från kollegierna skulle ju kunna omringa kärran och tillägna sig flaggorna. Det hela kunde vändas till en politisk demonstration för den heliga stolen, som under sista åren förorättats så djupt.

– Ditåt syftade väl knappast Hans Alienus, gentog Almerini eftersinnande. För all politik har han en plirning med vänstra ögat.

– Det kan icke hindra oss att ha vårt syfte för oss. Hans mening är att narra hela vårt soliga Rom att gapskratta åt den moderna anden och hylla pionflaggan. Det kunna vi till en del också vara med om. Vem har inte läst ett och annat om antiken! Det har till och med den tyske lärde.

– Ni har läst om antiken, min far, men Hans Alienus *är* antiken. Där ligger skillnaden.

– Det vill jag kalla mycket sagt, fortfor prästen muntert. Ert minneståg blir emellertid dubbelt lysande, om det får förstärkning också av kyrkans vänner…

– Däri har ni kanske rätt, och vi göra allt för att få det så yppigt som möjligt. Åttahundra kostymerade skola deltaga, och jag har just på min lott att hyra folk, framför allt statisterna på teatrarna. Hans Alienus skickar var dag sin Giuseppe med en ny växel. Han är alldeles besinningslös, alldeles yr och skriver att penningen är intet annat än en anvisning på människosläktets hoparbetade skönhetskapital. Det är som lade han hela sitt liv i den triumfen, att få bjuda vår fädernestad på detta skådespel. Han offrar halva sitt möderne och skriver, att räcker ej det, så står också den andra hälften till tjänst.

– Skriver? Varför kommer han icke själv hit upp?

– Det är just något varpå vi alla undra. Han skriver, att först dagen före minneståget ämnar han komma.

Betty lade en av teckningarna åt sidan och gick småsjungande till rummets andra ända.

Då fader Paviani:

– Jag skall själv gå och tala med honom.

Han steg upp och gick några varv bland de arbetande sömmerskorna, klappade den ena faderligt vänligt under hakan, och gycklade frimodigt och muntert. Då han kom nära kaminen, blåste han och pustade och nöp sig med båda händerna i kinderna till tecken, att kaminvärmen gjorde honom röd och het, och att han icke kunde fördraga den. Han strök över hjässan med sin blårutiga näsduk och frågade Giggia halvhögt, om hon själv kanske redan hade glömt bort allt, som hon anförtrott honom i S. Agnese. Den frågan fann hon så omåttligt löjlig, att hon blev alldeles röd, kastade armarna i höjden, skrattade och bad gång på gång, att han äntligen skulle säga vad han menade.

– Biktens hemlighet är helig, mitt barn, förklarade han i allvarlig ton och gned samtidigt händerna illmarigt.

Han nickade vänligt åt dem alla, stack sin långa käpp under armen, satte hatten på huvudet och sköt upp dörren med högra handen och lyfte sitt smidiga ben över tröskeln. Draget utifrån rörde hans vida rockskört, och med ännu en nick försvann han i trappan, där stegen av hans skor genljödo allt avlägsnare och snart tystnade alldeles.

Samma dag på aftonen gick Hans Alienus bland sina teckningar och många nedskrivna program. Några av dem hade han nyss avskickat med Giuseppe till Betty, vars rastlöshet nästan började ingiva honom aktning. Det blåste häftigt och det beständigt fallande regnet omgav huset med ett sus, som om hela byggnaden flutit på öppen sjö. Ett ljus brann på bordet, och några vresiga vedträn glödde i spisen.

– Det är märkvärdigt, tänkte han, att alla ord, i vilka stammen »skön« förekommer, så fullständigt kastats i vanrykte, att

jag aldrig själv kan bruka ett sådant ord, utan att det för mitt eget öra nästan låter tillgjort och osmakligt. Så djupt sitter den moderna asketismen i oss alla.

Det bultade i detsamma på porten, och han spratt upp. Han visste icke varför, men det kom över honom en hemsk och obehaglig känsla. – Om det kunde vara Giuseppe, som glömt något och vänt om?

Han tog ljuset och gick ut i förstugan och öppnade porten.

Ute i mörkret stod en lång svart drypande gestalt. Det var fader Paviani, som emellertid utbytt sin käpp mot en stor regnskärm.

Han steg in och satte sig på husets enda stol, som han makade närmare spisen. Hans Alienus kastade ett vedträd på elden, som snart flammade upp och förlänade något besynnerligt sagoaktigt åt den gamle, vars smala ben bredde långa skuggor över golvet.

Med snusdosan i sin hand begynte fader Paviani att utan omsvep upprulla hela sin stora plan.

– Uttrycket det sköna, tillade han slutligen, passar ej rätt väl i min mun. Kristendomen hatade det, och från det hållet har vår tid ärvt samma fördom. Som ni hör, kan en katolsk andlig tala fördomsfritt.

– Då ni kom tänkte jag ungefär just på det, som ni nu berörde. Hela vårt samtal får en konstlad prägel, bara därför att vi måste bruka ord, som innehålla stammen »skön«. På ord beror så mycket.

– Mot det vet jag råd. Var gång vi mena ett sådant ord, tiga vi och nicka endast åt varann. Gillar ni i övrigt de förslag jag gjorde?

Hans Alienus stod tveksam.

– Med vår hjälp, fortfor prästen, skall festen bli den mest stormande hyllning åt det (de nickade) som staden sett på tusen år. För att visa sin välvilja mot det gamla goda bruket att

fira karneval, kommer den helige fadern att inbjuda alla festtågets deltagare till en lysande måltid i Vatikanens muséer. Utanför i trädgården skola lika många fattiga bespisas.

Hans Alienus började åter sin brådskande gång upp och ned genom rummet, och fader Paviani hade icke heller längre tålamod att sitta. Han följde honom tätt i hälarna med långa steg och ivrigt viftande med sin snusdosa. Ena stunden talade han fort och utan uppehåll med beständigt stigande hetta, den andra tvärstannade han och framviskade med sänkt röst dröjande ett ord med särskild tonvikt.

– Låt oss vara förståndiga, min son, sade han. Låt oss vara fördomsfria och toleranta. Jag är icke riktigt säker på den gemytliga föreställningen, att människosläktet nödvändigt skulle stå högre än någonsin just nu – just nu i min tid och fröken Bettys. Hela det tidsskede, som omfattar människosläktets liv intill våra dar, såg sin blomstermånad i antiken. Fast kristen, kan jag ej förneka det. Så tänker jag, och så tänker ni själv, det har jag hört. Låt oss dock tro, att vårt arbete, vårt förklarande och framför allt vår kristna lära sått för en ny och ännu längre sommar. Detta första stora tidsskede står nu i sin oktober, och världsskymningen bryter in. Men mörkret skall falla än djupare, endast upplyst av elden i ruinerna. Brandskenet från våra städers yppersta kvarter skall sträcka sig milsvitt inåt land. Den dagen kan vara nära eller vänta långt bortom ofödda släktled, men jag vet att den kommer, att eldskenet en gång skall färga gräset, under vilket mina ben vila. Då sammanstörtar den kultur, i vars sköte jag sett livet och i vars hägn min farfars far och min farfars mor en gång drömde sin första kärleksdröm och åkallande sin Gud insomnade på sotbädden. När jag ser mossa växa över denna kultur, som dock varit så rik på möjligheter och ännu i sitt förfall skänkt mitt korta liv så många stunder, som med stilla stjärnors glans betrakta mig ur det förflutna, fattar mig samma vemod som vid avskedet från en bostad, där

jag levat lycklig, och mitt i förstörelsen vaknar en åtrå att bekransa det, som går under.

Han hade stannat vid spisen med de knäppta händerna stödda på stolens träkarm. Hans röst darrade, och ljuset från brasan föll genom hans yviga vitsprängda hår och glittrade i ringarna på hans tunna fingrar.

– Men det närvarande är ett genomgångsrum, som vi måste beträda, och allt som är berättigar sig självt. Det berättigar sig självt, efter Gud tillstädjer det. Dock finns det ingen, som ej så fort som möjligt vill från det genomgångsrummet, och därför skulle alla ansluta sig till vår fest, om de blott hade nog tillförsikt till sina egna innersta önskningar. Det (de nickade) är livets försinnligade vilja och önskan, det är försinnligad ande. Därför kan för en gång också en andens tjänare ha rätt att hylla det (de nickade); därför är det något, vari alla partier för ett ögonblick kunna skaka hand. Minns ni, vi talade en gång om detta vid en kyrkfest? Då teg jag därför att ert talesätt stötte mig som kristen.

– Nu förstår jag er, min far, svarade Hans Alienus och böjde sig och kysste hans hand. Förlägen skyndade han därefter genast att tillägga: Det var en skyldig tribut åt era år och ert fördomsfria sinne.

Han kunde icke frigöra sig från en viss misstro, då han hörde fader Paviani genomgående begagna hans egna talesätt och synpunkter.

Fader Paviani tog honom under armen, och de gingo några slag genom rummet.

– Vi behöva penningar, sade Hans Alienus. Ni skall ställa er i spetsen för en insamling och särskilt vända er till de gamla romerska familjer, som alltid visat sin patriciska smak för det (de nickade). Vi skola trycka upprop och låta strö dem i droskor, i kyrkbänkar och teaterloger. Kan ni leda det hela till en demonstration för den heliga stolen, så är dock visst, att

det först och sist skall förmå er fädernestad att än en gång vördnadsfullt hylla det, som vi beslutat att icke nämna (de nickade).

– Tidigt i morgon kommer jag igen med två yngre klerker. Vi få då ytterligare överlägga. – Hur ämnar ni själv kläda er, då dagen kommer?

– Jag vet inte rätt. Kanske kläder jag mig som pilgrim, och när kvällen kommer, går jag min färde öster ut så långt, att jag varken ser en skorsten eller hör en ångvissla.

Fader Paviani lade icke märke till hans svar utan räknade tyst på fingrarna.

– Åtta framstående personer kunna vi redan med säkerhet lita på, sade han. Det kommer att bli en dag utan motstycke. Här vill jag till en början visa er något, som en hög, en mycket hög person redan ställt till vårt förfogande.

Han tog plånboken ur bröstfickan och visade en växel på femtiotusen francs, men höll med handen över den påvlige sekreterarens underskrift.

Han steg ut i förstugan och letade rätt på sin våta hatt och sitt ännu drypande sidenparaply och försvann snart i mörkret och regnet. – –

Hans Alienus var ej längre som förr. Han hade blivit allvarlig, inbunden och människoskygg. Till och med hans ansikte hade förändrats och speglade samtidens oro, men tanken på det väntade minneståget gav honom icke tid att känna någon trötthet eller att avkyla sin inbillning.

Då han aftonen före festdagen enligt löfte steg in i Almerinis salong, fann han Elena vid sin »verkstad«. Blommorna voro dock nu skjutna åt sidan, och hon var upptagen av att fastsömma paljetter på en gul jacka.

Runt omkring i rummet stodo de alltid lika stela och ogästvänliga förgyllda stolarna lastade med kostymer av alla slag. Asiatiska och grekiska dräkter lågo sida vid sida med sjutton-

hundratalets bjärta knektrockar eller bruna munkkåpor, kräklor och bispmössor. På spiskanten stod en hjälm av bleck och i ena hörnet en sammanbunden knippa av röda käppar med vidhängande trehörniga flaggor av vitt lärft och en styv pion målad i mitten av var duk.

Hon steg upp från arbetet, men båda hälsade främmande. Hon låtsades förvånad, fast Betty på förhand berättat henne, att han skulle komma denna morgon och fast hon just därför ställt så, att hon satt ensam vid sin »verkstad«.

Han upptäckte genast, att hon icke hade det fullkomliga yttre, med vilket hon framträtt i hans inbillning. Den solkiga kragen och var färgfläck på fingrarna stack honom genast i ögonen. Icke heller var hennes regelbundna ansikte mer tilldragande än andras. Den undergivna godmodighet, som hennes liv påtryckt det, föreföll honom i dag endast som en mask, och hennes blick hade en egendomlig skärpa.

Hon är ful, tänkte han, men yttrade samtidigt:

– Det var egentligen Giggia jag ville tala med.

– Hon ligger mellan lakan, och därför kommer varken hon eller jag att vara med i morgon. Hon har länge varit nervös och dålig.

Då Elena nu talade och under tiden lyfte en papprustning från en av stolarna, så att han skulle kunna få sätta sig, vek redan småningom den missräkning, han erfarit. Verkligheten blev otydlig, och hans återväckta inbillning ställde sig mellan honom och henne som ett färgat glas.

Han trevade med handen i sina fickor och framtog en grön pappask, som han öppnade. På bomullen inne i asken låg en järnring.

– Har du sett den ringen förr, Elena?

– Den har jag många gånger haft i min hand. Det var den, som Giggia gav dig i kyrkan. Tror du, att hon och jag, som äro så goda vänner, nästan som syskon, skulle ha några hemlighe-

ter för varann? Nåja, kanske att jag ej alltid varit öppen mot henne, men hon har varit det mot mig.

– Det är två händer på ringen, en vit och en svart, det trygga ljusets och det falska mörkrets. Vill du giva ringen tillbaka åt henne? Den svarta handen var min hand.

– Hur kan du sätta något sådant i fråga?

– Jag ber dig göra mig den tjänsten.

– Och jag svarar, att jag icke kan.

– Vad vill du då, att vi skola taga oss till? Märker du, hur skickligt ödet spelar sina kort?

– Du själv är väl närmast att säga henne… att lämna igen ringen.

– Jag borde vara det, men det är omöjligt.

– Ser du där. Icke heller du kan, och så vill du, att jag skall kunna, jag som dagligen mottagit hennes förtroenden.

– Varför har du icke uppriktigt sagt henne, hur det var?

Elena rodnade.

– Vad skulle jag ha sagt henne?

Han såg nu icke längre hennes solkiga krage och små brister utan endast sin egen inbillning, vilken omsvepte henne som en slöja.

– Kan du skaffa papper och bläck, skall jag skriva till Giggia om det, som vi länge sedan borde ha sagt henne.

Elena gick till den svarta ståpulpeten i rummets hörn och framlyfte ett nedplumpat bläckhorn, på vilket några skaft lågo bredvid en linnelapp att torka pennorna med. Hon satte bläckhornet på bordet och tog några steg mot dörren som för att gå, men hon visste mycket väl med sig själv, att hon ämnade stanna.

– Jag gör så mycket besvär, sade han. Men här finns intet bläck. Och så är det svårt att skriva brev utan papper.

– Det förekommer så sällan här i huset att någon behöver skriva. Ligger där icke en blyertspenna under linnelappen?

– Det gör det nog, men udden är avbruten. Om du hade en kniv.

Han drog en stol till bordet och satte sig. Hon gick fram till honom, men icke med sitt vanliga lugn utan hastigt och bestämt och räckte honom den kniv, som, prydd med två tranor, hängde fastkedjad vid hennes bälte.

Han slog upp kniven och täljde i pennan, men knäckte udden gång på gång. Slutligen kastade han pennan bland de tillklippta tygstyckena på bordet.

– Det är omöjligt, sade han.

Hon stod kvar, och då han höjde huvudet, såg han sitt och hennes ansikte i den lutade spegeln ovanför spisen, och båda förfulades av den uppbrusning, som han själv en gång just i detta rum kallat sjuklig och motbjudande. Samtidigt grep honom det hemska att se sig själv, att se rätt in i de kalla och främmande ögonen på den man, som var hans öde, som med sina egenheter befallde över hans liv.

– Detta skulle aldrig ha skett, utbrast han. Vi skulle aldrig ha talat med varann. Varför, varför skedde det?

Hon stod fortfarande kvar bredvid honom, och det undergivna lugn, som hennes beroende ställning i åratal lärt henne att bära, gav nu hennes sinnesrörelse ett drag av hårdhet.

– Vi blåsa upp bubblor till berg, tillade han efter några ögonblick.

De hade nu redan sagt varann så mycket, att det föll sig helt naturligt, att säga ännu mer.

– Aldrig har jag så plågats, berättade hon lågmält, som i går afton, då Betty anförtrodde mig sitt samtal med dig i vatikanska biblioteket. Då jag kom in i sovrummet till Giggia, som redan hade lagt sig, gick jag till sängs utan att tända ljus, men när jag så stod och drog upp min klocka med nyckeln, hörde jag att Giggia vände sig, och jag kände, att hon låg och såg mot mig i mörkret och undrade, varför jag inte kom fram och klap-

pade henne som jag brukat, när jag suttit länge uppe och arbetat. Jag kunde inte förmå mig att gå fram till henne eller tala till henne. Jag tyckte, att jag inte skulle kunna förställa min röst, så att den lät naturlig som annars, och jag ville uppskjuta allt till dagen därpå, för att då i stället bli fullkomligt uppriktig. Det hade jag föresatt mig. Det oundvikliga måste ju i alla fall komma.

Han lade tillbaka järnringen i asken och gömde den i fickan, utan att han själv visste varmed hans händer voro sysselsatta.

– Somnade du sedan?

– Nej. Efter en stund började hon själv tala. Hon sade, att hon hela kvällen legat och grubblat över, varför du aldrig mer besökte oss. Det kändes så lugnande, påstod hon, att få tala förtroligt med någon, och det kunde hon bara med mig, som var hennes vän. – Jag darrade så på handen, att jag icke kunde hänga uret på spiken i väggen, fast jag mycket väl kände var den satt. Jag lade uret på nattduksbordet. Det pinsamma, som jag ryste för, ville icke låta vänta på sig ända till nästa dag. Men det *fick* icke komma då genast. Hellre vad som helst. Därför narrades jag och sade, att jag inte heller förstod, varför du inte kom som förr, och att jag ingenting hört om dig. Men jag visste ganska väl, varför du ej kom.

– Talade ni inte mer sedan?

– Jo, när jag väl hade börjat att narras, tyckte jag, att det gick så lätt och att det lät så trovärdigt och förnuftigt, att jag redan inom några minuter hade gjort upp en plan att fortsätta och narras nästa dag också och låta allt gå som hittills. Jag förstod först då, att jag varit falsk och dubbel. Jag trodde inte egentligen att jag koketterat bakom hennes rygg, men alldeles säker på mig själv var jag ändå inte. Jag tyckte att jag ändå lekt en smula med elden och varit road av att göra det, men att jag inte kunde bära skammen att säga det till henne. Då jag hade lagt mig, började hon tala om, att det i alla fall var rätt lustigt

att ligga sjuk, och jag visste ju, att för henne var allting lustigt. Om morgonen säger hon: Så skönt att få stiga upp. – Och om aftonen: Så skönt att få lägga sig. – Om hon icke vore så barnslig ännu, tror jag att jag skulle haft lättare att tala med henne och icke bekymrat mig så mycket om henne själv. Jag kunde höra mitt eget hjärta bulta, när hon om igen tog upp det plågsamma ämnet, men med halv röst, sådan som man brukar om natten.

– Nå, vad sade hon?

– Du var ju också road av hans sällskap, sade hon, och håller av honom som en vän. Gör du inte det för min skull, Elena? – Å, jag vet inte rätt, svarade jag. Han är oss så olik. Vi få hålla till godo med livet sådant det kommer oss till mötes och i nödfall sitta och förfärdiga blommor, men han frågar inte efter, hur livet är, utan beslutar på förhand hur han vill ha det.

– Var det allt du hade att säga?

– Jag minns nu inte vad jag fann på, men eftersom jag inte genast, när jag steg in, haft mod att taga god natt, kom det för mig, att det nu skulle vara ännu omöjligare att uttala det ordet vänligt och naturligt som annars. Tyst för mig själv försökte jag att säga det med olika tonvikt, och då gick det nog lätt, men jag visste, att så snart jag verkligen komme att uttala det, skulle det höras på ett helt annat sätt. För att icke låta varann märka att vi voro vakna, lågo vi sedan alldeles stilla och orörliga, men jag förstod ganska väl, att hon låg och stirrade i mörkret som jag. Tänk du, om hon börjat misstänka något!

– Det vore kanske det bästa.

– Då jag somnade, drömde jag, att jag satt mitt på golvet, men båda mina armar hängde förlamade i knät och Giggia låg lutad över sängkanten och såg på mig. Hon pekade mot taket, och där brunno blå glaslampor i en oändlig rad långt in i mörkret. Men de blevo allt mindre och mindre och krympte till små kulor, som, uppträdda på en snodd, drogos allt strama-

re och stramare om min hals. Då kände jag, att jag måste skrika, men mindes, att om jag gjorde det, skulle hon höra det och fråga, varför jag jämrade. Nu måste jag vakna, tänkte jag, och gjorde det också, men fick sedan knappast en blund. – Jag ryser för den natt, som kommer.

Hon kramade näsduken häftigt mellan fingrarna, medan hon talade, och vad hon sade uppfattade han på samma sätt, som då en yrvaken hör någon berätta och låter hela meningar glida förbi utan att förstå dem, men dessemellan uppfångar ett enstaka ord, och tycker att intet i hela världen finns till utom detta ord, som tar form av bokstäver.

Hennes uppriktighet hade endast närmat dem än mer mot varann, och den känsla av samvetsagg, med vilken de mötts och som så länge ställt hennes väninnas bild mellan dem, bleknade i färgen. Då han reste sig från stolen, gick hon ovillkorligt ett par steg åt sidan, liksom rädd för honom och för sig själv och den ensamhet, i vilken de befunno sig.

– Fader Paviani har berättat, att du redan i morgon till fots tänker lämna vår stad, och jag har längtat gränslöst att få träffa dig i dag, men endast för att taga avsked.

– Om vi icke bekymra oss om de krav vi ställt på oss själva, kunna vi bli två lyckliga människor.

– Vi lyckliga! – Hon skrattade bittert och började gråta. – Tro du mig, du är icke ämnad att bli lycklig. Mellan oss står en farligare medtävlerska än min stackars väninna. – Du skulle aldrig känna dig hemma i ett hem.

– Du tänker på hänglampan, gungstolen och saffransbullen. Jag har gått och levat mig in i helt andra tider, det är sant. Du menar, att det förflutna står emellan oss.

– Ja, det menar jag. Du är en bergtagen.

Det sträva i hennes röst hade försvunnit. Hon sade detta med ömhet och såg upp på denne man, som stod framför henne i den vårdade, men illasittande klädseln, som icke tycktes

passa honom. I handen höll han de hopfällda glasögonen, som han i detta ögonblick icke hade mod att bära.

– Så få vi dra olycka över oss båda. Det som började som lek och inbillning, har blivit något vida mer.

– Det skall aldrig ske, svarade hon bestämt.

Hennes tunna näsduk hade blivit våt, och hon stack den under knapparna i klänningslivet och vred och misshandlade en spinkig grön blomma av papper, som låg på bordet.

– Giv mig den, sade han kort och med en anstrykning av barnslighet.

– Det skulle jag först göra, om jag inte längre trodde, att du en gång framdeles likgiltigt skulle kasta den, upptagen av helt andra önskningar än i denna stund. – Men gå nu. När som helst kan någon komma.

De hade så ofta varit lämnade allena, att ingen heller i dag kunnat förvånas över att träffa dem så, men därför att de icke längre voro endast två vänner, fruktade de att överraskas. Han fann det därför också helt naturligt, att han måste gå nu genast.

Det föreföll honom som hade alla de hennes solbruna systrar, vilka han råkat på gamla avbildningar eller i böcker och i sin inbillning, stått emellan honom och henne, som hade han under själva golvet hört deras bullrande instrument och röster. – Vår är du! sjöngo de. Det lönar till ingenting, att du sträcker din hand efter en annan. Vår är du!

De hörde genom väggen Jason inöva en glödande kyrksång, ledsagad av glasharmonikan. I synnerhet glasharmonikans spröda toner ströko över deras nerver och gåvo förökad värme åt deras inbillning, så att de ville visa sig starka och smula sönder plågan, då de nu i varandras minne fastristade sitt sista förtroliga samtal.

Han betraktade henne länge och stilla. Därefter gick han.

Då hon blev ensam, tände hon genast de båda ljusen på sin »verkstad« och satte sig i stolen med sitt halvfärdiga arbete i

knät, men hon fann ej nålen, fast den låg alldeles framför henne på bordskanten. Hon hade råkat i så häftig gråt, att hon icke kunde stilla den, och då hon efter en stund hörde, att förstugudörren knarrade och Almerini kom hem, slet hon upp ett långt stycke av det redan sydda för att han skulle tro, att hon upptäckt en oriktig söm, som måste göras om.

Då han såg att det lyste i nyckelhålet, steg han in.

Han var klädd i frack, och skjortbröstet var nedspillt. Han hade röda fläckar på den kalkbleka pannan, och det visade sig, att han bar peruk, ty håret satt snett. Det märkte han själv och försökte jämka det rätt igen och strök fram det vid båda tinningarna, men han makade alltsamman åt orätt sida, så att peruken kom ännu mer åt höger.

Han slog genast an en smeksam ton.

– Sitter lillan ännu så sent vid sin verkstad?

Elena nickade med en otålighet, som hon påtagligen bemödade sig om att göra så skönjbar som möjligt, och hon försökte vända sig så, att hon fick skugga över ansiktet. Under tiden slet hon häftigt upp ännu en brakande söm.

När han nu böjde sig ned för att taga henne under hakan, halkade han i stället förbi den med handen och knep med fingrarna i tomma luften. Hon förstod att han hade druckit för mycket.

Hon bullrade med saxen mot bordet, värjde sig och sprang upp från stolen.

Han gick några steg efter henne och vaggade en smula i kroppen för var gång han satte fram foten. Slutligen stannade han och lade armarna i kors med följande ord:

– Låt oss aldrig gå förbi ett dukat bord utan att taga för oss av de bästa rätterna, aldrig vila ut i en trädgård utan att bryta den präktigaste blomman. Ända in i medvetandets yttersta timme måste vi annars ångrande fråga oss: Varför bröt jag inte den blomman? Hon vissnade i alla fall efter några dagar, och i

evighet skall aldrig mer den blomman kunna plockas av en längtande hand.

– Allt det där har jag ju under det sista året fått höra var dag. Jag kan det utantill.

– Klockan där på spisen ger mig rätt att tala som jag gör. Jag kan aldrig förlika mig med högröstade ur, men Elisabetta ärvde klockan efter sin far. I pickandet hör jag tidens taktfasta gång, och jag vet, att verkets hjul vända sig under den vagn, på vilken jag själv rolöst drages framåt. Var morgon tänker jag: Måtte dagen gå fort! Och går den för långsamt, blir jag missbelåten. Om hösten längtar jag till våren och om våren till sommaren. Beständigt längtar jag framåt, men mot vad? Är det mot den dag, då jag sjunker hop till en motbjudande massa, då till och med mina närmaste bli rädda för mig, då jag skall bäras bort i en lår och grävas ned utanför staden på en plats, där ingen törs gå förbi sedan det blivit mörkt? Där skall jag sedan ligga till evig tid.

Fläckarna på hans kinder fingo djupare färg och han tog ett par steg framåt alltjämt med korsade armar.

– När den döde så har varit borta tio eller tjugu år, förlorar han hemskheten och blir helt enkelt något likgiltigt. Om några minnas honom och hans gammalmodiga kostym och sätt, tala de smågycklande om honom, när de sitta vid brasan, och han, den döde, som dock genomkämpat ett liv liksom de, blir föremål för munterhet och gyckel.

Almerini försökte taga fast i Elenas arm, men hon drog sig undan honom runt bordet.

– Kan jag aldrig få vara i fred?

– Livet är kort, mitt barn. Om ett par år är du trettio, och då är livet förbi. Hellre vara fullkomligt lycklig en afton, och sedan gå under, tigga, släpas till ett häkte, dö i trasor vid grannens port, än krypa i trettio grådisiga år, utan annan lycka än den lilla, som du snålar dig till vid lägenhet.

Först efter sedan han redan sagt detta, kom det med ens för honom, hur han, då hon nyss svarade, hade hört på hennes röst, att hon var förgråten. Han tappade helt och hållet tråden i sin tankegång och såg på henne.

– Har det varit någon här? frågade han.

– Nej! svarade hon.

– Då har du kanske suttit och tänkt på Jason, stackarn? Han slår oss alla ur brädet.

Almerini pekade mot väggen, genom vilken sången och glasharmonikans tunna ljud ännu hördes från Jasons kammare.

Hon insåg just då hon väl redan hade svarat, att hennes uppenbara osanning var det mest förrådande ord hon kunnat hitta. Därför skyndade hon genast att tillägga:

– Jo, Hans Alienus var här en stund.

Hennes båda motsägelser väckte hans misstro. Han blev eftertänksam och plockade med fingrarna på det framkammade håret vid tinningen.

– Det är märkvärdigt vad fruntimren äro dygdiga mot den ena, när de ha odygder för sig med den andra. Nåja, jag börjar nu förstå ett och annat, och Jason, som under sista tiden haft förunderligt väl reda på allt, som sker här i huset, har nog låtit påskina ett och annat. Giggia har ju förtrott mig redan för länge sedan, att hon givit Hans Alienus en järnring eller hur det nu var, men han är självhärskare, en stat i staten, och kanske tillåter han tvekärlek i sin stat. Jag vill inte påstå, att jag förbjudit sådant i min. För övrigt är kanske felet mitt, efter jag brukat vägleda honom i hans sätt att tänka och se. Jag har hjälpt honom till en egen livsåskådning, varför skulle han inte också ha sin egen moral! Har du sett efter om portmonnän med hushållspengarna ligger kvar i ståpulpeten?

Elena gick hela tiden undan honom runt bordet, och slutligen satte han sig i stolen som hon lämnat. Han förlorade återigen tråden i sin tankegång och utbrast med rörelse:

– Jag har kanske varit svagare än det egentligen ligger i min karaktär att vara, fast jag inte låtit någon ana det, och därför heller ingen tror det. Man brukar ju tala om min energi, och jag vet också, att vill jag, så kan jag bli en ny människa. Vad jag menar, får lillan först veta i morgon. Det blir en stor och oväntad överraskning för er alla. Men en sak tänkte jag tala med lillan om redan nu i afton.

Han satt med armbågarna stödda på karmen och händerna knäppta över bröstet, och allt emellanåt vände han ansiktet mot det närmsta ljuset och stirrade stelt i lågan.

– Du är fattig, och det är jag också, men när jag en gång får mitt arv, kan det bli annorlunda. Du bör tänka på att bli försörjd och komma ifrån din beroende ställning, och du vet, att jag alltid hållit av dig. Diavolo! Om jag hållit av dig! – Därför frågar jag dig, Elena, om jag inte kan få säga god natt med det hoppet, att du en gång framdeles skall bli för mig, vad Elisabetta varit. Men du kommer att få vänta en tid, det förbereder jag dig på, för först och främst vill jag bli en ny människa. Nå, vad svarar du mig nu?

– Kanhända! sade hon utan ett ögonblicks betänkande, som om hon sedan långt tillbaka varit beredd att få denna fråga och redan vägt och prövat den och tvungit sig att besinna sin hjälplösa fattigdom, sin förödmjukande ställning i en annans hus. Tala bara inte mer om saken i dag. Inte i afton. Utan låt mig gå nu.

– Lillan har ännu Hans Alienus i huvudet, mumlade han. Men kan hon tänka sig en Hans Alienus som gammal? Det kan hon inte. Också bli Hans-Alienusar sällan gamla.

Då hon märkte, att han åter stirrade stelt i ljuslågan, gick hon raskt till dörren och lämnade honom. Men en lång stund stod hon i den mörka förstugan, innan hon kunde betvinga sig att lägga handen på låsvredet och stiga in i sovrummet, där hon visste att Giggia låg och väntade henne.

Almerini vände huvudet mot dörren, som hon drog igen efter sig, då hon gick. Så blåste han ut det ena ljuset, som brann i pipan, tog blyertspennan från bläckhornet och formerade den och skrev ett brev på ett papper, som han framletade ur bröstfickan. Ibland sprang pennan med iver utefter raderna, men en annan stund lade han den åt sidan och grubblade. Till sist slöt han brevet med hjälp av gummiflaskan, som stod på Elenas »verkstad«, och skrev utanskriften. När han var färdig, lyfte han en av de tunga karmstolarna mitt på golvet och lade brevet på sitsen med utanskriften uppåt. Därefter tog han det ännu brinnande ljuset och gick ur rummet.

7.

Hans Alienus blir påvlig nuntius.

Först om morgonen, när tuppen gol på gården bakom grannens vinstuga och slipade sitt gula näbb, vaknade Hans Alienus.

Han steg upp och pådrog den pilgrimskåpa, som han burit den första löftesaftonen och som icke var av brunt utan av vitt kläde. En i rött tyg utskuren pion var fastsydd på kappkragens vänstra snibb. Medan han ännu klädde sig, öppnades husets port av någon, som ej gav sig tid att fatta klocksträngen.

Det var Jason. Han sköt Giuseppe åt sidan och gick rätt in i sovrummet och pekade på Hans Alienus med orden:

– Du har skulden!

Jasons bleka ansikte var upphettat. Han andades häftigt, och det glänste i ögonens små svarta springor. Hans späda stämma var vass som ett falskt stråkdrag på en fiol.

– Till vad har jag skulden? frågade Hans Alienus och fortsatte att kläda sig.

– Till alltsammans. Almerini har rest. Hela huset är upp och nedvänt.

– Har han rest? Vart har han rest?

– Han har lämnat ett brev till mig på en av stolarna i salongen, och i brevet står, att han reser till sin rika kusin i Australien. Men kusinen är en fattig skomakare. Den rikedomen är ett rent fantasifoster, det kan jag säga dig.

– Det misstänker jag också, men inbilla dig rik och du är det.

– I ett år har han lånat och lånat av mig. Det är jag som uppehållit hela familjen. Nu vill han resa dit ut och gottgöra skadan genom arbete och sedan gifta sig med Elena. Liksom om han kunde arbeta! I brevet slår han kring sig med stora ord

om hederskänslan och sin kända energi, men jag känner honom. – Res upp i bergen och predika din glada lättja för getherdarna; för oss andra duger den inte. Den duger inte ens för dig själv.

En obesvärad röst hördes ute i arbetsrummet, och Jason lyddes förtretad.

– Det är Betty, flöjtade han. Jag såg henne på gatan, men gick om henne för att få tala med dig i fred. Hon är ju ett utmärkt fruntimmer och den enda av dem där hemma, som inte tappat huvudet, men vad har hon nu här att göra?

Hans Alienus skyndade att draga om sig kåpan och vira om repet kring livet och gick ut i det yttre rummet med Jason.

Betty halvsatt på bordskanten och ritade med sitt parasoll på mattan. Därefter höjde hon pekfingret och långfingret sägande:

– Jag trodde det skulle sluta illa, men inte så illa.

Då Hans Alienus ingenting svarade, sänkte hon den höjda handen och fortfor:

– Elena smög sig ut ur Giggias rum tidigt i morgse och kom in till mig. Hon fick ett anfall av gråt och ligger nu på min soffa. Du måste följa mig dit upp så snart som möjligt. Jag dömer ingen, men kan jag vara någon av er till nytta, så önskar jag intet bättre. Jag vet inte, men mig förefaller det som lagade ni i ordning en storm för just ingenting.

Nu Hans Alienus:

– Det är just vad jag också tycker. Om någon kysste en italienska i en kyrka och så i morgon skulle råka att kyssa hennes kusin i en annan kyrka, behöver nu det tagas så högtidligt att alla tre bli olyckliga. Kunna de inte lika gärna sorglöst tala om alltsammans glada över sin ungdom och tacksamma mot livet. Tänk dig Sardanapals munterhet, om någon sagt honom, att han skulle känna sig olycklig, var gång han kysst ett nytt fruntimmer.

– Hans Alienus är så många hundra år äldre än Sardanapal, att han inte tål vid en slyngelaktig tvekärlek. Det ser du själv, efter det till sist i alla fall blev *en* och inte två, som fångade dig. Men det lyster mig veta, om din kärlek för denna enda är den stora djupa, vilken kommer förhärjande som skredet.

Hans Alienus teg.

– Se där, fortsatte Betty. Det är därför jag menar, att ni röra upp mer skum än nödigt. Allt är ju smått och grått.

– Begär icke, att vi adertonhundratalets småmänniskor skola bära känslor, som i något avseende likna skredet. Men just därför att vårt liv flyter så blackt, ta vi vara på småsaker och utarbeta dem till stora sorger. De kroppsliga plågorna äro långt förfärligare än vi vilja tillstå, och därför täcka vi över dem, men överdriva i stället de andliga, som hjärtligt roa oss och medföra en känsla av lust. De äro en krydda, och därför särskilt eftersökta av raffinerade naturer. Vi löpa kapp om att få säga oss ha sörjt mest, och de begåvade hinna främst. I ett så förtroligt ögonblick som nu kunna vi ju i tysthet lyfta på slöjan och tillstå, att människorna till och med i våra dar äro långt gladare än de våga berätta. De flytta till och från sina sommarnöjen, de spika upp tavlor och gardiner, de ha sina banksedlar, sina roande sysslor. De sitta i dörrarna och smacka på sina tobakspipor. Men till det yttre bevara de gärna ett kvalfullt allvar, emedan det gör det hela mer retande, och det är ett farligt vågstycke utan like att se saken så uppriktigt som vi nu. Vilket nöje bereder det dem ej att göra sig gällande, att angripa varann i tidningar och från talarstolen, att brista i skratt och gråt, att uppträda i livets skådespel utan att kunna slå bort tanken på graven? Allt efter som förvecklingarna bli mer tragiska, förstoras också nöjet. Läs domstolsprotokollen vid Gustav III:s mord, och du märker den nästan skolgosseaktiga äventyrslust, som drev Anckarström att smyga omkring med sin pistol, och det nöje, som den dramatiske snillekonungen erfor av att dö

stort och förlåtande. Läs om Napoleons samtal med Las Cases, då de voro allena en av de första aftnarna på Sankt Helena. Det är ett aktstycke, som, omsatt i vers, borde upptecknas på pärmarna till livets historia. Lägg märke till, hur han erkänner, att människorna skola förstå honom bättre därför att han blivit tragisk, och med vilket halvdolt nöje han ser hän över sin egen undergångs stora linjer. Napoleon är kanske den människa, som i vårt århundrade roat sig mest. Du minns hur hans hisnande munterhet emellanåt flödade över i kvickheter. Nå, skall du inte motsäga ett så långt tal? Skall du inte påstå, att jag har orätt?

– Du har kanske rätt, svarade Betty, och jag har aldrig något emot att undersöka.

– Undersöka är ett ord pour les sages femmes och icke för karlar.

– Nu börjar du bli dig lik igen, Hans Alienus. Får du predika ännu en stund, går du visst genom krisen lättare än jag trodde. Men jag spår, att dina lyckligaste dagar äro räknade.

– Det spå alla med oförställd munterhet. Men hur mycken sorgstimulans för hela livet kunna icke Elena och jag pressa ur det, som nu skett! Vi ha fått en stor salongssorg att leva för, liksom fordom en gammal tant fördrev tiden med att hålla sin fontanell öppen. Bara vi inte under årens lopp glömma oss ibland. Har du sett en martyr, när han spisar färsk gurka på smörgås?

Betty såg ned och ritade med parasollet streck och rundlar på stengolvet.

– Känner du aldrig någon längtan till ett hem, sade hon, och till att fortleva i släktet?

– Om jag komme att fortleva i släktet i form av till exempel en jäktad postmästare, skulle det vara en så stor lycka?

Han drog fram husets enda men vackert snidade stol för att erbjuda henne den, men då hon icke gjorde någon min av att

ämna mottaga den, gled han själv ned på träsätet, tungt och ofrivilligt som tryckt av en stark arm. De sista dagarnas själsspänning övermannade honom med trötthet. Håret, som han ännu icke hunnit ordna, föll i pannan, och pilgrimsdräktens vida kappkrage, som han icke hunnit häkta, slog upp så att halsen blottades ända till nyckelbenet.

Betty betraktade honom och sade efter en stund:

– Jag bar Hans Alienus så klar för mig som ett brutet brev. Liksom en sportsman för ro skull slår vad om att simma så eller så långt mot strömmen, slog du vad om att gå i motsatt riktning mot flertalet av din åldersklass. Det var ett lustigt puts, som i början stärkte och uppfriskade dig, och du övade dig att se allt nytt på avigsidan och allt gammalt på rätan. Men efter hand blev leken allvar, föresatsen blev övertygelse, blev ett rullande klippstycke, som rycker dig med sig, utan att du själv längre kan hejda det. Nu har du varken rot eller fäste. Så kom nu detta med mina båda väninnor. Och likväl! Ingen hade det från början bättre förspänt än du. Om en enda människa kunde leva helt lycklig, måste denna enda vara du. Nej, vänta och låt mig tala till slut. Du vet med dig själv, att det är som jag säger, men vill i det längsta gömma dig bakom talesätt, som göra det till något smått och grått. Men det är inte smått och grått. Så länge det var det, gick du i ett modstulet kvalm, men allt som olyckan förstorades, fick du igen din spänstighet. Det är skredet, som kommit från alla sidor, vart du vänt dig, och just därför att det är skredet och inte något smått och grått, hittar du en vederkvickelse i själva motståndet.

Han sprang upp från stolen och började åter sin brådskande gång fram och tillbaka. Hennes ord hade satt hans inbillning i rörelse, och därmed gav också tröttheten åter vika. Motgången hade störtat över honom som ett brakande regn av stenar. Ena stunden sökte han att krama dem till intet och den andra att låta dem falla på hans huvud med hela sin tyngd. På samma

gång såg han klart den egendomliga glädje, som låg på lur bakom allt detta tummel.

Han grep en bunt fullskrivna papper från bordet och knycklade den samman till en boll, som han kastade i spisen och satte eld på med några tändstickor.

– Det var mina anteckningar om förkristna musiken. Ser du något här på golvet, Betty?

Hans röst lät nästan upprymd.

I skenet från det brinnande papperet glittrade något på de rödbruna tegelplattorna.

– Det är skärvor efter mina glasögon, som jag kastade i golvet i natt. För att de skulle gå riktigt i stycken, satte jag klacken på dem. Bågarna kramade jag ihop och lade i Giuseppes sophink. Låt oss nu gå upp till Almerinis, innan samlingen till minneståget skall begynna. Du följer väl med oss, Jason, gossen?

Jason såg på honom.

– Jag vill inte vara med om den uppgörelsen. Jag får ändå nog på min lott, för det blir i alla fall jag, som får underhålla hela familjen till dess Almerini med sin kända energi hittar rätt på sitt förnuft igen. Jag förstår dig inte, Hans Alienus, men det förstår jag, att du kommer att förlora två flammor på en dag. Tänk om Sardanapal råkat ut för en sådan malheur!

Jason tog hatten och gick mot dörren, men ju närmare han kom tröskeln, dess långsammare blevo stegen. Slutligen vände han sig tvekande.

– Du har ofta förtretat mig, Hans Alienus, men i alla fall… Vi se varandra kanske aldrig mer.

Han räckte honom sin vita och fylliga hand. Därefter gick han.

Hans Alienus knackade på blinddörren till köket och ropade på Giuseppe för att taga avsked. De omfamnade varann flera gånger, och Giuseppe ruskade honom häftigt samt slog sig för

bröstet och skakade missmodigt på huvudet. Slutligen blev han lugnare och fick ett eftersinnande ansikte.

– Skall ni verkligen nu genast gå från alltsamman? frågade han. Skall ni inte taga något med er utan gå som en fattig sate? Och alla böckerna? Och ert linne då?

– Du får allt, som finns här, Giuseppe.

Giuseppe svarade icke något utan stod lika allvarlig och funderande. Hans Alienus iakttog honom noga, ty de hade levat nästan som två vänner, och han kände, att knappast något skulle gräma honom djupare, än att denne tjänare stod känslolös. Hade han varit en främling här som allestädes, och skulle ingen människa sakna honom, då han gick, ingen känna tomhet, när han var borta? Han trodde sig märka, att Giuseppe helt och hållet var upptagen av sina tankar på allt det, som han nu skulle få, pannorna, bordet, madrassen, stolen, myggtältet och linnet – allt det för vars skull han ansåg det klokast att gifta sig.

Hans Alienus omfamnade honom ännu en gång, nästan med otålighet, som hade han velat väcka honom, och därefter gick han med Betty ur de rum, som han kallat ett hem.

Nedkommen på gatan vände han sig åter och åter, för att se på Giuseppe och nicka åt honom. Denne hade följt honom ända till gårdsporten och såg från trappstenen efter de bortgående. Han gjorde en missmodig och ogillande åtbörd med högra armen, mumlade något för sig själv och fortfor beständigt att skaka på huvudet. Så kom han ihåg något, troligen vattnet som stod på elden. Han knäppte med fingrarna och vände sig och drog igen porten bakom sin rygg.

Då Hans Alienus rörde vid låsvredet på Almerinis förstugudörr, öppnades denna ögonblickligen av Elena, som väntande stod innanför. Hon var alldeles förgråten och i häftig sinnesrörelse.

– Ni har dröjt, viskade hon. Här har jag stått i väl en halvtim-

mes tid, och var gång jag hört steg i trappan, har jag gläntat på dörren och trott, att det var någon av er som kom. Giggia har stigit upp i dag och sitter inne i salongen. Hon har frågat Giovanni efter mig, men jag ville inte gå in ensam. Jag ville, att ni skulle vara med båda.

– Låt oss ta ut steget med ens, innan vi hinna att besinna oss längre, svarade Betty och öppnade dörren till salongen.

Alla tre stego in.

Giggia satt på Elenas vanliga plats vid »verkstaden« i det svala grönaktiga ljus, som strömmade in mellan de slutna fönsterluckornas spjälor. De många kostymerna och flaggorna, som dagen förut givit rummet utseende av en handelsbod, voro redan avhämtade, och de tomma stolarna stodo utefter väggarna, stelt och ogästvänligt som fordom.

Giggia hade en gulrandad vit filt om fötterna och var ännu blek efter sin sjukdom. Men då hon nu vände sig åt sidan och såg Hans Alienus och Betty, färgades hennes ansikte av den mest oförställda glädje. Hon kastade filten och sprang upp, med ens frisk, och räckte dem sina knubbiga händer med de skrattande groparna vid knogarna.

– Vet ni vad, jollrade hon smeksamt, vi ha varit bra enfaldiga i alla fall, som så länge låtsats att leka blindbock. Eller vad menar du själv, Hans Alienus? Du kan väl ändå tänka dig, att jag inte varit någon otillgänglig sparbössa för hemligheter.

Hon var så föga hemma i konsten att skyla sig bakom sitt ansikte, att de klart kunde läsa hennes tankar, och medan hon talade blev hon förvånad och undrande, då hon såg på Elena.

– Jag har förstått, fortfor hon, att Hans Alienus hållit på att omskapa sig till en arbetsmänniska i Bettys smak, och däråt har jag haft mycket roligt, om jag skall vara uppriktig. Men han ser nästan hemsk ut i sin svårmodiga pilgrimskåpa. Är det min fars avresa, som gjort er oroliga? Jag ser att något är på färde. Det har väl inte skett någon olycka?

– Olycka? Hur kom du på ett sådant ord? svarade han, men hans röst förrådde honom.

Betty hade stannat vid spisen, liten och rak, utan att ett ögonblick förlora sin säkerhet.

– Jo, här har skett en olycka, som ingen rår för, som omständigheterna framkallat, yttrade hon. Vi ha… Ja, vad skall jag egentligen säga? När jag börjar riva i härvan, finner jag ingen början.

Nu Hans Alienus:

– Det är egentligen ingenting som skett. Och ändå! Det är mer än det förefaller.

Han kunde icke reda sina tankar. Ett ögonblick lät hans inbillning åter allt synas smått och grått, men därefter svepte hon allt i ett förmörkande moln, där allt förstorades, och på nytt tyckte han sig höra under själva golvet, där han stod, urmodiga instrument och ett mummel av röster, som sjungande upprepade sitt: Vår är du.

Han gick några steg fram mot Giggia och drog ur fickan den gröna pappasken med järnringen, som hon i Gudsmodersbildens åsyn lämnat honom till ett vårdtecken. Hans egna tankar klädde sig tyst i dessa stränga och allvarliga ord, och det sköra band, som knutits mellan honom och detta barn, syntes honom så starkt, att det icke kunde slitas utan att lämna oläkliga ärr. Hade det nu varit för tvåtusen år sedan, tänkte han, då hade jag endast skickat Almerini en måttlig summa och därefter hämtat de båda flickorna på en vagn, förspänd med oxar, som hade förgyllda horn. Så hade jag småsjungande kört dem hem till mitt hus, och alla hade vi varit bekymmerslösa och glada. Och nu står jag här så ömtålig, att om en lekande hand snuddar vid mig, slår den djupa sår. Och om icke den, som slagit detta sår, den allena, just den, följer mig, är jag icke tröstad genom att få den andra eller många andra. Är detta endast ett infall, eller vad är det? Det finns hundra tusentals kvinnor ensamt i den

stad som ligger här omkring mig. Jag kan hit in höra deras steg på gatan. Många äro rikare utrustade än den enda, som jag nu tänker på, och jag kan inte tänka på någon utom denna enda.

Hans hand darrade lätt, så att ringen rasslade mot locket. Han räckte Giggia asken och sade sakta:

– Den vita handen gav ringen med förtroende åt den svarta handen, som bedrog. Nej, icke bedrog. Jag vet icke varför det ordet föll mig på läppen… Eller var det kanske det rätta? Jag har ingenting att säga dig, ingenting att berätta. Kan du förlåta oss, mig och Elena?

Det var icke så han hade ämnat att uttrycka sig, men han var icke längre herre över sitt ord.

Giggia stirrade honom stelt i ögonen utan att göra någon rörelse för att mottaga asken, och han kunde icke längre läsa hennes tankar som nyss. Han visste icke ens, om hon hade förstått, vad han sagt eller velat säga. Det tomma uttryck, som frös fast över hennes ansikte, redan då han började sin förklaring, dröjde oföränderligt på samma sätt som ett stannat urs visare, död och förlamad, utpekar ett redan förlidet klockslag.

Hon gick tillbaka till den lappade och urblekta karmstolen, som med sin rödnötta förgyllning liknade en drottningtron i fattigdomens rike. Där satte hon sig tungt, som hade hon blivit tjugu år äldre under de korta ögonblick, som förflutit sedan hon nyss reste sig.

En lång stund ruvade i rummet den tystnad, som träder över tröskeln, då människor, om vilka man tänkt högt, blotta sin osannhet och svaghet, sin obetydlighet. Som när en lampa plötsligt tänds i mörkret, såg hon med ens i full klarhet alla omkring sig.

– Räck mig din hand, Elena, sade hon kallt.

Elena, som alltjämt stod bortåtvänd vid fönstret, skakade nekande på huvudet.

– Varför vill du icke göra som jag ber dig, Elena?

Elena vände sig och gick fram till henne och gjorde som hon bad.

Då sade Giggia:

– Hans Alienus, räck mig också din hand, så att jag får lägga den i min bästa väns. Jag står ingen i vägen.

Elena drog häftigt tillbaka sin hand.

– Inte det! Om du först hade slagit mig i ansiktet, skulle jag kanske ha kunnat det, men inte heller då.

Han stod blek, med ett strängt drag över ögonen, och hans rörelse band hans tunga. Han nickade endast flera gånger åt dem alla. Men när han gick till dörren, var hans blick så skymd, att hans trevande hand icke fann låsvredet. Betty gick fram och öppnade.

– Jag fruktar, sade hon, och hennes röst var icke längre lika lugn, att liksom våra glada löften så snart föllo till intet, så kommer det att under hela ditt liv gå allt, som du vidrör.

Utför trappan gick han i början långsamt, men för vart steg som förde honom längre bort och allt bittrare lät honom känna saknad efter det, som han lämnat, gick han fortare och fortare, i trots utmanande livet. Han visste, att det fordom, som ställt sig mellan honom och de andra, beständigt skulle resa sig mellan honom och var människa, som han ville kalla en vän, var dörr, bakom vilken han sökte ett hem.

Runt omkring honom i trappan knuffades kostymerade, som klätt sig i vindsvåningen, och nu begåvo sig ned till torget, där minneståget ordnades. Det skulle sätta sig i rörelse redan om tio minuter.

Nedkommen på gatan hörde han en fönsterlucka rassla, och i detsamma föll, rätt framför honom på stenarna, den fula gröna pappersros, som han bett Elena om föregående afton. Han tog upp den och virade fast ståltrådsstjälken om det grova snöret mellan pilgrimshattens musslor. Men vilkens hand, som hade kastat den, det fick han aldrig veta.

Han uppsökte sin plats i högtidståget, och icke långt därefter gav en gäll hornstöt tecken till uppbrott.

Sedan det berömda dödståget i gamla tider hade aldrig ett karnevalsstreck så ihärdigt bultat på alla hus och så samvetslöst lockat de flitigaste från sina göromål, som i dag. På Corson voro de med kulörta tafter klädda altanerna överfyllda av åskådare, och i villervallan nere på gatan hade gendarmerna svårt att upprätthålla ordningen. Det påstods till och med, att den helige fadern själv, hemligt civilklädd, höll med en kupé vid hörnet av Via San Giacomo, ehuru andra sagesmän funno troligt, att det endast var en av hans högre tjänstemän.

Så långt ögat såg böljade snart i solskenet Corson av dräkter, och blomsterkastningen stannade av. Främst bars det otrikoliska Zevshuvudet av gips samt den uppgrävda öppna kistan. Runt omkring gingo barn, som endast hade svarta hundfällar om livet och violkransar på håret, men för övrigt voro nakna. De slogo små förgyllda lyror, som endast hade en sträng, men alla instrumenten voro stämda i ackord, som taktfast och oföränderligt klingade, var gång de spelande småttingarna satte högra foten i marken. Så följde i skiftande vimmel historiens olika tidsåldrar, sådana skönhetsdriften, vars brusande flöde lyfte allt levande framåt, låtit dem uppträda med lutor eller svärd, pinjekäppar eller pilgrimsstavar och uppfyllda av vek innerlighet eller av jublande levnadsmod. Stadens äldsta ätter hade utlånat sina klädkamrars familjereliker, sina himlar med fjäderbuskar i hörnen, sina förfäders rustningar, bärstolar och tunga karosser. Det sjöng av glädje ur alla dessa syner.

Åtta vuxna män, som icke heller hade annan klädnad än en svartraggig hundfäll, höllo på seniga armar en bår med en rundkarmad vit stol. På denna satt med korsade fötter och händerna på karmen en tjugutvåårig bondkvinna, som endast bar en hundfäll om höfterna. Den räckte tätt upp under bröstet, men icke fullt ned till knät och sammanhölls om livet med en

rem av guldläder. Det linfärgade raka håret hängde över de gulbruna kraftiga axlarna och armarna, och runt pannan och nacken hade hon en ring av stränga vita kamelior. En halmkärve låg som pall under hennes häl.

Till en början hördes några pryda rop av missnöje, och en gendarm med ful uppnäsa trodde sig förpliktad att skrida in. Men han blev genast trängd tillbaka, och snart glömde åskådarna den ovilja, som de ansett sig böra hysa, men som i själva verket ingen kände. I stället bredde sig, var båren nalkades, en vördnadsfull, högtidlig stillhet, och en bildhuggare, som stod på en bänk invid husväggen, brast i tårar.

Bakom båren dansade, skylda med panterskinn, tolv negrinnor från Tunis, och deras skrällande tamburiner och gälla rop voro det enda, som på en lång stund bröt tystnaden.

Men alla de olika gestalterna hade strött aska på sina kransar eller sitt hår, och vid fötterna slamrade kedjor, som släpade med sig de kastade violer, som trampats till döds i gatans röda sandmylla. Högt bakom dem red på ett papplokomotiv han, som övermannat dem alla, triumfatorn, den moderna anden: ett helt och hållet svartklätt beläte av papp. Det hade glasögon, långbyxor, långrock, grova solida snörkängor och skorstenshatt. En blytung tröghet låg dum och förstockande över det trinda, blankfernissade ansiktet, och för var gång munnen öppnades av en mekanism, som doldes i den ofantliga buken, föllo aktiebrev, kemikalier, romanböcker och amerikanska uppfinningar över läpparna.

Just då pappdockan hann till hörnet av Via Giacomo, där den hemlighetsfulla täckvagnen höll bakom åskådarna, banade en ung student sig väg och steg fram pekande på den svarta dockan och ropade spefullt bugande och med hatten under armen:

– Kära-far hör till de andligen feta, som vilja sitta, där andra vilja dansa. Det har i alla tider funnits ett slags dumma genier, och ett sådant är kära-far. Kära-far är ett barn, som en undan-

låst förklarare fått med sin praktiska hushållerska. Skall jag (studenten vände sig till åskådarna) i romerska folkets namn hälsa kära-far välkommen?

Den tyske lärde, som stod på altanen till höger, kunde icke längre behärska sig, då han hörde ord, som så ovarsamt snuddade vid honom själv. Det kom sig av att han var människa. Han satte händerna som en ropare framför sin mun och dundrade med övertygelsens vrede ett ljudande:

– Ja!

Skrattsalvornas laviner rullade från fönster och altaner, och i det lössläppta tumultet föllo violbuketter på ansikten och händer, svidande som snärtslag. Men den tyske lärde hade tappat huvudet och ville icke tystna.

– Vartill tjänar hela detta upptåg? frågade han.

Då studenten:

– Det är Cola di Rienzis rovfågelaktiga magerhet, som gör uppror mot samtidens embonpoint. Det är de långa benens kamp mot de små avstumpade korta.

– Vad är Zevs från Otricoli? Så eller så många skålpund gips i form av ett manshuvud!

– Vad är den påvlige sångaren Jason? Ett delvis hårbevuxet ryggradsdjur, som genom att ockra med sina röstmedel tillskansar sig födoämnen! Man kunde också svara: han är ΓΓ362 + $\overset{0}{12}$. Det är ingen konst att giva förklaringar, som ingenting förklara.

– Det är Hans Alienus, som satt i gång ert upptåg, jag vet det nog. Men han är ingen modern människa.

– Volanger och plisséer.

– Han förstår oss inte. Vi ha kommit till en grym och tungsint världsförklaring.

– Ett gammalt märke på barbarer.

– Han är en annan tillhörig, en annans Hans.

– Jag tänker ni äro andras Hansar allesamman.

Den tyske lärde tog av den bruna filthatten och torkade het sin hjässa med näsduken, men studenten, en mager, skägglös man med djupt liggande oroliga ögon, långt hår och ytterrocken nött på armbågarna, var outtröttlig. Han trängde sig fram ännu närmare under balkongen och ropade:

– En person med min herres utseende bör egentligen icke yttra sig vid det här tillfället.

– Vad djä…

– Hur var det? Min herre är dagens civilklädda pulcinella.

– Jag vill bara säga…

– Var så god och säg ut!

– Det är ju det jag vill göra.

– Nå, men så gör det då.

Den tyske lärde vände på klacken och kastade glasdörrarna i lås bakom sig, men först när han, inkommen i rummet, åter satte hatten på huvudet, andades han ut och fullföljde meningen:

– Vad djävulen har mitt utseende med det andra att skaffa? Har jag, fysiologen, mina meriter i utseendet?

Han såg över glasögonen åt sidan och strök undan hakskägget med ovansidan av sin hand. Han förstod icke, att det just var hans självförvållade kroppsliga fulhet, som enligt studentens mening skönjbart ställde livet på huvudet.

Under detta bullersamma uppträde hade hela minneståget råkat i oordning, och nere vid gathörnet märktes under den hemlighetsfulla täckvagnens halvfällda gardin ett svartklätt bröst, som skakades av skratt, men på ett tecken vände kusken åkdonet, och det rullade bort brådskande. Mängden hade nämligen i vild oreda brutit sig fram bakom pappdockan och plundrade en lövklädd skrinda, som var rågad med pionflaggor. Några skägglösa ynglingar och män, som hade rakade fläckar i nacken och tycktes förklädda präster, voro de ivrigaste att utdela flaggorna åt alla sidor. Hans Alienus märkte, att alla de oräkneliga vita flaggorna, som viftande spredo sig över hela

Corson, på avigsidan voro målade med en bild av den heliga jungfrun, och han förstod nu, att den kloke fader Paviani överlistat honom. Efter en stund vändes många av flaggorna, så att rätan bar den heliga jungfrun och avigan pionen.

– Till Vatikanen! ropade en röst.

– Hans helighet skall hyllas! svarade andra stämmor, och dessa blevo allt flera.

– Den moderna anden leve! åskade det från andra sidor, och hela det upplösta minneståget trängdes ned i sidogatorna.

Det samlade sig dock åter, fast utan ordning, på den långa Ripettan och rörde sig framåt mot Vatikanen, följt av beständigt växande människomassor och med buller som av ett upplopp. Mitt inne i trängseln syntes alltjämt det högt lyfta gipshuvudet, och de fladdrande lärftsflaggorna voro så många, att gatan liknade en flod av skummande vitt. Flera käppslag hade redan fallit och från ett fönster nedkastades mitt i trängseln en stol.

På andra sidan bron vid Ängelsborgen visade sig emellertid oförmodat ett dubbelt led av beridna soldater. Sablarna blänkte vid de ljusblå uniformerna, och den hotande raden kom i långsamt skritt den annalkande skaran till mötes. Några åskådare kastade om i besinningslös flykt, och två av de förklädda prästerna ryckte till sig gipshuvudet. Alla de kostymerade trängdes mot ett öppet inkörsvalv och därifrån till en vid gård. De nästan fästningslika portarna gledo igen bakom dem som av sig själva.

Byggnaden, som skilde gården från gatan, var ett långt hus med många fönster och bebott av fattiga, som ännu voro den helige fadern tillgivna. De förklädda prästerna hade redan gått upp i deras boningsrum och talat till dem, och många av dem kommo ned på gården och samlades under häftiga rop kring de med Vår Frus bild prydda pionflaggorna.

Gården öppnade sig mot en trädgård, som på halvt raserade terrasser sträckte sig djupt in i kvarteret. Mellan citronträden och de avlövade och skurna vinstockarna framskymtade redan

en mängd av påvefientliga åskådare, som i yttersta upphetsning genskjutit de kostymerade. Stenar kastades redan från båda sidorna.

Bredvid Hans Alienus stod en liten torr man, som var helt och hållet gråklädd och mycket rak i ryggen. Han hade slug spetsig näsa och gråsprängda polisonger. Högra handen vanställdes av en stor brunaktig hudfläck, och han höll den därför gärna på ryggen.

– Nu ha vi råkat vackert ut, sade han till Hans Alienus. Jag har förr varit polisman och vet, hur sådana här saker kunna sluta.

– Låt oss, svarade han, bara icke känna oss som hjälplösa lydare, utan minnas, att människan framför allt annat är en inbillningsvarelse. Därav begagnade sig fordom den kloke. Vi ha ju några musikanter. Kan ni ej få dem att spela upp! Och där borta mellan hönshuset och lagerbusken står en vacker flicka med en korg violer. Hon måste också hjälpa oss.

Han var varm och ivrig, och ovädret drog sig allt tätare samman från alla sidor.

– Jag är svag i tron, men jag skall försöka, förklarade polismannen och gick från honom för några ögonblick.

Ett hårt slag på axeln tvang Hans Alienus att vända sig om, och till sin överraskning såg han Almerini stå tätt bredvid i lång rutig ulster och med stora manschetter.

– I elfte timmen vände jag på bangården, berättade han en smula förlägen. Jag kunde inte bemästra min nyfikenhet att få se minneståget utan beslöt att skjuta upp resan till senare. Jag har ännu inte varit hemma, och i trängseln blev jag inknuffad hit med er andra. Det går illa, Hans Alienus. Det är slut med din tur. Alltihop blir ett: leve svartrockarna! Påskynda du din avfärd i afton. På det här äventyret komma arresteringar.

Tumultet på terrassen tilltog.

– Ingen dagtingan! ropade Almerini med smattrande bas. Det bör finnas någon bakväg där uppe i trädgården, efter fol-

ket sluppit in, och på den vägen måste vi skaffa oss ut med heder. Våga livet är i alla fall ett av livets största nöjen.

Polismannen kom nu tillbaka med den vackra flickan och tre ryttarsablar, som han lånat av de kostymerade, och som sutto så hårt i baljan, att man måste hjälpas åt för att draga dem.

– Jag fruktar det värsta, sade polismannen och stapplade några steg baklänges med händerna knutna om den ena baljan, ur vilken klingan sprang loss.

Alla tre togo var sin sabel. Hans Alienus stod med vapnet under armen samt gav med långfingret av gammal vana en lätt stöt mellan ögonen för att trycka fast de glasögon, som han icke längre bar. Den flata pilgrimshattens breda brätten, som gungade då han vände huvudet, besvärade honom, och han sköt hatten i nacken. Han liknade en skollärare eller studiosus, som i sin vita nattrock sprungit ur kammaren och tillgripit en sabel för att med den försvara sina meningar. Flera gånger förde han långfingret till pannan för att rätta de glasögon, som han ej längre bar.

Polismannen makade den vackra flickan framför sig. Hon var en torftigt klädd brunett, som aldrig hade deltagit i kostymtåget utan endast nyfiket kommit ned från det stora huset. Klänningen var kort, och det syntes, att hon icke hade strumpor i skorna. På armen höll hon sin vidjekorg.

Hans Alienus vek ned hennes yllekrage från halsen, så att den blev bar. Hon skrattade och värjde sig, men gav slutligen efter och lät honom lägga kragen som han ville.

– Du skall följa med oss, sade han, och så snart någon visar sig duktig, skall du giva honom en av dina violbuketter. Vi få sedan se, vem som kommer först.

Detta framlockade munterhet, och några musikanter i sjuttonhundratalets starka färger och med sminkade kinder spelade upp. Den eftersta höll handen inne i hornet på sin kornett för att sköta pistongen.

De, vilka nyss dragit sig undan utefter väggarna, kommo småningom fram en efter en, smittade av musiken, som bestod av några få beständigt återupprepade takter. En gammal kvinna, som bodde i huset, snyftade gång på gång: Vår Fru hjälpe de präktiga männen.

Då flög inbillningen ur sitt gömsle, och en illa klädd, halvvuxen gosse med vidöppna bruna ögon sprang fram och svingade en yxa över huvudet. Han ställde sig bland de främsta, och alla satte sig sjungande i rörelse upp mot trädgården.

Det hade redan blivit sent, och den första aftonkylan steg uppfriskande. Himmelen ovan buskarna och träden, mellan vilka de påvefientliga motståndarna skockats, var molnbetäckt och blåsvart.

De hälsade till en början endast med några stenar de kostymerade, som begynte klättra uppför terrasserna, men inom några ögonblick voro båda flockarna varann in på livet. En gul flamma utstöttes ur ett av de översta törnsnåren, och knallen av ett skott rullade mellan murar och hus, medan en tapp av rök tungt hängde kvar över busken.

Almerini ryckte till samt vred mustascherna och knäppte sin ulster.

– Jag tror… Jag tänker det är bäst, att jag vänder och går tillbaka ned på gården för att… Kvinnorna bakom oss kunna bli skrämda.

Hans Alienus hörde icke på honom. En trädgren slog den otympliga sabeln ur hans oövade hand, och i ögonblicket förbryllade det honom så, att han, utan att veta det, åter tryckte tummen och långfingret mot tinningarna, för att jämka på de glasögon, som han icke hade. Det oaktat hade han, trots sin iver, aldrig varit så kallt överläggande som just nu, och han tänkte för sig själv: Jag vill säga dig, Hans Alienus, att till detta passar du bättre än att sitta innelåst och läsa bokstäver.

I detsamma sprang den halvvuxne gossen med de vidöppna

ögonen om honom, svängande sin yxa. Han hoppade vigt från sten till sten med huvudet neddraget mellan axlarna. Då han redan hade hunnit ett långt stycke framför de övriga, rullade ett andra skott, och han föll raklång på ryggen. Strax ovan vänstra nyckelbenet sprutade blodet stötvis från hans hals. Sången upphörde, kornetten, som blivit efter, tystnade, och i retad förtrytelse sprungo några män uppför terrassen och slogo med sina tillhyggen runt omkring i snåren. Två andra lyfte, med pannan lackande av svett, gossens livlösa kropp i guldstol och lade den i gräset bredvid den fyrkantigt uppmurade trädgårdsdammen.

Åt några av männen räckte nu genast den vackra flickan violer ur sin korg, och de sista strödde hon över västen på den fallne.

Alla lyfte hatten från huvudet, till och med den torre polismannen.

Avlägset klämtade en klocka, och aftonen sjönk sakta över det stilla vattnet, över vingårdarna och de vindlösa lövträden. Dämpade utrop och handklappningar hördes från de efterblivna, som ännu icke hunnit upp på terrasserna, och några av det sotiga och överbefolkade husets döttrar trängde sig, svepta i brokiga schalar, in i männens ring för att se och berömma den döde. Samma skröpliga gamla kvinna, som nyss hade anropat Vår Fru, kastade sig gråtande ned över honom. Hon var hans faster, hans enda levande anförvant, snyftade hon. Nu hade han gjort henne heder, den ståtlige gossen.

Hans Alienus stod i kretsen bland de andra, och detta enda lik, vilket redan väntade sin mull och sin glömska, kvarhöll hans blickar, som hade det i sina trasor en stund överglänst alla de levandes lysande prakt. Han avundades den döde hans violer.

– Tiden är knapp, viskade polismannen. Packet tar redan till flykten genom en järngrind uppe mellan buskarna. Den vägen står oss öppen, om vi skynda oss.

De många hundra kostymerade begåvo sig nu vidare uppför terrasserna och kommo genom järngrinden till en stenlagd murkantad backe, men som den förde ned till gatan, där soldaterna väntade, intryckte de i stället en murken plankdörr, som ledde till vidsträckta vingårdar. Tätt ovan murlängorna sågo de hustak och Peterskyrkans väldiga stenmassor, och den brokiga skaran av dräkter från alla tidsåldrar fortsatte framåt i skymningen. Redan under första förvirringen utanför inkörsvalvet hade den kringburna kistan blivit nedsatt på gatstenarna och även bärhimlarna hade lämnats i sticket, men de med frukter lastade faten vaggade ännu på samma huvud som förr, och de halvnakna barnen sprungo runt omkring med sina lyror, huttrande i kvällskylan.

Ännu en träport stängde vägen, men som den icke var bommad eller låst, utan endast igenskjuten, gick den lätt att öppna. De vårdade gångarna, bilderna och de omsorgsfullt tuktade myrtenhäckarna visade, att man nu beträtt själva den hemlighetsfulla påvliga trädgården. På avstånd brunno en rad av tjärbloss, och under dem sträckte sig i det oändliga de bord, vid vilka de fattiga bespisades, uppassade av munkar. Till höger stodo glasdörrarna på vid gavel till den långa jordvåning av salar och rum, där Vatikanens marmorfångar fått sin bostad och där den helige faderns högtidsmåltid redan väntade minnestågets deltagare.

Dessa spredo sig högljutt samtalande om det överståndna äventyret åt alla sidor i gallerierna, mottagna av de betjänande munkarna. En kapucinerbroder fattade Hans Alienus vid handen och ledde honom till sala da croce greca.

– Högsätet tillkommer dagens Mæcenas, sade han.

Salen var upplyst av hängande kyrklampor, genom vilkas bägare av rubinglas en röd dager breddes över Praxiteles' Venus och över den mörka porfyrsarkofag, där Konstantin den stores dotter vilat. På de långa borden brunno med matt låga

några tjocka vaxljus, som tryckts fast på den spetsiga tenen i förgyllda höga altarstakar, och över dem hade till rummets hela längd uppspänts som ett slags himlar smala röda, med guldband kantade sidenvåder som vid högtider eljes brukade kläda väggarna i något kapell. Våderna hängde i bukt genom sin egen tyngd, och repen, som från deras fyra hörn sträckts till taklisten, voro helt och hållet omvirade med myrtenslingor. Även bänkarna voro hämtade ur ett kapell och högsätet var en kyrkstol av ek med en snidad vädur och två keruber. Ovan karmen syntes en jätteformad flodgudomlighet, och resens besynnerliga slagskugga steg högt upp på väggens grönaktiga kyrktapet, som föreställde »vilan i Egypten«. På ena sidan höjde sig mellan sfinxer och pelare en trappa, men en matta av svart kläde var lagd över stegen och rullad ut över golvets mosaiker ända fram till Minervahuvudet i salens mitt. En armslängd från detta huvud stod, med en rund svartbetsad platta till fotställning, ett högt brunt kors med den törnkrönte frälsaren. Den hårt och kantigt utskurna kroppen hade människohudens färg, pannans och händernas blodsdroppar voro röda, håret hängde mörkt och styft, och överst syntes tydligt bokstäverna I. N. R. I.

Hans Alienus satte sig i kyrkstolen och runt honom på bänkarna de andra gästerna. De sågo från sätena in i sala rotonda, och där stod på sin sockel det äkta otrikoliska marmorhuvudet – livets framtidsdröm in nuce. Att se det var som att på ett blått fält höra en avlägsen prästkör av basröster.

Mitt i denna runda sidosal, där tritoner och kentaurer kråmade sig i golvets mosaiker, spelade femton musikanter i fornromerska dräkter på bruna träflöjter, ledsagade av ett klingande klockspel. Jason, den påvlige sångaren, anförde dem och stod i deras ring på en avlång grön pall, som hade en bleckskålla över sitt ena sönderstötta hörn.

Anrättningarna på borden bestodo huvudsakligast av sötsaker, och vinet, som hälldes upp i tennbägare och icke i glas, var

svagt och vattenblandat, men efter en stund märkte gästerna, att deras fötter stötte mot några hindrande föremål under borden.

Då de lyfte dukens fåll och undersökte mörkret, funno de en rad av korgar, fyllda med de yppersta och mest hetsiga viner, som den hesperiska halvön pressar ur sin druva. Flaskorna öppnades, och gengångarslottets instängt kalla salar, som under sorgens och förnedringens år så länge stått tysta, genljödo snart i den inbrytande vinternatten av röster och lössläppt munterhet, av världsliga och andliga sånger. De tolv svarta danserskorna från Tunis, som med korsade ben satt sig i en ring om Minervahuvudet, delade sinsemellan sötsaker, och vaggande åt sidorna klappade de i danstakt med händerna. Långt på avstånd i sala degli animali sutto vid sina nothäften en grupp nutida musikanter med grå filthattar, blanka kinder och stampande fötter. De höllo sina mässingshorn ut genom fönstret för att mildra ljudet, men alla yrvakna ekon rullade med tonerna skrällande genom gallerierna. De betjänande munkarnas sandaler smällde mot golvets rutor, träflöjterna gnisslade som vassa visslingar, och barnen, som tröttnat att sitta stilla, sprungo med sina lyror lekande och skrattande mellan statyerna. På några hade den raggiga hundfällen lossnat i knuten och släpade vid bältet efter dem, och helt och hållet nakna kunde de endast skiljas från stenbilderna genom de trinda lemmarnas rosenfärg.

Från alla hänförda munnar steg den helige faderns lov mitt genom dryckeslagets stoj som en djup orgelton. Han hade varit det glimmande knäppet mellan det förflutna och det kommande, och om detta knäppe också burit form av ett kors, hade dock både Minerva och Venus ropats ur mullen för att häkta det samman. Han hade satt människosläktets skönhetsdrift som kula på sin stav, och en gång skulle marmorfångarna, som han räddat, känna blod bulta under sin hud och i glatt sorl levande gå ut att befolka jorden.

Medan gengångarfestens munterhet svallade allt högre och tjärblossen färgade himmelen, så att skenet syntes över staden och över Campagnan ända till havet, satt Hans Helighet i sina rum vid sin slutade måltid, som han alltid intog i ensamhet. Efter en stund och sedan han stående läst en bön, fattade han ringklockan, som stod på bordet, och tillkallade några personer, som befunno sig i ytterrummet. Det syntes dem, när de vördnadsfullt inträdde, att just i detta ögonblick en gloria av höghet dallrade över den vithårige man, som med sina spelande ögon och sitt kloka ansikte stod lutad mot karmstolen i dagern från armstakarnas vaxljus. Det våglika bruset från den somnande staden och springvattnen djupt nere på Petersplatsen tycktes förunderligt avlägset.

Icke långt efter sedan Hans Helighet hälsat dem, bredde sig en oväntad tystnad utefter stenmuséernas långa festbord. Den fortplantades från rum till rum som hade en kall fläkt av död strukit fram över alla upphetsade ansikten och fyllda tennbägare. När tystnaden slutligen närmade sig sala da croce greca, reste sig alla undrande från bänkarna och gingo fram på golvet. Även Hans Alienus steg upp från kyrkstolen, och han stannade under den korsfäste frälsarens bild.

Uppe i trappan sågo de den helige fadern komma utför de med svart mattbelagda stegen. Han var helt och hållet vitklädd för att visa, att han kom privat och endast såsom sina gästers värd, men under det vattrade sidenskärpet hade han stuckit en röd hatt med hängande tofs. Inga andra följde honom än två gråhåriga klerker i violett soutane och fader Paviani, som vände sig åt alla sidor och med strålande ögon betraktade sitt verk. De betjänande munkarna ställde sig med sina dystra kåpor genast i led på båda sidor om trappan, och på mattans svarta våd blevo deras fötter dubbelt gulbleka.

Korgarna hade släpats fram. Krokanerna med sina olivblad i toppen och de små templen av marsipan stodo redan nedbrut-

na på borden, smörtårtorna voro smulade, dukarna fläckade, och kluvna frukter lågo mellan tennbägarna. Det drypande vaxet hängde stelnat kring stakarna, och ett ljus, som fallit, låg med ännu glödgad veke rykande på golvet.

En rödhårig och fräknig man i spansk medeltidsdräkt hade tagit sig för mycket till bästa och halkat ned vid sidan av bordsändan med ryggen mot bänken och ansiktet djupt mot de korslagda armarna. Han satt sovande kvar, medan de andra knäböjde.

Den helige fadern stannade först på trappans nedersta steg.

– Jag ville icke underlåta att hälsa mina gäster och själv läsa bordsbönen, sade han sakta och stilla, men tystnaden var så fullständig, att om hans brutna stämma varit ännu sprödare, skulle den dock förnummits till salens bortersta vrår. Han blundade och knäppte sina händer.

– Århundradet lider mot sin afton, och vi stå i ängslig väntan som i en rannsakningssal, där klubban fallit och dom skall upplästas. Var och en frågar sig, om hans namn skall bli en stjärna eller en grå punkt eller glömt drunkna i den vreda sjön. Livets önskningar ha ropat efter kropp i de stenbilder, som stå här omkring oss, och efter ande i den kyrka, som jag kallats att förvalta, men det är i natt min bordsbön, att även de tusen och åter tusen önskningar, som dött glömda, icke förgäves måtte ha förtärt de hjärtan, där de bränt. Och nu, mina bröder, uppmanar jag er att, innan var går till sitt, tömma en skål för allt detta glömda: de tankar, som aldrig blivit sagda, de önskningar, som ingen fått veta, den vilja, som aldrig fått verka. – Det är den första och den sista skål som drickes under mitt tak.

Han gav dem ett tecken att resa sig, och runt honom lyftes tennbägarna och tömdes.

Då klarnade hans ansikte, som varit allvarligare än eljes, och han drog den röda hatten ur skärpet och tillade:

– Jag vill samtidigt fånga det gunstiga tillfället, att i så mång-

as närvaro kunna belöna en av vår kyrkas mest hängivna tjänare med den kardinalshatt, som jag länge ämnat honom, ehuru han ännu icke beklätt något högre ämbete. Måtte den heliga jungfrun skänka honom kraft att hedra den!

Han vände sig åt sidan, och skuggan av hans huvud och hans utsträckta arm föll framför honom på Venusbildens höft.

Fader Paviani mottog hatten knäböjande och kysste upprepade gånger handen, som skänkte den, men under tiden gled den helige faderns öga mönstrande över gästernas rad, och då han upptäckte Hans Alienus, utbrast han med glättigt tonfall:

– Jag känner igen dig, och jag har icke glömt den lek, vid vilken jag ansåg det otillbörligt att fasthaka kyrkans namn. Men jag hade icke väntat att återse dig i en pilgrims allvarliga dräkt, om också min käre Paviani just nyss berättat mig om din avsikt att gå öster ut. Andra gå helst mot väster. – Jag hoppas, att min son först vilar ut vid den heliga graven.

– Det finns, svarade Hans Alienus, en helig grav som är så stor, att veckor och månader icke förslå, om jag vill gå runt den. I den gravens djupa öknar vill jag stiga in, och till Sardanapal, vars önskan icke dött i glömska, skall jag framföra hälsningar från Ers Helighet.

Påven småskrattade fryntligt med en skalk i vardera ögat.

– I så fall kan du alltid lita på mitt beskydd. Vi kunna ju taga saken så, att jag skickar dig som nuntius till Sardanapal i underjorden för att till honom överbringa min välsignelse. Du lovar naturligtvis att samvetsgrant fullgöra det uppdraget, icke sant?

Den helige fadern blev ganska överraskad, när Hans Alienus nu sträckte sin högra hand mot spiken i den korsfästes fot och svarade så högt och tydligt, att hans ord förnams ända in i de båda angränsande salarna:

– Jag lovar det!

Då den helige fadern:

– Om du också uppsöker det förflutna, skall lika fullt din samtids blod fylla ditt hjärta. Sångerna, som du sjöng på skolbänken, klockringningen, som väckte dig julmorgonen, minnet av dina första leksaker, de många tankar och förhoppningar, som sysselsatte din tid – allt ligger ändå kvar i ränseln, hur långt du går, och vart du kommer blir du en främling. Misstro till egen tid är det tyngsta öde en människa kan få att bära. Den som vantrivs hos det århundrade, i vilket han blivit född, går husvill till sin död.

De knäböjande reste sig, och piparna spelade upp, men utan att återvända till sin kyrkstol stod Hans Alienus kvar under krucifixet. Han tilltalade ingen och hörde icke längre träflöjterna eller Jasons retliga knackningar.

Då väckte bullret den rödhårige druckne. Han såg sig yrvaket kring åt alla sidor med en tofs av håret över ögonbrynen och fattade med båda händerna om bänkens kant bakom sig och steg upp. Liksom om ruset öppnat hans blick, grep han i plötslig ingivelse en av tennbägarna från bordet och kastade den mot Hans Alienus. Den föll på golvet och rullade ett stycke över den svarta klädesmattan.

– Din skål dricker ingen! ropade han med djup och oklar stämma. Det är en gengångarnatt i gengångarslottets praktrum, men icke dagens levande liv. Det är icke tidsandens segrande: Jag är till! Tidsanden sitter i natt i en fabrikslokal och skriver ivrigt räknande en mängd siffror på ett pappersark. Du har icke givit oss vilja och önskan, icke ande, endast en tom rock, som en gång burits av något redan dött och förlidet.

Han vacklade tillbaka och satte sig på bänken med huvudet mot bröstet, och utan att vidare säga något, somnade han in lika tungt som nyss.

Hans Alienus stod hopsjunken med ena handen hårt knuten om korsets stam och pilgrimshatten i den andra. Synerna omkring honom skänkte honom icke den jublande tillfredsstäl-

lelse, som han väntat i dygn och månader, och den drucknes ord förrådde honom och uttalade hans egen missräkning. Men just därför att han på alla håll såg sig kringskuren, fylldes han av den yra, som mitt i skeppsbrottet, bländad av förstörelsen och farans vidd, vill tillropa livet sin mest kärleksfulla och mest prisande hälsning. Den steg honom mer åt huvudet än de heta viner, som han nyss smakat vid den helige faderns bord, och han motsåg längtande de nya öden, som hopats över hans morgondag.

Han tog handen från korset och gick utan avsked ur den upplysta jordvåningens rum. Han var nu mer ensam och mer fri än någonsin. Han hade intet fosterland, ingen överhet, ingen av samtiden erkänd livsåskådning, inga fiender och icke heller några vänner. Han hörde endast ljudet av sina egna steg och såg endast sin egen skugga.

Måltiden var slut och de vita marmorfångarna, antikens konstverk, stodo åter allena i Vatikanens jordvåning. De tryckte sina orörliga ansikten tätt till fönsterrutorna och spejade i mållös längtan, om icke det kristna korset slutligen skulle falla från Peterskyrkans kupol och Dianas måneskära på nytt glimta fram ur pinjeskogen på kullens krön.

Re'n hade vintermånen tänts och skänkte
sitt ljus åt Rom, vars vattenkonster blänkte
som blåvit eld. Ett skimmer flöt i kvällen
från forna konstnärslivets dryckesställen,
från »Palombella«, »Greco« och »Artisti«.
På grå palatset skylten var att se
som en förgylld butelj Lacrymæ Christi
i rockskörtsfickan på en styv abbé.

Men vid kafét, där fordom natten lång
gendarmen hörde skandinavisk sång
och där på rutans imma skuggan satt
av en artistiskt slokad Rembrandtshatt,
stod sysslolös med fallna servietter
camerieren. Hans lokal var tom.
Camerierna och prinsarna i Rom
de äro oavvänt varanns porträtter;
de äro färglöst svarta, färglöst vita
av nattvak på kafét och liquoristan.
Camerieren är ett stycke krita
i mitten av ett svart sefirgarnsnystan.

Två blonda kunder stego in till sist.
De valde soffan. Där var gott om rum.
Den ene var en gammaldags artist,
en äkta sådan där »romanus sum«
med sammetsrock i vardags som i gala
– en gubbe som far upp, förkvävd av gråt,
och trycker till sitt hjärta allt och alla
och sätter sig och snusar efteråt.

Den andre mannen var den tyske lärde;
hans jægerskjortas praktiskt brungrå väv
gled fram vid kragen, medan han begärde
en flaska öl. Hans huvud som ett ägg.
Två streck till ögon. Fyra streck till skägg.
Nu låt oss höra hur hans tanke blev,
i det han hällde upp sitt pilsnerbier
– han skydde vin, ett skaldeelixir
åt forna Flaccer och epikuréer.
Vem längtar ej, så talte han, att se er,
Italiens städer! Vem förnekar, vem,
att han besviken likväl vänder hem!

Italien är en skepparelegend.
Förmår en aldrig sopad gränd att stämma
vårt sinne högre än en sopad gränd,
så bort med kvastarna där hemma!

Venedigs stjärnehimmel såg jag glittra
en natt i vattnet bakom min gondol.
– Battista, bad jag, hala fram din cittra
och sjung för mig din bästa barcarol! –
Nog märkte jag, där jag i aktern satt,
vid babords reling många fula saker

som salladsblad och liket av en katt
och att Venedigs ljuvt besjungna natt
består i månskensfärder på kloaker.
Men då om natten var jag böjd att svira.
Gondolen ljudlöst på kanalen sam.
– Battista, ropte jag, du får en lira
och dubbelt opp, men först skall cittran fram.

Battista, gondoliären – jag såg maken
hos er där hemma på var pråm och skuta –
en blå kavaj, cigarr, och mitt på baken
en röd och sliten skinnlapp i en ruta –
han teg; han log. Så drog han fram – ett
handklaver!
Corinnas skönhetsland, du finns ej mer!

Och du, vårt Rom… Lycksalig den som prisar!
Gud hjälpe mig, som säger vad jag ser!
Du Europas Barnum, fåfängt visar
du ditt museum, dina många under
och lockar käckt med karnevalen kunder
liksom en marknadskonstnär, vilken ställt
en mjölad pulcinella vid sitt tält.
Förgäves letar du i Ghetton fatt
din sista nötta calabreserhatt
och sätter den så snett som möjligt över
den siste tiggare, som än behöver
en hatt att tigga sina soldi i.
Vi tjusas ej. Vår tanke går som vi
din pulcinella och hans hatt förbi.

Artistens romarliv i sammetsrock,
det finns ej mer – det lever som en skugga.

Och ingen härmare vill längre hugga
antiken om igen ur nya block.

Jag byter mejseln, penseln, sammetsjackan
mot första skiva vetebröd med smör.
Så talar tiden. Leve brackan,
som äter, sover, ger en son och dör!

Och dina konstnärspåvar! Samma måne,
som glänste i den Montefiascone,
som dracks vid deras gästabud i Rom,
sken ned på vanskött land och fattigdom.

Strö lagrar du för Deras Heligheter
och dem som formade i ler och vax;
den blir likväl den störste bland profeter,
som står i myten med en krans av ax
och med vid var sin tinning tu potäter.

Din håg för glitter den är överlevan
från släktets barndom. Den är vildens strävan
att bära pösande av övermod
scharlakansrock till grannens avundsjuka.
När ingen ser, är vatten lika gott,
om ur kristall, om ur en tegelkruka.
Förföljde djup beundran utan slut
den man, som hellre än att pekas ut,
beständigt åkte efter oxar, rede
en kung till kröningskyrkan på en stut
och vore stolt att bära billigt kläde.
Den nya människan vill skaffa tiden
med raska händer i ett enda klipp
en mollskinnsrock och ej en rock av siden.

Hon är plebej. Hon är Louis-Philippe:
vid vägens mål, dit allas blickar fly,
där vill hon stå i bomullsparaply. –

Kamraten sög ur pipan moln av rök
och nästan viskade i det han strök
från pannan raskt sitt långa vita hår:
– Det där i Rom, som stämmer våra sinnen,
är ej »i dag« förstår du, men »i går«,
är minnen, pojke, det är endast minnen.

När jag – fast sådant kan ej du begripa –
när jag som nu om kvällen får min pipa
och ensam sitter och ser bort i röken,
då ser jag syner, om du vill, säg spöken.
Där kommer just i dörren… jag hör stegen…
en undersätsig man, som halvt förlägen
tar plats i soffans hörn. Han lägger nu
sin ljusgrå hatt på bordets marmorflata…
Ja, se ej dit. Du ser ej honom du.
Men han är Thorvaldsen. – Fast varför prata!
Kom hit till tröskeln… Hit, ja, här är bra.
Se Peterskyrkan där i månens sken
med påveloggian på sina knän,
en oerhörd, gigantisk pietà.
Förnekar du den konstens rikedom,
som glädjerysande likt barn, när moder
slår upp sitt skrin med glimmande klenoder,
vi häpna möta, var vi gå i Rom?
Förmår ej den, hur känslolöst, hur hård
du krossar lyran med en dissonans
på längst försvunna tiders släckta glans,
att öppna knutna handen till ackord?

Då log försmädligt, hemskt och segervisst
den lille pilsnermannen, log för två.
– Du talar väl. Det klär en grå artist.
Min salig farfar talte även så.
Är ej ditt huvud kanske bland de bästas,
är ej din konst den djärva men den trötta,
är ej din blick den fria, som är vår;
ditt gyllne hjärta vore värt att fästas
med gyllne spik på Petersbildens nötta
och kyssta fot att kyssas tusen år.

Men Peters balsalsglada dôme och allt,
som värmt ditt hjärta, ser min samtid kallt.
Apollo själv, den sköne imbecillen
i Vatikanens källarkalla hall,
får häpen räkna kring sin piedestal
allt färre tecknare, allt färre snillen,
fast Rom är fullt av främlingar vid jul.
En bildskön man, är han ej löjligt ful!

Nej, följ med dina vänner, när de gå
i månskensnätter mellan ett och två
till Peterskyrkans slutna gallergrindar,
där, enligt sägen, den som lyssnar hör
hur kyrkan suckar under nattens vindar.
Gå dit och lyssna! Det är Rom som dör. –

– Det är Rom som dör, upprepade marmorfångarna tyst inom sig och stirrade undrande med sina livlösa vidgade stenögon mot staden och kullarna. Nu skall äntligen korset falla från jätterotundan där bortom gårdarna. Men vem är segraren som störtar det? Hur ser han ut? I vår tid kom en segrare strålande, majestätisk och som Bacchus följd av glädjedruckna människor.

Men gamle påven, som i natt var vaken,
han stod i fönstret av sitt jätteslott,
och fiskarringen klang mot fönsterhaken,
och på hans huvud satt en vit kalott.
Han höll sitt ljus, men höll så snett i staken,
att medan han med djupt bekymrad min
såg över torgen och de grå palatsen,
så föllo stora droppar stearin
som marmortårar ned på Petersplatsen.

– Ni, vita fångar, ropte han och ställde
sitt ljus i fönstret, tog en duktig pris.
Och med en liten klatsch av handen fällde
han dosans lock igen på påvligt vis.
– Ni, marmorfångar, varför längta ni
till korsets fall? Vi förde ändå, vi,
ett hedniskt liv emellan bön och aven,
så visst som korset väckte er ur graven.
Och har i Rom jag inte skött er sak
och skänkt er parker, skänkt er stora stenhus
och bott med Venus under samma tak
och gjort min bostad till antikens benhus?

Står Pan ej här med lyftad marmorklöv
och dristigt naken, naken men med löv,
ty lövet kom med medeltidslyriken.
Det är ej längre någon hemlighet,
att lövet är i grund och botten det,
som skiljer nya tiden från antiken.

Ni, marmorfångar, varför trycka er
så tätt till rutan? Varför stirra ner
mot kullens kam, där skogens regnbestänkta

och svarta pinje susar allvarsam,
men ändå aldrig, hur ni se och längta,
Dianas måneskära glimtar fram.

Nej, må ni veta vem till sist det blir,
som långsamt kommer utan lustbarheter
och bryter kristna korset från Sankt Peter.
Jo, han där borta vid sitt pilsnerbier!
Han är min samtid. Han är stark och rådig.
Ej ensamt korset skall hans byte bli,
han vill ett annat – vare Gud oss nådig!
Och, vita marmorfångar, det blir ni.

Det blir den skönhetskult vars helgedom
det kristna korset murat upp i Rom.

*

Hans Alienus, dold i torgets pelargångar,
spratt upp vid påvens ord. – Jag ser vad frågan gäller;
vem blir vår framtids herre, pilsnermannen eller
den skönhetsdröm, som bor i dessa marmorfångar?
Den skönhetslängtan, vilken sällan fick sin lön,
men rastlöst drev oss fram, hur våra krafter sveko,
skall den dö bort i tiden som en maktlös bön,
ett nödrop på det tomma havet utan eko?

Hallå, du pilsnerman! Vi måste skaka hand,
ty du är dagens sanning. Men du vet en lag,
att det blir lögn i morgon, som är sant i dag.
Du är en längtad åskbys regn på torkad sand,
men grönskan ej som blir, när åskbyn är förgången.
Du är det starka ök vi spänt vid tistelstången,

ej den som kör med stadig hand och stadig töm;
ty den som kör, det är vår vita framtidsdröm
som än i dessa marmorfångar sover fången,
– vår vita dröm om glada människor i vila
med djärvt av raska ungdomslekar rest statur
och med den forna världens hälsa och natur.
Förstöras marmorbilderna med eld och bila,
så falla flisorna som frön och skjuta brodd.
Där skall bli kött och ben av denna marmorsådd.

Vad vill jag marmorbilder, jag, som glömmer dem
för första människa, som möter på min väg?
Vad vill jag framtidsdrömmars tomma dikter, säg?
Och livet glömmer dem för första lugna hem,
där glatt familjen mötts kring samovarn som ångar.
En enda framtidsdröm är min, och det är den,
att en gång skall i oss, i kvinnor, barn och män
den glada vila och den kroppens skönhet gå igen,
som skrinlagd vart i Vatikanens marmorfångar.

*

Han vände sig. Han hörde trötta steg.
Ur skuggan, som hans egen kåpa lade
högt mot kolonnen, trädde i hans väg
Den Gamla Heliga, som log och sade:

– Vad båtar dig se Sardanapals länder
som stackars fattigman med tomma händer
och kalla någon livlös stenbild härlig?
Nej, broder, öppet talat, för en ärlig
Hans Alienus är din börs för tom.
I sömnen yrar du om rikedom,
om louisdorer, som likt trädens blom

i tusental på dina syner snöga.
Så fyll din börs! Var listig och hav mod!
Gör allt till ditt, som skönt bestack ditt öga.
Berusa dig uti ditt eget blod. –

Han lade hennes kalla hand i sin:

– Till botten av min själ du stirrat in.
Du ser min dröm om tempellika hus,
där runt en stilla nattvard utan rus
de bästa vänner öppna sina andar.
En måltidsstund, där tanken vinet blandar,
är lik fioln en prövosten för dumma
men i en skicklig hand ett kostligt don.
En måltid utan tankar är en trumma:
den bullrar oavvänt i samma ton.
Förnuft och snille fore knappast illa
att stiga ned ur pressens omnibus
och lägga bort en stund den lärdes brilla
och bli som förr de rikes græculus.
Den rike slöt ej fordomdags sin villa
för djärva skämt av en Horatius.
Där guldet satt, förnuftet bodde inne.
För mig vart helst du vill. Det finns ej tinne
så hög, att ej jag längtar högre upp.
Låt allt gå raskt och med en vildsint kupp.
Sak samma, om jag stupar och beskrattas!
Mod fattas ej, men tålamodet fattas.

Den Gamla Heliga mot månen vände
sin bittra blick, och talet hastigt kom
på hennes dagars kval och grå elände.
Men när till sist hon åter såg sig om

och såg, att nu han hunnit att beskåda
och lägga märke till en sådan sorg,
tog hon hans arm, och stumma gingo båda
till stadens port från gator och från torg.

*

Han gungade redan på skummig sjö,
när dagen steg som en lågande ö.
Hör stagens susande strängar!
Hör havets lustiga drängar,
där långt från hem och barn och viv
de vänta sjungande glada
den brune kaptenens svada,
och stundom i hamnen ett rus och en kniv!
Dit skyarna rulla, dit vinden styr,
de segla på soliga äventyr.

Var blånar kusten? Var lysa tjäll?
Från relingen Hans Alienus skådar.
Han älskar landets mejslade fjäll,
som ingen storm efter tycke knådar.
Han minns väl poetiska plikter,
men stiga sjöarna även som berg,
de bliva som stämningsdikter
en formlös skvalpande flod av färg.

På tredje kvällen vid matdags just,
när hans stewart bar in en muræna,
där skönjdes i timmen sena
en fjärran simmande lustgårdskust.
Då vred han skummet ur kåpa och hår.
Han såg de cedrar och palmer,
där högt Monte Carlos tempel står

och veka chopinska ljud
susa som söta psalmer
till Mammon, vår siste gud.

Där blommade myrten, där dallrade sol
kring skummet, som klipporna lögar.
Han steg till templet i pilgrimskjol,
där silver och guld låg i högar.
Men under själva roulettens bord
Den Gamla satte sig bitter,
och böjd han viskade ord vid ord
om spelet och guldets glitter:

– Ni, mammonspräster, med hand så fin
som vävd av de ljuva rätter och vin
er kungliga mun förtärde,
ni, vackra prästinnor av smink och sot,
som sträcka små nakna armarna mot
louisdorn, en spelmarks värde;
nu bli ni mänskliga, också ni,
och bleka som väggarnas ögontomma
och grinande huvud i stuck.
Er viskning går som en suck,
när skenbart trygga som klosterfromma
och goda barn kring ett fat med glöd
ni sitta runt altarrouletten
i eldsrött glindrande tempelcellan,
där han bor, den fördömde jätten,
den gudomlige Mammon, källan
till levnadsglädje, kläder och bröd.

Väl tänkte jag guden en annan
med brinnande hår, med slantar om pannan

och vingar, som skyddande hugga
kring den av dagens magnater,
vars adelsbrev fått sigill av dukater.
Men hög som en mans förstorade skugga
han sitter vid salens bortersta vägg
– en furstlig portvakt med skuret skägg,
med sämskskinnshandskar och tio gula
polerade knappar, som blänka matt,
damasker, livrock och trekantig hatt.
I handen stav med försilvrad kula.
Han vaktar en tröskel, och kors och tvärs
bär dörren formler och dryckesvers
på tystnade språk, som knappt förstås.
Den tunga dörren har många lås.
Är helt av järn, av plåt vid plåt,
och brun av rost och vetter åt
en gård, där med blommor på nacken
en lustig skara dricker en skål
för de båda prinsarna Per och Pål.
Men bakom stampar i backen
en spelman med blåst i fracken,
och skalkande grupper sakta
sin dans en stund och betrakta
en bår, som snidad i breda sirat
lyfts in mellan gårdens stoder
med rikedomens klenoder,
med mattor, bilder och kopparfat.
De lyckliga vinka. Jag tränger mig ned.
Jag rödjer mig rum. Jag vill med.

Då reser sig Mammon och sänker
sin stav som en bom: – Biljett!
– Och priset? – Hans ögon glänta

på en furstlig portvakts trötta sätt.
– En halv million i ränta!

Min stackars börs, hur överdrivet
förkrympt med ens du vart.
Om jag satte på svart?
Jag vill köpa livet.

Du lilla écu, du livets ro,
du dukar vårt bord, du reser vårt bo,
du var soln, som sken in
i min barndoms hem till vaggan min.
Jag lägger tacksamt kransar ner
för den min fars eller farfars far,
vars hand förgyllt mina dar.
Ni, multnade ben, jag tackar er.
Men i natt skall min slant få små,
skall ligga på spelet blankt och grant
och föda mig slant på slant
tills mitt liv för alltid drar guldskor på.

När får jag lyfta i dagens sken
de syner, som ligga och multna hän
i min själ som i gömda bingar?
Min första ungdom i brusande fart
re'n lyft till flykt sina vingar,
och tidens rått-tand gnager snart
kring ögat svarta ringar.
Jag lever i tankar och ej i gärningar.
Se, dagarna rulla som tärningar
i spel om allt och slå upp med förlust.
Jag stirrar mot porten. Den öppnas blott
av gyllne nycklar, som slumpen strött

på udda och jämnt, på svart och rött.
I dröm skall jag gå som jag hittills gått.
Jag är juden, som bakom växlarns skrank
ser rubeln blank,
men aldrig når den och aldrig kan
få trycka myntet till munnen.
Jag är resenären, som hunnen
en brunn, men utan rep och spann
får dö av törst över brunnen.
Men stilla, stilla, rouletten slår.
I ring den vinande kulan går.

*

Ett plötsligt skott belyser matt
det stora österländska fönstrets imma.
Gendarmen ropar genom parkens dimma
och lyser med sin lykta på en man,
som sträckt på bröstet vid sin sidenhatt
i gräset ligger över cederns rötter.
En kråka går ett stenkast från hans fötter
och rullar, när hon hoppar av och an,
små ögonlock som mögelgråa nötter.

Du stackars Namnlös, som bärs bort ur parken
och utan präst och klockor vilan får,
där fattigdomen sover på förspillda år
och kullen hastigt trampas jämn med marken!
Jag såg dig, Namnlös, när du steg från spelet,
där nyss din sista sovereign ströks ned.
Du blev en smula blek och strök och gned
din tinning liksom värmen varit felet.
Du såg på klockan och likt en, som vill

gå ut och spisa något bosch till natten,
du gick ur rummet, medan under hatten
ett litet elakt löje glänste till.

Det var åt oss, vi andra, som förkorta
vår motgångsdag med hopp om bättre stunder.
Och något nå vi – sällan gå vi under:
vi nå en bruten andra rangens seger,
när den ej mer sin första sötma äger
och de vi älskat redan äro borta.

Du log åt mig, jag narr, och log åt tiden,
som ej på berget redan staplat vred
ett jättebål av sina skogars träd,
dit med en krans av strå om pannan vriden
och följd av barn och maka orkeslös
var man, som fötts, steg likt i hedenhös,
för stolt att leva som de torra viden,
när släktets sommarmånad är förliden.
Vad hulpe mig metaller eller siden,
i vilkas kalla veck jag död förfrös,
om skönhetsande där ej längre brunne
som lampans låga inom kupans klot,
om jag blott skålen men ej vattnet vunne?
Det är dock ande jag har famlat mot.
Du, gamla kvinna, du som ryggen kröker
i bordets skugga, rädda mitt förnuft
och för mig hän ur spelartemplets luft!
För guld jag ej kan köpa, vad jag söker.

Lyss! Elvaslaget. Mammons tjänst är slut.
Betjänter breda gröna täcken ut.
Jag väger guldet, vilket blev mig givet

av lyckan, som på slanten kom och sprang.
Jag ville köpa livet
och jag har vunnit – tjugu francs. – –

Nu steg från golvet utan fred och rast
Den Gamla, lutad under livets tyngsta
och värsta börda, årens gråa last:

– Ej mer som förr du håller lyckan fast,
ty tur och medgång stannar hos de yngsta.
Lev väl. Min stig skall möta din igen.
Din ungdoms stolta löften har jag krossat
och allt du vidrör skall jag smula än.
Du trott dig stark, när pannan hetast blossat,
var gång du simmat mot din samtids älv.
Nu skall du ensam brottas med dig själv.

För ögat glödde än de mynt, som legat
på bordet strödda i sin hemska prakt.
Med ens förstod han, vad Den Gamla sagt,
men allra bäst vad hennes ord förtegat.
Han såg de nya snaror, som hon lagt.
En vild och dyster glädje stormigt höjde
hans bröst, ju skummare den åskby dröjde,
som hotfullt rest sin molnvägg runt hans dar,
och till Den Gamla gav han detta svar:

– Jag sagt farväl. Den nya människan,
hon är en gråklädd liten vänlig man,
och skulle lida, om ett mynt hon vann
och vid en blick till grannen genom rutan
hon såg den stackars brodern sitta utan.
Hon flyttar re'n i det förflutnas tankar

och packar upp sitt husgeråd och blankar
sitt sejdellock liksom den värdshusvärd,
som i Venedig vid vår månskensfärd
vi se i slotten kring Canale Grande.
Men denna bår med rikedomens skatter,
med marmorbilder, kopparfat och mattor
kan intet öde lyfta ur min ande.

II

HADES

När Kristusbarnet än och Dionysos lågo
som späda tvillingbröder på sin faders knän
och från hans bärstol hisnande i djupet sågo,
där mörka rymders alla världar skredo hän,
då hejdade en gång likt tvekande om vägen
de fyra bäraränglarna förskräckta stegen.

Med mjukt och lockigt hår och barnsligt trinda länder
låg Dionysos vårdslöst stödd mot stolens karm.
Han lyfte tveksamt hakan från sin vita arm.
I faderns långa skägg han gömde sina händer
och bad med munnen full av druvor: – Fader, säg!
Från värld till värld i segertåg du rastlöst drager.
På Mars, som flämtar bakom oss med gulröd dager,
blev nyss du hälsad. Framför dina fötter steg
ett glättigt släkte skönt och härligt utan like
och gav åt dig, du väntade, sin värld till rike.
Jag ser en annan stjärna nalkas i vår väg.
Vad har hon brutit? Vägra änglarna att bära?
Skall stum du vända från en värld du kom så nära?
I vemod skymdes faderns evigt klara blick.
Ett ängsligt sorl av andar lik en frostvind gick
så långt, som rymdens ljusbeprydda bågar välvde,
och änglarnas kring bärstoln höjda vingar skälvde.

Då tryckte Kristus smeksamt stilla i sin famn
sin tvillingbroders huvud, som han strök med orden:
– Den bleka gnistan, som du skönjer, heter jorden,

men änglarna få icke nämna hennes namn.
Hon söker väl fullkomligheten men förhärdar
med underliga påfund lika fullt sitt sinn.
Hon hör ej ännu till de elva tusen världar,
i vilkas städer re'n vår fader tågat in. –

Den muntre tvillingbrodern lät sig icke störa,
men viskade i lönn vid Kristusbarnets öra:
– De gamla äro och förbli sig alltid lika,
om de som gudar också himlens tron beträtt.
Blir ej kastanjen rostad jämt på deras sätt,
de börja flux att trumpet knarra och predika.
Är på en värld, som gubben skapat, något galet,
bör rättvist skulden också endast kallas hans.
Den som om jorden oavlåtet hör förtalet,
får kär en sådan värld, som aldrig övervanns.
Vår fader tör dock nypa i min kind belåten,
om jag går hän till jorden honom oåtsport,
och gör behändigt av den tredska undersåten
med hjälp av dennes egna drifter något stort,
och just det jordiska skall stå gudomliggjort. –

Med detta löfte gick från Kristusbarnets sida
nu människors och gudars älskling sakta bort.
Väl jordens stjärna brann på avstånd i det vida,
men för den gudafödde syntes vägen kort.
Han hörde redan piskors vin och släggors fall.
Ur Nilens stenbrott såg han ångan sjudhet slungas,
när vattnet söndersprängde klippan med en knall.
Han såg på haven Sidons gula segel gungas.
Barbarerkungar drogos, väpnade för krig,
i jätteekars skugga på förvuxen stig
av oxar med förgyllda ok och korg kring mule,

och likt en vit kalott låg översnöat Thule.
Re'n jordens fåglar, praktfullt skiftande till färgen,
runt honom kretsade i solbelysta ringar,
och morgonmolnen brunno som flamingons vingar.
Bedårad steg han ned bland herdarna på bergen.

Han band en vinlövskrans och ryckte upp med rot
ett rosenstånd, som knoppat växte vid hans fot.
Och vänd mot överänglarna, som visat vägen,
han ropade: – När I till höjden återvänt,
gån båda fram till Kristusbarnets knän och sägen,
att till en gåva detta rosenstånd jag sänt.
Det bär vid bladen ännu daggens glitter
och talar om den skönhet denna jord besitter.
Men vinlövskransen bär jag endast till ett tecken,
och Kristus skall på tecknet känna mig igen.
När på den gamles långa mantel, gömd bland vecken,
han storögd sitter lutad över stolens räcken
och djupt bland skarorna av kvinnor, barn och män,
som draga fram på jordens vägar, hav och floder,
i trängselns mitt han skönjer vinlövskransen än,
då minns han tyst, att den som bär den, är hans
broder. –

*

Hör flöjt och cymbaler!
I mörkret trampa sandaler
med dån som av en flyende hjord.
Nu följ mig, du nötta ord!

På havet, som blånar vida,
där seglar det långa Kreta,
och vildsvinshjordarna beta

det molniga berget Ida!
Men lyssna! Vad buller av röster,
vad jubel på kusten i öster!
Hör åskan av klappande händer!
Se sovande Bacchus' ritt!
Bland kvinnor med lyfta bränder,
av pantrar dragen i slängande skritt
han grenslar på tunnan med lutad käpp
och stortån hakad om svickan.
Han vacklar drucken. Han hänger läpp.
Han skakar i sömnen av hickan.
Satyrer trycka axeln opp
mot gnisslande vagnen kropp vid kropp
med fradgande mun, med knakande klöv.
Mot höften svansen klappar.
I håret svikta rankans löv
som bak stavarnas pinjeknappar
elefanternas öronlappar.
Små tjuvar till gossar tumla i damm
med benen brett, med magen fram
och slunga sitt vatten i strålar,
som regnbågsfärgade falla till vin
i kiknande gubbarnas skålar.
Hör stojet av Bacchuspräster,
som hosta fram anapester!
Mænaderna slå dem till backen.
De klämma vilt deras huvud re'n
emellan sina blottade knän
och trycka mot grinande tänder
så fullt av drypande druvor,
att gubbarna rossla i skratt och skräck
likt öknens kamel, när han vänder
det gurglande vattnet i strupens säck.

– Jag målar i vanvett. Det lyser mitt bläck.
Se orden ta röda luvor
och vägra att stampa i jämna led!
De stappla som druckna från stiftet ned.

Hör dansen bland buskar, som brutits!
Med ryggen i bukt som i blåst en duk,
vars fyra snibbar ha knutits,
en nymf slår hornet i tunnans buk
och ryster, när nacken begjutits
av isande chiosdrycken.
Hon bryter spanten i stycken.
Hon tänder av gulnat strå en tapp
och jagar i yrsel en läderlapp,
som fladdrar med eld i vingen.
Evnuckernas piskor rödja väg.
En gråhårskung tar gungande steg.
På örat kungaringen.
En skygg slavinna i skarans mitt
med bröstet i glimmande smycken smitt
har lagt för kungliga toffelns spets,
vars purpur stickats i silver grant,
en killing, som nyss beretts.
Han hugger foten i fatets kant:
– En konung, mitt barn, han spisar
blott sinnrik mat, som så rörts till
att när han en gåta sätta vill,
han lyfter en sked och visar
och lovar sin tron och sin dotters famn,
om någon kan gissa rättens namn. –
Hans ropande läppar likna den ring
av rodnande skal, som öppnas omkring
det sodomska äpplets kärnor.

Så tågar skaran i fackelsken,
och bakom hänger vid trädens gren
den heta natten med stjärnor.

*

Företrädd av en get, lastad med fikon, intågade Dionysos med sitt följe en morgon i en stor stad.

Här mötte han sträva seder, och på torget, där han stannade, voro just de vördade äldste församlade till rådplägning om skärpt straff mot hustrur, som förlupit sina män.

Den gudafödde hade redan märkt, att ingenting bestack jordens ungdom lättare än tre ting: ett oförväget uppträdande, en motsägelse och ett grovt ord. – Han beslöt att vinna ungdomen.

När någon av de vördade äldste avlägsnade sig, var det bruk att hela församlingen reste sig, sägande: Gudarna beskydde din hemfärd!

Då nu en av de vördade äldste efter en stund lämnade sin stenbänk för att träda ur kretsen, ropade Dionysos med hög röst och en försmädlig axelryckning:

– Giv pratmakarn en fot i rumpan!

Den sedvanliga avskedshälsningen uteblev, och det vart så tyst, att han hörde suset av de förbiflygande tranornas vingar. De vördade äldste stirrade på sina skoremmar för att dölja sin munterhet, men slutligen rullade ett obetvingligt jubel från de yngre åskådarnas skaror och fortplantades över gator och gårdar. Från alla sidor skallade samma rop:

– Dionysos har talat. Så talar endast han, den gudafödde. Hans rykte har gått före honom. Det var malmklang och krrrrraft i den rösten. När de andra tala, är det som att höra ljud av sprött glas.

En vinlövsspira sattes i den larmande ynglingens hand. Ett

fläckigt hjortskinn kastades om hans trinda kropp, och dyrbara koturner fästes vid hans lättjefulla fötter. Runt torget restes marmorbilder, i vilka människokroppens önskan gudomliggjordes. Även framträdde skådespelare och berättare, men det jordiskas gud älskade trampet av dans, rytm, vers. Därför förvandlade han i tid alla, som endast kunde tala på prosa, till ett slags tjocka snytbaggar, som i tungt arbete flockvis klättrade uppför en torr trädstam.

Ur berget sprungo knippen av blomster, och vinrankorna blevo ringlande ormar. – Se! ropade Akratos och Edoinos, det oblandade vinet och det milda, som fingo människokropp och begynte dansa – det jordiskas gud är också inbillningens.

Då det mörknade, sovo druckna gubbar och gossar med blodiga pannor, medan kvinnorna i vild uppsluppenhet satte eld på staden med sina harpixbloss, och jämmerrop och förbannelser hälsade natten.

När den gudafödde skönjde att det jordiska ej ännu mäktade bära sig självt, hoptorkade hans ansikte och gulnade som under en lövskog om hösten.

– Förnyelse! mumlade han suckande. I som viljen förnyelse, bliven mig trogna!

*

I London stupar unken och sank
bland röda sotiga hus av tegel
en återvändsgränd mot en sned och rank
förfallen brygga vid Themsens spegel.
I solsken rutorna aldrig glimma,
men lampor lysa vid middagstimma,
och floden rosslar i gulgrå dimma.
Där ligger en krog med disk och spis,
ett fattiga stackares paradis.

Bland sjömän, som döda sin törst och hunger
och lustigt låta sin hyra springa
och slamra med faten och klinga,
en målad kvinna slår harpa och sjunger.
På hjässan hatten flat som en sköld.
Med pannan beskuggad och kinderna ljusa
hon lyfter händerna blåa av köld,
och fingrarna spritta, och strängarna susa.
I suckande moll hon klagar och klinkar,
men tonerna slockna i skrattet och skrålet,
och ute ur dimma och mörker blinkar
polisens öga i nyckelhålet.
En tunna hänger med spantet förgyllt
på väggen vid portens nummer.
Där sitter dvärglik på tunnan som skylt
den gudafödde i slummer.

*

När nu Kristus, som vuxit till yngling, icke längre såg vinlövskransen i trängseln på jordens gator och vägar, steg han själv dit ned i hopp att återfinna den försvunne. För att nu också tvillingbrodern lättare skulle se, vem han var, flätade han kring sitt eget huvud en krans av det rosenstånd, som denne skickat honom från jorden med änglarna. Må törnena stinga, sade han, endast min tvillingbroder igenkänner mig!

Efter några dagar kom han till en koja. Porten var inslagen, den urdruckna vinkrukan krossad, och på tröskeln satt en gråtande bondkvinna. Han frågade henne genast, om hon sett hans broder.

– Jag känner dig icke, snyftade hon och strök tårarna ur ögat med den grova handens yttersida, men den som åkte här förbi på en tunna var säkert icke broder till en fridens man, ty mina döttrar rövade han, och allt mitt förstörde han.

– Så var det! ropade de kringstående och togo upp stenar. Men vi skola förfölja honom. Till en början skola vi straffande slå sönder alla marmorstoder, som restes i hans av levrat blod slippriga väg.

Kristus fortsatte sin vandring. Dag efter dag och år efter år gick han på jorden utan att finna den han sökte. Gående på vattnet kom han slutligen sent en afton till Londons mörka huslängor och stannade och lyssnade till harpan från krogen.

Då såg han i halvmörkret den missbildade krymplingen på skylten och såg vinlövskransen.

En stund stod han orörlig, höjd och sänkt på vågskvalpet. Därefter slet han alla rosorna ur sin krans, så att endast törnena sutto kvar, och mörka blodsdroppar runno över hans kind.

– Länge, sade han, skall jag hålla min hand på det jordiska, om det skall få styrka att bära sig självt.

*

När detta skedde, logo nattens döttrar,
de hemska evmeniderna som gå
med etterfyllda skåln från dörr till dörr.
Tisiphone log mest och talte så:
– Låt oss begagna tvillingbrödrens saga.
På alla skådebanor skall den blek
i vild förtvivlan sina händer lyfta,
och skräck skall födas, där som förr var lek.
Giv mig min kappa och min hycklarmask,
och böjd och hukad likt en dyster hamn
vill jag ånyo ströva kring i trängseln.
Den Gamla Heliga är där mitt namn.
Mig fröjdar människan och hennes tårar,
halvt en profets och halvt en yr Silenus'.
Kom, mina systrar, låt oss skänka ock
av våra håvor åt Hans Alienus.

Han ville *vara*. Låt oss fläta raskt
ett nät av frågor. Lockad att besvara
skall likt de andra också han förgås
och glömma livet för att det förklara.
Jag redan böjt hans liv till grubbleri.
Fast verklighet, det tycktes mest en villa.
Det stod bland dar, som brusade förbi,
i ständig skiftning och dock ständigt stilla
som stjärnan speglad i en hastig flod,
och halvt en knekt och halvt Per Svinaherde
skall nu han följa mig till Karons flod
och plundra Hades likt en varubod.

*

Nu Hans Alienus å saltstänkt däck
stod ensam vid gryningens timma.
I mörkrets kappor med töckniga veck
sov kustens bergiga strimma.
Det grät i djupet, och hetsande ven
kring sjöarna stormens piska,
men över skuldran hörde han re'n
Den Heliga Gamla viska:

– Vem flyr sin tid? Vad söker din blick?
Med dig jag nyss i Piræus gick.
När dômens midnattsklocka slog,
då rullade poperna ut sitt standar.
De skredo med ljus och rökelsekar
på kajen bakom masternas skog.
Då stämde tusen röster i
en sång, ett rop, ett segerskri:

– Kristus, Kristus är uppstånden!

Vårt skepp hade ångan oppe.
Vi roddes ut från hamn och stad.
I mareld brann på årans blad
var havets salta droppe.
Nu tändes facklor i grändernas vrår.
Nu glimmade kyrkor, nu glimmade hus.
Nu låg Piræus, en krans av ljus,
på Greklands svarta bår.

När nu vår roddare just som bäst
vid sänkta fallrepstrappan stack
i sin läderbörs vår lepta,
då drog han till tack ur sin knäppta,
broderade, brokiga helgdagsväst
ett ljus, som färgats i kremserlack.
Han gav oss ljuset. Han kastade loss.
Han ropade högt genom blåsten till oss:

– Kristus, Kristus är uppstånden!

Hans slup försvann över sjön i hast.
Vi tryckte hans ljus i däcket fast.
Då märkte vi med detsamma,
hur det brann med sin gula flamma
vid en marmor-Afrodite, som låg
på däcket packad i halm och tåg
som ett lik, som en naken kvinna,
en bildskön och vit slavinna,
som bunden rått till armar och knän
av snikna pirater rövades hän.

Då ropade du på Chiosvin.
– Tag, steward, det bästa du finner!

Och hämta på däcket en stor tamburin,
ty se, vårt påskljus brinner
för Venus' oblygt nakna kropp!
Ur mull och glömska hon stigit opp
till jordens kvinnor och män
och skall med sin fria kärlek bli
vår största gudinna igen.
För henne vi böja vårt huvud, vi.

Men havet sjöng, medan stormen drev
ur stampande skeppets stag och rev
millioner lysande flugor.
Det sjöng sina påsknattsfugor:
– Er Venus är död! Skjut bort ert vin!
Och riv i stycken er tamburin!
Den glada hedendom som försvann
var en lysten faun på tjugu år;
den hedendom som för dörren står
är en bruten gråhårsman.

Då suckade stränder och kajer och torg,
och du suckade själv av fröjd eller sorg:

– Kristus, Kristus är uppstånden! – –

Den Gamla gick från hans sida.
På askgrått städ sågs gryningen än
sitt första glödjärn smida.
Från mellandäcket, där skeppets män
nu tänt sina ljus på dukat bord,
ljöd samma hälsning i samma ord:
– Kristus, Kristus är uppstånden!

*

Re'n låg i Bagdad på en matta sträckt
Hans Alienus i sin pilgrimsdräkt.
Vid sidan sökte några negrer skugga
med toffeln av, med pipan tänd och rörde
av majs en gröt, i vilken alla förde
de svarta fingrarna, arabens gaffel.
En grek slog ut på marken sina pjaster
och riste i en skål av alabaster
sin tärning hårt och bjöd en var till raffel.
I ring kring gården sutto danserskor
med randig kjol, med armband, mynt och lutor
i vilkas bucklor glänste band och rutor
av grånat silver och av pärlemor.
De sjöngo klagande en långsam kor
om Bagdads gäst, Hans Alienus, munken,
som i sin tankevärld satt tyst försjunken.

– Han hör oss ej den aftonländske jätten,
som tar på var sin arm ett åsneföl
och tömmer fyra krus med frankiskt öl.
Hans hand är oss vad klappträt är för tvätten:
den slår nog till, men den slår ej i stycken;
man gråter endast ut vid vart hans slag
all sinnets smuts och kan ej annorlunda
och blir på nytt sin herre till behag.
Hans klara öga ligger i hans runda
och bruna huvud såsom spegeldrycken
i vattendragarns ädla tegelkruka.
Hans tunga är likt skinnet på en puka:
den är oändligt len som ull av lamm
och likafullt så lustigt bullersam,
att när den narrar alla glädjelystna
små nakna fötter stampa hårt av fröjd,

man blott med vemod hör en önskan höjd,
att aldrig någonsin den måtte tystna.
Så går vår älskling bort från oss
som tobaksmolnet, vilket knappast hinner
att sugas fram i några bloss
och fylla rummet, innan strax det drar
mot öppna dörren och försvinner
och lämnar blott en bitter tomhet kvar.
Han glömmer snart i vida fjärran land
den lilla skygga gula hand,
vars glädje vore tömma pipans aska
och bädda dynor kring hans rygg och trycka
den stora regeln för i husets lås,
att han fick ligga vid sin vattenflaska
i den förnöjda vilas lata dås,
som är det sanna livets sanna lycka. –

Av sången väckt Hans Alienus skar
i staven orden: »Jag har lovat.«
När sedan han med några mynt begåvat
den vackra skaran, gav han detta svar:

– Ni arma döttrar av en värld som dött,
för er skull icke min sandal jag nött.
Jag går till skuggorna, till det förflutna,
går från den samtid, som blott leda väckt.
Må all den fröjd, vars droppar blivit njutna,
i tusen skålar åt min mun bli räckt.

Må alla lampor, vilka stå förbrunna
i jordens gravar, tändas runt min väg.
Må alla sistra, som hängt överspunna
av spindelnät, slå takt till mina steg.

h a d e s

Må porten öppnas till de sjunkna städer,
som skumma sova i de betesfält,
där herden vaktar sina får och tält.
Må allt det vin, som göts på säck av läder,
till hälsning brädda glädjens höjda kalk
var gång jag träder över tröskelbalk.
Må alla Ninives begravna smeder
med verktyg öppna varje skrin och skåp,
där skatter, hopade med list och dråp,
försvunna multna bakom järn och bräder.
Må sist sin svepduk Hades' skuggor lyfta
och leda mig till bords och tankfullt dryfta
vid lägerelden kära sägners ord:
Låt upp din dörr, du grav, du underjord! –

Kring gården ljöd ett sorl av silverrena
och muntra skratt från danserskornas grupp.
Och dåren, som de skrattat åt, steg upp,
och långt i öknen han försvann allena.

1.

Hades.

Middagstimmens heta stjärna brände klyftorna, mellan vilka Hans Alienus vandrade bort mot ensamheten.

Gången var redan trött, pannan brun, håret långt som en kvinnas, flaskan halvtömd, och han hörde intet annat ljud än sina stegs knarrande i sanden och musselskalens sakta rasslande på den vita kåpan.

Här grönskade ingen ört. Här sipprade intet vatten, och ingen stigande rök vittnade om människan, eldens herre. De gula klippblocken lågo vilt kastade om varann, och öknens ändlösa sandvägar buro varken ärr av hov eller klöve.

Hans Alienus såg sig kring sökande, och slutligen fick han syn på en trälucka i marken mellan två stenar. Den hade en vid järnring, på vilken han läste denna inskrift:

»Blott för de döda trappan leder
till det förflutnas sjunkna städer.«

En stund stod han tvehågsen. Han öppnade sin flaska och såg begärligt på vattnet, ty han led av svår törst. Flera gånger förde han flaskan till munnen för att dricka, men var gång sänkte han den åter, och slutligen tömde han långsamt vattnet över sina händer och tvådde dem som före en helig akt. Sedan böjde han sig ned, fattade om ringen och lyfte luckan åt sidan.

På luckans av vitt mögel anfrätta undersida fann han ännu en inskrift, ehuru den redan var halvt utplånad och svår att läsa:

»Men stiger du, fast livets än,
till jordens sjunkna städer,

förtig din härkomst. Blottas den
i mörker allt sig breder.
Då svarar endast ekots hån,
då går du vill likt flere.
Det tidevarv du kommer från
har dåligt namn där nere.«

Han tände en kådig sticka, som han redan på förhand stuckit i repbältet, och steg varsamt ned utför trappan. En svärm motbjudande svarta gamar lyfte från klipporna och förföljde honom i den rykiga lågans ljus. Deras gulaktiga långa halsar voro utan fjädrar, och flaxande höggo de efter hans ögon, så att han måste värja sig med staven.

På sidorna om honom stodo pelare av ärriga till kol förvandlade sigillariastammar. Väggarna voro prydda i rutiga mönster med avtryck av lepidodendrons rutiga ödleliknande grenar, och trappstenarna, som beständigt förde honom djupare ned, voro inlagda med fossila drakar och paddor. Allt var en värld som dött och förlorat önskan.

Förvånad att höra viskningar i mörkret, stannade han och sträckte facklan framför sig. Då såg han tre välvda gångar. Vid den vänstra sutto tre munkar med handen över ögat, vid den högra satt en flicka, men vid den mellersta ingen.

– Kommer du också för att anklaga döda? frågade flickan och betraktade honom kallt och svårmodigt. Har du hört berättelsen om halsbandet, som stals från kejsarinnan Fausta av hennes tjänarinna, av mig? Den är osann. Jag ber dig att tro mig. Medan tjuvnaden förövades satt jag bland tärnorna i förrummet och spann. Och ändå har den sägnen krupit från dörr till dörr och icke lämnat mig någon ro i dödsriket. Ni levande ana icke all den maktlösa förtrytelse, som våndas i gravarna, i den mull, som era spadar vänder och er fot trampar. De döda kunna ej värja sig mot det nät av beskyllningar, i vilket ni snär-

ja dem med era skrifter och de hörsagor, som ni berätta era barn. Era hävdaböcker äro bräddade med anklagelser, som våra förstummade munnar aldrig skola kunna tillbakavisa.

– Sägnen om dig, flicka, svarade Hans Alienus, är förgäten.

Hon reste sig häftigt rodnande och stammade:

– Så kan jag då äntligen få gå till vila. Nu har jag ej längre bruk för den vaxtavla, som jag håller i min hand. Jag vill giva dig den till tack för ditt glada budskap. Som du ser, är den infattad i röda träramar, vid vilka ett benstift hänger i en silverkedja. Tavlan besitter den kraften, att så snart en osanning tecknas i vaxet, utplånas orden ögonblickligen som av en osynlig hand.

Han mottog vaxtavlan och fäste den med hjälp av silverkedjan vid sitt repbälte.

– Det hade varit mig än kärare, sade han, om själva sanningen med ens stått upptecknad i vaxet.

– Sanningen, svarade flickan, har ännu aldrig nedskrivits av människor, men hon röjer sin närvaro genom att utplåna osanningarna.

Innan flickan hann att säga mer, reste sig en av munkarna från marken med orden:

– Vi äro de tre munkarna Theofilos, Sergus och Hyginus, som när vi levde inbillade oss gå till paradisets portar, där vi sågo ett rike av purpur och snö och kyrkor på kristallpelare. Sätt dig bland oss. Varför gå vidare, om du ändå icke kan gå utom dig själv. Eller vill du hellre låta flickan leda dig in i sanningssägarnas gång? Därifrån hörde vi nyss en torr och småaktig träta om färgen på Sardanapals tofflor. Gör som du vill. Vi skola dock icke vara sämre än flickan, utan också giva dig en gåva. Jag känner dig, pilgrim, du har din önskan i ögat. Då jag nu stryker över ditt öga, förlänar jag dig mer än mänsklig makt över skuggornas värld. Du skall kunna befalla solen att stanna och tjursfinxerna att röra sina stenfötter. Men glöm blott icke

inskriften på träluckan, ty röjer du din härkomst, förintas din makt. Du kommer från förruttnelse. Förbannelse ruvar över din tids söner, och gamarna, som flaxa kring dig, hoppas på rika måltider, där du går fram.

Hans Alienus fortsatte sin vandring, men han valde varken munkens eller flickans gång utan den, som låg mitt emellan båda.

Snart blandades en blek dager med blossets, och trappan stängdes av ett svart, speglande vatten. På motsatta stranden sov en färjkarl bredvid sin till hälften uppdragna farkost, som var övervuxen av grönvit mossa. Längre på avstånd välvdes i oändlighet med stripiga droppstensbildningar vida grottsalar, upplysta av ett dött blyaktigt sken. Med vita rötter utgrenade över de kala hällarna stodo träd, smala och styva som popplar, men i stället för krona bar vart och ett endast ett brunvisset jätteblad, som spetsigt reste sig i höjden. Sovande människor sutto flockvis runt de färglösa stammarna med pannan i sina händer och huvudklädet neddraget över ansiktet. Grönvit mossa växte i alla djupare veck på deras kappor och mellan deras fingrar, men de voro alla genomskinliga, så att trädrötterna och marken syntes mitt genom deras kroppar och kläder.

Knäböjande lyfte Hans Alienus pilgrimshatten från huvudet och ropade över vattnet med stämman darrande av rörelse och vördnad:

– Färjkarl, jag har vida mer än två oboler att giva dig, om du uppfyller min begäran och ror mig över till skuggornas heliga strand.

Färjkarlen vaknade, och medan han gnuggade ögonen lossnade mossan från hans fingrar och kläder och föll i tovor till marken.

– Vad vill du oss? sporde han yrvaken och harmsen. Du är en levande, och de levande ha begynt räkna år ett, ha överkorsat oss. Vänd åter dit upp och stör ej vår vila.

Hans Alienus svarade:

– Jag kommer icke till eder som en son av min tid, icke för att undersöka Lethe eller Styx och tala om alkaloider. Jag kommer för att återkalla livets färg till era kinder och fylla Hades' valv med handklappningar och sorl, med rök från stekar, som brynas på spettet, och med den fräna lukten från läderrustningar, som uppmjukas vid garvarens kar. Om du vägrar att ro mig över, får jag söka att hjälpa mig själv.

Han bräddade pilgrimshatten med det svarta vattnet och drack i djupa törstande drag, men det hade en kväljande sötaktig smak och steg honom åt huvudet som tungt palmvin. Han vacklade åt sidan och mäktade knappast hålla sig upprätt.

Då sprang färjkarlen upp och utropade med så gäll röst, att alla skuggorna reste sig ur sin slummer:

– Arme olycklige, vartill har din dristighet förlett dig! Ur Lethes klara vatten drickes väl glömska av det förflutna, men du har druckit av svarta Styx, och därför skall du minnas det förflutna men stå blind inför det närvarande. Din ande hör skuggorna till, men din kropp är fortfarande livets. När du återvänder till ovanvärlden, skall du gå bland de levandes skaror som en vålnad, husvill och oförstådd och själv oförmögen att fatta deras tankar.

Hans Alienus förstod icke längre färjkarlens ord, men vacklade likt en berusad man. Han såg endast, att de motbjudande svartfåglarna ännu flaxade omkring honom, speglade i det stillastående vattnet. De kraxade icke utan hade ett svagt väsande läte, och deras vingslag visslade.

Med mullrande dunder rullade tiden tillbaka årtusen efter årtusen, liksom en lössluppen lastvagn glider utför en redan tillryggalagd backe. Han hörde gravarna öppna sig. På de snipiga tegellamporna, som blivit nedmyllade med de hänsovna, fylldes åter olja, och han såg deras toppiga små gula lågor röra sig i gångarna. Det landskap, som växte upp omkring honom,

var icke detsamma som han nyss lämnat. Solskenet brann så vasst, att han en lång stund måste skugga ögonen med handen, men då han småningom vant dem vid ljuset, märkte han att han befann sig i en palmgård på stranden av en flod. Vida betesfält blånade runt omkring, och på de bortersta vågiga höjderna klättrade en stor stads gulaktiga ringmurar, halvt beslöjade i de rosenfärgade dimmornas fjärran. I stadens mitt tornade en trappyramid med en blänkande byggnad på spetsen, och morgonhimmelen dallrade i pärlemorglans likt Arsinoesnäckan, när hon ännu våt av vattnet lyfts i höjden av Röda havets fiskare.

Hans Alienus öppnade sina armar, och över hans ännu blottade huvud lyste gamla tidens solsken. Språk, som redan tystnat på människotungan, ljöd för hans öra, och i buskarna kvittrade fåglar, som för flere tusen år sedan fallit för pilen. Blommor, som vissnat bort, reste åter sina brokiga spiror mellan nyväckta skördar, som en gång fällts av skäran och sett sina korn krossade i lantmännens handkvarnar. I den gåtfullt befästa staden grubblade gråhårshuvud på spörsmål, som länge sedan blåsts bort ur världen, och på gatan fördes under en grönvälvd tyghimmel ett brudpar, vilkas efterkommande intill hundrade ledet redan varit gravsatta och förintade utan att ens lämna några benknotor eller en fingerborg aska eller minnet om sitt namn. Under de fyra cypresserna på fisktorget baktalade en halt kvinna sin fränka med samma ord, som hon brukade då hon fordomtima stod på detta ställe, och i högtemplets förhall sjöngo gossarna vid prästskolan samma svårmodiga sång, med vilken de i det förflutna hälsat gudsbelätet just vid samma timme av denna återuppståndna morgon.

Hans Alienus kastade facklan i floden, ty lågan brann redan i skaftet. Då väcktes han ur sina tankar och sin glada förundran av en barsk stämma.

En grovlemmad och undersätsig gubbe med kroknäsa och

breda svarta ögonbryn stod vid vattnet ett stycke från honom framför spillrorna av en sönderslagen tegelkruka. Den gamle, som endast var klädd i en brun fotsid skjorta, slog mot honom i luften med sin långa rödmålade stav, vars knapp hade form av en skalbagge.

– Förbannelse över dig, eho du är! stammade han rystande av harm. Du kastade oförmodat en ännu glödande fackla i floden framför mig och skrämde mig, så att min svaga hand tappade krukan, som jag just skulle lyfta på huvudet. Vad menar du att mina kvinnor skola säga? Du vet hur kvinnor äro.

Mannen hade djupt mål och otydlig tunga, och hans språk var ovigt och tungt som ämnat att med svårtydda skrivtecken inhuggas i klippan. Men Hans Alienus kände sig genast erhålla förmågan att förstå och tala det.

– Skall du hälsa en främling med förebråelser? sade han. Vore du en rättskaffens man, berättade du mig i stället namnet på den stora staden, som förvånar mig genom sina ringmurars utsträckning och sina många tandade torn.

– Varifrån utgick din färd, efter du icke känner den stad, som ligger i världens mitt? sporde den gamle. Vet du icke att du står framför Babilu? Av musselskalen på din dräkt förstår jag, att du är en kringvandrande snäckskärare, som belägger möbler med pärlemor, men min sönderslagna kruka kan du icke göra hel, mina kvinnors ordström kan du icke avleda.

– Räck mig en väns hand, om jag likafullt skulle kunna narra dina kvinnor att jubla över den sönderslagna krukan, sade Hans Alienus, värmd av glädje över att endast hava några timmars vandring till det förflutnas Babylon. Är det ditt hus, som ligger invid palmgården?

Då gubben jakade, kastade Hans Alienus hatt och stav och sprang högljutt jämrande och klagande upp mot kojan, som var uppförd av soltorkat tegel och täckt med bågnande palmstammar.

En lucka öppnades i trädörren, och en gammal brun kvinna med ärr i pannan stack ut huvudet.

– Här har skett en svår olycka, stönade han med låtsad ångest och vred sina händer. Skynda dig ut, så att vi allesamman kunna ropa på hjälp.

– Du ljuger, brummade kvinnan. Jag hörde att min man, fubblig och omöjlig som han är, slog sönder vattenkrukan. Det är alltihop.

Tre flickor, som tycktes vara hennes döttrar, knuffades med henne i luckan och ropade om varandra:

– Ja, ja, du ljuger. Det gör du. Vi hörde nog, att det bara var gubben, som slog sönder den eländiga gamla krukan. Vad vill du vi skola våga på, att det är som vi säga, du gnisselhals!

– Äran att ha rätt! svarade han och höll utifrån igen dörren, som de ville stöta upp. Ingen slipper ut, som ej först upprepar: Jag påstår, att det bara var den eländiga gamla krukan, som gick i bitar. Tvi det skräpet!

Den gamla kvinnan och hennes döttrar blevo tveksamma och började träta sinsemellan, men slutligen upprepade de en efter en hans ord och släpptes ut.

De voro barfota, endast klädda i vita skjortor, som på bröstet voro nedskurna i en djup kil, kantad med blått garn. Håret var delat i en mängd små hängande flätor, och vid ändan av var fläta dinglade en röd träkula och en bjällra.

Den gamla kvinnan var fetlagd och rörde sig långsamt, men döttrarna sprungo om henne, och den mellersta, som var livligare och snabbare än sina systrar, kom först ned till floden. Hon slog sig på höfterna och utstötte ett gällt fröjdeskri.

– Vi hade rätt! jublade hon. Det var bara den eländiga gamla krukan, som gick i bitar. Visste jag icke, att vi skulle få rätt!

– Visste jag icke, att vi skulle få rätt, du gnisselhals, instämde modern med ohöviska och gäckande åtbörder, och de fyra

kvinnorna skockade sig samman och ropade så högt att ögonen runno.

– Ser du, viskade Hans Alienus, då han ånyo närmat sig den lugnade gubben. Ställ bara på det sättet, att kvinnorna få ropa: Hade vi icke rätt, hade vi icke rätt! Då blir det ingen träta av.

– Du besitter mer förstånd än man brukar finna hos en snäckskärare, svarade gubben och lade sin skrumpna hand på hans axel. Det är första tecknet på visdom att kunna handskas med kvinnorna, ty de äro halva världen. Vill du stanna hos mig och bliva min träl?

– Det vill jag knappast, svarade Hans Alienus, men låt mig bo hos dig som en fri man och hjälpa dig i dina sysslor.

Därvid blev det, och de båda männen gingo samtalande upp mot huset, förföljda av kvinnornas stojande löjen.

Men timmarna i Hades, i grottornas instängda fukt, hade fyllt lemmarna med en kyla, som solskenet icke förmådde driva bort, och Hans Alienus hackade tänder. Då drog den gamle av honom kläderna och bäddade honom ända till armvecket i en stack med värmande kamelspillning samt befallde sina tre döttrar att hålla honom sällskap. De lydde motsträvigt och fortsatte en lång stund att gycklande munhuggas om krukan, men hämtade slutligen ur kojan en träskål och några kulor och begynte förläget lära honom ett spel, som de kallade stenpärla.

Där satt nu i gödselstacken utanför Babylon Hans Alienus, lyckans söndagsbarn.

2.

Hans Alienus äktar fyra hustrur och anför Babylons härskara.

Den gamle hette Abu-Rasak och var vävare. Hans Alienus hjälpte honom om dagarna vid vävstolen eller vaktade hans får. Om nätterna sov han i palmgården under fornvärldens höga stjärnhimmel med en matta till huvudgärd. Skördetiden var kommen, och var gång han vaknade upp ur sin sömn, tutade han i en lur av oxhorn för att skrämma tjuvaktiga nattsvärmare från de med friska dadelknippen lastade korgarna, som stodo utanför hyddan.

Då dagningens köld slutligen tvang honom att stå upp, begav han sig mestadels till en närbelägen kulle, från vilken han med kinden mot sin hand längtande såg bort mot den avlägsna staden, som icke tillkännagav sitt läge genom något ljussken på himmelen. Först småningom framträdde trappyramiden och ringmurarna vid solens annalkande liksom uppförda av andar inne i dimman. – När skulle han, den främmande snäckskäraren, våga sig inom denna stränga fästning i virrvarret av gator och hus, vilkas förborgade innandömen icke skulle öppnas för en okänd?

På höjderna omkring honom sovo hjordarna, och utför floden gledo i soluppgångens brand oräkneliga runda skepp, förfärdigade av hudar och sammanflätade vidjor och lastade med människor, varor och gnisslande åsnor. Hans hjärta bultade av nyfikenhet och längtan inför hela denna nya värld.

En förmiddag, då han biträdde Abu-Rasak vid vävstolen, tilltalade honom den gamle oförmodat med följande ord:

– Ack, jag har snart uppnått den höga ålder, då enligt mitt folks bruk en anständig man, som icke vill förlora de sinas akt-

ning, tager sig av daga. Men jag har i dig funnit en kunnig och god son, och därför vill jag utan att begära lösepenning skänka dig en av mina tre döttrar.

Hans Alienus sänkte huvudet och strök med handen över vävstolens spända trådar.

– Har du märkt, fortfor Abu-Rasak, att alla kvinnor, även de mest högättade, ha grov och fnasslig hud strax nedanför knät? En gång sporde jag en kunnig präst om orsaken till detta, som förundrade mig, ty på männens knä är huden lika glatt och jämn som på den övriga kroppen. Han svarade, att det var så, emedan kvinnans knä var bestämt att slitas mot jorden. Därför har jag också uppfostrat mina döttrar till ödmjukhet inför mannen, så mitt förslag bör icke avskräcka dig. Likväl fattar jag gott, att du icke nu kan bestämma dig. Du har ju endast sett mina döttrars solbrända ansikten. Jag är en hederlig man och vill icke bedraga dig. Göm dig bakom vävstolen, så skall jag inkalla dem alla tre och befalla dem att dansa »den badande tärnan«. Du kan då välja utan att vara sedd. Vill du ha den äldsta, Sammuramat, så stick fram tummen genom varpen. Föredrar du däremot den mellersta, Girgil, så stick fram långfingret, men önskar du mitt älsklingsbarn, den elvaåriga Ahirab, så stick fram lillfingret.

Hans Alienus ställde sig bakom vävstolen, som bestod av två manshöga, i lergolvet nedslagna stolpar, mellan vilka varpen hängde sänkrätt. Abu-Rasak hade nämligen som ung lärt sig att begagna de händiga egypternas sätt att väva tyg och spände varpen annorlunda än de andra infödde. Han framtog en tegelflöjt ur väggskåpet och inkallade sina döttrar. Då de hört hans befallning, ställde de ett fat rökelse mitt i rummet och avdrogo sina skjortor, som lagda i en halvmåne på golvet betecknade stranden, medan själva det kalla golvet föreställde vattnet.

De båda äldsta fattade sakta dansande Ahirab vid var sin hand, lockande henne med sig till det inbillade vattnet, men

för var gång hon satte sin välvda fot på det kalla golvet, drog hon den tillbaka rysande och sakta sjungande i takt med tonerna från faderns tegelflöjt.

Det runda rummet hade inga fönster, men höstsolens heta ljus låg in genom dörren, avbildade deras hopslingrade gestalter på väggen och gav deras med sesamolja ymnigt ingnidna lemmar, som på skuggsidan skiftade i blått, en metallisk glans. Med händerna på varandras skuldror, så att handlovarna kröktes i mjuk båge, rörde de sig långsamt framåt genom rökverkets bolmande moln, under det den äldsta, som hade stora bruna bröstvårtor och svängda vaggande höfter, vid vart fjärde steg lösgjorde sina händer och slog dem samman med en ljudande smäll.

Abu-Rasak arbetade på sin tegelflöjt med uppblåsta kinder och riktade förstulet en frågande blick mot vävstolen.

Då stack Hans Alienus tummen, långfingret och lillfingret fram genom varpen, och belåten gav Abu-Rasak sina döttrar en vink att sluta dansen.

– Nog nu med detta, mina kära! Jag har dolt den främmande snäckskäraren här bakom vävstolen, för att han fritt skulle få utvälja en av er. På hans tecken förstår jag, att den skälmen vill ha er alla tre.

Flickorna tvärstannade och grepo med ett halvskrattande anskri sina kläder och rökelseskålen och sprungo på smidiga fötter ur hyddan. Men ett glöd föll från skålen och blev liggande på tröskeln, utandandes sitt liv i en smal rökstrimma.

Då Hans Alienus trätt fram ur sitt gömställe, fattade Abu-Rasak hans arm och sade:

– Om du tager mina tre döttrar utan att giva mig någon köpeskilling, måste jag dock uppställa det villkoret, att du även äktar deras mor. Hon är gammal, och jag kan ej med gott samvete lämna henne oförsörjd. Hon har tjänat mig redbart och flitigt.

Abu-Rasak började rörd syssla med varpen och fortsatte därefter:

– Du skall icke se snett på mig, därför att jag nu på gamla dagar endast haft en hustru. Det har varit av sparsamhetsskäl. Jag inser dock till fullo det nesliga i att endast ha en hustru. Kvinnan har en viss kortkänslighet, som snart vitnar till trofast och vänlig likgiltighet. Hur skulle hon då värdigt kunna återgälda mannens känslor? Mannen däremot är ämnad av Marduk, guden, till en gåva åt flera hustrur, ty hans hjärta slår livligare, och om han vid femton år äktar en femtonåring, är han vid trettio ännu ung, men hon gammal. Då blir han uttråkad och till en leda både för sig och andra. Det kommer då något omanligt och gumaktigt också över honom, och gossarna peka finger åt honom på gatan. Jag har ofta blygts över att själv just vara en sådan tok. Vem känner sig ej besvärad, då någon frågar honom, hur många hustrur han har och han måste svara: bara en och hon är gammal. Öppet sagt har jag ibland stuckit sanningen under ett kläde och påstått, att jag haft flera, för att icke ungdomen skulle göra narr av mig. Men käre, vad vill du man skall göra, då man icke är rik!

Hans Alienus trampade det ännu doftande rökelseglödet till döds och satte sig vid vävstolen att hjälpa den gamle. Denne fortfor att tala.

– När jag möter en mager man, som har ett kväljande utseende och skygg blick och tillika undviker sällskap och ivrigt går hemåt, då säger jag: den mannen har bara en hustru. När jag däremot ser en ståtlig, handlingskraftig man, som hälsar frimodigt och vinnande och har en viss ungdomlig glatthet i sin hud, då säger jag: den mannen har hela huset fullt av hustrur. Efter någon tid kommer du att ledsna på mina döttrar och taga dig flera hustrur. Varför skulle du icke göra det, om du får råd! För att vara fullt uppriktig, vill jag tillstå, att jag egentligen endast anordnade den här dansen för att pröva din klokhet. –

Dagarna efter detta samtal gingo alla i en hemlig undran, om den gamle ej snart ämnade dö. Hans döttrar och den främmande snäckskäraren betraktade varann på avstånd och sökte vid sysslorna att göra varandra små tjänster. Men när höstens glödande himmel småningom hade bleknat och vinterns första nattfrost redan bitit i blommorna, utan att den gamle ånyo vidrört sitt givna löfte, blev deras väntan efter hand en vana, och allt började återgå till det gamla.

Sammuramat, den äldsta, var bred och fyllig, men trumpen och enfaldig. Ofta betraktade hon den främmande snäckskäraren från sidan, men då han talade med henne, hade hon aldrig mycket att säga. Hennes runda ansikte var dock det mest välbildade och vackra av alla tre systrarnas och hennes rörelser hade sitt egna behag. Girgil, den mellersta, hade de vitaste tänderna och det mest klingande skrattet. Också skrattade hon och talade beständigt.

Utanför kojan stodo två kar, i vilka vävarens garner färgades röda och blå. När om aftnarna Hans Alienus och döttrarna drogo garnhärvorna ur färgvattnet och vredo dem och upphängde dem till torkning, var hon alltid den muntraste och den som hela tiden sjöng eller gycklade. Garnet måste alltid torkas om natten för att icke blekas av solen, och ibland sysselsatte det dem ännu längesedan det blivit mörkt. Hon och han lyfte alltid samma härva ur karet, och när de så slutligen gingo till dammen för att tvätta färgen av händerna, viskade de gärna om sin längtan att få se den gamle gå ur tiden.

Ahirab, den yngsta, var spenslig och allvarlig, med skarpt blåbleka drag. Hon skrattade aldrig annat än när något skedde, som vållade andra förtret, men då skrattade hon kallt och gällt med grymma, brännande ögon. Något vilt och skrämmande låg i hela hennes väsen, och då hon i solnedgången gick med den röda drypande härvan uppför kullen liknade hon en mordets ängel. Stundom, då hon blev allena med den främmande

snäckskäraren, talade hon häftigt och lidelsefullt, och hon bländade honom med sina stora dystra ögon, men så snart de andra systrarna kommo nära, blev hon åter lika kall och vände honom ryggen.

En afton hade han fångat en platt avlång fisk i floden och räckte henne den just när hon stod vid karet. Då råkade hon i sådan vrede, att hon med sin magra rödfärgade arm tog yxan, som låg bredvid på marken.

– Du bjuder mig ett orent djur! ropade hon och lyfte yxan och stötte undan fisken med foten.

Han vred yxan ur hennes hand och viskade henne därvid i örat, att när bara den gamle väl tog sig av daga, skulle han bjuda henne långt präktigare rätter. Då skulle hon och de alla begynna ett lustigt liv.

– Jag delar icke med andra! svarade hon. Här under vill jag se din nacke!

Hon pekade på fotsulan och stampade i lermyllan.

Systrarna fruktade henne och låtsades icke höra, fast de stodo vid det andra karet tätt bakom henne.

Någon gång hände det att den gamle efter dagens göromål språksam och glättig gick upp på kullen och besåg sina hjordar. Han hade i sin ungdom, följd av sina kvinnor och fem kameler lastade med vävda mattor, gått genom Arabien och Nilländerna. Två av döttrarna hade blivit födda under färden, och det var också därför den yngsta bar ett främmande namn, som aldrig förr hörts i Babylon. När han nu gick upp på höjden, tog han gärna den främmande snäckskäraren vid handen och gav honom många kloka råd.

– Låna mig din vaxtavla, sade han slutligen. Jag skall upp-teckna livets önskan, sanningen.

De stodo bredvid en flock av svarta svin, som sovo i solgasset med sina löjliga hundöron, sina framskjutande betar och sina uppnäsor, svinets adelsmärke.

– Det kommer en dag, fortsatte vävaren, då människorna, uttröttade av bullret i städerna och av de vises ihåliga förklaringar, med vemod skola minnas vallherdarnas glädje, svinglädjen, hos vilken de sovo skaföttes med sina hjordar.

Han tecknade under tiden med bengriffeln i vaxet ett dansande svin.

– Har du ej titt i livet sett denna vithåriga och rödletta hals, som faller i veck? frågade han, medan griffeln ritade.

Men bilden hade knappast fullbordats, innan den ströks ur vaxet som av en osynlig hand.

Han rynkade pannan och gav tavlan tillbaka.

– Ditt vax ljuger! sade han kärvt.

– Om svinen, tänkte Hans Alienus utan att svara, hade öra för Sardanapals lutor och blick för safirerna på hans huva, vore deras ro borta. Då skulle deras små kloka ögon tåras i månskenet, de skulle dikta verser och hamra mordvapen i smedjorna. Då ville svinen bli Sardanapaler.

Men under de följande veckorna satt Abu-Rasak inbunden och tyst på sin tröskel. Han åldrades hastigt och sällan hördes vävstolens taktfasta slag från kojan.

En morgon förklarade han helt kort, att han nu beslutat dö hungersdöden.

Ledsagad av sin gäst och hela sitt hus tvådde han sig i floden och återvände därefter till kojan, där kvinnorna anrättade en måltid. I början voro alla fåordiga, men sedan en slemaktig, färglös rusdryck smakats, blev Abu-Rasak upprymd och meddelsam och berättade jaktäventyr från sin ungdom samt skildrade en stor eldsvåda, som för länge sedan ödelagt en tredjedel av staden.

Så snart måltiden var slut, inburo kvinnorna på sin rygg ett tillräckligt antal soltorkade tegelstenar och lämnade kojan. De lade sig i ring utanför tröskeln med sina ansikten mot jorden, och ensam dröjande inne i det hus han själv rest, började Abu-

Rasak mura igen dörröppningen. Han lade omsorgsfullt sten på sten och tätade fogarna med våt lera. När till sist endast en liten öppning återstod att fylla, hördes han i mörkret treva sig fram till väggskåpet. Efter några ögonblick återvände han och räckte en blå påse genom hålet.

– Jag har en stor synd på mitt samvete, sade han. Jag har varit en gnidare i alla mina dagar. I detta på träd och trädfrukter fattiga land har min palmgård varit inbringande, och denna påse är full av mynt. De tillhöra nu den främmande snäckskäraren. I någon tid blir trakten här omkring mitt hus oren i följd av min död, men tagen åsnan och begiven er in till staden.

Abu-Rasak försvann åter ett ögonblick och framträdde därefter till öppningen med en liten läderpung, som han gav Hans Alienus.

– Den innehåller bara två hoptorkade mullbär, men en präst har läst besvärjelsen över dem. Så länge du kan förmå en människa att beständigt bära denna läderpung utan vetskap om vad den innehåller, skall hon se dig med en väns öga, men däremot med en oväns, så snart nyfikenheten lockar henne att öppna den.

Ännu en stund efter sedan Abu-Rasak sagt detta syntes hans huvud och arbetande händer i mörkret bakom öppningen, men omsider inkilades den sista stenen, och hyddans ingång stod igenmurad.

Där inne satt nu den gamle Abu-Rasak väntande att vid dödens hand föras till sina fäder.

När änkan märkte, att ingången var igenmurad, steg hon upp, och runt hyddan stack hon några torra riskvistar i marken till ett tecken åt förbiresande att stället var orent. Därefter gav hon tyst en vink att påskynda avfärden.

Vid middagstiden var Hans Alienus redan på väg till den gåtfulla staden, omgiven av sina hustrur och själv ledande åsnan, som bar den gamla. Han hejdade sig på toppen av var kulle och

betraktade under handen de framträdande tornen, tempelväggarna och de många höga och små trappyramider, som blevo synliga, allteftersom han kom närmre. Nu äntligen skulle han alltså få sin långa längtan mättad, få trampa gatorna och se in genom dörrarna.

Då han var hunnen så nära, att han redan kunde urskilja jordbecket mellan ringmurens tegel, mötte han ett långsamt trampande hundraspann av vanvårdade krigsfångar, som på rullar släpade en i sten huggen tjursfinx. Den var lagd på sidan och lindad med cypress-slingor, och på kolossens hörn satt en flöjtspelande gosse med de bruna benen hängande ned över det bevingade vidundrets skäggiga människoansikte. Stödd mot den unges skuldra stod en förman överst på stenen och utdelade smattrande befallningar genom en ropare av blank metall.

Den med offerblod invigda stenen ledsagades av en präst, som drogs i en häftigt skakande, förgylld tvåhjulig vagn. Hans huvud var täckt av ett vitt kläde med silverbjällror i de fyra snibbarna och rödkantade hål för ögonen. Över bröstet frasade en kåpa av guldtyg, invävt med eldsflammor och stjärnbilder, och i sitt sköte höll denna spökaktiga skepnad en gul glaskalk, i vilken en späd låga fladdrade. På vagnen bakom honom stod en gosse med den franskantade gula solskärmen.

Prästen vände sitt dolda ansikte med de blinkande ögonen mot Hans Alienus och yttrade strax därefter några ord till en tjänare. Denne gick i citrongul skjorta vid sidan av hjulen, som plöjde djupa spår i lerjorden.

Tjänaren närmade sig Hans Alienus och sade:

– Avundad vare du, främling, ty Bels nåd vilar över dig. Min herre låter hälsa dig, att den yngsta av dina följeslagerskor just besitter det utseende, vilket behagar den högste, då han nedstiger till jordens kvinnor. För henne till badet, ingnid hennes lemmar och hår med salvor och ledsaga henne vid solnedgången

till Bels tempel, att hon på tinnen av den till hans ära resta pyramiden allena med guden måtte vaka i natt på det läger av guld och fjäderbolstrar, som där beständigt står bäddat för Belsjungfrurna. Framdeles skall hon, begåvad med dyrbara prydnader, bliva dig återgiven.

Tjänaren avlägsnade sig utan att invänta något svar, men Hans Alienus hade knappast hunnit utom synhåll från det tungt framåtskridande tåget, innan han omringades av ett tiotal beridna män. De voro trasigt klädda, och det föreföll honom, att de gömde vapen under kapporna. En etiopier, vars tre ärr i den svarta kinden kännetecknade en slav, tycktes anföra de övriga, och han slog Hans Alienus inställsamt på axeln med orden:

– Du är sannerligen alltför fattig, min pilt, att stryka kring med så vackra slinkor. Sälj dem till mig, så blir du gott betald. I förtroende sagt är jag utsänd av ingen mindre än den store Sardanapal i Ninive för att mitt i denna upproriska och förbannade trakt samla frukter till hans levande lustgård. Inga betänkligheter, min kloke man!

– Jag säljer ej människokött och är ej sinnad att vid vart steg låta mig antastas för mina hustrurs skull, svarade Hans Alienus och höjde hotande pilgrimsstaven.

I detsamma kastades bakifrån en kappa över hans huvud och tilldrogs så hårt om hans hals, att han med gnistor för ögonen föll till marken. Då Girgil slutligen hjälpte honom att lösa kappan och därvid obemärkt av andra gav honom många små bevis på sin smekande ömhet, hörde han ett gällt skri, och när han fick ögonen fria, såg han etiopiern galoppera bort, gapskrattande och följd av sina rövare och med Ahirab framför sig på hästryggen.

Ryttarna jagade i vild fart utefter graven, som omgav ringmuren, och stampet av hästarnas oskodda hovar ljöd allt avlägsnare.

Då bröt Hans Alienus pilgrimsstaven mot sitt knä, tryckte händerna mot sina tinningar och utropade med hög röst:

– Hon var den av er alla, som jag sist ville förlora!

Följd av sina ängsligt viskande hustrur inträdde Hans Alienus stum genom stadsporten, vars järnbeslagna dörrar stodo vidöppna och på vars valvbåge en vers i kilskrift berättade, att en drottning där blivit gravsatt ovan de vandrandes huvud.

Nu trampade hans fot de ändlösa, räta gatorna i skuggornas stad, där samtalande skaror böljade mellan trädgårdarna och mellan de låga tegelhusen, som saknade fönsteröppningar. I vita skjortor och med vita mantlar skredo männen värdigt med sina stavar, vilkas knappar stundom voro av guld och föreställde fåglar, frukter eller blomster. Liksom varje människa har en stämma, olik andras, har varje stad sin röst, sitt säregna målföre, och denna stad dåsade beständigt i ett knackande och klingande buller av vandrande stavar.

– Ni vanmäktiga, tänkte han, där han mörk banade sig väg genom trängseln. Sorg och vrede samla ni i mitt hjärta och veta icke, att min vilja för en kort tid ropat er ur längesedan förgätna gravar. Som man blåser ut en lampa kan jag åter kasta mörker över eder, utan att nödgas anlita edra trollkarlar och deras besvärjelser, blott och bart genom att vilja. I den värld jag nu beträtt är jag Gud allsvåldig. Jag skall låta eder känna sporren av min makt, ehuru jag älskar eder. Jag uppväckte eder icke för att lida utan för att bygga ett skönhetens rike.

Efter mer än en timmes vandring uppnådde han floden, som var kantad av breda murade stenbäddar, på vilka i brokig oreda månglare och sjöfolk knuffades och ockrade runt säckar och korgar, medan de runda vidjeskeppen, som liknade såll, förankrade krängde på strömmen.

Över floden ledde en lång bro på skarpskurna pelare, som klövo det brusande vattnet. Mitt framför denna vimlande väg satt Bel-Marduks helgedom med solsken över sin trappyramids

skuldror och den förgyllda dvärgliknande byggnaden på sitt huvud, men med skugga över sitt sköte och sin kjortel, över själva templet.

De släta pilastrarna på templets tunga och plumpa framsida voro från foten ända upp till taklisten behängda med spjut, runda sköldar, pilbågar och rustningar, som regn och sol gnagt sönder och överdragit med rost. Även stavar och urblekta, trasade kläder voro upphäktade på järnkrokar i väggen, så att hela templet bar utseende av en saluhall för lump. Gula moln av hartsdoftande rökelse bolmade ur två manshöga alabasterskålar, och i tempelväggens mitt steg en snörrät trappa mot första terrassen av den pyramid, som behärskade hela staden. Vid vart sjunde steg vaktades trappan av styva bevingade sfinxer med skäggiga stenansikten och flatmejslade ögon utan blick. Det tempel, i vilket var natt en jungfru vakade allena, sken på pyramidens topp, och var terrassvägg var emaljerad i olika färger och uppbars i hörnen av bevingade lejon, tjurar och människor. Hela detta av gisslade trälar upptornade berg såg den främmande snäckskäraren översvämmat av dylika bastarder, vilka han varken kunde kalla människor eller djur, men en korsning av båda, avlade med jubel och skräck i skötet av en lära, vars töckniga gudomligheter i förvirring tumlade genom hans själ som synerna i ångan över en häxkittel.

Han satte sig på trappans nedersta steg, omgiven av sina två yngre hustrur, medan den gamla trött somnade grensle på åsnan. Förgäves sökte Girgil ådraga sig hans uppmärksamhet genom att lekfullt slå dammet från hans kåpas krage. Han satt försjunken i tankar och gav icke akt på hennes smeksamma hand.

Mot solnedgången fylldes torget framför templet med människor, med en vandrande skog av stavar, av gyllene liljor, rosor och fåglar. Då solen sjunkit så djupt, att hon låg på marken mellan de bortersta husen av den gata, som på andra sidan

bron sträckte sig bort i det oändliga, riktades allas blickar mot templet.

Utför trappan från första terrassen kommo Bel-Marduks präster, två och två, med skylande vita ansiktskläden och kjortelns guldtyg invävt med stjärnbilder och eldsflammor av rött garn. Varje präst höll en gul glaskalk, i vilken en låga brann. Med ett killingsskinn i knut om höften buro framför prästerna två nakna evnucker en harpa, en fyrkantig förgylld träram, mellan vars båda tvärsidor strängarna voro spända. Tätt bakom instrumentet följde en sjukligt gulblek mager gosse med yvigt, krusigt hår och långa blåvita tänder. Helt och hållet naken bar han endast en frisk myrtenkrans om pannan. Höjande de späda armarna, rörde han strängarna med tummen och pekfingret. Harpans surrande och det svaga pinglandet av silverbjällrorna, som svängde vid snibbarna av prästernas huvudkläden, hördes i stillheten avlägset och sorgset.

En oanständigt gestaltad hängare av sten, vilken sköt rätt ut ur väggen nederst vid trappan, uppbar på en krok en rund metallskiva och en fastkedjad silverhammare. Vid sidan av dessa föremål stannade prästerna, och just i den stund, då aftonsolen hastigt började sjunka bakom den långa gatans bortersta backe, gav den nakne gossen, vars mandelformiga ögon blänkte i det gula ansiktet, metallskivan ett skrällande slag med silverhammaren. Klingande och skrapande med stavarna knäböjde de många tusen åskådarna.

Sju jungfrur, barfota och vitklädda och utan prydnader, trädde ur en sidodörr, inväntande att prästerna skulle välja en av dem till nattjänsten på pyramidens spets.

I detta ögonblick reste sig Hans Alienus, och för att bättre synas sprang han upp på fotstenen till den närmsta tjursfinxen, som glödande i solnedgångens brandfärger sträckte sin orörligt styva stenvinge över hans skuldra och lade en blå sned skugga upp mot trappan och Bels-prästernas långa tåg. Med-

veten om sin pilgrimsdräkts osköna snitt, slet han upp kåpan och lät den glida ned, blottande axlar och bröst, så att den endast sammanhölls av det grova repet kring midjan. Hans drag, som dunkelrött belystes underifrån, tycktes ej längre tillhöra en vanlig människa. Något av tjursfinxernas gåtfullhet drog över hans ögon, och dagens sista vindpust, som tryckte de båda alabasterskålarnas rökelsemoln utefter marken, kastade hans kvinnliga hår fladdrande åt sidan. Höjande sina bara armar tilltalade han folket med en röst, vars ljud rullade över tusens huvud ända ned till floden och långt över den av knäböjande människor till trängsel uppfyllda bron.

– Jag ser ingen grund att tillbedja naturkrafter, men väl ville jag i ett tempel tillbedja livets önskan. Bröder! En främmande snäckskärare får dock böja sig för de sedvänjor, som bo där han finner tak. Nåväl. Er gud utkorade åt sig en av mina hustrur, som ännu var jungfru.

Han avbröts av en torr stämma, som under allmän munterhet ropade ur trängseln: Hans hustrur äro jungfrur! He! För undan mannen och låt honom ej störa prästerna.

Då Hans Alienus:

– Ett band fräcka sällar, utskickade av den skamlöse Sardanapal i Ninive, har rövat henne från mig tätt utanför denna stads mur. Härmed har Ninive tillfogat eder och eder gud en ny skymf. Blomman av eder ungdom har dragit i fält mot Ninive, men i två år har detta förruttnelsens stamsäte uthärdat belägringen, sedan Sardanapal gång efter annan kastat sina kvinnokläder och bestigit krigsvagnen. Släpen i natt fram allt vad I ägen av vapen och rustningar, och jag skall redan vid dagbräcket bryta upp och föra eder till Ninive för att med mina under hämna eder gud och mig själv.

En spetälsk tiggare, som klädd i trasor knäböjde nära trappan, slog sina båda kryckor mot varandra liksom man klappar med sina två händer och svarade hånfullt:

– Kan du göra under, så befall solen att stå stilla!

Utan att sänka sina höjda armar riktade Hans Alienus sin blick mot solen, vars översta rand ännu brann över marken i den långa gatans fjärran. Allas huvud vändes ditåt. Gubbar och gossar klättrade upp vid tempelväggen, slitande i de upphängda vapnen och förmultnande kläderna, vilka krasande brusto från krokarna. Kvinnorna lyfte barnen på axeln, trängde sig fram mellan prästerna och skreko i örat på varann, larmande i besinningslös nyfikenhet och förskräckelse. Ingen kunde längre uppfatta den andres ord i den oreda och det buller, med vilka alla ropande munnar och slamrande stavar fyllde den vida platsen. Nya flockar av åskådare strömmade beständigt till. Allas uppmärksamhet, allas isnande häpnad fastnaglades kring en enda punkt, kring solen, som upphört att sjunka, som mellan den långa gatans yttersta hus stannat med sin gyllene kam över marken likt en kupig hög av glöd och uppsändande lågor och rök.

Den nakne gossen med myrtenkransen gav på ett tecken av prästerna den hängande metallskivan ett dånande slag med silverhammaren, men den upphetsade, bedövade folkmassan förmådde Bel-Marduks tjänare ej längre tygla och tysta. I tummel som vid ett upplopp och överröstande metallskivans skrällar bröto nyfikna människor prästernas tåg och bestormade trappan. Allt högre och högre upp ända på andra och tredje terrassen blevo skådelystna ansikten synliga i skuggorna mellan de eldskinande tjursfinxerna. På alla tak, på flodens vaggande skepp, på trädgårdsmurar och stränder stodo män och kvinnor med handen över ögonbrynen och vända mot den hejdade aftonsolen. De trodde sig bestuckna av en synvilla och väntade i varje ögonblick att få se solen försvinna och hennes besvärjare överhöljd med åtlöje och skam jagad från platsen. Men solringens översta låga brann orubbligt över synranden, förlamad, icke genom böner och trollformler, men genom den halvnakne främlingens blotta vilja.

Då knäböjde Bel-Marduks överstepräst framför Hans Alienus, darrande av skrämsel, och sade:

– Vi se att du icke är en av oss dödliga. Sätt din fot på min nacke och befall. Och I, soljungfrur, gån in i helgedomen och hämten hit ut det gamla skrinet, i vilket vi nedlagt de prydnader och den rustning, som en gång burits av Semiramis' kunglige make, ty denne främling har kommit ibland oss att bära en härskares dräkt.

De sju soljungfrurna gingo in i templet till det med förhängen avstängda rummet bakom Bel-Marduks övertäckta stod och återvände, heta och pustande, med en kista av sandelträ, som de knappast förmådde bära. Då de öppnat locket och Hans Alienus satt sin högra fot på översteprästens nacke, löste de hans pilgrimskåpa och påklädde honom ett kyller av ogarvat läder. Han blev iförd underbart arbetade benskenor av mörknat silver, och på det harnesk, som de spände om hans bröst, grinade ett förvridet människoansikte med ögon av smaragder. De knäppte kring hans överarm och handlove smycken, på vilka i drivet guld, som under åren fått blåaktiga fläckar, ormar ringlade kring sammanflätade palmkvistar. När de slutligen gömt hans fötter i ett slags halvstövlar av guldtyg och med mjuka sulor av skinn, lyfte de på hans huvud en toppig hjälm. Likt den kupa av strå, i vilken den främmande kringvandrareguden Dionysos slutligen lärde lantmännen att samla honung, var hjälmen översållad av ädelstensglittrande bin.

När soljungfrurna smyckat honom, tilltalade han åter menigheten.

– Bröder, sade han, eder långa skönhetskamp, eder kamp om en ädelt formad kropp, om kannor, om mattor, tjursfinxer och präktigt byggda hus har förvandlat eder från vildar till hyfsade människor, men glömmen ej därför konsten att leka. Tron mig, de beryktade män och kvinnor, vilkas namn och bilder vi se på tempelväggarna, hava lekt, lekt med ett strålande övermod, om

vilket I, godmodige borgare, icke ens tillnärmelsevis haven en aning. Deras lek stegrades ända till yrsel, de lekte med världens väl och ve, med troner och folk och mördade och brände i drucken ysterhet. Hur mycket hurtigt mod, hur många uppfriskande stunder av oro, hur många glada aftnar efter en i livsfaror tillbragt dag, hur mycken livande glädje och kryddande skräck skänkte de icke sin samtid! Hundratals år efteråt sitta människorna och bereda sig glada stunder genom att framkalla rysningar, då de berätta om deras liv och äventyr. Men roar det oss att höra berättas om deras lek, hur mycket härligare att leka den själva! En herdegosse ser från berget, där han vaktar sin faders hjordar, en stor stad, och han får lust att bliva dess konung och få borgar och många hustrur. Har han ett blixtrande förstånd och en sund kropp, förstår han att leka. Måhända misslyckas han, och hans avhuggna huvud blir kanske uppspikat på stadsporten. Än sen! Att halshuggas är en smärtfri, roande sagodöd, full av tillfällen för en lekande ande att utveckla sin själsstyrka och kraft. Tiofalt värre är den borgerliga döden på sotsängen efter en sjukdoms vanställande och förnedrande pina. Låt oss begynna en lek, som saknar motstycke i tideböckerna!

Han ville tala ännu mer, men han förmådde icke överrösta det allmänna tumultet. Även de, som stodo honom närmast, sågo endast att han rörde läpparna, men hörde icke hans ord.

Ur hem och hallar framsläpades vapen och rustningar till torget, fejades, prövades och berömdes eller klandrades i överdrivna ordalag. Små manstubbade gula hästar leddes fram. Gurglande och motsträviga kameler lastades med livsförnödenheter. Mulåsnor fingo en packning av vidjor och skinn till förfärdigande av farkoster för de vattendrag, som kunde komma att hejda denna sammanrafsade, ur Babylons gator plötsligt uppvuxna härskara. Den oöverskådligt vida jättestadens alla kvarter vakade under hela denna upphetsande natt, då solen rykande och flämtande lik en stockeld beständigt brann i syn-

randen och bredde sina djupröda dagrar längs husen och trädgårdsmurarna upp mot Belstemplets terrasser, dit ingen soljungfru blev uppförd. Förfärade inför detta naturunder offrade några familjefäder hemligt i sina trädgårdar killingar eller lamm, som ännu sögo mjölk. Över de av sömnlösa belägrade hustaken kretsade fåglarna som på dagen utan att uppsöka sina nästen, och på de avlägsna fälten strövade hjordarna flockvis kring, oroligt fnysande och utan att gå till vila.

Platsen framför templet liknade nu en lägerplats, och då prästerna sågo, att Hans Alienus, som i sin skinande rustning orörlig dröjde vid foten av samma tjursfinx, upprepade gånger fåfängt prövade att göra sig hörd, läto de ånyo den skrällande metallskivan dåna. En kort stund domnade sorlet av, så att flodens plask kunde förnimmas ända till tempeltrappan.

Då Hans Alienus:

– Genom åskådandet av gamla beprövade vapen har tillförsikten väckts, men då jag rätt besinnar, är det icke med mordverktyg vi skola störta Ninive. Hopsamlen alla vapnen i en hög mitt på platsen och kvarlämnen dem i de äldre kvinnornas vård. Behållen endast sköldarna till skydd mot pilarna, men i händerna skola vi bära friska palmkvistar i stället för spjut. Medtagen vidare ur templet och hemmen musikinstrumenten, de ädlaste kannorna, de präktigaste metallfaten, rökelseskålarna och mattorna och binden så många myrtenkransar, som stå att få. Edra vackraste hustrur och döttrar skola följa eder i fält. Så rustade skola vi bliva oemotståndliga, om Sardanapal är den man jag tänkt mig.

Även denna gång ville Hans Alienus säga mer, men överröstades ånyo av ett ännu häftigare larm än nyss. Några av de äldre männen började motsäga honom och höjde föraktligt på axlarna, men de yngre och kvinnorna sleto de gensträviga i kläderna och pekade mot den stillastående solens vittnesbörd om främlingens övermänskliga makt.

Med nyvässade skäror äntrade barbenta gossar upp i trädgårdarnas palmer, vilkas långa buktade blad i tusenvis föllo till marken eller blevo hängande på murarnas kam av små stenspetsar. Myrtenbuskarna skalades, så att de liknade förtorkade, i marken nedstuckna risknippen, och ur välbommade gömmor framletades de skrinlagda skönhetsföremål, om vilka staden brottats från släktled till släktled och vilka voro de guldglittrande sömmarna i dessa församlade människoskarors tillvaro. I belysningen från den midnattssol, som tänts genom ett underverk, låg nu den vida platsen framför Bels tempel begraven under rustningar, musikinstrument, blanka kannor, mattor och grönt. Det var som hade i eldskenet av världens sista natt människorna samlat kring sin likbår all den bestickande härlighet, som utgjorde den handgripliga vinsten av deras hisnande vandring från aphuden till Sardanapals purpur.

När omsider så lång tid nu hade förflutit, att dagbrottets timme var att förvänta, steg åter solen i höjden, klar och värmande och hälsad av allt levandes oskrymtade glädje.

Hans Alienus satte en myrtenkrans kring sin höga hjälm, fattade en palmkvist och steg upp på en kamelhona, som helt och hållet var höljd i en silverstickad vit kåpa och hade en ljusblå fjäderbuske på huvudet. Fläktare och harpare gingo framför honom, och han förvandlade Bels präster till påfåglar, som ledsagade honom med sirliga skritt och utbredda stjärtar. Till och med tjursfinxerna och lejonsfinxerna smittades av strängarnas danstakt. Med knallar, som när klippor sprängas av sjudhett vatten, lyfte de fötterna ur den bindande stenen och slöto sig till tåget, större än elefanter men med så tunga steg, att stycken av boningshusens lösa tegelväggar föllo till marken. De starkaste männen lyfte på sina rödbruna skuldror bårar, lastade med mattor och kärl av ädelmetall. Andra gingo högt sjungande mellan sina hustrur och döttrar med den fyrkantiga träskölden på ryggen och de breda seniga armarna hängande över

sina följeslagerskors gulvita axlar. Alla hade palmkvistar i händerna. Blottade till midjan, rörde sig kvinnorna med danssteg, och klänningsfållen lyftes i mjuka veck av den böjda fotens häl. De voro bjärt målade med gips och rosenröd örtsaft och svängde över sina myrtenkransar ett slags högröstade skramlor av trä. De äldre kvarlämnade kvinnorna ropade lyckönskningar från taken. De samlade de myrtenkvistar, som fallit till jorden under kransbindningen, och sina mest prunkande tulipaner och kastade dem i slösande fång över vimlet, över bårar och kameler.

När den beständigt förstorade härskaran hunnit utom stadens ringmurar och drog genom palmgårdarna, fattades palmvinet av människornas glädjeyrsel och stridslust. Det sprängde sina krukor, på vilka det lagts av flitiga lantmän, och steg likt springvatten i höjden. Knektar och kvinnor kastade sig ned och drucko saften ur sina händer eller borrade sina svettiga huvud rätt in i vinstrålen, så att den bruten sprutade sina rusbärande stänk över kameler, mulåsnor och hästar. Djurens gurglande och gnäggande spökläten blandades i människornas sånger och pipornas och handtrummornas oväsen.

I öknens steniga klyftor brummade lejonen, då de uppsnappade lukten av levande rov, men ju närmre det stojande i alla regnbågens dagrar skiftande tåget nalkades, dess oroligare piskade de klippan med svansen och tryckte sig liksom tuktade utefter de solheta gula hällarna. De störtade upp, rytande av förtjusning, och följde knektarna. De ströko sig fredligt mot deras höfter och dansade med höga krumsprång mellan de värdigt trippande påfåglarnas grönaktigt lysande solfjädrar.

Först på elfte dygnet började törst och mattighet breda en skugga av trötthet över den yrande härskaran. För att tvinga spottkörtlarna att fukta den torra gommen och strupen, uppletade kvinnorna ur ökensanden runda stenar, som de lade under tungan. Vart andedrag framkallade en stickande sveda, och vid

det ändlösa sandhavets synrand glödde himmelen feberröd. Runda moln av gul flygsand rullade på avstånd som hjul på stridsvagnar, och fruktande en ökenstorm satte knektarna sina med dyrbarheter lastade bårar till marken och täckte dem med mattorna.

Medan de voro upptagna av detta, kom en svettig gosse springande från förtruppen och ropade med ögonen vidgade av skrämsel:

– Det är icke sunnanvinden som kommer. Det är Sardanapals soldater! Jag ser glimtar av vapen inne i sandmolnen. Nu hjälpe oss Bel!

Hans Alienus sprang ned från puckeln av sin kamel och lät allt sitt folk samlas i en tät grupp kring de övertäckta bårarna. Därefter uppställde han kamelerna i ring runt omkring sin här som en levande förskansning och lät sammanbinda djuren vid varann med repknutar om knäna och fotlederna. Innan man ännu hunnit att till fylles ordna detta, stormade Sardanapals beridna dromedarer fram över de närmsta sandvågorna. Seldonens snören och tofsar fladdrade, fjäderbuskarna strökos tillbaka av luftens tryck, och ryttarna, som för att injaga skräck voro maskerade med grinande djurhuvud av vax, svingade i var sin hand båge och svärd.

De angripna höllo över sina huvud de fyrkantiga med läder överdragna träsköldarna så tätt intill varandra, att de stodo som i ett skuggigt hus, vars taklist emellertid icke vilade på stolpar eller väggar utan på tusentals sammanbundna kamelben, mellan vilka de kunde se ut över öknen och sina anryckande fiender. Ett slagregn av pilar smattrade på sköldtaket. Några studsade och drogo i fallet en solglimt med sig ned mellan sköldarna. Andra genomstungo trät och rispade upp knektarnas nakna armar, så att blodet stänkte på de nere i det skuggiga mörkret hukade kvinnornas myrtenkransar och gipssminkade ansikten. Flera kameler i den brunludna fästningen av levan-

de kött stupade och drogo i dödsryckningarna kull sina närmsta kamrater, som utpinade av törst och ansträngningar och skrämda och uppretade skränande begynte slita sönder varandra, så att tarmarna runno ur bukhålan.

En av de främsta ryttarna satt av och stötte fast en lans i ökensanden. Därefter stegade han upp en sträcka av trettio fot och stötte så ännu en lans i marken och begynte gå av och an mellan dessa två märken. Under vardera armen höll han ett kort slagsvärd. Han var undersätsig och fetlagd med breda ådriga armar och framskjutande mage. Hjälmen satt så djupt ned, att ögonen endast syntes som små stickande nålspetsar, och från hans tjocka överläpp stod rätt ut en ramsvart tumslång borst. Om höfterna bar han en sliten lejonfäll och var för övrigt naken med platta fötter och händer.

Var gång han med långa vaggande steg kom till den ena av de båda lansarna, stannade han, svängde de båda svärden och slungade mot de överrumplade föraktliga och hånfulla utmaningar.

När ingen svarade honom, satte han sig slutligen på marken med korsade ben och ropade:

– Säg mig, vem som var min fader! Nämn mig min moder! I en lejonklyfta blev jag funnen av en herde. Finns någon som ej hört talas om Tuklat-Nirgal. Det namnet betyder: förtröstan på lejonsfinxen. Ännu har jag aldrig återvänt till min herre med ett torrt och blankt svärd. Äro ni krämare, efter ni gömma er med era varor i en kamelborg? Må er anförare möta mig i anständig envig, om han ej vill dö i hopen bland de andra.

Då svingade Hans Alienus sin palmkvist och banade sig väg över en av de fallna kamelerna. Han steg ut i solljuset, följd av sina påfåglar, lejon och tungt trampande stensfinxer.

Pilregnet upphörde, och angriparna stirrade mållösa på denna trupp av fåglar och vilda bestar, som tycktes utsluppna ur någon kunglig djurgård. Innan de hunnit fatta sig, rände lejo-

nen med styvt sträckta svansar mot deras dromedarer, som förskräckta kastade om i gungande flykt. Några snubblade och störtade, andra avkastade sina ryttare och sin last av mjöl och vattensäckar. I segeryrsel grepo de babyloniska knektarna och kvinnorna de fallna, sleto deras egna yxor ur livbältet, lemlästade och halshöggo dem. Sedan lösgjorde de ånyo sina kameler och bundo på deras länder vid sidan av den glimmande packningen knippen av lurviga huvud med brustna ögon och slappt gapande munnar.

Ensamt Tuklat-Nirgal satt orörlig kvar i samma ställning, omringad av de utmanade, av vilka dock ingen vågade komma honom in på livet. Hans ögon rullade dystert under hjälmen, läpparna tuggade, och han höll hårt med vitnande knogar om sina två svärd.

Nu räckte Hans Alienus honom den pung, som Abu-Rasak givit.

– Vi komma med farligare vapen än ni kunna hamra i Ninives smedjor. Men du skall skonas till ditt liv, ty en sådan man som du ha vi icke råd att offra. Så länge du kan bära denna pung om halsen, utan att låta din nyfikenhet narra dig att öppna den, skall du vara min vän.

Tuklat-Nirgal steg upp och skakade genast sin nye herres hand så hårt, att denne bet sin underläpp för att återhålla ett rop av smärta.

Runt omkring dem lågo de halshuggna kropparna framstupa i högar och utplundrade och nakna. På några avflåddes huden för att medtagas som segertecken, och kvinnornas slöa knivar sprättade upp de vita senband och blodsprängda hinnor, som höllo den vid köttet. Under tiden anrättades en måltid mitt bland de döda, och dygnets mörka timmar gingo hastigt. Men på klippstyckena, som stucko upp ur sanden, samlades redan den flock av svartfåglar, som förföljde Hans Alienus, då han nedsteg till skuggornas rike.

Vederkvickt av de erövrade vattensäckarnas friska innehåll drog den babyloniska härskaran slutligen vidare. Efter ännu flere dagars äventyrlig vandring genom odlat land, stod den utanför Ninives murar, hälsad med glädje, eldar och hornstötar av de krigare, som sedan två år belägrat staden.

Allestädes på murarna blänkte vapen. Hjälmarnas gula och ljusröda kammar lyste i solskenet, och från ett av de tandade tornen, där några av de belägrade bekymmerslöst hängåvo sig åt dans, ljödo vassa pipor.

Då Hans Alienus:

– Sardanapals folk leker. Det är så jag väntat att finna det. Jag går att tillintetgöra den man, som jag värderar framför alla.

Han fattade en trekantig elfenbensgriffel och ristade i en fuktig lerplatta ordagrant följande rader i kiltext:

»Till Sardanapal från hans tjänare Hans Alienus. Du har bortrövat den av mina hustrur som särskilt var mig kär. Du har tvungit mig att avhugga dina mäns huvud. Jag förutsäger din snara död. Jag bidar utanför staden, beväpnad med palmkvistar, mattor, kannor och Babylons döttrar. Må du i morgon, när hanen gal första gången, träda upp på muren och själv döma, om du kan motstå oss.«

Lerplattan, som var inramad i trälister, lades i en låda av rosenträ, som förseglades och skickades med tio utvalda män till Sardanapal.

Medan Hans Alienus inväntade svar, hängav sig under hela natten hans folk åt dans och lustbarheter, och de rörskurna gigornas skorrande överröstades av smattrande handklappningar och lejonens belåtna brummande. Själv låg han uttröttad av ansträngningar på en fäll i sitt tält av kamelhår och med nacken i Girgils knä. Hon hade befriat hans huvud från den tunga hjälmen, löst hans armskenor och lutade sig smeksamt över hans axel. Hon uppfann en mängd ärenden för att sysselsätta sin syster Sammuramat, som från sidan betraktade henne

med enfaldiga ögon. Den gamla sov hopkrupen i tältets hörn, och ingen bekymrade sig om henne. Girgil tycktes icke ens ihågkomma hennes närvaro, själv upptagen av att locka sin makes sinne från Sardanapals vackra fånge.

– Du har i afton ingen tanke för oss, viskade hon vid hans öra. Beständigt vänder du dig otåligt mot tältöppningen och stirrar på staden.

– Min härkomst förföljer mig, svarade han och reste sig på armbågen. Där jag föddes, hade människorna mistat förmågan att kunna njuta det närvarande, och allt, som de vidrörde, vissnade. De voro alltså en skam för sitt släkte, voro andligt spetälska, och deras blod slår i mitt hjärta. Hur vill du då att jag likt er, lyckliga, skall kunna taga stunden som den kommer! Har du icke sett svartfåglarna, som envist kretsat över min hjälm i hopp att få ett gott mål, att finna förruttnelse, där jag går fram? Jag hittar endast vemod på botten av allt, ty jag vet att en gång skall jag åter ryckas från er och vakna upp bland dem, undan vilka jag flytt.

Han betraktade henne sorgset i skenet från tegellampan, som stod halvt nedsjunken i sanden, och vars låga tynade i draget. Med ens flög en glans över hans ögon och hans gamla hetsiga munterhet stod åter i flamma.

– I det längsta skall jag väl ändå låta fåglarna svälta, utbrast han. För er, döttrar av Babylon, är det en glädje att dräpa fiender, men mig är det en dubbelt större glädje att tolv gånger om dagen kunna kasta mitt eget huvud för mina fötter och säga till det: Ser du att jag är din överman, att jag icke är det jag är utan det jag önskar!

Han vinkade Sammuramat och strök glättigt molnen från hennes låga panna.

– Märker du icke, att jag ej gör någon skillnad mellan er? Om jag särskilt längtar efter din yngsta syster, så är det väl därför, att hon är borta och endast talar till mig i min inbillning.

Låt oss vara glada och spela stenpärla om den påse med mynt, som din fader gav mig i arv.

Han satte sig vid tältets ingång mellan sina hustrur, vild, upprymd och sjungande. Medan han skakade stenkulorna i hjälmen och rullade dem på marken, uppförde männen utanför en svärdsdans i skenet från stockeldarna. De hade radvis nedstött sina lansar i marken och på var lans spetsat ett avhugget huvud med hängande hår. Männen dansade utan kläder mot varann och korsade svärden i takt med sin sång. Samtidigt hördes stojande skrattsalvor från ett av tälten, där Tuklat-Nirgal drucken härmade en istadig mulåsna.

Sammuramat vann påsen, och när sedan veken med ett fräsande slocknade i oljan, gick Hans Alienus till vila mellan sina hustrur. Det klara månljuset föll in genom en springa i det svarta tältet och låg som ett vitt band tvärs över hans bröst och arm. Han hade sitt huvud i Girgils knä, och Sammuramat sov med hans högra hand under sin kind som en kudde. Men allt emellanåt drog en mörk skugga genom ljusstrimman, när svartfåglarna flögo fram över tältet.

Han väcktes först av den kalla blåst, som bebådade dagens anbrott, och steg upp vederkvickt och stärkt. Han sammankallade genast några av de yngsta männen, som ännu voro upphetsade av vin, och mitt under de ännu icke tystade lustbarheternas buller lät han dem rulla ut alla de med djur och träd besydda mattorna över den närmaste kullen, så att de kunde synas från staden. Överst på kullen, där en av tjursfinxerna sjunkit i sömn, omgiven av lejonen och påfåglarna, sattes bårarna med sin redan i halvmörkret glimmande last av kannor och fat. Men under det att de fem sista bårarna ännu buros uppför sluttningen, begynte tupparna gala runt omkring i lägret och inne i staden, och luften ljusnade hastigt.

Då mullrade i detsamma dova slag på metallskivor från ringmurarna, där alla knektarna kastade sig ned, så att icke ens

hjälmarnas kammar längre blevo synliga över det tandade bröstvärnet. Det var som hade med ens hela Ninive blivit avväpnat och utdött. Endast metallskivorna dånade, och på det högsta tornet framträdde ett slags rörligt tält av fyra röda våder spända mellan fyra burna lansar. En vit fjäderfläkta stack upp över tyget, men den som gick inne i tältet, förblev osynlig. Likväl förstodo alla de belägrande, att tyget var försett med hål och att de i denna stund, då dagningens isande vind grånade deras kind och släckte facklorna vid deras festmåltid, betraktades av Sardanapal.

Deras gigor och handtrummor förstummades, deras sång dog bort. De reste sig alla oemotståndligt som vid ett givet tecken och böjde sitt huvud med skräck och vördnad inför den, vars ansikte de ej fingo skåda, men som i sig lyfte det mänskliga till gudomlighet, lät vida land darra för sitt ord och bländade med den högsta skönhet.

Även Hans Alienus böjde huvudet med en rysning och vågade ej möta den blick, som sökte honom från det avlägsna tältet.

Då han såg upp, var tornet åter tomt, men i den stigande solens eldsljus kommo tio ryttare från staden och överlämnade i hans hand Sardanapals svar.

Det hade ristats på en lerplatta, som inneslutits i ett skrin av polerat svart trä. På locket blänkte gudinnan Istars bild med båge och pilar och en pannring av pärlemorstjärnor.

Han slet upp förseglingen och läste kiltexten med ett nyfiket ögonkast.

»Jag, Assur-bani-habal, som din tunga nämner Sardanapal, konung konungars, till min tjänare Hans Alienus. Frid vare med min tjänare.

Leende ser jag dig röra upp så mycket damm för en likgiltig hjärteangelägenhets skull, men dina härars egendomliga utrustning besticker mig. Med min kända nåd inbjuder jag dig att bliva min gäst. Stadens portar stå öppna. För att pröva dig, vill jag se dig, när jag i morgon vid solens middagshöjd begiver mig till min svingård.«

Då Hans Alienus såg Sardanapals svar, lyfte han hjälmen på sitt huvud och utbrast:

– Vid Assur! Sardanapal är den man, som jag väntat att möta i honom. Han besitter den överlägsna andens förmåga att leka. Men jag själv vallfärdar fåfängt genom årtusen från stad till stad för att vinna hälsa. Jag når den icke. Jag bär sjukdom ohelbar inom mig, när jag dömd till undergång som främling vandrar bland de friska. Jag uppmanar mina följeslagare att leka och kan det icke själv.

3.

Sardanapal.

Hans Alienus lät genast förfärdiga en rymlig tunna med stadiga kimmar och viskade en lång stund i örat på Tuklat-Nirgal, som ännu icke hunnit att riktigt sova ruset av sig.

Därefter kröp han in i tunnan och lät tillsluta den och lägga den på en vagn förspänd med en skäckig oxe. För att icke bli igenkänd nedsölade väpnaren ansikte och armar med våt lera, vände lejonhuden avig och gömde sina lansar och svärd bland palmkvistarna, som lågo på vagnen under tunnan i syfte att mildra skakningen. Så gav han hojtande oxen ett slag och körde i gående vagnen till staden.

Då han nu väl kom in på gatorna, harsklade han sig ett par gånger och begynte sedan ropa, medan han långsamt körde vidare mellan husen:

– Gräsänkor! Gräsänkor! Köp av mitt vin! Det besitter den förvånande egenskapen, ni dygdiga fruar, att lindra saknaden efter en älskad man. O fruar, köp hela tunnan! Köp den av en fattig stackare. Den är kvistig och grov, men väl på er gård skall den sprida lycka liksom kamelens spillning kastad på elden sprider den sötaste vällukt.

Träluckorna öppnades skrikande på alla sidor om gatan, och skrattande ansikten betraktade tunnan. Men då väpnaren icke tröttnade att ropa, utan i stället bad allt mer bevekande, blevo åskådarna nyfikna, och många av dem gingo ned och gläntade på porten.

I ett hörnhus öppnades till sist porten av en gråhårig gammal kvinna, som stannade på tröskeln med händerna knäppta:

– Ack! stammade hon. Min man är i fält. Han är den främste, den modigaste av alla. Hur mycket begär du för tunnan?

– Fem silvermynt.

Hon skakade missförnöjd på huvudet.

Huset mitt emot ägdes emellertid av en mycket rik köpman, som för tillfället var på resor väster ut ända till havet. Sarahat, hans unga gräsänka, som alltid med avundsjuka hörde det allmänna lovet över grannkvinnans man, förstod strax att hon nu skulle kunna förödmjuka denna med hjälp av sin rikedom. Därför slog hon upp sin fönsterlucka, bakom vilken hon suttit och sett allt genom en springa, och kastade utan ett ord tio silvermynt på gatan.

Väpnaren berömde hennes godhet, och så snart han uppplockat mynten, vände han oxen och körde in på hennes gård.

– Lås porten och skicka bort tjänarna, föreskrev han. Med en sten skall jag slå spanten av tunnan, så att vinet får rinna ut över gården. Du behöver endast se det, o Sarahat, för att glömma all din bittra saknad efter en dyrbar make.

Hon gjorde utan invändningar som han begärde, och redan dundrade en sten i hurtig danstakt mot tunnans vidjespant. Brakande föllo kimmarna isär.

Den vackra Sarahat, vars svarta skjorta var översållad med stjärnor av blank tråd, hade rödgult hår, som hängde i en tjock fläta ända till bältet, och hennes fötter voro de vitaste och minsta, som trampat Ninives mattor.

Hon tog en bägare för att dock åtminstone uppsamla några droppar av den kostbara saften. Men då hon höll den tätt intill kärlet, såg hon med förskräckelse att en hand i stället för en vinstråle lyfte sig mellan spillrorna och fattade om bägaren, som hon i sin förvirring icke heller kom sig för att släppa.

– Var icke rädd, sade väpnaren. Det är palmvinets ande. Det händer ibland, ehuru mycket sällan, att palmvin tar mänskligt utseende, när jag slår sönder en eller annan av mina tunnor, som blivit mer än vanligt frikostigt betald. Stå endast lugnt stilla och låt palmvinets ande krypa ur sitt fängelse.

Sarahat, som hade den mjuka fyllighet och rosenfärg som endast de rikaste lyckades erhålla, dröjde framåtböjd bredvid vagnen under det att palmvinets ande reste sig i sin präktiga rustning. Hjälmens bin och bröststyckets grinande människoansikte med smaragder blänkte i solskenet, och hon tyckte sig aldrig ha sett något så präktigt.

Palmvinets ande lyfte henne genast på skuldran och bar henne in i huset.

– Du skall stanna här som väktare, sade han till väpnaren. Om du letar bland kvistarna på vagnen, skall jag där i händelse av nöd framtrolla två lansar och två svärd.

Huset bestod av ett enda stort och mycket högt rum, på alla sidor omgivet av uppmurade liggbänkar. Dessa hade dock endast en fots höjd över stengolvet och voro belagda med brokiga dynor. På väggarna hängde mattor med drakar och sfinxer, som, utskurna ur många olikfärgade tyger, voro fastsydda på mörkgrön botten. Var matta hade en kant av styva spetsiga blad, kring vilka en stjälkslinga vred sig i ringar. Dessa blad och stjälkar voro av gult och ljusgrönt garn och på svart botten. Mitt i rummet jollrade ett springvatten, och vid ena sidan stod på vackert arbetade träpelare ett slags djup läktare, som helt och hållet var täckt med mjuka mattor och bolstrar. Skyddad mot golvets köld och de stora spindlarna, som överallt kröpo på väggarna, tjänade den till sovställe och även till sittplats för husets herrskap och mer ansedda gäster.

Palmvinets ande lyfte henne från axeln, och hon knäböjde framför honom med orden:

– Du är min herre och jag är din tjänarinna.

Han kysste henne på pannan, och hon ledde honom uppför de sju trappstegen till läktaren och hjälpte honom att avtaga hjälmen och den tunga rustningen. För att uppfriska honom hämtade hon i en blank skål isande vatten från springbrunnen och tvättade hans armar och fötter. Han lät slutligen väpnaren

bära in hans lätta och svala vita pilgrimskåpa, som han haft utbredd under sig i tunnan för att ligga mindre hårt.

Sedan nu allt detta blivit gjort under lek och bekymmerslöst skämtande och han pådragit kåpan, lade han sig till vila på en av dynorna, och Sarahat uppdukade bredvid honom på mattan tårtor och frukter och ett sockrat vin och satte sig därefter vid hans sida.

När det skymde, kom emellertid tjänarskaran tillbaka och bultade på porten, men Tuklat-Nirgal svarade innanför med alla sitt språks grövsta speord utan att öppna. Då blevo några av de manliga tjänarna otåliga och misstrogna, och snart var hela gatan utanför huset till trängsel fylld av nyfikna. Tjänarna blevo allt mer pockande och hotande, och mot midnatt började de spränga porten.

När palmvinets ande hörde de första yxhuggen, öppnade han fönsterluckan, som var i jämbredd med läktaren. Han ställde den på vid gavel, men satt själv helt lugnt kvar på dynorna lutad mot Sarahat. En lykta, som hängde på ett snöre rätt över dem, belyste klart deras ansikten och anrättningarna framför dem.

– Hitåt, trasgastar! ropade han tuggande på en smörtårta. Ser ni inte att palmvinets ande besöker er stad? Vad vilja ni? Komma ni för att tigga?

Han kastade bitar av smörtårtan ned bland människorna. Sedan kastade han några av de rikt stickade dynorna och till sist hjälm och rustning. En av smaragderna lossnade vid stöten mot gatan och sprang högt upp över de framsträckta händerna som en gnista från ett hammarslag. Nu blev villervallan ännu större, men i skenet från det öppna fönstret igenkände han i trängseln två välbekanta ansikten. Han såg sina båda hustrur och förstod, att de svartsjukt följt tunnan i smyg.

Då drog han åter för luckan och lade på haken.

Under tiden blev porten inslagen. I flera timmar stängde

väpnaren vägen med sina två lansar och två svärd, men efter många fåfänga budskickningar infunno sig stadens nattväktare, som kallades vilans räddare. De voro yrvakna och trumpna män med lyktor och med ugglehuvud på sina käppar. Vilans räddare gingo var tredje timme med halvslutna ögon och släpande steg en tur genom de förnämsta gatorna, men på de andra timmarna ville de ligga i fred och sova. De voro därför vresiga och uppretade, och med deras hjälp lyckades tjänarna övermanna och binda väpnaren, men han skrek och ropade så högt av vrede, att det hördes över hela kvarteret.

Då kom just vid dagbräcket Hans Alienus gäspande ut på gården. Han var blek och glåmig med ringar under ögonen och myrtenkransen på örat.

– Palmvinets ande har förhäxat vår herres hus! sade tjänarna och bundo hans händer med bast och knuffade in honom mellan vilans räddare.

Den äldste av dessa strök eftertänksamt sitt skägg och betraktade fången.

– Den här saken är mer än vanligt invecklad, sade han. Jag törs ej avgöra den på egen hand. Vi få föra mannen inför Sardanapals rabsak.

Följda av de nyfikna leddes de två bundna männen i den tidiga timmen genom Ninives gator mot borghöjden. Palmvinets ande gnolade skrattande, och väpnaren stampade i marken med sina platta fötter samt fortsatte att skymfa sina ledsagare.

Borgen fyllde en hel stadsdel, som genom höga, oöverstigliga murar avsöndrades från den övriga världens brister och påträngande fulhet. Utanför sågo de undrande intet annat än topparna av några cypresser och cedrar, som blåsten gråmenat med damm från gator och torg. Huvudingången bildades av två låga på lejonsfinxer vilande trappyramider, mellan vilka kopparklädda portar hängde i svåra hakar. Kedjor med klovar lågo i en lång rad fästa utefter muren, och flera förbrytare, som

väntade dom av Sardanapals rabsak, sutto här redan fastlåsta i järn.

Vilans räddare belade nu sina två nya fångar med kedjor, och palmvinets ande hann knappast sätta sig ned mot muren, innan han somnade med huvudet hängande över vänstra skuldran.

När en knuff slutligen åter väckte honom, kände han sveda i den ena kinden, som varit vänd åt solen, ty det var länge sedan full dager.

På en lädermatta satt Sardanapals rabsak utanför porten, omgiven av knektar och eunucker, som skuggade honom med en solskärm. Tolv steg framför mattan stodo fem bödlar i led med gissel och yxor på axlarna.

Vilans räddare öppnade fångarnas klovar, men just då palmvinets ande fördes in på den tomma platsen mellan bödlarna och mattan, bröt sig Girgil med hugg och slag väg genom trängseln och knektarnas ring. Hon hade flera gånger följt den gamle Abu-Rasak till Ninive och var där ingen främling, men hennes djupa stämma tillkännagav strax en dotter av Babylon.

– Palmvinets ande! ropade hon upphetsad. Låt mig slippa att höra ert prat. Palmvinets ande är min man Hans Alienus.

Hon knöt av sig träsulan, som hon bar under foten, och ville straffande giva honom ett slag över hjässan, men en av knektarna höll henne om armen.

Då Sardanapals rabsak hörde fångens namn, blev han förskräckt och reste sig, ty han mindes gott sin herres inbjudning. Han var en mager man med ett skarpt och klokt ansikte och genomträngande svarta ögon.

– Är palmvinets ande Hans Alienus, då är han ingen fånge, utan konungens gäst. Må portarna öppnas.

Övereunucken stod vid hans sida, välmående, rund och klädd som en kvinna med öronhängen, ringar och rött smink på sina negerkinder. Han vinkade väpnaren.

– Den, som förunnas att träda inför konungens åsyn, sade

han lågmält, brukar hälsa honom med pannan mot golvstenarna.

Tuklat-Nirgals ögon stucko som gaddar i skuggan under hans hjälm. Läpparna tuggade, och han gjorde sig i ordning att stöta fast sina lansar i marken för att vandrande av och an mellan dem förkrossa med utmaningar. Fast övervunnen hade han nämligen hela tiden hållit fast vapnen i sina bundna händer, och nu voro bastknutarna lösta. Den luddslitna lejonhuden fladdrade om hans lemmars förfärande muskler och den framskjutande magen, och vart stampande steg satte ett djupt fjät i den luckra myllan.

Övereunucken lugnade honom brådskande och oroligt med stora åtbörder och viskade:

– Din nye herre innehar ingen annan bestämd värdighet än den att vara Hans Alienus, men i sin gränslösa nåd och godhet har konungen medgivit, att han må hälsa honom stående lik en jämbördig. Dock måste du själv stanna utanför borgen.

Väpnaren rynkade ögonbrynen, men Hans Alienus gav honom en barsk sidoblick, och han ställde sina lansar och svärd mot väggen.

– Jag är din trogne tjänare, sade han. Läderpungen, som du gav mig, bär jag ju ännu om min hals. Jag vill sova framför portarna och du skall sätta din fot på min rygg och befalla, när du går ut och in.

Liveunucken visslade nu i en gäll pipa av ben, och portarna öppnades av en osynlig mekanism, som doldes inne i trappyramiderna. Gäspande och gnuggande sömnen ur ögonen och med fläckar av en gul bärsaft på kåpans vita ärm steg Hans Alienus över tröskeln.

På så sätt hade nu han, den främmande snäckskäraren, gjort sitt intåg i Sardanapals stad.

Liveunucken följde honom mellan rader av olika byggnader, framför vilka knektar, kockar och trälar gingo fram och åter i

sina sysslor. En ny vissling öppnade en andra port, som var den förra lik, och de kommo in på en stenlagd rund plats, som kallades Sällhetens Förgård.

På ena sidan sågo de bibliotekets öppna hallar, där de fullskrivna tegelplattorna lågo uppstaplade på hyllor. Några trälar inhöggo till och med berättelser på undersidan av upplyftade golvstenar. Om Ninive och hela Assurs rike ödelades, skulle dock, skyddade under ruinerna, dessa inskrifter för långt avlägsna tider ännu besjunga Sardanapals namn.

Gårdens mur var beklädd med ofantliga stenflator, på vilka Sardanapal, tecknad av mejseln och uppstigen på stridsvagnen, med fingret om bågsträngen jagade sina fiender. Framför muren lågo hans jakthundar och älsklingshästar jordade under gravstenar med kilskrift. Allt, som varit hans, allt som speglat hans önskan, åtrådde han att giva evighet.

Gården var planterad med cypresser, och på snören mellan stammarna hängde lyror och silverklockor, vilka sakta susade och klingade för vinden som rörda av lycksaligas osynliga händer.

Hans Alienus hade nu åter blivit fullt vaken och satte myrtenkransen till rätta. I sin helvita dräkt stod han barfota framför den tredje och sista porten, på vilken, målad i starka färger, Sardanapal knäfallande lyfte en människa mot guden Assurs fot. Under bilden voro dessa ord ristade: »Jag Assur-banihabal har i mig själv lyft människan till din fot.«

Övereunucken hade nu helt och hållet förlorat sin förra säkerhet. Han knäföll darrande och stammade:

– Stig uppför den trappa, o snäckskärare, som du i Sällhetens Hemvist finner mitt framför denna port. Där skall du snart skåda den, vars ansikte jag endast har rättighet att betrakta under vissa högtider. Vid detta lag brukar han begiva sig till det galler, från vilket han kan se ned över sin svingård.

Övereunucken blåste icke i sin pipa, utan knackade med

fingrarna på portarna ängsligt och svagt som hade han fruktat att väcka en sovande.

Då de förblevo slutna, knackade han ännu en gång, men lika förskrämt.

Nu sjöngo dolda linor och hjul i djup uthållande ton, och portarna öppnades inåt.

I detta ögonblick betogs Hans Alienus av en sådan fasa, att han höjde axlarna och sökte övereunuckens händer med sina egna. Men denne låg framstupa med ansiktet mot marken och händerna korslagda över pannan. Då behärskade han sig och gick in i lustgården. Det svindlade och glittrade för hans ögon, och han stannade långa stunder dröjande på vart steg.

Bakom honom föllo portarna åter i lås, och han följde sandgången framåt.

Den var kantad av träd, som berövats alla löv, dödats och skalats och förgyllts ända från roten upp till de sprödaste kvistarnas spets. Några grönaktigt skiftande ormar sutto slingrade om grenarna. De lyfte sina huvud vid stegens knarrande, ringlade skrämda utför stammarna och runno in mellan stela cypressrader och buskar. Vattnet i rännilar av rödgula små runda stenar speglade honom porlande, vart han vände sig, och djupt inne i en rund av höga blomspiror, blå som irrbloss, bildades ett tempel av frustande strålar.

Framför honom låg en gulvit, tämligen oansenlig byggnad utan fönsteröppningar, men med en smal trappa till sitt inre.

Hans Alienus följde den långsamt och tvekande, men redan efter sju steg svängde hon åt sidan. I dagern från det flata takets fyrkantiga ljusöppning stod högt uppe i den kala trappgången en ensam man.

Hans Alienus kände ett sting genom huvudet och bleknade, ty en aning sade honom, att han såg Sardanapal.

Han såg en darrhänt och spenslig gestalt, vars urkramade kroppsvätskor endast tycktes ha lämnat en feberaktig fuktighet

över huden. De livligt glänsande ögonen voro inflammerade, det tunna i lockar upplagda håret var förgyllt, kinden starkt sminkad i vitt och bröstsjukt rött, och på de smala långa läpparna låg en blodsugande purpurfärg. Halsens och händernas ådror svällde blå och höga, och den röda målningen på naglarna kommo dessa att synas avrivna. På huvudet satt en djupröd topphuva, avplattad på själva spetsen och kransad med slingor av safirer och pärlor. Den fotsida överskjortan av djuprött glänsande tyg var med sin kant av guldrankor upphäktad i veck vid den ena höften, så att den vita underskjortan blottades. En kort skarp kniv utan slida satt instucken under bältet av guldläder.

Han stod något framåtböjd med de nakna, ringsmyckade armarna hängande utefter skjortan.

Hans Alienus mindes icke längre sin rättighet att hälsa honom stående. Han knäböjde som inför en gud och tryckte händerna över ögonen.

Slutligen reste han sig och gick några steg tillbaka utför trappan, beständigt med händerna över ögonen och blundande.

Då hörde han bland trappans ekon Sardanapals konstlat kvinnliga röst:

– Må Adar och Nirgul, sfinxerna, som vakta min dörr, även vaka över min gäst. Kom mig till mötes, främling, och låt mig kyssa dig som en jämbördig. Du är den första människa som förstår mig.

Hans Alienus gjorde våld på sig själv och betvingade sin skräck. Han lät händerna sjunka och såg åter Sardanapal.

Han gick uppför trappan till det steg, varpå konungarnas konung väntade, och dennes kyss efterlämnade en skarp kryddoft av medikamenter och luktvatten.

– Jag hälsar den man, i vilken jag väntar att finna det högsta mänskliga, sade Hans Alienus. Jag vördade dig redan i min barndoms dag.

Sardanapal nickade och fattade hans händer. Vid hans rörelser klingade små silverklockor, som här och var fästats vid dräkten.

– Låt oss pröva varann, svarade han.

När han talade, sköt den undre tandraden framom den övre, och hans mun drog sig med svängda mungipor långt upp i kinden. Hans kvicka och spelande ansikte växlade utseende vid vart ord, och de sminkfyllda små skrynkorna vid ögat fördubblades eller glattades ut allteftersom han talade.

De inträdde hand i hand i ett rum, som var så långt och smalt, att det kunde kallas en gång. Utefter båda väggarna, som voro överlastade med otillbörliga bilder och med skrift i kiltext, gingo stenbänkar belagda med randiga dynor.

Sardanapal räckte Hans Alienus en slända med purpur och ull och fattade själv en annan. Därefter satte sig den allsmäktige härskaren sida vid sida med sin gäst, och medan de spunno fortsatte de sitt samspråk.

Vid dörren stodo två orörliga fläkterskor, som fått gulvit hudfärg av ett instängt liv.

– Vill du öppet besvara en fråga? sporde Hans Alienus och satte sländan i rörelse med oövad hand. Var har du gömt den unga kvinna, för vars skull jag kommit till din stad?

Sardanapals rödsprängda ögon lyste av kvickhet, och han svarade:

– Begär du, att jag skall kvarhålla i mitt minne alla de kvinnor, som jag har i min borg? Måhända finns hon här, måhända icke. Kunna två vuxna män som du och jag icke hitta något djupare samtalsämne! Jag vet ingenting mer likgiltigt än kärleksjoller. Jag fördriver ofta min afton i mitt harem liksom jag badar eller spelar schack, men han, vars namn jag ej vågar inblanda, vet att mina tankar syssla med viktigare saker.

Nu Hans Alienus:

– Säg mig, hyser du ingen böjelse för allvar?

Sardanapal lade sländan över knät och skakade på huvudet.

– Allvaret har människan gemensamt med djuret. Allvaret bor i min svingård. Allvaret betraktar dig ur oxens och åsnans tungsinta blick bakom foderhäcken. Allvaret träffar du bland vildarna, som på de norra bergen svultna sitta och stirra i ljungen. Men den befriande munterhetens klara klingande skratt hör du kanske först utanför dörren till Sardanapals borg.

– Det ligger onatur i hela ditt väsen, herre.

– Onatur! Sardanapal ställde sländan mot knät, knäppte vaggande händerna över den och lutade kinden mot skaftet. Du kan icke föra ett djupsinnigt och lärorikt samtal, min vän. Du talar alldeles som om någon lagt ett förråd av klangord på din tunga, och dem leker du med i stället för med tankar. Natur, det är allt som är och allt som inbillas, synen i min dröm, sminket på min kind, målningen på mina naglar. Den avbildade kalkontuppen på detta rums stenvägg är jämnt upp lika mycket en naturskapelse som den levande, som jag just nu hör kackla nere i min djurgård. När en av mina hovmän prisar mig i svassande ord, när han hälsar mig med vissa bestämda åtbörder, är detta lika mycket en naturlig akt som då ulvarna para sig i ödemarken. Vart vill du då hän med ditt tal om natur och onatur? Jag är lika naturlig som den svala, vilken du nu ser flyga förbi över takets ljusöppning.

Hans Alienus lade också sin rufsade och ovant hanterade slända i knät och betraktade med hemlig vördnad den man, som han prövande motsagt med sin tunga men icke med sitt hjärta.

Sardanapal fortfor:

– Om någon, då gudarna formade jorden, sett det brinnande flödet, skulle han ha sagt: Detta är natur. Vilken naturstridig föreställning att delar av denna deg kan förvandlas till en borg och en vandrande Hans Alienus. Ack, vi skärskåda ett ögonblick och kalla det natur eller en oföränderlig lag. Lag?

– Det finns för oss människor endast en lag mot vilken vi icke ha någon grund att uppresa oss: vår önskan. Den har du lyft i din hand. Är du det högsta mänskliga, måste du åtrå att av kommande tider hyllas som gudomlighet. Men jag har förutsagt din snara död, och jag förutsäger, att glömska skall söka jorda ditt namn.

– Tala icke med mig om framtiden. Sorgen för framtiden är det närvarandes dråpare. Säg mig hellre, varför du, som förstår mig, spår mitt fall. Menar du att, när våra själar sjunka i varann, blir undergången deras son? Du vill fresta mig att dö en död som kan ristas på minnets högtidsbägare? Är det icke så du tänker? Du har lockat mig in i ett skönhetskrig, och det kriget lyster mig att utkämpa. Du skall bliva min gäst, och vart rum i min borg är ditt. Du är min vän, min fiende och min medtävlare. Må mina kockar, vinskänkar och kvinnor förgylla din dag, så att den lyser likt min. Stig in i nöjenas tummel och drick dig otörstig. Om åtta dagar kommer törsten igen. Svara mig likväl. Du är dock något mer än en upprorisk snäckskärare?

– Du frågar, vad jag är. Utleta min önskan om du vill veta det. Hon är självet, sanskritdiktarnes »atman«.

– Jag har ingen kännedom om det ordet, men jag förstår att du räddar din ära och säger: Hans Alienus är ej Hans Alienus utan det som han aldrig kan bli. Nu börjar du föra ett verkligt samtal. Men jag inser, att du helst vill förbli en gåta. Berätta mig dock åtminstone något om din hembygd.

– Den stund jag röjer min härkomst, skall du och allt det, hos vilket jag nu vilar ut, försvinna. Du bad mig att ej tala om din framtid; jag ber dig att ej vidröra mitt förflutna.

– Ack, vore du skarpsynt, skulle du förstå, att jag icke så brådskande avklippt ditt tal om framtiden, plågade jag ej själv min egen dag med grubbel på i morgon. Jag inser att du fortfarande prövar mig, att du endast grep mig i en snara, när du lockade mig att vilja en gång bliva betraktad som gudomlighet,

ty därmed slog du mitt begabbande ord om framtiden. Och du gjorde rätt. Min fullkomlighetslust har omgivit mig med det mest utvalda, som kan uppletas i livet. Se endast närmare på kuddarnas tyg. Det är en vävnad, där var fingerlängd är ett konstverk. Och vad säger du om alabasterurnan i hörnet? Den lär fordomtima haft sin plats i Ilion. Men den skall förr eller senare brista i skärvor, och var skärva skall gömma sig i jorden. Mattan, min kjortel, till och med de tegelplattor och väggstenar, vilkas skrift redogör för mina handlingar och förlustelser – allt skall i jorden. En dag skola resenärerna måhända icke finna mer av min stad än några jordkullar, kring vilka herdens vasspipa samlar de betande hjordarna. Kanske skall resenären säga: Sardanapal har aldrig funnits, han är en utsirad saga. – Jag har åtrå att veta mig och allt mitt odödliggjort. Jag vill att barnen skola tvingas att lära mitt namn, att de som förmå sammanlänka ord i takt, skola peka på mig och säga: Sardanapal var den första aningen om skönhetsriket, var ljuset, som i försvunna tider visade vägen framåt. – Men vem kan på förhand räkna ut, vad som blir odödligt? Slumpen har odödliggjort det mest obetydliga, medan stora krigståg, ja, hela folkslag drunknat i glömska. Säg mig vad som odödliggör?

– Finn på ett kvickt streck! Kvickheten är blixtens syster, men hon har längre liv. Kvickheten, som aldrig har arbetet till mor, är tankens högtidsbägare, och vid gästabudet, då vinet livat sinnena, letas den fram och går från mun till mun hälsad av munterhet. Rista ditt namn på en sådan högtidsbägare, och du blir ihågkommen.

Sardanapal satte åter sländan i rörelse med färdighet och kvinnligt behag och svarade:

– Jag tackar dig för ditt råd, men kvickheten liksom blixten infinner sig icke på beställning. Vet du intet annat?

– Anekdoten.

– Hur menar du?

– Det finns utom kvickheten även en annan högtidsbägare, som vid gillet och samtalet kring eldarna går från mun till mun: berättelser om tilldragelser, som framkalla roande rysningar eller beundran.

Hans Alienus tappade sländan i stengolvet, och Sardanapal spratt häftigt upp och tryckte sin darrande hand mot hjärtat.

– Du ser, sade han, hur njutningarna ödelagt min kropp. Jag är darrhänt och får hjärtklappning vid ringaste buller. I min själ fruktar jag intet i världen, allra minst döden, som retar min nyfikenhet och med vilken jag vill leka så som jag lekt med livet. Också har jag i nödens stund bestigit stridsvagnen och slagit mina fiender. Jag har gjort ringlar av deras huvud och klätt stadsportarna med deras hudar. Men jag har alltid haft ett tält över vagnen för att icke mina knektar skulle se, att jag fick uppkastningar vid åsynen av blod. Hur skall jag kunna tvinga min förstörda kropp att underordna sig min vilja och lydigt följa mig, om jag beslutar att uppsöka en odödlig död åt Sardanapal? Redan före din ankomst förkunnade spåmän och stjärnläsare mitt snara fall. Det skall ske, när floden bispringer de härar, som nu i mer än två hela år belägrat Assurs stad, mitt Ninua. Men min kropp är min mest tredska undersåte. Jag unnar den en svår död, värdig Sardanapals vrede.

Då konungen sagt detta, lade han sländan åt sidan och steg upp från dynorna och räckte sin hand till kyssning.

Nu Hans Alienus:

– Vi ha prövat varann, men ännu har jag förtegat en hemlighet. Ödet har med en kedja av händelser fört mig till din borg, men det var dock från begynnelsen något helt annat än en dotter av Babylon, som bestämde mig att uppsöka dig. I den trakt, varifrån jag kommer, lever en ålderstigen man, som likt dig står medlande mellan människorna och deras gudar. Vi kalla honom den helige fadern, och han har skickat mig till dig som sitt sändebud för att överbringa hans välsignelse.

Hans Alienus lade båda sina händer på Sardanapals sänkta huvud och välsignade honom.

När detta skett, stötte Sardanapal med sländan två gånger i golvet. Två eunucker, som skylda bakom ett förhänge upptecknade på lertavlor vart och ett av hans ord, framträdde med korslagda händer.

De mottogo en lågmäld befallning, och efter att några ögonblick ha lämnat rummet, återvände de med en förseglad kurbitsflaska, som var fastknuten vid ett grönt snöre. Sardanapal hängde flaskan över den främmande snäckskärarens hals.

– I gengåva från Sardanapal skall du, när du kommer hem, lämna den helige fadern denna flaska. Den innehåller en lönnlig saft, som återskänker gamla gubbar förmågan att se i rosenrött och hylla könet.

4.

Sardanapals levande lustgård.

En afton, då Hans Alienus satt vid sin måltid, dansade Girgil framför honom med en skramla av gult trä. Sagoberätterskan hade nyss tystnat och satt sig bland tjänarinnorna utefter väggen.

Hans Alienus hade fått ett hus nära borgens ingång. Det bestod av ett stort rum, runt vilket fyra kamrar voro tillbyggda som fristående flyglar.

Väggarna voro skylda av de sedvanliga gröna mattorna med lövslingor och bevingade djur. I rummets ena hörn rann vatten ur ett hål i muren och leddes i en rännil tvärs över golvet för att avkyla luften. Några tyglyktor av olika färger lyste i taket, och en skål med rökelse spred en stark kådlukt.

Oförmodat uppgav Girgil ett anskri och stannade sakta kvidande med handen på sin högra fot. Hon hade fått en sticka i hälen, klagade hon.

Han reste sig motvilligt från anrättningarna, som uppdukats på golvet, böjde sitt ena knä och lade hennes fot över det andra och undersökte hälen. Han misstrodde hennes klagan och gissade, att hon endast uppfunnit stickan för att riva honom ur hans tankar, ty under hela hennes dans hade han suttit med frånvarande blick.

Så länge sagoberätterskan ännu höll hans inbillning vid liv genom att giva honom den föreställningen, att han själv var en av de handlande i hennes saga, hade han suttit i samma glada spänning som de andra, men dansen tröttade honom.

Girgil var klädd i en svart kjol, som stötte i golvet och som under bröstet hölls uppe av ett stramt guldband. Medan han granskade hälen, speglade hon sig behagsjukt i rännilens vatten

och strök håret till rätta, men då hon märkte hur klentroget och ytligt han gick till väga, drog hon med ens foten från hans knä. Med ett illa uppfostrat barns oförmåga att gömma sin harm, kastade hon skramlan på mattan, och utan att halta sprang hon storgråtande ur rummet.

Redan van vid dessa uppträden, fortsatte han sin måltid ända till dess han förtärt några skivor av den sista tunga smörtårtan. Då först reste han sig och lämnade de andra utan ett ord.

Han gick upp på taket av detta beständigt vilande hem, där intet skedde och intet begärdes, som ej åsyftade att försköna livet. Ett jagande efter något ovisst annat kallades meningslöst och sinnesförvirrat. Därför trodde även kvinnorna, att han led av en själssjukdom, ty långa stunder försjönk han i tungsint grubbel. De hade endast förr sett en eller annan människa sådan, då hon gripits av aningar kort före sin död, som skulle slita henne från livets lycka.

Med sitt utbredda långa hår, sin myrtenkrans och sin vita kåpa stod han på taket och såg dagen slockna utanför Ninives ringmurar.

– Jag bedrog mig. Mitt »i dag« är ej nog. Till och med en Sardanapals »i dag« trånar efter att fastristas i sten och breda sin skugga över evigheter.

Några toner av ett strävt stränginstrument hördes från husets inre, och han rynkade pannan.

– Här leva människorna med seniga armar och breda bröst mitt i skötet av alla de tillvarons fröjder, som sedan endast skola återfinnas på inbillningens ängsligt förbjudna vägar. Här reser sig Sardanapal som en jättestod och räcker i sin lyfta hand det största som jorden, vår moder, mäktat giva. Här är sommaren, och när det blir höst, skola människorna krokryggiga trösta sig med att sitta och utleta, varför ett äpple faller till marken och icke till skyarna. Varför skall jag dock utforska varav ett fikon består, när det smakar mig så väl den undersökningen förutan?

På min gård blommar en solros och vissnar utan att fråga varför eller huru. Läskar mig icke vattnet utan att jag behöver äga vetskap om vad det är? Varför skall jag nödvändigt utforska stjärnornas utseende, när jorden står så intagande framför mig med sina trädgårdar och svala aftnar? Om månen grönskar eller om den är en boll av is, vad vikt äger detta för mig, som har min varma kåpa och över muren hör handtrummorna i Sardanapals lustgård? Om världen skall förgås så eller så, gör det dynan hårdare eller den salta oliven bittrare? På mina knän ville jag tacka ödet, om jag vore en av dina sorglösa söner, Ninive. Min mun ler, och min tunga gycklar, men mig själv kan jag icke bedraga. När jag skalar fikonet, när jag klyver oliven, beständigt viskar min tanke sitt varför eller huru, och jag längtar från kvinnornas dans till tomt ordgnabb med en grubblare. I min hembygd var jag en främling. Står jag mindre främmande här?

Ännu sedan mörkret brutit in med sina stilla stjärnor, dröjde han på taket. Först vid midnatt gick han utför den smala öppna trappan, men stannade ännu långa stunder lutad mot stenkanten.

– Du skall förgås, Ninive. Vart folk blommar endast en gång.

Han väckte Tuklat-Nirgal, som somnat utanför porten efter att ha druckit palmvin samman med några danserskor och vunnit en hel börs med kopparmynt på tärningsspel. Brummande och missbelåten tände väpnaren en kådsticka och lyste honom över torget till borgens ingång.

På Sällhetens Förgård fann han eunucker sysselsatta med att vid eldsljus inhugga två bilder i en ofantlig stenplatta. Den ena bilden, som var övermänskligt stor, höjde den mindre på sin hand, och under stodo orden: »Jag, konungen, lyfte den främmande snäckskäraren till min sida. Jag talade med honom om min undergång.«

– Sardanapal har icke den större bildens höga bröst och seniga armar, invände Hans Alienus.

En av eunuckerna svarade:

– Varför skulle Sardanapal odödliggöra det han är och icke det han önskar!

Hans Alienus gick vidare och inträdde i Sällhetens Hemvist.

Skalkaktigt gråtögda stjärnor plirade mellan cypressernas styva toppar, och i borgens ändlösa kökssalar lågo hundratals negergossar på knä framför de puttrande grytorna och blåste med runda kinder i de gnistrande glödhögarna och svängde sina viftor. En vitklädd slav lyfte på hjässan ett fyrhörnigt guldfat, på vilket ett tempel av sockerverk stod kantat med syltade rosenblad.

Han bar det uppför en trappa till lustgården, där tyglyktor brunno mellan stammarna, och satte det på en utbredd matta framför Hans Alienus.

Det var på kanten av en spegelstilla damm, som Hans Alienus lagt sig ned. Bakom honom på den breda trappan sutto kvinnor i brokiga kläden och med så starkt målade ansikten, att de i halvmörkrets spökdager liknade andeväsen. Några lågo framstupa med de bara armarna korsade under bröstet, andra hade klättrat upp på räckverkets alabaster, och alla samtalade muntert eller sjöngo klagande, så att natten tycktes fylld av en marknads orediga sorl.

Ovanför trappan syntes ett hörn av det skulpterade taket i en gult upplyst pelarhall, där små handtrummors dunk taktfast ledsagade några nakna flickors danssteg. – Alla visste att där satt Sardanapal.

Ännu högre upp blossade mot natthimmeln två väldiga fyrfat som ett offer till vädrens och stjärnornas gudar – ett rökverk, tänt av det högsta mänskliga, av den man, som i sin hand, gudomliggjord, höll all Ninives skönhet.

Hans Alienus förtärde tankspridd några syltade rosenblad och viskade till sin egen skumma spegelbild i dammen:

– Redan står min trettionde årsdag för tröskeln, och snart

sagt var stund av dessa utblommade år har fått vingar av den tanken, att det högsta mänskliga, o Sardanapal, bar dina kläder. Men den, som ser din storhet i ögat, tynger den som en krossande klippa. Om jag icke ser dig falla tillintetgjord och lämna vägen öppen, går jag själv under.

Han vände sitt huvud åt sidan och betraktade en ung kvinna, som stod lutad mot gallret framför en hög jordfast fågelbur. Han steg upp.

Han igenkände hennes smala ansikte med de mandelformiga ögonen och de breda, sotade ögonbrynen. Hennes korta gula, av fransar kantade klänning var uppskuren vid vänstra höften och slutade under armarna, så att skuldrorna voro bara. Det nakna benet var från vristen till knäet korsvis lindat med smala guldband. Hon stod djupt inne mellan höga ärggröna blomspiror med handen på burens översta kant, och i armhålan syntes det krusigt mörka håret.

Han gick fram till henne och viskade:

– Ahirab!

Hon såg på honom kallt och främmande och svarade, under det att hon bröt en cypresskvist:

– Jag känner dig icke.

Han stannade undrande.

– Har du också glömt din far, den gamle Abu-Rasak, som skänkte dig åt mig och gjorde mig till din herre?

– Sardanapal, ländernas konung, är min herre, svarade hon och slog honom med cypresskvisten så föraktligt hårt över pannan, att tinningen vart svidande röd.

Han lyfte handen knuten och gick henne in på livet, men några andra kvinnor kastade sig ropande emellan och höllo honom tillbaka.

– Babylons döttrar, sade Ahirab, glömma de män, som ej ha nog starka armar att försvara dem.

Därefter gick hon några steg tillbaka mot muren, längs vil-

ken konungens sexhundraskara av beväpnade eunucker hade sina vapen hängande i ett slags järnöglor. Hon lyfte med båda händer ett av de tunga, i kanterna buktade svärden, svingade det några varv över sitt huvud och drog därefter med fingret ett streck tvärs över klingan sägande:

– Häröver går vägen till våra hjärtan.

I detsamma tystnade med ens alla de stojande kvinnorna, som strömmat till. Det gick som en grå isning av skräck genom deras lemmar, ty de kände att Sardanapal rest sig från dynorna och betraktade dem.

Uppe i den gula pelarhallen stod han vid det prydliga räckverket av sten, något framåtböjd som ständigt och med de smyckade armarna hängande utefter skjortans veck.

En lång stund stod han orörlig. De hörde endast det sakta klingandet av hans dräkts klockor. Sedan höjde han långsamt sin högra hand och vinkade Hans Alienus.

Kvinnorna på trappan stego upp, så att Hans Alienus kunde komma förbi dem, men de kände nyfiket i smyg på det besynnerliga tyget i hans kåpa.

Då han steg in i den gult upplysta pelarhallen, sade Sardanapal, utan att vända sitt huvud från trängseln nedanför räckverket:

– Det hetsiga barnet, som slog dig med cypresskvisten… Är det den babyloniska kvinna, om vilken du talat? Du har lett min uppmärksamhet på henne. Hon behagar mig. Jag har fattat tycke för henne.

Han betraktade Ahirab ännu ett ögonblick och återvände därefter in i pelarhallen.

Några bekransade kvinnor omringade Hans Alienus, och en av dem, som hade håret färgat högrött, kastade sig tillbaka mot hans skuldra med sin kind mot hans hals och höll för hans mun en skål med palmvin och ropade:

– För Sardanapal, all sällhets givare!

– Som du säger! svarade han och tömde skålen i botten.

Hans pulsar bultade i våldsam harm och kränkt stolthet, men hans ögon strålade av munterhet, och han lekte och gycklade.

Mellan de svarta cypresserna såg han ned över det sovande Ninive, staden utan ljus, där under de mörka hemmens tak alla önskningar, alla yrvaket sträckta armar sökte stundens salighet, där livets förljuvande var livets bud, där kärlek, mattor och kannor av ädel metall voro tillvarons mening.

Ett dovt buller rullade ur tunga fjärran, och några eunucker sprungo fram och åter på trappans översta avsats, oroligt viskande och pekande ut i mörkret. På en stenfot mellan de båda bolmande fyrfaten stod en metallvagn med ett långt rör, buret på ryggen av en fotshög, i silver förfärdigad oxe. Det var ett synrör, genom vars lins av bergkristall stjärnorna beskådades. På denna besynnerliga vagn uppklättrade en etiopisk eunuck med handen som en lur till sitt svarta öra och ropade dämpat sakta:

– Spådomen! Det är floden som stigit över sin brädd och bryter sönder ringmuren!

Hans Alienus vände sig åter mot pelarhallen och gick över tröskeln. – Trängseln av kvinnor var så stor, att han endast långsamt kunde bana sig fram till danserskornas matta, bakom vilken Sardanapal låg utsträckt på ett rött bolster. Den välluktande röken från de många kryddfaten slog stickande över hans ögon, och han mäktade ej helt fördölja den dystra glädje, som steg upp i hans hjärta.

Han stannade framför mattan och sade:

– Om handtrummornas buller icke bedövade dina öron, o konung, skulle du höra dånet av vatten och fallande murar. Ditt öde når sin fullbordan.

Sardanapal sjönk samman. De små rynkorna i hans kvinnoansikte fördjupades, och dansen stannade av, men hans svaga stämma klang så lugn och klar som hade han givit befallning om en lustbarhet.

– Må floden komma, sade han. Må också mina fiender komma. Jag skall besegra dem genom att endast låta dem bliva de föraktade verktygen för min odödliga död. Ninua skall förgås, men min önskan, min stämmas veka tonfall, sminket på min kind, min skjortas veck – allt det skall leva, när människorna samtalande sitta kring eldarna och sagans högtidsbägare går från mun till mun. I vårt skönhetskrig räcker jag den mest förförande synen: undergångens. Vilken dag hava vi i morgon? Jag vill veta min dödsdag.

– I morgon ser jag min trettionde födelsedag, svarade Hans Alienus, den dag intill vars sista timme jag vill njuta livet i fulla drag. Sedan är livet förbi. – I morgon är den av veckans sju dagar, som kallas Istars, kärleksgudinnans.

Sardanapal steg upp från bolstret, och då vid hans rörelser kniven gled ur gördeln och föll på mattan, skyndade Hans Alienus fram och upptog den, men en eunuck drog honom i kappan och viskade:

– Besinna dig och återlämna ej åt den högste något, som blivit orenat genom att falla till marken.

Då stack Hans Alienus dolken under sitt eget repbälte och ställde sig bland de övriga, som med korslagda händer drogo sig åt sidan för att bereda rum.

Sardanapal kastade tillbaka sitt huvud och sade:

– Låt kalla min rabsak, att jag får utdela befallningar. Förskona mig endast från ängsliga ansikten. Den är blind, som icke inser att morgondagen nalkas med vårt livs mest svindlande glädjerus. Mina kökssvenner hava ingen så retande krydda, som den mina fiender räcka mig. Min gom är trött vid de söta sviskonen och det syrade vinet, men min ande drunknar i vällust vid åsynen av undergångens förfärande vidd. Det kallar jag livets stoltaste sällhet att så gå under, att ett jubel från saliga läppar överröstar murarnas fall och genljuder genom tusen och åter tusen år.

Han gick några steg framåt, företrädd av två eunucker, som buro facklor i båda händerna och ett gissel lagt över vänstra skuldran. Då han hunnit tröskelstenen, stannade han åter och talade. Hans stämma vart djupare och strängare, så att han fick manligt mål.

– Mina präster berätta om en man, som, på en av gudarnas befallning, lydigt förfärdigade en farkost och räddade sig undan den stora vattenflod, i vilken gudens hämnd fördränkte jorden. Jag vet ingen större stackare än den mannen. Om jag hopletar alla min stads bedragna äkta män, alla trätsjuka gamla kvinnor, alla knäsvaga, som lupit för en avskjuten pil – jag skulle icke finna en som förödmjukat sig och sitt släkte så djupt som den mannen. – Med rynkade ögonbryn och armarna över bröstet skulle han hava svarat guden: Efter du förgör mitt släkte, är du min fiende, och jag är ingen överlöpare. – Därmed skulle han i värdig sorglöshet stannat på sin klippa till dess vattenfloden steg över hans huvud och fördränkte den sista människan, den sista sonen av ett släkte, som svarat gudarna sitt nej. – I stället vart han fader till de krypande och smygande småmän, framför vilka jag fåfängt hållit min skönhetsdyrkan och på vilkas ryggar jag fåfängt slitit mina gissel. – Jag vill rädda hans avkomlingars heder och blotta alla de lockande fröjder, som invävas i en stor död.

Han fortsatte långsamt sin väg utför den breda trappan, medan en kall regnskurs tunga droppar begynte falla. Då hans blick träffade Ahirab, drog han sin lädersydda myntpung ur bältet och kastade den för hennes fötter med orden:

– I den sällas, den lyckliggörandes namn!

Hon upptog myntpungen knäböjande, kysste den ödmjukt och reste sig och följde honom bort mellan de tysta skarorna.

5.

Ahirab.

Slagregnet släckte fyrfaten och de drypande tyglyktorna. Tjänarna och alla de gipssminkade kvinnorna försvunno med brådskande steg i dörrar och gångar, och de många stojande vattenrännornas gapande djurhuvud sjöngo i mörkret de otroligaste hymner och besvärjelser.

Hans Alienus hade ensam stannat under en lummig buskväxts breda buktande blad. Upphetsningen, vreden, svartsjukan, som kom hans hjärta att bulta, fyllde honom med en yr handlingslust, som i följd av sina orsaker skulle kallas förtvivlan, men som i intet skilde sig från den mest uppsvallande glädje. Han gick besinningslöst fram ur sitt gömsle och inträdde i den dörr, genom vilken han sett Ahirab försvinna.

Han följde några mörka trappsteg och kom in i en försal, som endast upplystes av det brinnande jordbeck, som flammade med oroliga lågor i toppen på de vaktande slavarnas hjälmar. De voro alla rödklädda etiopier och stodo i rad, styva som bilder och med korslagda händer. Framför dem sutto på pallar två vita eunucker med gissel över skuldran.

Då de sågo Hans Alienus, som hade fritt tillträde, gåvo de, beständigt lika tysta, honom ett tecken att fortsätta.

Den gård, som han nu beträdde, var mörk och tom, men från en avlägsen sal i bakgrunden hörde han steg och röster, och tätt bredvid honom till höger föll under ett dörrförhänge en ljusstrimma mot hans fötter. Då han varsamt och tvehågse drog förhänget åt sidan, såg han ett rum, i vars mitt en tynande stockeld sprakade på härden. Gnistorna kretsade i rökens ringar mot det flata takets fyrhörniga mörka öppning som svär-

mande bin, och den glödande veden kokade och sjöd, fuktad av det fallande regnet.

Ahirab satt framför elden på ett lågt men rymligt läger, som var övertäckt med en tjock blå garnmatta. Brasan sken på hennes raka nästan insjunkna kind och på hennes smala hals med den blå ådran, och i handen höll hon en slända.

Då hon hörde steg, lyfte hon huvudet och betraktade Hans Alienus svårmodigt.

– Jag väntar ländernas konung, sade hon.

– Var är han?

– Han har fallit i vanmakt, övermannad av kvällens sinnesrörelse och sin egen kroppsliga svaghet. Läkarna äro hos honom. Medan jag väntade tog jag hans slända för att få tiden att gå.

– När han återfår medvetandet, skall undergångens fröjd giva honom tiodubblad styrka. Då skall han uppsöka dig, och vid din sida vill jag invänta honom. Häröver går vägen till ditt hjärta.

Han drog med tummen tvärs över klingan av den kniv, som han nyss hade sett falla ur Sardanapals gördel.

Hon förblev sittande och följde lågorna med sina mandelformiga ögon, som de breda sotstrecken gjorde ännu djupare och mer dystra. Sländan med purpur och tvättad vitglänsande ull snurrade, och för att kunna sköta tråden höll hon den ena handen högre än den andra.

– Mina systrar skulle dansa och jollra, sade hon. De skulle reta och locka dig med de fyndigaste ting. Över mig ligger ett mörkt öde, och jag anar att min sista timme är när.

Från en av gårdarna hörde de hammarslag och bullret av släpande stockar, och de visste att något ovanligt skulle ske, något som jorden aldrig bevittnat och som hon aldrig skulle glömma, så länge minnets högtidsbägare gick från mun till mun. Den hemska klangen i hennes röst, den ömsesidiga faran och aningen om Ninives stundande fall, allt förenade sig att gjuta olja på

inbillningens lampa, som från deras inre kastade sitt ljus över tingen.

Han satte sig på bädden bredvid henne och försökte narra henne till ett sakta samtal.

– Vid trettionde året, sade han, skakar människan till avsked hand med sin ungdom. Skall i morgon det som hittills varit mitt själv förgås? Skall det som sedan lever kvar i mig icke längre vara jag? Skall det endast vara en hamn, som går bort och åskådar livet från ett berg, endast en röst, som ropar långt ur enslighetens klyftor? Sardanapal var min ungdom, och i morgon skall han dö.

Hon såg på honom med förvånade och tomma ögon.

– Hon kan icke samtala, tänkte han. Om jag skiljer en mans huvud från kroppen, skall hon förstå mig, men icke om jag ber henne om en tanke. Och är det icke just därför jag fått henne kär! Kan jag icke längre stanna inför något i livet utan att knäfalla och ropa efter ord? Jag är ett skrin fullt med motsägelser, och jag kan ej ens särskilja dem i två olika lådor.

Hon steg upp och gick fram till härden och värmde länge de tunna händerna över vedens glöd. Ögonen tindrade hotfullt, och hon slet med kall grymhet långsamt vingarna av en nattfjäril, som envist höll sig fast vid hennes skjortas axelfrans. Därefter kastade hon det pinade och ännu levande djuret i elden.

Han hade också rest sig upp och tog henne hårt om armen och gav henne ett tecken att lyssna. Genom öppningen i taket nedträngde avlägsen sång och ljud av smattrande instrument. Det var sju av borgens eunucker, som vart dygn hälsade midnattstimmen med en sång om den gångna dagen och med stötar i silverbasuner.

Han drog henne med sig några steg fram mot dörren i häftig sinnesrörelse. Slutligen släppte han henne och sköt undan förhänget och gick ut på gården.

Regnet hade upphört. Det var stjärnklart, och små matta ljus

tindrade i husgudarnas många olika kapell, som omgåvo gården. Först då sången och den sista basunstöten tystnade, återfann han sig själv.

Han hörde, att hon rörde vid dörrförhänget bakom honom. Han ville icke vända sig. Han ville stå kvar bortåtvänd som han stod. Men blotta rasslandet av träsulan under hennes bara fot tvang honom att se sig om.

Hon stod i eldskenet på tröskeln med sin gällt gulfärgade korta kjol, som njutningslystet och anspråksfullt ville locka allas blickar till hennes ungdom. Håret, som i pannan var stramt upplagt över en tämligen hög hornkam, delades i nacken i fyra flätor, vilkas spetsar nederst på ryggen sammanhöllos i ett brett silverknäppe föreställande en get. Men både vid flätorna och de band, som korsvis lågo över de gulvita vadorna, hängde en mängd små bjällror, som pinglande ropade på uppmärksamhet.

Han gick genast emot henne och tog henne hetsigt om handloven.

– Jag förstod dig icke nyss, sade hon och lät honom föra henne tillbaka in mot härden. Du talade med underliga ord, alldeles som en besvärjare. Men den stund, då du nyss vågade livet för att finna vägen till mig, fann du även vägen till mitt hjärta.

Han ville draga henne intill sig, men hon sköt honom tillbaka.

– Icke ännu!

Slutligen löste hon eftersinnande det med gröna stenar prydda band, som hon i flera varv lindat om sin högra arm. Hon invirade det i hans myrtenkrans och hängande hår, som hade hon klätt ett offerkid, och viskade:

– Låt oss gå till badet som före en helig fest, men icke till de heta och kvalmiga badkamrar, där Sardanapals kvinnor nu som bäst mörda ögonblicket, utan till det valv, där själva det kalla flodvattnet förs in på underjordiska vägar. Det är till den isande kylans bad jag leder dig.

De stego in i en brant sluttande gång, som fylldes med däven lukt av ånga och fukt. Genom dörrarna vid sidan hördes plask och skratt och tassandet av nakna fötter. De gingo utför en kort trappa och kommo till ett valv, runt vars nattmörka ljusöppning i taket fyra gula lyktor bredde sin dager. Under valvet låg ett brunaktigt spegelstilla vatten, som steg med floden, så att den svarta ytan redan höjt sig över de trappsteg, som från alla sidor ledde ned i bassängen, och stod i jämnhöjd med det omgivande rutade golvet. Valvet delades på tvären liksom i två rum av en uppspänd matta, som hängde med sin våta fåll ända ned i vattnet.

Han höjde sin hand för att häkta upp skjortan på hennes axel, men hon vred sig undan och svarade, medan hon med foten prövade vattnets kyla:

– Hur ofta skall jag säga dig, att jag icke är som mina andra systrar. Gå in bakom mattan och lämna mig ensam.

Han gjorde som hon önskade, och då han kommit bakom mattan, kastade han av sig sin vita klädeskåpa och steg ned i vattnet. Om huvudet bar han ännu sin med det glittrande bandet virade myrten.

Emellertid hade fukten ätit ett hål i mattan just vid vattenbrynet. Det var icke större än ett öga, men när han frysande vände sig, såg han genom detta hål Ahirab stå på andra sidan med vattnet ända upp under armarna. Hon höll båda händerna över huvudet i spets mot varann och blundade som hade hon tyst i sin tanke uppläst några besvärjelser.

Då gick han några steg framåt genom vattnet så att de vidgande ringarna plaskande slogo mot stenkanten, och tryckte sitt ansikte till hålet i mattan och ropade sakta:

– Kanske förunnas oss endast några ögonblick, och vi förslösa dem ett efter ett på likgiltiga ting. Kom och kyss mig.

Hon slog upp ögonen och lät händerna sjunka ned i vattnet och log för första gången, men med ett egendomligt svårmod.

– Gå åt sidan, svarade hon, så att jag får stiga ur vattnet, ty det är kallt, och jag hackar tänder.

– Gör först som jag bad eller också står jag, där jag står.

– Hör du icke ropet och bullret uppe i trapporna?

I valvet var alldeles stilla, och vattnet steg ljudlöst och omärkligt och nådde redan hans haka. Endast några luftblåsor bubblade då och då till ytan. Men avlägset hördes skrik och tramp, som kom allt närmre.

Hon hackade tänder och vände sig ängsligt åt sidan, där hennes skjorta låg bredvid gördeln på golvet. Gördelns ena tofs hade glidit ned i vattnet och avspeglades förlängd i det oändliga. Under tiden steg vattnet beständigt, så att hålet i mattan vart allt mindre och mindre.

– Ännu ser jag dig, sade han. Och ännu är ögonblicket vårt.

En dov mansröst ropade redan ur valvets trappgång, svarad av ekon, av gällhalsade eunucker och kvinnostämmor, och hålet i mattan var nu helt litet.

Då tryckte hon händerna för ögonen som för att häftigt springa ur vattnet, men blygseln gjorde henne tvehågse. Så stod hon en lång stund alldeles orörlig. Därefter gick hon fram till hålet i mattan och sträckte den ena handen framför sig mot honom. Hennes andedräkt immade vattenytan under hennes haka. Men ännu en gång dröjde hon på steget, och vattnet höjde sig långsamt till dess det helt och hållet skylde mattans hål under sin spegel.

Otåligt sprang han upp på stenkanten och drog kåpan om sin ännu våta kropp och knöt repet kring livet. Då hörde han att Ahirab ropade honom, och han böjde mattan åt sidan och gick in till henne.

Hon satt på kanten med kläderna lagda över sitt sköte och vattnet droppade från flätorna utefter ryggen. Hon framletade ur kjorteln en metallkapsel i form av en fisk, vars huvud lyftes av som ett lock. Kapseln innehöll en vit salva.

– Gnid in mina armar och axlar, sade hon och gav honom metallfisken och lutade sig framåt och kastade flätorna upp över hjässan.

Han böjde sitt ena knä, lade däröver hennes vänstra arm och började ingnida den med salvan, som hade en sötaktig honungslukt.

Förundrad och samtidigt halvt i ett tillstånd utan bestämda förnimmelser och tankar, hörde han bullret uppe i trapporna och badsalarna komma allt närmre, men både han och Ahirab tego, och framför dem speglade det stigande mörka vattnet mattans blänkande trådar och delvis urtvättade och möglade vidunderliga djurbilder.

Några eunucker och halvskrämda kvinnor rusade slutligen in från trappan och betraktade nyfiket de båda badande. De skakades som av frossa, ty mitt i sorlet närmade sig lätta oroligt sökande och brådskande steg. Alla kände de denna oroliga gång. Det var en sömnlös människas. De visste vem som kom och stannade styvt utefter väggarna på den trånga stenkanten med korslagda händer.

På det rutiga golvet bakom den något åt sidan dragna mattan närmade sig Sardanapal.

Han stannade över Ahirab, som framåtböjd blev sittande vid hans skjortas fåll med fötterna ännu i vattnet och kläderna endast i hast hopdragna om höfterna och om sin ena axel, så att den andra skuldran och hälften av hennes överkropp var blottad. Hans Alienus höll alltjämt hennes arm över sitt knä. All den åtrå, som brann bakom hennes svårmod, gav uttryck åt ögat, och med sakta och oklar röst uppstämde hon en av de hemska sånger, som hon hört kvinnorna sjunga i sin fädernestads Mylittatempel.

Sardanapal betraktade sin gäst, den främmande snäckskäraren, som han mottagit som en vederlike.

– Jag hade väntat, sade han, att antingen finna dig beväpnad

utanför min dörr eller också bland de dina, som delat sig i skaror på hundra man och från alla sidor tränga in i staden. Steg för steg måste de bryta sig fram genom de brinnande kvarteren under ett regn av stenar, bjälkar och sjudande vatten. Vilket yrande tumult, vilken ringdans av jubel och vederkvickande fasa, när ett helt rike störtar hopa. Gå dit ut och gläd dig åt ovädrets förskräckande vildhet. Jag missunnar knektarna den svindlande lyckan att dö med vapen i hand.

Då Hans Alienus icke reste sig, fortfor Sardanapal:

– Jag är stolt att det icke är trälaktigt arbete, som nedbrutit min kropp. Vart veck i mitt ansikte skryter av njuten lycka. Den sista lycka, som jag hittade i min levande lustgård, ville du frånstjäla mig. Jag skall veta att återtaga den, ty i det förhäxande skönhetskrig, som vi utkämpa, lyster det mig att bli segrare. Skulle du väl kalla mig det högsta mänskliga, om jag ej även gudomliggjorde allt det mänskligt onda och låga, liksom mina vävare gjort något skönt av de grinande drakarna på denna trasade matta?

Hans Alienus lyfte Ahirabs arm, som vid rörelsen blänkte av den ingnidna salvan, och drog kniven ur repbältet och höll den över hennes vänstra armhåla.

– Jag unnar henne icke åt dig, sade han.

Då lutade sig Sardanapal framåt. Han lade sin hand på hans och tryckte den så hårt, att kniven långsamt stacks in i bröstet ända till skaftet.

Ahirab kastade sig ångestfullt än på ryggen och än åter på sidan och stammade några orediga ord om, att hon förbannade honom, Sardanapal, såsom oräkneliga kvinnor förbannat honom allt från det han blev yngling. Sedan uppgav hon andan.

Det blev stilla i valvet, men från en av gårdarna hördes ännu hammarslag och gnisslet av släpade stockar. Med upplyfta armar som en präst vid offring gick Sardanapal tillbaka uppför

trappan, hälsande dörrens tjursfinxer, och eunuckerna och de halvklädda kvinnorna följde honom smygande.

Hans Alienus avskar en av den dödas hårflätor. Han fäste den som en tofs vid sitt bälte och knäböjde i timmar framför hennes kropp, men över valvets ljusöppning svävade i dagningen en häger med vitt utbredda vingar.

6.

Sardanapals bål.

Ännu i middagstimmens hetta ljödo hammarslagen, och på Sällhetens Förgård restes en täckt fyrkantig byggnad av cypresstammar och stockar från andra kådrika träd. De arbetande slavarna hunno icke att ordentligt kvista och skala dem, men det betydde föga, ty de hade snart överdragit hela byggnaden med blommiga mattor, så att den närmast liknade ett ofantligt tält.

Under tiden satt Sardanapal på bibliotekshallarnas tak i skuggan av en uppspänd rödrandad duk och omgiven av sina läkare. Han hade flera gånger fallit i vanmakt, innan han emot aftonen lät kalla Hans Alienus. Hans ansikte var trött och visset och skiftade och förändrades ej som annars. En kvav medikamentlukt omgav honom, och han låg tillbakalutad mot den djupa stolens pösande kuddar som en sjuk.

– Min kropp är min vanära, begynte han, då Hans Alienus hälsade. Mina läkare förmå icke längre att liva mina vätskor och stärka mina senor.

– Dina läkare känna måhända människokroppen, svarade Hans Alienus, men de känna icke människan. Eller varför komma de annars med droppar och kryddor! Icke dina vätskor och senor ha skulden till din svaghet i detta nu. Vad betyder kroppen! Saken är att din inbillning har tröttnat och somnat in. Detta flata tak, gården där nere, cypresstockarna och mattorna – allt står likgiltigt och dött för ditt öga, därför att lampan, som lyser upp tingen, är utbrunnen, därför att din inbillning slocknat. Människan är endast ett tomt hängande segel, som först lyfter sig till handling och rycker kroppen med sig, när hon fylls av inbillningens vind. Nu ser du bara det kalla yttre och din hjälplöshet och din brist på verkliga vänner…

– Vad jag behöver är fiender.

– Vänd därför endast huvudet mer åt höger och se röken från de tända kvarteren. Den rullar allt nämre och närmre och begraver hela din stad.

Sardanapals ögon glimmade, och han reste sig en smula från kuddarna.

– Och vårt skönhetskrig? sporde han. Har jag överträffat dig?

Då gick Hans Alienus till takets kant och gav ett tecken. I detsamma öppnades på kvidande gänglor en av gårdens portar, och fem bårar inburos, lastade med det präktigaste av de skatter, som han medfört från Babylon. Där lågo fat av ädelmetall och kannor med påfågelsfjädrar stuckna i kalken. Rökelsekar, tunga, gråaktigt skiftande pärlknippen och guldsmycken med kornblå stenar släpade i marken, och överst på var bår grenslade en kedjelagd levande tigerunge.

Nu Hans Alienus:

– Vad värde ha några kannor och fat! Men inbillningens lampa lyser över dem, och jag hör guldsmedernas flitiga knackande med sina små hammare, de fattigas gråt, de girigas sömnlösa pustande, tjuvarnas raspande dyrk, de lyckligas larmande jubel och de plundrade städernas ångestskrik. Livet visar mig sin lysande blomma, mot vilken alla safter sugas upp.

Sardanapal nickade utan att svara och klappade tre slag i händerna.

Då öppnades en annan av gårdens portar och trettio bårar inlyftes, rågade med ännu härligare föremål, med erövrade gudabilder, silversfinxer och vapen av det mest fulländade arbete. Mellan bårarna leddes elefanter, och på ryggen av vart djur satt en naken gosse med en skrällande basun.

Åter gav Hans Alienus ett tecken.

Då intågade på gården mellan trängseln av bårar och elefanter hela hans hov med panterfällar och lejonhudar om höften. Sammuramat och Girgil svängde sjungande sina skramlor och

dansade med vågiga steg. Deras skjortor av styvt silvertyg voro utan ärmar, och på vristen klingade tunga ringar.

Nu Hans Alienus:

– De två främsta äro mina hustrur och de vackraste av Babylons döttrar.

– Är också den gamla hostande kvinnan, som stöder sig mot dörrträt, din hustru? frågade Sardanapal och pekade på Abu-Rasaks orkeslösa änka.

Hans Alienus jakade rodnande.

Då log Sardanapal och klappade åter tre slag i händerna.

Nu inraglade på gården gipssminkade, starkt berusade ynglingar med förgyllt hår och klädda som danserskor. Bakom följde dem hundra och åter hundra kvinnor, de vackraste och mest fullkomliga, som Asien lagt i Sardanapals armar. Några av dem vacklade eller utstötte meningslösa glädjerop, ty alla hade de nyss stigit från gästabudet och voro druckna. Deras kläder voro upprivna, och några av dem kastade gycklande sina halsband på bårarnas glittrande last.

Sardanapal reste sig och lade sin hand på sin gästs axel, men lätt och knappast kännbart. Som en sömngångare följde han honom med stora, stirrande ögon fram till takets kant, från vilken båda sågo ned över vimlet och över det besynnerliga, på gården upptimrade mattbetäckta stockhuset.

– Vad värde hava för mig några köpta trälar! sade han. Men inbillningens lampa lyser över dem, och jag genomlever försvunnen sällhet. Genom min mun ropar människan till världsrymden om sin höjd och sin lycka. Aftonstjärna, du himmelens vackraste bloss, bröllopsfesternas lykta, hör från mina läppar människans tacksamma lov till livet och allt vad livet gav.

Regnmolnen och röken inhöljde den gula solnedgången, och hastigt mörknade Ninives sista afton. Ännu på detta första dygn hade de anfallande icke hunnit bryta sig genom de tättbefolkade kvarteren till borgen. Endast några spridda hundra-

skaror hade på omvägar kommit före de andra och närmade sig redan genom gränderna som brusande vatten i rännilar.

På gatan nedanför gården jagade i vild oordning alla de hopar av svultna hundar, som skrämda lämnat den redan erövrade stadsdelen, och mellan dem sprungo svarta och vita får och några åsnor med sliten grimma.

Marken darrade under de antågande hundraskarornas järnrasslande steg. Gatustridens tordön rullade allt närmre, genljudande i trappor och rum, och regnande gnistor slocknade som döende eldflugor på stenplattor och pelarnas stelt framspringande bladverk.

Håret ströks tillbaka undan myrtenkransen på alla de väntande, som från gårdar och tak stirrade mot gatan. Allestädes stodo simpelt klädda knektar strålande och tysta samt bidade döden. Det största inom dem gick i blomma. Allt lumpet och smått vart dem med ens föraktligt, och vigda åt undergången voro de icke längre människor, utan keruber i trasor, men med höjda bröst och dragna vapen, som, speglande eldskenet, själva tycktes brinna. Några män tryckte sakta varandras händer, förbrödrade av faran och glömska av gammalt groll. När den första pilen sprang ur mörkret och kastade en gosse till marken, begynte alla sjunga.

Sardanapal fattade Hans Alienus vid armen, och stödd på den gick han utför den öppna trappan till gården, där de rusiga ynglingarna och kvinnorna trängdes framför det mattbelagda stockhusets rymliga ingång.

En eunuck släpade vid håret Ahirabs styvnade och ohöljda kropp över stenläggningen och lyfte den sedan på sin rygg och bar den in i stockhuset.

Där rådde halvskymning, och mellan några glesa stockar, som ej mattorna helt räckte att täcka, gled den sista tynande dagern i strimmor. Eunucken lade den döda mitt på golvet under ett skylande gult tält. Vid tältdukens fåll framstack hen-

nes bara vänstra fot och bäddens ena hörn. Längs väggarna lågo bjärtgula dynor, och bakom dem stodo i rad med jämna mellanrum ett slags höga, smala alabastervaser, och i var och en satt en levande tulipan. Den friska kåddoften från de nyhuggna stockarna blandades med en svag liklukt.

Eunuckerna lyfte in bårarna från gården och tömde den slamrande lasten i högar runt liktältet. Tråden brast i några av halsbanden, så att pärlor och mynt rullade över golvet och en bild, formad av grumligt rödaktigt glas, sprang rasslande i bitar.

Mitt framför stockhusets skumma ingång begränsades gården endast av en låg stenkant, från vilken de många druckna ögonen sågo ned över den milsvida brinnande staden. Men ännu i sin förvirring darrade alla närvarande inför sin herres blick och ordnade sig i rad med korslagda händer. Vid stockhusets tröskel stannade de svarta etiopiska eunuckerna med gisslet på skuldran, och bakom Sardanapal framträdde sju gråklädda ohyggliga skepnader. De voro helt och hållet höljda i kåpor av grå säckväv, som vid marken voro utspända kring vida bamburingar. På vänstra axeln buro de en grå säck, som var så packad med halm, att de vassa gula stråna här och var stucko ut genom tyget. I högra handen flämtade en kådsticka.

Dansande steg Sardanapal och hans följe över tröskeln. Handtrummorna ljödo, och smittade av de dansandes yra jublade alla munnar så högt, att intet öra längre uppfattade den avlägsna förstörelsens dån. Inbillningens stormväder fyllde andens segel och ryckte allt mot undergången och evigheten, mot en odödlig död, som skulle stå ristad på minnets högtidsbägare, när den i sena år vid eldarna gick laget runt.

En vit darrande fläck steg upp på Sardanapals kind, och hans rödkantade och försvagade ögon glänste av hjältens hänryckning. Alla sågo, att han häftigt rörde läpparna och sjöng, men i följd av hans stämmas spröda kvinnlighet kunde endast de närmaste fånga hans ord.

– Jag, som var den avundade, skall nu avundas den fattigaste blomsterplockerska vid vägen. Sällheten blommar ej för den döde. Snart är jag stoft, fast nyss jag höll det rika Ninua i mitt sköte. Blott vad gommen mig gav och den skalkande tärnan är mitt. Allt annat måste jag lämna. Drag samman liktältet om mig och den kallnade, ty i armarna på den sinnlighet, vid vars bröst jag framlevat mina dagar, och som här ligger dräpt på mitt bål, vill jag även brinna till aska. Det blive det sista varmed jag bedårar och förskräcker.

De grå männen stannade i ring om liktältet med de sprakande kådstickorna höjda och bakom dem trängde sig kvinnorna in i stockhuset.

Den kvava luften steg dem åt huvudet, och redan under gästabudet hade ett pulver hemligt blandats i vinet. Några av dem föllo framstupa och kramade pärlknippena mellan sina fingrar som klasar. Halvgömd under snibben av en matta och utan kläder låg en avsvimmad negrinna med sitt ulliga huvud på ett rutigt schackbräde. En annan kvinna lindade armarna om sin systers liv. Håret föll över hennes ansikte, och de breda, färglöst vita höfterna sjönko djupt ned i putorna. Två vilsekomna papegojor hoppade skrikande med sina kedjor släpande vid foten och blevo nedtrampade mellan de högar av dyrbarheter, som täckte golvet.

De grå männen lyfte nu från ryggen sina halmsäckar och höllo kådstickorna under dem, så att de fattade eld. Därefter kastade de säckarna rätt in bland kvinnorna och satte sig själva på golvet med korslagda ben och händer.

Sardanapal fattade redan liktältets snibb, men pekade samtidigt på den döda flickans fot och sade med dämpad röst:

– Se noga på den foten. Giv akt på formen, på hudens oöverträffliga mjukhet, på ådrans ädla svängning och den konst och noggrannhet varmed naglarna äro skurna. Du kan icke se något vackrare. Du kan icke finna något fullkomligare än den

levande och den döda skönhet, som jag lyft på mina händer och visat de andra planeterna och sagt: Detta är det jordiska!

Hans Alienus lyssnade till vart hans ord och böjde sig djupt i vördnad inför människans skönhet. Vad voro de döda kannorna av ädelmetall och pärlknippena mot denna döda fot!

Sardanapal steg in i liktältet och vände sig sägande:

– Räck mig din vaxtavla, som besitter den kraften att låta vart osant ord utplånas av sig självt. Jag vill uppskriva livets innersta mening och mål. Jag vill giva dig sanningen.

Han mottog tavlan och höjde det stift, som hängde i den vidfästa silverkedjan, och tecknade detta enstaka ord:

»Jag.«

Därefter återlämnades tavlan av hans späda händer.

Liktältets fållar gledo nu samman och i hämnande vrede brände Sardanapal till aska den vissnade kropp, som ej längre lydde hans önskan.

Men innan Hans Alienus ännu höjt ögat från det ristade, ströks ordet redan bort ur det mjuka vaxet som av ett osynligt finger, ehuru endast till hälften, så att skrivtecknens understa uddar ännu voro synliga.

Facklan, som hade lyst framför hans ungdom, föll släckt.

Han steg tillbaka mellan brinnande stockar och kläder. Framför sig höll han oavvänt den tomma tavlan, men hans blick träffade inne i röken ännu en gång den döda flickans fot.

– O, Sardanapal! mumlade han. Du kunde icke bära dig själv. Din förtärda kropp var luckan i din skönhetslära. I det andra var den sann.

De ropande kvinnorna trängdes kring honom på gården, medan stockhusets brand upplyste natthimmeln och hela staden. Tuklat-Nirgal, som banat sig fram över de avhakade portarna, drog honom med sig till en avröjd bår, som några unga babylonskor just stodo i begrepp att lyfta på sina axlar.

Sardanapal har fallit, sade han. Din egen ungdom står på

bålet, och de svala fläktarna från gubbålderns öken blåsa redan i ditt hår.

Hans Alienus steg upp på båren och bars ur den brinnande borgen, följd av alla de eunucker, ynglingar och kvinnor, som räddat sig ur lågorna. De kostbarheter, som de hunno att medtaga, buro de på huvudet, och sjungande svängde de sina skramlor. På natthimmeln kunde icke röken skiljas från regnmolnen och icke gnistorna från stjärnorna, och genom de öde kvarteren, vilkas befolkning redan flytt med sina åsnor och sitt husgeråd, fortplantades ekot. Flockar av höns med svedda fjädrar sprungo kacklande utefter marken, och svartfåglarna sutto redan med sträckta halsar i rad utefter taklisterna och väntade en måltid.

Från sin gungande bår såg Hans Alienus tillbaka över Ninives förstöring. Han höjde sin hand, och läpparna rördes utan att tala, men väpnaren, som betraktade honom, utfrågade hans tankar.

Då svarade han:

– Jag tänker på mitt liv. Jag har vallfärdat genom århundraden hän mot det förflutna, och när jag äntligen stod framför detta förflutna, såg jag ljuset slockna i min lykta. Då förbrann min ungdom på Sardanapals bål.

7.

Hans Alienus uppsöker Pontius Pilatus i Jerusalem.

Buren av sina trogna tågade Hans Alienus mot solens nedgång, men färden varade icke blott i dagar och veckor utan i många hundra år.

Hans följeslagerskor åldrades. Deras hår blev vitt och tunt. Deras kläder multnade sönder. Lädret på eunuckernas rustningar vart grönvitt av frätande mögel och vägen kantad med döda hoptorkade människokroppar liksom med gulnade ax i skördemånaden. Flöjterna rördes snart endast av trötta, styvnade fingrar, så att melodien brast i skorrande missljud, och småningom tystnade instrumenten ett efter ett. I tjugu år dundrade ännu två ensamma cymbaler, men en morgon föllo även de ur de döende händer, som rört dem.

Mitt i detta krokryggiga och stumma hov, som blev allt mer fåtaligt, satt Hans Alienus allvarlig och vemodig på sin bår. Kransen hade längesedan vissnat på hans huvud, och till och med bärstängerna under båren hade fått röta i trät bakom förgyllningen, men hans ansikte var alltjämt mannaålderns. Hans långa yviga hår hängde som en fakirs ända ned över ryggen och bröstet, ögonbrynen under den bruna pannan hade blivit buskiga, och på hakan växte ett svart spetsigt skägg.

När slutligen de sista av hans bärerskor orkeslösa lyfte båren från sina skuldror och dogo, vinkade han Tuklat-Nirgal och lät honom uppsamla i en säck de kannor och dyrbarheter, som ännu funnos kvar.

Väpnaren bar tvär och trumpen ännu sina två svärd och två lansar och hade virat trasor om sina blödande fötter. Icke heller honom hade åren krökt, men hans stickande ögon brunno

allt dystrare i skuggan under den nedhasade hjälmen, ty läderpungen, som Hans Alienus knutit vid hans hals, plågade ständigt hans nyfikenhet och störde hans sömn. Var afton ställde han hemligt det löftet att nästa morgon sprätta upp pungen och se vad den innehöll, men när det blev dager, svek honom modet och han mindes, att om nyfikenheten förledde honom, skulle han förvandlas till sin herres fiende.

De trampade lyckliga ängder, där sorglösa lantmän beskuro sina vinstockar och, med skäran hakad över skuldran, nickade sin hälsning. Men när lantmännen sågo svartfåglarna, som längesedan slutat sin glupska måltid bland Ninives ruiner och åter i en lång strimma med visslande vingslag förföljde vandrarna, flydde de skrämda in i sina byar. Lyfta stenar och bommade dörrar blevo snart de husvillas enda välkomnad.

En dag kom Hans Alienus till en av murar omgiven mörk lund, som hellenske utvandrare helgat åt Apollon. Framför den igenskjutna träporten trängdes en flock av män. Kring sina liv hade de knutit rep, vilkas ändar voro fastsurrade vid en järnring i ett stort klippstycke. Repen voro jämnt så långa, att männen kunde gå fram till porten.

– Du kommer som kallad, främling, sade den ene. I trädgården står en bild av Apollon, och runt den stränge stenguden har en grön orm med det mest förledande kvinnoansikte slingrat sig upp. Ansiktet är ibland synligt över muren och lockar var natt otaliga unga män, vanligen just de bästa, de som vi sist ville förlora, att lista sig dit in som simpla tjuvar. Förgäves ha vi äldre utsatt vakter. De klättra själva över muren, när det blir mörkt. Men äro några väl komna så långt, biter kvinnoormen sig fast i deras nackgrop och utsuger hjärnan, ända till dess de falla hop och dö. Nu gäller det att slå odjuret ihjäl. Men knyt ett rep om livet som vi, så att du icke låter fresta dig, att störta dit in, när vi skjuta upp porten.

Den som sade detta var en bedagad lampförsäljare med stora

silverringar i öronen. Hans gulaktiga drag hade ett tungt och olustigt uttryck, och han talade långsamt och trögt.

Hans Alienus stannade.

– Asiaterna, svarade han, föda sin livsåskådning i smärta liksom kvinnorna sina barn, men själshälsans tankar äro romare och hellener liksom ni själva. De komma med horn och klingande spel. Varför då så många högtidligt rynkade pannor? Hur mycken skalkaktighet lever ej upp, när stadens ungdom om natten klättrar över muren! Aldrig vinner någon lättare mitt hjärta än när jag märker skalken. Till och med hos tjuven, som stjäl ett par silveraskar, tycker jag mig märka en skalk, som roar mig mer än jag vill tillstå. Hur mycket klarare skulle jag ej då märka den hos alla de unga, som överlista era vakter för att komma över muren. Låt oss bygga ett altare åt kvinnoormen i stället att dräpa den!

Lampförsäljaren mulnade och strök över sitt gråsprängda hår.

– Du anar icke, hur mycken ungdom, hur mycken förmåga odjuret spisar för vart dygn. I går dödade det min egen son. Låt mig nu hjälpa dig att knyta ett av repen om ditt liv. Dina ord nyss bär du kvarglömda i fickan, sedan de år, då du var ung.

Lampförsäljaren snodde repet om hans liv och band därefter en duk för väpnarens ögon och räckte denne en hammare.

– Du som är starkast, sade han till denne, skall för säkerhetens skull ställa dig borta vid järnöglan och hålla om hela knippet av rep. Men hav hammaren till hands i bältet, om vi ropa på den, när kvinnoormen ringlar emot oss.

På portens tröskel satt en blind väktare, som var lam i fötterna. När nu allt var i ordning, sköt han upp porten på vid gavel.

Alla blundade utom lampförsäljaren själv, som nyfiket öppnade sitt dåsiga vänstra öga.

I trädgårdens stickande solljus såg han odjurets havsgrönt skinande ringlar runt stengudens midja och bröst. Bilden stod

under ett runt tak, som vilade på fyra pelare, djupt inne mellan cypresser och förvildade klängväxter. Nedanför bland buskarna lågo skallar och ben och halvt multnade lik, som ännu höllo flöjter eller tärningar mellan fingrarna. Kvinnoormen höjde ur lövverket sitt förtrollande människoansikte med de gröna ögonen halvslutna och tänderna borrade i den våta underläppen.

Med vild styrka slet lampförsäljaren det hejdande repet och sprang in i trädgården. Han tog upp en kastad cithara från markens gräs, och vänd mot kvinnoormen spelade han och sjöng med en så smittande eld, att alla de andra också sågo upp. De hade aldrig väntat något sådant av den fule och obetydlige mannen, vars blick varit så sömnig. Det tunna stripiga skägget på hans haka och överläpp, vilket omslöt de tjocka läpparna som en svart ring, skakade, och hans sång stormade i allt vansinnigare yrsel.

En av männen ryckte till sig hammaren, för att med den bända upp knutarna kring sin midja, och alla repen drogos så strama, att järnöglan i stenen när som helst hotade att springa loss. Väpnaren fattade om de spända repen med båda armarna för att hålla tillbaka detta tiotal av bundna män.

Genom den vidöppna porten sågo de, hur kvinnoormen lindade sig om lampförsäljarens korta hals och bet sig fast i hans nacke. Han skrek en förbannelse och släppte citharan.

– Hammaren! ropade han.

Men när den slungade hammaren väl låg vid hans krokigt styvnade fingrar, var han död.

Den blinde väktaren drog häftigt porten åter i lås.

– Aldrig körde jag ett värre spann! pustade väpnaren och slet bindeln från ögonen. Men sannerligen! En sådan sång som lampförsäljarens nyss var värd att köpas med ett liv.

Hans Alienus satte sig på klippan trött och vaggande med händerna knäppta om knät.

– Du tror på livet som ett beskedligt barn. Eller hur kan du hitta något uppbyggligt i att se en viljeslö lampförsäljare hetsas till vanvett av första kvinnoorm i hans väg? Skall det nödvändigt vara föraktligt att icke springa efter kjortlar? Den store Sardanapal satt i ömkedom för sina många kvinnors skull. Han bar Ninive på sin hand, men kunde icke bära sig själv. Tror du spartanerna med sin svartsoppa äro olyckligare än han? De färga sin inbillning annorlunda och fästa skönhetssinnets öga på sin viljas och sin kropps styrka. Det är hela saken. Väl hörde du hur jag talade ännu nyss, men i ungdomens första höstdagar kommer för oss alla en timme, då vägen med ens förlorar sig på kala hällar.

Hans stämma blev bitter och hans blick irrande.

– Skyler jag redan en munk under min egen kåpa? Apollon! Du som i upphöjd köld ser ned på Dionysos, de viljeslöas kringstrykaregud! Är det för din fot jag efter min husvilla vandring slutligen skall lägga min myrtenkrans?

– Därpå funderar gärna den som just är på hemvägen från Sardanapals lustgård. Men livet är som det är.

Väpnaren ledsagade sina ord med ett dundrande skratt och lyfte säcken med dyrbarheter på ryggen.

– Hur det är kan vara ganska likgiltigt. Livets önskan är livets enda rättesnöre.

– Denna gången hjälpte oss repen bättre.

*

Vandrande på ovissa stigar inträdde Hans Alienus en morgon i dovt susande urskogar. En avlägsen fjällbäck blandade sitt sorl i de flyende skogsandarnas klingande skratt, barrträden stodo stam vid stam, och knotiga lianer snodde sig högt mot lövträdens täta bladverk, där en flock apor klättrade under gälla skrik. Mitt i skogen sov ett buddistiskt tempel kringvuxet av

buskar, vilkas smultronliknande frukter glödde som runda små hänglyktor.

Ur en grop framför templet fladdrade blå lågor, och runt om stodo män och kvinnor. De göto en klocka.

Fattiga och rika kastade i slösande offerlust ringar och mynt i den smälta malmens flöde, som fyllde formen. En tiggerska hade intet annat att skänka än sitt avskurna hår.

Hans Alienus tog säcken från väpnarens rygg och löste det ombundna snöret.

– Giv då hellre något åt tiggerskan eller åt mig till en ny lejonfäll, invände väpnaren buttert och lade sin hand på hans arm, men Hans Alienus svarade:

– Tiggerskan får sin skärv vid stadsporten, och din lejonfäll kan du lappa, men ditt torra öga skall fuktas, när du första gången i morgonväkten ur klockans sjungande mun hör det jordiska ropa efter allt det, som ännu blott är inbillningens syner. Det är livets handling att lyfta dem över till verklighetens tröskel. Templet här framför dig är förstenad inbillning. Men det som redan är i vår hand, det som redan ligger på verklighetens tröskel har fyllt sin bestämmelse och blommar ut.

Han steg in bland åskådarna kring gjutformen och tömde över den säckens rasslande innehåll. Fat, på vilka syltade blad och frukter framburits till Sardanapals bord, armringar och pannsmycken offrade han, och de halsband, som Mylittabrudarna upphängt i Babylons tempel och sedan på bårarna medfört till Ninive.

– Må detta guld, renat från gravluften, få stämma! Till vår önskans syner, till allt det, som ännu blott är ande, ropar det jordiska var gång vi höra klockorna ringa.

Guldet och silvret smälte, men många av de infattade stenarna bevarade ännu i lågan sina färger, och över den sjudande brygden susade luften som av osynligas röster.

Daggen föll redan, och när mörkret bröt in, hissades i höjden

en klocka, som hade skapnad av ett människohuvud med vidöppen ropande mun.

*

När Hans Alienus på byarnas torg såg ungdomen samlas till lekar i månljuset och hörde de djupröstade tegelflöjterna spela, betänkte han hur snart han själv och alla de tusen, som han mött, skulle vara borta, och han gick ut i öknen för att gråta i ensamhet.

I sin villrådighet och ångest vände han sist sina steg mot Jerusalem, där Pontius Pilatus' villa låg vid muren med utsikt från trikliniet över judarnas gravstad.

När han beträdde atriet, sutto där några knektar på de solheta marmorplattorna och stirrade i luften.

– Du ser ut att söka skrivarna, ropade den ene under de andras munterhet. Där till vänster är deras dörr. Mycket nöje. I sällskap med sådant luddslitet slödder våga vi ej visa oss på öppen gata. Besvärar det dig att höra det, vad? Människan börjar först med knekten.

Då nu Hans Alienus öppnade den utpekade dörren, möttes han av en gäll röst:

– Du söker kanske knektarna. Lycka till! Sådana släpper man icke in i prokuratorns kamrar. Tacksamt vill jag bränna ett rökoffer därför att jag icke blev knekt.

– Jag söker företräde hos prokuratorn, er herre, svarade Hans Alienus.

Alla skrivarna reste sig genast, och några slavar skyndade ivrigt fram och förde honom över en inre gård till en i klara färger målad sal. En sirlig bur med levande ödlor stod mitt på golvet under ljusöppningen, omgiven av stolar och liggsoffor.

Pontius Pilatus kom honom genast till mötes med en förbindlig handtryckning och ett välkomstord.

Han var lång och smal med spenslig kroppsbyggnad och all-

deles skallig. Det skägglösa ansiktet var vasst och skarpt, men älskvärt leende. Den långa spetsiga näsan hade utstående och mycket svängda näsvingar, som rörde sig när han andades.

Hans hälsa var svag, och den kyliga vintern i den höglänta staden bekom honom sällan väl. Han var förkyld och hade vid högra kinden en kryddpåse, som fasthölls av ett vitt under hakan knutet band. Utanpå sin romerska dräkt bar han en varm österländsk päls, som han frusen drog tätt omkring sig. Men han hade ädlingens raka hållning och vana att giva akt på sig själv.

– Dina skrivare och knektar kyssa icke varandras kind, begynte Hans Alienus, då de många hälsningarna voro slut.

– Vet du icke, att människan alltid numrerar andra så, att hon själv blir nummer ett. Säg mig, vad du föraktar, och jag skall visa dig din begränsning.

– När jag var en nittonåring skulle jag kanske ännu kunnat svara dig härpå. Nu är jag många hundra år gammal, och allt, som fordom syntes mig visst, står nu ovisst. Ryktesvis har jag dock hört om ditt klara förstånd, och likt en förfallen Dionysospräst kommer jag till dig för att tigga en allmosa. Här vid mitt repbälte bär jag en vaxtavla, på vilken varje nedskriven osanning utplånas av sig självt. Skriv din mening om livet. Det är den allmosa jag begär.

Pontius Pilatus fattade hans händer med samma utsökta och värdiga hövlighet som nyss, och förde honom till en rad av smärre sidorum.

– Förlåt att jag icke erbjuder min gäst en sittplats, men denna kyla är outhärdlig. Låt mig hellre få den hedern, att förevisa min samling.

Han pekade utefter väggarna, längs vilka på smala hyllor ett oräkneligt antal tofflor, skor, sandaler och guldstickade snibbstövlar voro uppradade.

– Knappast något bereder mig så mycket nöje som min kära

samling. Jag passar icke till publik person, till skådespelare. Som sådan blir jag kort och karg och hör mig därför också beskylld för grymhet. Man lär till och med vara sinnad att återkalla mig från min post. Julius Cæsars smidiga förställningskonst på öppet torg kan jag ej lida. Befria mig från risken att dö ihågkommen, att bli ett namn, en rad bokstäver, med vilka de trätande partierna kasta boll. Jag har sett så många hycklargrin i marmor och brons. Unna mig glömskans ära.

– Och vaxtavlan? sporde Hans Alienus. Den förgäter du.

Pontius Pilatus förde bugande handen till hjärtat med den regelrätta hövlighet, bakom vilken han oåtkomligt avstängde sig från världen och tvang dem, med vilka han talade, till samma aktningsbetygelser.

– Jag trivs bäst i privatlivets stillhet, fortfor han. Men mina fränder nödgade mig att redan som ung söka ett ämbete, att bli tjänare. Jag var ej rik. Hellre än att rädda staten för jag på lediga timmar anteckningar över vart särskilt skoplagg i min samling, som, i förbigående sagt, ej kostat så litet.

– Du vill påtagligen helst glömma min sannsägande vaxtavla.

– Här ser du ett besynnerligt plagg, funnet i en av Jerusalems kungagrifter. De gråludna skinnpjäxorna däremot lära vara från yttersta Thule. Jag köpte dem av en sjörövare, en våldsman, som på andens eller krigets fält kunnat bli ett odödligt namn.

– En sista gång dristar jag fråga, om du icke vill pröva min vaxtavla med att uppteckna en sanning?

Pontius Pilatus ryckte på axlarna.

– Varför skulle jag påtruga din vaxtavla ett eller annat infall? Förlåt mig en ohövlighet, men sannsägare äro ledsamma gäster och lika ledsamma värdar. Sub rosa vill jag tillstå, att jag är en vän till Pyrrhons från Elis läror. Jag vet ingenting med säkerhet, icke ens att jag ingenting vet. Vilket nöje skulle också sanningen bereda dig eller mig? Lova ville jag en bländande lögn!

Säg mig en sådan, och jag skall betala dig frikostigt och göra dig till min græculus. Sanningen har ofta icke högre panna än så. (Han höll två fingrar bredvid varann.) Men den fyndiga osanningens panna är lika ofta så här hög. (Han höll fyra fingrar bredvid varann.) Sanningen är det tråkiga, det blacka grå, det medelmåttiga, det försiktiga, som talar med dubbla tungor och nickar ja åt alla sidor. Sanningen är, när allt kommer omkring, just det, som snillet i två fall av tre med de mest vinnande ord ställer på huvudet. Låt henne då trona på huvudet, om det kläder henne bäst. – Låna mig ett ögonblick din vaxtavla. Här står ju redan vad jag vet om sanningen, efter här ingenting står.

Pontius Pilatus höll en stund vaxtavlan mellan sina händer och betraktade den samt återlämnade den därefter och ledsagade med värdighet sin gäst ända till villans tröskel.

– Våra många ord, sade han, börja bliva bugande och tråkiga och äro därför förmodligen sanna. Jag vågar ej inbjuda dig till min måltid, ty vi skulle komma att säga så många sanningar, att vi somnade framför kryddvinet och oliverna.

8.

Skuggan.

I Jerusalem bodde Hans Alienus i ett torftigt härbärge. En afton stod han länge vid den öppna fönsterluckan. Huru svårt var det icke att komma sig för att stänga den! Luften var ljum, staden stilla. Nedanför på den trånga och backiga gatan kom en åsnedrivare grensle och framstupa över ryggen på åsnan, vars små hovar klingade och snavade på de stora glatta stenarna. Han sjöng en monoton sång på österländingens vanliga sätt, med klagande, uttänjda nästoner. Då han avlägsnade sig, erinrade ljudet av hans röst om säckpipans.

På fönsterbrädet låg en präntad avhandling, och februarinattens sydländska månsken var så ljust, så skarpt, att han utan svårighet läste den fina skriften.

Avhandlingen försvarade det hävdvunna, det stillastående och visste ingen prutmån. Då han nu emellertid där i den stad, från vilken förbrödringstanken gick ut över jorden, ögnade i denna lunta, sade han till sig själv: Nej, Nej! Vi unga, som genom vår ungdoms värme äro stillaståendets naturliga fiender, vi äro de, vilka nu och i alla tider röjt ett stycke land för de sanningar, som utgått från denna stad.

Medan han talade, gjorde han omedvetet en rörelse med handen. I detsamma föll blicken på hans egen skugga, som månen avtecknade på rummets vägg tätt vid bädden. Ovillkorligen måste han skratta. Var det icke skuggan av en skådespelare, som med huvudet tillbakakastat och handen utmanande lyft deklamerade en klangfras?

Blygselfull inför sig själv kom han för första gången att besinna, huru bland de tankar, vilka överfördes från denna stad till Västerlandet som en skeppslast kostliga fynd, också låg en

liten mycket, mycket sällan ihågkommen pärla – ödmjukheten.

Han tryckte handen över ansiktet och blundade, och det var som om tusen små stjärnor blossat upp framför ögonen. Det var visserligen endast hans eget pulserande blod som framkallade dem, men småningom föreföll det honom, att de små ljuspunkterna liksom stannade och liknade de matta stjärnor, som han nyss betraktat. Först efter en lång stund väcktes han av röster från gatan och såg ut.

Mellan husen på andra sidan sträckte sig en mur, och på marken brann en eld. Vid elden satt Kristus, omgiven av några få uppriktiga anhängare och vänner. Ett par steg bakom honom avtecknades hans skugga, förstorad på murens jätteblock.

Då tog Johannes, hans älsklingslärjunge, tankspridd ett svartnat kol och lät det följa skuggans linjer, till dess han avtecknat mästarens hela gestalt på muren. Därefter lät han kolet falla och fördjupade sig i samtalet.

Nästa morgon, då Hans Alienus åter stod vid fönsterluckan och såg folket gå förbi, stannade många och betraktade teckningen på muren.

– Det där föreställer en skoflickare, ty han är krokig i ryggen, sade skoflickaren.

– Du far med tomt tal, svarade fruktförsäljaren. På den framåtlutande ställningen synes bäst, att det är en fruktmånglare, fast man glömt att rita dit korgen på hans rygg. Den halvöppna munnen visar tydligen, att han ropar: Köp granatäpplen! Kom och köp! Kom och köp!

En hög medlem av synhedriet, som gick förbi, men som naturligtvis icke blandade sin röst i trasmännens ordsvall, tänkte för sig själv: – Jag ser nog på den höga pannan, att det där föreställer en lärd, en tänkare. Man kunde nästan taga det för ett porträtt av mig själv. Det är bestämt jag själv. Inte illa gjort. Troligen någon av trasmännen som tecknat av mig. De känna ju till mig litet var.

Under tiden hade en av åskådarna tyst närmat sig kolteckningen. Det var en välklädd man med ett milt och vänligt ansikte, som påminde om ett barns. Ingen visste stort om honom, och ingen krönika har heller sedan bevarat hans namn, ty han levde tillbakadraget, skygg för allt buller, allt uppseende. Med händerna korsade över knappen på sin käpp betraktade han teckningen. – Vilken ädel panna! tänkte han. Vilken upphöjd ödmjukhet i hela gestalten! Ack, den som vore lik den där bilden – men varför önska det omöjliga!

Då han stod där ödmjuk och tyst, var han så påfallande lik teckningen, att alla veko tillbaka och viskande pekade på honom. Häpen och blyg avlägsnade han sig, utan att förstå varför de sågo efter honom.

Han liknade icke Kristus, ty vilken skulle kunna det; han liknade endast hans skugga utan att veta det. Om han hade vetat det, om han stolt över denna visshet övermodigt kastat huvudet tillbaka – då hade likheten varit försvunnen.

9.

Lyran.

Jorden somnade in, och i de odödligas trädgårdar sprungo kvällens molnrosor i blomma. Den sista gråbleka dyningen avspeglade redan aftonstjärnans stilla ljus, och avlägsen körsång darrade över vattnet.

Hans Alienus steg undrande ned mellan de mörka strandklipporna, bakom vilka sångerna ljödo och liksom drogo honom till sig med lockande makt. Stenarna voro klädda med blåaktiga musslor och med långt sjögräs, som ännu droppade efter dagens svallar. Han fann här ett väntande odäckat långskepp med oleander lindad kring mastträt och röda silkessegel. Längs de båda relingarna stodo sjungande vitklädda kvinnor med utslaget hår och notrullar i händerna. Förstammen bar på en träplatta det otrikoliska zevshuvudet. Det hade ansiktet vänt inåt fartyget och täcktes av ett kläde, som dock ej var tätare än att dragen skymtade genom. På en av de tomma roddarebänkarna låg ett mindre föremål, som också var svept i en tygvåd.

– Vart fören I mig? sporde Hans Alienus.

Utan att avbryta sin sång pekade de kyska kvinnorna väster ut mot Hellas och Rom.

När han såg detta, steg han ombord, följd av väpnaren, och gick fram till förstammens zevshuvud, som han omfattade med båda sina händer. Hans fingrar trevade utanpå klädet över gudens drag, och en känsla av glättig ro spred sig från hans händer genom hans väsen.

Fyllt av en osynlig vind, som icke krusade vattnet, svällde det röda silkesseglet och drog skeppet bort från stranden mot havets öppna synrand. I kölvattnets skvalp gungade Poseidon med treudden lagd under sin nacke, och vågplasket spolade

hans silverludna bröst, som aftonens kyla gjort rödflammigt. Lurviga tritoner sträckte sina drypande huvud över relingen och kikade grinande in i båten eller ledsagade kvinnornas tvåstämmiga sång med stötar i sina pärlemorglittrande musslor, vilkas sträva och gurglande läte erinrade om hjorttjurars råmande. Över Patmos, där Apollo just vid det laget jagade vildsvin, flämtade gula kornblixtar. Aftonstjärnan framlockade under tiden hela sitt oräkneliga följe av fladdrande ljus, som speglades i havet, så att skeppet tycktes glida fram genom rymden med en åskådlig evighet över sitt segel och under sin köl.

Då brusto tårarna från den hemlöse främlingens ögon, och inom honom vaknade en lust att så fastnita sin hänförelse i ord, att människorna intill sena tider skulle kunna återuppleva denna allenastående natt på havet och betrakta den med hans ögon. De skulle i hans ord se de minsta skiftningarna på Poseidons hud och höra den sista dyningens slag i strandbädden.

– Om jag ägde skaldegåvan! utbrast han. Apollo är upptagen av sin vildsvinsjakt och har ingen tid för bönhörelse.

Den kvinnan, som stod honom närmast och som hade ett strängare ansiktsuttryck än de andra, pekade på det kringhöljda föremål, som låg på roddarebänken.

– Där ligger diktens lyra, sade hon. Men glöm icke en sak. Behåll klädet över lyran, då du spelar. Om du vetgirigt och nyfiket lyfter det, mista strängarna sitt ljud.

Hans Alienus fattade den höljda lyran med häftighet och slog an strängarna med det plekter, som låg vid sidan. Han kände en feberhetta stiga till ansiktet, och tinningarna bultade som under en sjukdom. Hela landskapet framträdde förädlat, och han kunde se in i själva tingen som genom glas och spåra världstankar, där han nyss endast sett våta stenblock och plaskande vatten. När han slutligen utmattad och darrande grep fast i relingen och sjönk ned på bänken, visste han icke själv, att

lyrans gud bönhört honom, att kvinnorna tystnat för att lyssna till hans ord och se natten med hans ögon.

Han väcktes förvånad av deras handklappningar, och häpen över lyrans egenskaper slet han nästan vred klädet åt sidan och granskade instrumentet noga och nyfiket och började tvista med kvinnorna om sättet att dikta. Lyrans båda horn voro nötta, och på den med skinn överspända sköldpaddsbucklan hade Homeros, Pindaros, Sappho och flera andra inskurit sina namn i grekisk skrift.

– Din sång begynte med följande ord, sade den stränga kvinnan:

Slösande Zevs, du bräddar
havets bäcken med purpurvin,
mäktar dock icke återväcka
bleknande dagen till liv.
Nu blev det mörkt.

– Jag är icke till freds med orden »nu blev det mörkt«, invände han. De äro klumpiga och platta och måste uteslutas för att icke skämma det hela. De komma som den avklippta och skrattretande skrällen från en ton, som av misstag blivit anslagen strax efter ett redan avslutat musikstycke.

Den stränga kvinnan svarade:

– Den första raden om den slösande Zevs har du omedvetet stulit av Homeros. Den andra raden om havet och vinet har du stulit av Pindaros. Den tredje och den fjärde raden om den bleknande dagen har du stulit av Sappho. Den sista raden däremot, som du säger skämmer det hela, har du själv lagt till.

När Hans Alienus nu insåg, att han icke tvingat åhörarinnorna att se natten med hans ögon utan att han i stället sett den med andras, begynte han åter skärskåda lyran, och i flera timmar samtalade han med de kyska kvinnorna om huru en dikt skulle födas för att kunna kallas äkta.

Men då han slutligen åter grep strängarna, voro de utan ljud, och yran kom icke över honom på nytt. Böljans gudar tumlade alltjämt i det bubblande kölvattnet, men lutad mot relingen stirrade han i skummet utan att se dem, och på hans knä låg lyran förstummad.

10.

Mejseln.

Årets milda blomstermånad var inne, och fälten lyste i skiftningar som den med vallmo och äpplen belastade trappan till den pafiska Venus' tempel: De behornade korthåriga hjordarna sökte vattendragen, de krusigt ulliga vilade helst ända till aftonen på välbeskuggade sluttningar, och gigan sjöng på kullarna.

Arkipelagen låg så blank, att de avlägsna farkosterna tycktes med sina bruna segel stå orörligt svävande i luften, och en morgon landade Hans Alienus vid en bergig ö.

På randen av den högsta klippan stod en byggnad inbäddad i murgröna, men inga jordarbetare rörde sig i dalsänkan, intet hundskall berättade om någon kojas närhet, och i sanden blekte solskenet förtorkade bläckfiskar och alger, som uppkastats av vågorna.

Lustvandrande bultade Hans Alienus på den ensliga byggnadens port. Den öppnades genast, och inkommen på den stenlagda gården, i vars hörn efterlikningar av hellenernas mest kända konstverk voro uppställda, fann han ett sällskap av män, som formade bilder av lera. De voro alla vitklädda som han själv och buro myrtenkransar samt hälsade honom med hjärtliga handslag, och medan han besåg gårdens märkvärdigheter, berättade han sina öden.

– Vi alla, sade de, äro konstnärer, som dragit oss undan till denna stilla ö och vigt oss till präster. Vi kalla oss vitbröder, och de bilder vi förfärdiga äro vår enda trosbekännelse. Stanna hos oss och bliv en god och trogen vitbroder.

I muntert språkande flock förde de honom över gården till en tämligen trång och låg rotunda, och de bådo honom att

även framlyfta ett fat med lera och deltaga i deras fredliga fejd.

Han jakade genast utan betänkande, och ända till solnedgången arbetade han glättigt bland de andra på gården. Även de följande dagarna stod han lika ivrigt över leran, och under hans brådskande händer reste sig redan en mänsklig gestalt. Endast efter måltiderna, som bestodo av mjölk och stekt killing, vilade han ut en stund, men det dröjde aldrig länge innan den yngste vitbrodern åter avkastade sin skjorta och steg upp på en av bänkarna som modell.

Så hände det en dag att hettan blev kvavare än eljest. Genom den öppna gårdsdörren sken solen in under murgrönan, och en svart ibis, som de tämt, satt dåsigt hopkrupen på kanten av en vattenkruka.

Då gick en av vitbröderna fram till Hans Alienus och betraktade länge hans arbete. Det var en undersätsig, rödlett man med kort hals men klara och godmodiga ögon. Hans Alienus hade lagt märke till, att han under måltiderna med förkärlek utvalde de fetaste bitarna av killingen.

– Din bild har ingen vidare likhet med modellen, sade han vänligt. Kom dock ihåg, att mannen där borta ännu för några år sedan var fattig daglönare. Du kan se det på hans dåliga hållning och breda händer. Betraktandet av skulpturarbeten har givit dig hela din livsåskådning, ändrat, rättat och förenklat den, jag vet det, men säg mig, broder, finner du det icke riktigt att vi hellener arbeta efter naturen?

Hans Alienus svarade med samma harmlösa vänlighet:

– Jag har aldrig sett era bilders överdrivna muskler på någon människa. Era bilder äro jämnt lika litet eller lika mycket natur som förädlade trädgårdsblomster. Era bilder visa ej människokroppen, utan det som människokroppen önskar.

– Kanhända. I vilket fall som helst är det i dag för varmt att arbeta. Låt oss hellre gå in i rotundan och fördriva tiden med samspråk.

De andra vitbröderna gillade förslaget, och alla lämnade snart gården och satte sig på golvmattan inne i rotundan. Var och en begynte nu framställa sina meningar om skulpturer, granska, undersöka och förklara, och detta beredde dem en sådan förströelse och ett sådant nöje, att de först sent på natten kommo sig för att skiljas och gå till vila.

Men när Hans Alienus nästa dag stod vid leran, voro hans händer famlande och osäkra, och han ändrade och försämrade i stället att fullborda. Även nästa dag blev den förra lik, och om aftonen funno bröderna honom sittande i gräset utanför dörren ensam och svårmodig.

– När jag förr betraktade den avklädda modellen, sade han, såg jag hans kropp stå inne i en annan genomskinlig, som var större och mer överväldigande. Jag såg allt det i hans bröstkorgs välvning, hans arms muskler, hans ögonbryn och panna, som icke fanns där, men som önskade liv, som bad mig om tillvaro. Nu efter våra samtal och skärskådande förklaringar får jag genast syn på den krokiga hållningen och de breda händerna. Må den som behagar stirra på detta. Jag skulle endast ha lyckats, om jag kunnat avbilda den större genomskinliga kropp, i vilken han stod innesluten. Nu kan jag det ej. Nu grumlade era ord min syn på samma sätt som min lyra förstummades, när jag betraktade den. Nu återgiver mitt arbete varken det jag ser eller det jag önskar. Det är en stridig blandning av båda, en vanskapt fulhet. Två fiender slita min förmåga i blödande stycken. – Allt, vad jag vidrör, faller till aska liksom jag själv.

Han steg upp och gick till stranden utan att låta kvarhålla sig av vitbrödernas lugnande tillrop. Han hissade själv seglet, men efter luften var stilla och utan vind, väckte han den insomnade väpnaren och satte honom vid den ena åran och rodde skeppet ut på havet.

11.

Hans Alienus blir romersk kejsare.

Böljorna sjöngo kring den klyvande ekstäven och det röda silkesseglet avspeglades som en ringlande eldstunga, men vattnet speglade även de förföljande svartfåglarnas långa strimma.

Hans Alienus sprang upp på roddarebänken, satte sin fot på relingen och spejade otåligt under sin lyfta hand mot fjällkusten, som steg ur havet, ty han visste att det var Hellas.

Då skeppet törnade mot stranden, ville han springa i land på de slammiga klipporna, men en skara herdar samlades hastigt och hindrade honom med sina stavar och med stenkastning.

– Vad vill du oss? frågade de. Svartfåglarna som förfölja dig leva av förruttnande ämnen, och vi förstå, att de hoppas byte, där du går fram. De känna dig. Det göra också vi. Lämna oss i fred på våra öar och berg.

– Jag är er vän, svarade Hans Alienus. Ni äga allt det, som jag sökt. Ni förspilla ej timmarna på drömmar om framtiden utan vårda er kropp och leva lyckliga, medan ni leva. Det framtidssläkte, till vilket ni vilja bliva föräldrar, ställa ni för ögonen i era statyer.

– Visserligen är du inställsam, gycklade en av de äldre, men vi veta, att du medför en smittosam sjukdom, ehuru den icke har sitt säte i kroppen utan i själen. Du kommer från någon osund trakt. Vänd skeppet. Det är ditt öde, Hans Alienus, att där du helst vill dröja, där skall du aldrig sätta din fot.

Några av herdarna sprungo i vattnet och stötte ut skeppet. Andra kastade stenar och vassa musslor, som skuro hål och långa rispor i seglet, bakom vilket sångerskorna sökte skydd.

Tuklat-Nirgal sov på ryggen under bänkarna, och först när

stenarna och musslorna föllo på hans bröst öppnade han ögonen.

Hans Alienus täckte ansiktet med sin skjortas vida ärm och, omfattande zevshuvudet, lutade han sig mot framstammen.

– Ni ha rätt, svarade han. Om jag också endast dröjde hos er natten över, skulle allt, som ni räckte mig, smulas. Era böljeglittrande friska sånger skulle jag göra grå och grumliga som vatten, i vilket man kastat aska. På avstånd ser jag beständigt saftiga frukter, men när jag väl håller dem i min hand, förvandlas de till stickande kardborrar, vilka jag skyndar att trampa på för att jaga efter nya. Lönlöst bär mig kölen över havet. Jag är den hemlöse vandraren Hans Alienus, är en annan tillhörig. Jag tillhör alltid en annan tid än just den hos vilken jag rastar för att söka ett skuggat viloställe.

Han hörde icke längre havsbrisens vågplask under borden och icke herdarnas försmädliga avskedshälsningar. Han såg icke framåt, icke heller tillbaka mot det Hellas, som sjönk i blåröd dimma. Fartyget drev sakta till sjöss, redlöst överlämnat åt stormens lek.

I två hundra år och mer gungade vågorna det väderdrivna skeppet, och de fordom unga sångerskorna grånade och dogo. Otålmodigt kastade Æolus slutligen det murkna skrovet på stranden vid Ostia, och Hans Alienus upphängde sitt rivna segel i Neptunus' tempel och torkade kläderna framför nattväktarnas eldar.

Då nu Tuklat-Nirgal efter tjugu årtiondens törst värmt strupen med hett vin, kunde han icke låta vara att bakom sin herres rygg viskande berätta om dennes namn och äventyr. Han sköt hjälmen i nacken, tuggade med de tjocka läpparna och slog eftertryckligt på sitt ben var gång han kom till något ställe i sina historier, där han kunde inblanda orden: »I det ögonblicket var mitt liv inte mycket värt.«

Skvallret gick genast vidare med hans sagor, och redan i dag-

ningen inträngde i Roms kejsarborg ett koppel prætorianer och väckte allhärskaren med orden: – Cæsar, bär ditt öde som en stoiker. Hans Alienus, som låg i skönhetskrig med Sardanapal och levat över tusen år, står utanför din stad. Han lär vara en son av någon gudinna och en svart gam.

En timme senare låg Cæsars döda kropp framstupa på trappan vid mamertinska fängelset med bakbundna händer och ett runt sår i ryggen.

Hans Alienus hade emellertid somnat framför elden, och då om morgonen hans väpnare väckte honom, blev han ännu en stund sittande framför den kolnade veden.

– Vad är eld? frågade han. Kan du säga mig det?

– Eld? Det är något som man värmer sig vid, när man är frusen, och bryner kött över, när man är hungrig.

– Behöver jag veta mer! svarade Hans Alienus. Men jag kan snart icke stryka mitt skägg utan att fråga: vad är ett skägg.

Barfota gingo de nu till Rom, följda av nyfikna, samt inträdde genom en av de oansenligaste portarna. Från de illa beryktade gränderna vid Tulliska muren veko de in i den bullrande Suburan. Det led redan åter mot solnedgången, och krämarna hakade träluckor framför sina handelsbodar, i vilkas utåt gatan vända stendiskar inmurade tegelkärl stodo fyllda med specerier, frukter och oljor. Huslängorna voro låga med endast några gallerskyddade gluggar i stället för fönster, och på de vitrappade knutarna hade kors och tvärs röda och svarta kritor ritat latinska mansnamn, bokstäver och punkter, ibland också långa gycklande verser. En regnskur hade nyss fallit, och vattnet flöt plaskande fram över gatans lavaplattor, förbi de höga stenar, som tjänade till spång mellan gångbanorna. Bland krusiga svarthuvud och illa medfarna vita dräkter rasslade språket som korsade svärd, och i en trång sidogata samlades gipssminkade och brokigt utstyrda slinkor. Tuggande välluktande kåda satte sig några av dem i rad på rörbänkarna utanför ett valv, i vars

mitt en vidrig enögd gammal gumma tagit plats bakom en stendisk, som var full av mynt. En hornlykta hängde redan tänd på kroken i taket och kastade gult sken över en späd flicka med förgyllt hår, som satt på tröskeln och spelade dubbelflöjt. Den var fastbunden framför munnen, och hon rörde de långa fingrarna konstförfaret och undvek noga att låta kinderna svälla ut och vanställa ansiktet.

Hans Alienus hade emellertid icke gått många steg, innan han mötte de stojande prætorianerna som mitt i Suburan tvungo honom att sitta upp på ryggen av en fångad kentaur. Besten stegrade sig och gnäggade, men sedan de givit honom några skärbönor ur foderpåsen, blev han lugnare, och knektarna ledde honom framåt. Emellertid blev Hans Alienus' vita kåpa skyld under en purpurdräkt, med guldinsydda palmkvistar och stjärnor, vilken hämtats från den Capitolinske Jupiters tempel. En elfenbensspira, på vilken örnen brutits bort, sattes i hans hand, men ingen lager virades. Han behöll sin vissna myrten. Vid hans sida bar Tuklat-Nirgal det otrikoliska huvudet, som stått i skeppets stäv, men han blev nödsakad att hålla det med båda händerna. Under ena armen hade han sitt svärd, och lansarna, som han tryckt fast under den andra, släpade hela tiden i stenarna. Gatpojkarna surrade skrattande omkring honom, ryckte i lejonfällen och sjöngo smädevisor, och hela hans förfärliga kropp skakade av vrede.

Templen stodo öppna, rökelse brann på altarna, och med bindlar för ögonen framleddes behornade slaktdjur till offring. Hans Alienus visste att från detta nu skulle hans bild uppställas i huskapellen, och gravstickeln eller mejseln snart över halva den kända världen i sten och blyrör inprägla orden:

ALIENVS. AVGVSTVS.
dominvs. et. devs.

I palatset väntade honom ett lysande gästabud, men de uppmärksamme hovmännen sågo, att vecket i hans solbrända panna blev allt djupare, det oroliga ögats glans allt hemskare och hotfullare. Förgäves samlade de alla frosseriets läckerheter på hans bord. Mitt under måltiden kastade han bägaren, kväljd av det ljumma, kryddade vinet. Och över staden kretsade redan hans bevingade dystra följe. Svartfåglarna flaxade i fönsteröppningarna till hans borg och svävade in genom rummen över de dukade borden. De sutto tjugu och trettio i rad på templens taklister och på trädgårdsmurarna och kunde endast fördrivas med hugg och slag.

Då Alienus Augustus om natten gick i ensamhet, hörde han röster bakom en låst dörr och lade ögat till den ljusa springan. Han såg nu Tuklat-Nirgal drucken förlusta några slavar med att leka skådespelare och föreställa romersk Cæsar. Tuklat-Nirgal gick så bakåtlutad att strålkronan av palmblad gled i nacken, och överlägset viftande i luften med handen ropade han utan uppehåll: Plebs! Plebs!

– Så är det! utbrast Alienus Augustus, utan att bekymra sig om huruvida trälarna hörde hans ord. När en plebej skall leka Cæsar, lutar han sig bakåt och säger: Plebs! Plebs! Det är gott om sådana cæsarer. Pontius Pilatus däremot, den födde patriciern, följde sin obetydligaste gäst ända till dörren. Just i denna stund börjar jag också halvt förstå hans motvilja för den uppmärksammade undantagsställningen, hans värdiga och samtidigt nästan listigt kloka längtan att få dö förgäten. Jag förstår den med tanken men inte med inbillningen, och det är hon, som leder mig. Omättad ärelystnad blir en tagg i min svepning, blir den mörkaste skuggan över min sotbädd. Där finns ingen plåga så stor, att den ej blir en lättnad, om den bär ett världsrykte till lön. Men icke heller handklappningar båta, så länge min önskan kan bygga en fullkomlighet, bredvid vilken jag själv står som en vanlig narr. Att bli en av de få, som män-

niskorna kalla gudomliga sändebud, må det ej åtrås av varje, även om han dör på en risknippa i ett lider! Jag ville vara och icke förklara, men de yppersta förstodo att vara själva förklaringen. Människorna skola icke resa ett tempel på min mull, icke anropa mig i dödsögonblicket.

Vid midnatt lät han i den öppna pelargången duka ett enkelt bord med vin och bröd och hemligt ditkalla några medlemmar av en brottslig från Judeen utgången lära. Där kommo i torftig klädsel både äldre och yngre män, och i det vinterklara månskenet satte han sig med dem till en kärleksmåltid.

– Tro icke de män, begynte han, som ej kunna tala i livets frågor utan att bli röda på den skalliga delen av sitt huvud. Låt oss brädda våra ord med det stilla månljus, som leker mellan vinkrukorna. Den skönhetsdrift, som gör plantan till rese eller dvärg och gestaltar lejonhanens ram, har också timrat er lära om dygden, ni hänsomnade hellener. Och just därför att ni mindre räknade med det som är, än det som skönhetssinnet fordrade i sin stränghet, sågo ni ovanifrån. Stränghet? Att närma sig en önskan är glad befrielse. Så klokt fattade ni också dygden. I natt är det visserligen med er, förföljda kristianer, jag delar mitt bröd, men när jag rätt betraktar er och era broderligt förenade händer, förstår jag att det i själva verket också är livets skönhetssinne som tvungit er att framträda för att borthugga en torkad gren. Jag hör era veka röster i min själ, och ingen kan tysta dem. Där bor en kvinna och en man, och därför att de äro äkta makar vända de varann ryggen och motsäga varann med stor fyndighet. Hjälpen mig att förklara mig själv, att få en timmes ro, en natt utan vaka. Och vad är hela detta Rom? Vad är den juliska lagen?

Medan måltiden pågick, lyssnade slavarna vid dörrspringan och stötte varann skrattande i sidan. En sådan Cæsar behagade dem föga. Han missunnade de asiatiska profetgravarna deras lampor. Han tog icke livet i sin hand och gick framåt i muntert

mod utan satte sig i stället och frågade vad livet var. Med ett träkol ritade slavarna av honom och hans vaxtavla på väggen och förlöjligade i breda streck hans långa hår och skägg. Tuklat-Nirgal, som med förtrytelse nyss ord för ord hört sin skådespelareförmåga så ogunstigt bedömd, var den som valde de mest gäckande talesätten. Han hade redan druckit så rundligt av slavarnas vin, att hans gamla nyfikenhet, underblåst av ruset och vreden, sprang i ljusan låga. Till sist kunde han icke längre bemanna den. Han rev den lilla nötta läderpåsen från halssnöret och ropade med ett krigarelöje:

– Så länge jag kan bära denna påse utan att öppna den, skall jag förbli min herres vän. Hoho! Ännu en bägare, mina bröder! Och ritsch, nu är påsen öppen!

Som Abu-Rasak hade förutsagt innehöll påsen endast ett par hoptorkade mullbär, ty den kloke gamle hade förstått, att det var provet på en vän, att det som han fått i förtroende kan han bära utan att nyfiket uppsprätta och genomleta det.

Men knappt hade väpnaren föraktfullt kastat de skrumpna frukterna, innan han upptändes av lust att hämnas på sin herre för dennes gäckande ord om hans spel. I dagningen gick han därför ut på gatan och väckte en halt gumma, som somnat på en tröskel. Han underrättade henne i lågmäld ton om allt vad han hört genom dörrspringan och lät henne uttryckligen lova att icke berätta det för någon, icke ens för sin jämnåriga fränka. Han visste, att på det sättet skulle hela staden få veta det redan innan middagen.

Emellertid hade staden inbjudit Alienus Augustus att på eftermiddagen åse en tvekamp mellan väpnaren och de mest kända gladiatorerna.

Det var en kvalmig och grågul vårdag utan sol och utan regn. Företrädd av sina liktorer, som dock icke buro fasces utan tyrsosstavar, steg han fram på sin balkong vid arenan i tälttakets blå skugga. Ovan triumfatorns purpur brann på hans hjässas

vissna myrten en strålkrona, som Rom förärat sin mänskliga gud, men hans yviga hår, som hängde ända ned över bröstet, och hans skägg hade blivit gråsprängt. Hela hans huvud var som strött med aska, och oavvänt stirrade det sänkta ögat på lejonfällen vid hans fötter.

Väpnaren gick med slamrande steg fram och åter mellan sina två lansar, som han faststött i arenans sand. Han svängde sina trubbiga slagsvärd i blodiga händer, och hans förfärliga utmaningar drunknade i den åska av handklappningar, som rullade från den oerhörda rundbyggningens trappor av levande människoansikten.

Vädret klarnade upp, och Alienus Augustus framträdde till balkongens med en brokig asiatisk matta överhängda räckverk och gav de kämpande tecken att avbryta fäktningen. Som när en bränning höjer sig utefter Misenums klippvägg, steg från arenans mark ända upp mot de översta solbelysta bänkringarna ett vimmel av glitter, då åskådarna reste sig från sina platser för att uppsnappa ett ord av Cæsars mun.

– Min ungdom förbrann på Sardanapals bål, men mina mannaår sjunka i töcken, äro blott röken, som hänger kvar över askan. Jag har gått vill och skönjer ej längre vägen genom skymningen och törnet. Hämten därför det jupitershuvud, som jag medförde. Det var fordom min lykta.

Det vart stilla över den vida arenan, och en timme förgick innan prästerna hunno att hörsamma befallningen. En dräpt fäktare släpades under tiden bort med ett slags järnkrattor. Hjälmen hade rullat av, och solen glänste i den fyrhörniga skölden och den samnitiska rustningens benskenor. Det blottade bröstet, högt som en kvinnas, var ännu i döden svettigt efter striden, och den styvt utsträckta armen drog en blodig fåra i sandmyllan.

Äntligen hördes avlägsen sång av mansröster, och i den port, där fäktarna nyss, svingande sina svärd, gått döden till mötes,

intågade jupitersprästerna med palmkvistar i händerna och klädda i glödande djuprött. Högt på sina axlar buro två av de äldste det övertäckta gudahuvudet. De stannade nedanför Alienus Augustus, och han kunde nå bystens hjässa med sin hand.

I detta ögonblick gav en avlägsen pipa ett i hemlighet överenskommet tecken, och samtidigt drogo åskådarna de vapen, som de haft dolda under kläderna. Från alla sidor pekade mot honom nyslipade svärd, och alla munnar ropade med en stämma:

– Följer du ännu Roms och din ungdoms gud eller förnekar du honom?

Alienus Augustus lutade sig framåt och slet undan duken, som höljde bilden.

Han reste sig icke åter till sin fulla längd utan stod djupt böjd med ögonen riktade på bildens glatta drag och händerna knutna om mantelsnibbarna.

– De tjocka läpparna, som endast njuta och befalla! Den smala pannan, kan den rymma tankar! Har hon, som föddes ur den pannan, vänt lansen mot sin egen far? Dog Jupiter, då han blev barnföderska? Detta huvud är ej längre för mig, vad det var i min ungdom. Det är du, Minerva, du faderdråperska, som lockar mig att betrakta det blodfulla livets huvud med dina elakt blåkalla ögon. Likt elden förtär du det, som skänker dig livet. Din fula nattfågel är blind på ljusan dag. Det är du, som kallas arbeterskan. Det är du, som naken narrar Teiresias att smyga efter dig till badet och sedan slår honom med blindhet, så att han icke längre kan se det lustiga livet, som ute i solskenet går förbi hans dörr, icke leka och dansa med de unga. I stället skänker du honom vetandet, avspeglingen. Giv mig åter min ungdoms okunnighet och låt mig med stolthet bära den inför ett släkte, som skräpper om sitt vett. Giv mig åter den stund, då jag bekymmerslös satt i Abu-Rasaks gödselstack och spelade stenpärla. Jag genomlever hela människosläktets saga i

mig själv. Vart pulsslag har varit en dag. Men du skulle ej ha övermannat mig, hade jag ej varit en son av det kommande nittonde århundradet.

Då han med detta gälla rop nu förrådde sin härkomst, slocknade i detsamma såsom det var förutspått hans makt över skuggorna.

Blekheten sken fram under hans ansiktes solbränna, och då han lyfte strålkronan från sitt huvud, kramade han de mjuka gulduddarna så hårt, att de kröktes ända till dess kronan liknade en taggig tistel.

Under förbannelser och klagorop från åskådarebänkarna samlades uppe i luften giganterna till ödeläggelse. Som ett svart oväder med molnkölen glödgad av solnedgången seglade flocken över hustaken med eldbränder, från vilka gnistorna regnade. Ansiktena hade icke mänskligt utseende utan voro stålgrå och blanka med ett enda rött öga, krumt fågelnäbb och en trubbig uppåtböjd hornaktig utväxt på pannbenet.

De slogo dammande ned på arenan och klappade den med sina klibbiga fuktiga vingar som en svärm av läderlappar. Med sina runda huvud sänkta som stångande tjurar och sina seniga ryggar i båge, så att de ludna svansarna sträckta släpade i sanden, sprungo de upp på trappbänkarna och piskade åskådarna till döds med sina knittrande eldbränder. Skrålande med runda gap bröto de dovt det översta galleriets pelare och kastade dem genom luften som de stodo, så att de först vid den tunga stöten i marken föllo sönder i de många block, av vilka de voro hopfogade. Murar, broar och hus störtade in. Jorden darrade, och skakningen slungade Tibern ur sin bädd, ända till dess att det gula vattnet som olja i en alltför bräddad kruka forsande flödade över åt alla sidor och dränkte allt levande.

Solen gick ned bakom bräckta pelarerader och kluvna tempelgavlar, som dött speglades i det pestgula vattnet. På skär av hopade stenblock, vilkas sprängda järnkrampor blänkte i skym-

ningen, hängde livlösa människokroppar med armarna ännu lindade om de fat och prydnader, som livet haft kärt. Vida i tystnaden hördes det svaga visslande, varmed svartfåglarna lockade varann medan de hackade i liken.

Hemskt och underifrån som från dödsriket steg kvällsskenet över de sju kullarnas med ruiner täckta öar. Högt ovan murkanten av en ramlad sal, i vilken Tiberius fordom gav gästabud, reste sig ännu Laokoongruppen, den av Minervas ormar kvävda mänskligheten, mörk av sin egen skugga, och med sina förvridna ansikten hopplöst vända mot den döva rymden.

Omgiven av förödelsen satt Alienus Augustus på sin tronstol. Giganterna hade trötta kastat sig framstupa på de upptornade stenarna bakom honom med de knotiga armarna korslagda under hakan och vingarna hopdragna utefter ryggen och betraktade honom med sitt röda öga.

Hans syner buros icke längre av förnuft. De mörknade till skummaste vanvett. Han började halvhögt berätta likgiltiga händelser från sin tidigaste barndom och skrattade klart. Han sade sig se sin ålderstigne fader vithårig sitta under en risig idegran och skära en docka av ett barkstycke. Dessemellan talade han om sitt ödelagda skönhetsrike och tryckte huvudet i sina händer, så att det yviga håret föll fram mellan fingrarna och skylande hängde ända ned till knät. Snibben av hans purpurtoga halkade i vattnets skvalp och målade där en avspegling, som, då natten bröt in, liknade blodsdroppar långsamt sipprande från ett genomstunget hjärta.

12.

Hans Alienus blir gud.

Väl tusen år och längre satt Hans Alienus försjunken i dvala.

Då han vaknade, låg det rimfrost över hans hår och kläder, och framför honom stod Tuklat-Nirgal utan vapen och med djupa ärr i ena kinden.

– Det var en svår dust vi hade sist, sade han, men jag höll stånd mot gastarna. Nu har jag suttit här vid din sida och väntat att du skulle vakna. Har du glömt flaskan, vilken Sardanapal gav dig i uppdrag att lämna åt den, som du kallade den helige fadern? Jag har ingen lust att sitta ännu tusen år utan kvinnor och vin.

Hans Alienus reste sig upp och såg, att de befunno sig i en halvmörk klyfta, som öppnade sig mot en stenig dalbotten.

– Vi stå vid utgången till ovanvärlden, svarade han, men hennes middagsstjärna förefaller mig blek mot fordom. Och, Tuklat-Nirgal! Vad skulle det också båta dig att gå dit ut? Där måste du bli daglönare för att kunna livnära dig. Vill du bli slav, du som varit fri? – –

Efter några hundra år hörde de klang av spadar och sågo arbetande män bryta en väg genom dalen, men Hans Alienus drog sig endast djupare in i klyftan utan att tilltala dem.

Väpnaren, vars blod den upphettade inbillningen icke gav någon ro, började dock försiktigt utfråga Hans Alienus om ovanvärlden, och denne märkte icke, att det var en list. Han lät tvärtom locka sig att i tankarna beskrivande vandra upp och ned på städernas gator och samspråka vid hushörnen eller vinstugorna med gamla bekanta. Eller också berättade han om skogarna i sin hembygd, där nordan hissade gråsegel på viken.

Levde ännu hans gamle far? Stod trädet med augustipäronen ännu vid hemmets knut?

En dag, medan de talade om allt detta, trängde buller av hjul för första gången från den länge sedan fullbordade vägen, och då Hans Alienus gick till utgången, såg han en gul postvagn, framför vilken den ena hästen störtat. Kusken ropade på hjälp, och inne i vagnen sutto en kapucinermunk och två gamla engelskor i blå bahytter. Alla tre hade var sin uppslagen bok med ett kors på de svarta pärmarna.

– Här är något för dig, viskade Hans Alienus och ledde Tuklat-Nirgal med sig vid armen nästan som ett farligt djur.

Den assyriske jätten, som nu icke bar annat än sin slitna fäll om höfterna, drog den störtade hästen i diket och ställde sig själv i hans ställe vid fimmelstången. Hans Alienus band de båda tömmarna om två testar av hans hår och steg själv upp på kuskbocken bredvid kusken.

– Du fnyser och sparkar som en kentaur, sade Hans Alienus, när de hade åkt ett stycke. Men nu köra vi till ett kloster. Det är den ort, där det förflutnas vila funnit sin sista fristad på jorden. Där inskriver jag dig som novis, Tuklat-Nirgal. Det är bara en svårighet. Du måste först avlägga kyskhetslöftet. Men tro mig, det kommer att gå lättare än du väntat.

Tuklat-Nirgal tvärstannade, men kusken gav honom ett så våldsamt slag med tömmarna, att han sträckte ut i vilt språng, och våt av svett mumlade han en förbannelse.

Efter en timme dundrade postvagnen på stenläggningen utanför klostret, en fyrkantig vid byggnad, omgiven av tysta trädgårdar, där apelsinerna lyste och duvorna kuttrade. Då nu emellertid de båda engelskornas stämmor hördes genom det fällda vagnsfönstret, råkade Turklat-Nirgal i ett sådant raseri, att kusken icke kunde hålla honom. Förgäves sökte Hans Alienus lugna honom med några stränga ord. Han vände sig om och sträckte sitt huvud med de stickande ögonen mot fönstret.

Då strök kapucinermunken eftertänksamt sitt skägg och öppnade vagnsdörren på vid gavel, så att de två gamla engelskorna, deras böcker och deras bahytter blevo fullt synliga.

– Har du sett dem? frågade han.

Ett ögonblick stirrade väpnaren in i vagnen och blev sedan genast helt stilla och gick fogligt och utan motstånd in genom portvalvet till gården.

– I ett sådant århundrade, mumlade han, kunna till och med kentaurerna utan saknad gå i kloster.

Munkarna gåvo honom nu en kåpa, sedan han avlagt kyskhetslöftet, och därefter gingo alla samtalande i den stilla korsgången, där törnet klängde kring de vridna sandstenspelarna. Slutligen tryckte en av bröderna med axeln upp en rank sidodörr, som ledde ut till trädgården, och de beslöto att förlusta sig med kägelspel.

Då Hans Alienus motvilligt lyfte träklotet och ställde sig på den raka sandgången, i vars slut käglorna voro uppställda, sade han:

– Vore jag Gudfader och detta klot jorden, skulle jag kasta det på elden. Jag skulle göra en fullkomligare jord till nästa tisdag.

Han hade emellertid knappast uttalat de orden, innan trädgårdsportens hesa skälla klingade och en äldre man inträdde mellan de soliga kållanden. Han var också klädd i munkkåpa, och skägget så långt, att han hade stuckit in det under bältet för att det icke skulle släpa i marken. Några kanonlockar reste sig gungande över det väderbitna och alltför rödsprängda ansiktet, och hans bruna ögon hade, ehuru godmodiga, en viss ungdomlig livlighet, som skulle han icke haft något emot ett eller annat olovligt puts emellanåt. Då han gick, skramlade nycklarna i fickan.

Alla reste sig, ty de misstänkte genast att han icke kunde vara någon annan än den helige Petrus själv.

– Jag bifaller alltid en förnuftig önskan, sade han och vände sig till Hans Alienus. Låna mig ditt kägelklot, så lånar jag dig under tiden min herres solborg och jorden. Min herre är för tillfället borta. Han gör sitt intåg på en stjärna, som jag har antecknat med numret elva tusen ett.

Skrapande med foten och bugande räckte priorn, en välmående yngre man, sin runda snusdosa av horn åt Petrus och vidfogade urskuldande:

– Vi äro ännu oövade kägelspelare, som knappast slå två enkla, men det blir nog bättre med den saken, om vår käre gäst Hans Alienus skapar en ny jord till nästa tisdag. Han funderar på en fullkomlighetsjord, en skönhetsjord »utan intresse«, för att tala med en förmodligen bekant königsbergare.

– Det intressanta, tillade Hans Alienus, är något som antingen är på väg till poliskontoret eller sjukhuset. Jag vill inte neka, att jag är mer intresserad av det ointressant fullkomliga, av breda bröst och friska kinder.

Petrus låtsade att han förstod varom de talade, nickade besvärat och ställde dosan på stenbänken sedan han snusat.

– Nå, Petrus, frågade priorn och gnuggade händerna med en förarglig plirning. Lever din herre beständigt på resor? Har du sett honom?

Petrus strök över ögonen och pannan med sin vida ärm.

– Tror ni jag berättar Solborgens hemligheter? Säg mig i stället, Hans Alienus, hur finner du ovanvärlden vid sidan av skuggornas rike?

– Här uppe var jag den kloke och de andra voro åsnorna; där nere var jag åsnan och de andra voro kloka. Mer behöver jag inte säga dig. Skall jag nu åter begynna min gamla gång bland uppståndna Buddamunkar, som inbilla varann, att livet är en plåga? Skall jag åter höra uppfostrarpredikanternas närgångna: så skall du färga dina tankar och ord, så skall du bevara dig mot det otillåtna sköna? Apostlasekel! Kväkaresabbat! Jag kas-

tar dig min pilgrimshatt i ansiktet. Jag härdar inte ut att bli din på nytt, och den, som ej härdar ut, skall inte tynga livet med sin närvaro. Jag vill dö. Min kåpa och hatt räcka att betala gravplatsen.

Priorn slog honom på axeln.

– Låt oss till en början pröva din fullkomlighetsjord. Är du väl uppe i Solborgen, skall väl ingen heller neka dig att stanna, om du ej längtar tillbaka. Konsten blir att komma dit upp.

Väpnaren närmade sig, och novisdräkten stramade om hans grova tegelröda lemmar. Han pekade mot trädgårdsporten, genom vilken Petrus hade inträtt. Där stod en stege från tröskeln upp mot ett av molnen.

– Det bleve tungt för dig, Hans Alienus, sade han, att gå uppför stegen. Åren taga ut sin rätt. Sätt dig grensle på min hals, så skall jag, som ännu har mina krafter i behåll, bära dig till Solborgen.

Hans Alienus räckte Petrus kägelklotet och trädde upp på stenbänken, och sedan han satt sig på väpnarens stadiga skuldror, bar honom denne uppför stegen.

Nere från trädgården, där Petrus slog sin första bom, hörde de länge munkarnas skratt, men det ljöd allt avlägsnare och svagare. Slutligen beträdde de molnen, som i milslånga trappsteg höjde sig mot Solborgen.

Den låg på själva solen som på ett runt berg, och likväl i ständig skugga, ty ljuset utströmmade underifrån i en ring av strålar. På templens ärgiga koppartak fladdrade i halvskymningen otaliga stjärnbloss, och överst på muren sutto de lycksaliga så tätt, att deras vita rad liknade nyfallen snö. I själva murväggen voro inhuggna bilder ur de heligas saga. Där stodo alla de män och kvinnor, som givit livets önskan läppar att tala, de kristna med sina broderligt förenade händer, Perikles med sitt skönhetshov och Sardanapal med sin lyfta skål, vars målade vin syntes avspegla solborgens tinnar. Bilderna voro täckta med matta

färger och förgyllningar, men i fogarna mellan stenarna hängde yvig mossa, och genom skottgluggarna böjde sig lummiga trädgrenar med genomskinliga blå äpplen. Var gång ett sådant äpple föll i en människas sköte, tilldrog sig något, som hon kallade en lycklig tillfällighet.

Hans Alienus red in över den fällda vindbron, där Solborgens väktare samlades. De voro alla barnsligt outvecklade gossar med vingar och korta vita skjortor och buro lyror i band över axeln. Så snart de sågo någon ankommande, spelade de upp, ty när den främmande hörde tonerna, brast han i gråt och vände tillbaka, om han kände att hans längtan till Solborgen grumlades av en ännu större längtan till den stjärna, som han nyss övergivit.

Portvalvet var från grund till tak blankgrått av spikhuvud, som fastslagits av de inträdande. Vid väggen hängde en hammare i en kedja, och rågat med spikar stod nedanför ett stentråg, som bar följande inskrift:

Tag hammarn, som vid murn är fäst,
välj ut en spik tillika
och börja sedan spika
och ropa vad du önskar mest;
ty innan hammarslagens ljud
bland stadens ekon somna,
skall redan salighetens gud
din högsta bön fullkomna.

Hans Alienus böjde sig från väpnarens skuldra, fattade hammaren och utvalde en spik, som han höll mot ett ställe på väggen, där teglet ännu sken fram och ingen spik var inslagen. Därefter begynte han hamra och ropade under tiden med hög och tydlig röst:

– Min önskan är att bli gud!

Då spiken var inslagen ända till huvudet, gav han med hälen väpnaren ett lätt slag i midjan och red vidare.

Genom en smal dörr såg han in i en skum smedja, där de som hade att gottgöra någon svår jordisk förseelse till en tid måste förfärdiga de spikar, vilka de andra slogo i väggen, när de uttalade sina önskningar. Deras bleka och sotiga ansikten voro nästan oigenkännliga, men han såg dock, att den man, som i grå tröja stod vid blästern, var Louis Philippe, konungen, som endast lyft sin önskan till en filthatt och ett bomullsparaply. Även hängde på väggarna några svärtade porträtt i oljetryck av amerikanska presidenter.

På trappstenarna utanför sina hus sutto långs gatorna de lycksaliga i familjegrupper ömt lutade mot varann, och barnen höllo ännu i förklädet de trähästar och vagnar, som de önskat sig tillbaka, då de slogo sin spik i Solborgens portvalv. Men bakom huset låg i mattad dager en vid äng, översållad med prästkragar. Här dansade en skara av unga utan kläder och utan tanke på sin nakenhet. Fyra av dem höllo turvis över de dansandes huvud en våd av samma blekgröna färg som luften, och vid sidan stod en gosse med en lyra, som susade stilla. Hans rygg böjdes lätt då han spelade, ty han hade satt ena foten på det nedersta trappsteget till ett runt och öppet tempel och stödde lyran mot knät. Men ingen av dem kastade skuggor på marken, utan de voro genomskinliga, så att gräsmattans grönska lyste fram genom deras lemmar, och dagern föll regnbågslikt genom deras kroppar som genom ånga.

I templet bakom dem stod den högstes stol av gult flämtande lågor, och ängeln Mikael, som vaktade den, gick Hans Alienus till mötes och hälsade honom med sitt brinnande svärd. Hans svartspräckliga vingar reste sig bakom de dansandes våd, som stormfyllda latinersegel.

– Alienus Deus, allsvåldig herre! begynte han. Rid fram till den tron, som står ledig.

Då steg väpnaren med sin börda upp på stolens säte, och ängeln Mikael öppnade i golvet en lucka, genom vilken Alienus Deus såg ned över världsrymden.

Han höjde sina händer, och i det hisnande djupet formade sig en ny jord, befolkad av mänskliga gestalter. Han inrättade dock deras lungor så, att de ensamt kunde förse kroppen med tillräckligt näringsämne. Vidare förlänade han de lyckliga en evig ungdom, så att de icke behövde fortplanta sig. Men om en enda varelses jämmer trängt till hans öra, hade hans verk varit ofullkomligt. Därför skapade han inga djur utan blott ett känslolöst växtrike, vars buktiga blad överskuggade sluttningarna och pelargången, där människorna sutto i vila vid ett klart vattendrag. Och vattnet var så vindlöst stilla, att det tydligt avspeglade minsta veck i den hand, som sträckte sig mot vassen för att bryta en sävpipa.

Så stod nu denna nya värld i en fullkomlighet, som ensamt en människa förmått giva henne, och de lycksaliga trängdes undrande kring luckan i Solborgens golv. De samlade rika fång av de blåaktigt genomskinliga äpplena, som växte vid muren, och läto dem falla ned i de nya människornas sköte, men där inga händelser funnos, kunde ingen heller tala om en lycklig tillfällighet, och frukterna blevo därför obemärkta och brusto mot marken som bubblor. Då förstodo de lycksaliga att de nya människorna voro deras gelikar, och darrande av glädje vinkade de hälsningar.

Hela första dagen jublade Alienus Deus med de andra. Han såg natten bryta in och de lyckliga somna i ro som oskyldiga barn, sedan de uppsänt sitt tack till den evige.

Mot den andra dagens afton förde han oförmodat handen över ansiktet. Ängeln Mikael vände huvudet åt sidan, så att den bruna halsen lade sig i två veck under nacken, och betraktade honom oroligt. Hade han måhända upptäckt en ofullkomlighet, en mörk fläck på sitt verk?

Men efter en stund förde den allsvåldige åter handen över ansiktet. Alienus Deus gäspade.

Ängeln Mikael rynkade pannan, och strängt granskande trädde han honom närmre. Nu såg han, att den allsvåldige lutade huvudet åt sidan och att de knäppta händerna medvetslöst rörde tummarna kring varann.

Alienus Deus hade somnat.

Då stötte ängeln Mikael sitt brinnande svärd i Solborgens golv, och hans vingar skakade, så att svartspräckliga fjun yrde om det krulliga huvudet.

Alienus Deus vaknade och försökte dölja den blygselns rodnad, som drog över hans ansikte.

– Ack! sade han. Åskådandet av fullkomlighetens enahanda… Säg, Mikael, kommer du inte ihåg någon gammal historia från den förra jorden, som jag tänkte bränna upp?

– Jo, svarade ängeln Mikael. Jag minns en historia om en tjuv, som stal i en sparbank och förförde kassörens dotter. Slutligen blev han nedstucken i Kalifornien under ett slagsmål på ett illa beryktat ställe.

– Nej, låt mig få höra den, Mikael. Den förefaller åtminstone spännande och underhållande.

– Kanske den roar dig, genmälde svärdets dystre ängel, men en gud, som vill fullkomlighet, borde den misshaga. Sedan du plundrat Hades, red du till Solborgen, men min frånvarande herre skall kanske förlåta dig, ty är han saligheten, då är han även skönheten, och då var det honom du sökte, både i Sardanapals pärlslingor och vid Ahirabs sida. Vad är människornas njutningslust annat än ett famlande efter salighet! Men var mig tacksam, du kryp, att jag kastar dig ned till ditt rätta hemvist, där värjstötarna i gathörnen och de tvistandes röster hålla dig vaken.

Medan svärdets ängel talade, slocknade eldstolen till glasrasslande kol, och de lycksaligas ansikten blevo sorgsna. De

förbleknade långsamt som huvud på en av solljuset länge anfrätt elfenbensmålning och syntes allt fjärmare och töcknigare, till dess de voro helt försvunna.

Hans Alienus satt rak på sin bärares axlar, men ungdomen hade länge sedan dött på hans sjunkna kind, och på håret låg det första återskenet från förgängelsens lie.

När han red ut genom portvalvet och hörde väktarnas lyror, betäckte han dock sina ögon gripen av hemlängtan till den jord, där yran överröstar jämmerskrit, men ålderdomens tynande höstafton väntade honom själv.

Nu framträdde en fattig hellenisk konstnär som stått lutad mot muren.

– Räck mig din sannsägande vaxtavla, om vilken jag hört talas, begynte han och lyfte kappan med ena handen för att skydda ansiktet mot det underifrån strålande solljuset. Du känner vissa stammars saga om gudarnas förlorade guldtavlor, som en gång efter världsskymningen skola återfinnas. Äro de förlorade, kunna de icke heller innehålla något nytt utan snarare något, som blivit så förgätet, att det därför synes nytt. Vad jag har att uppteckna anade du redan innan din långa vandring började. Jag känner dig. Jag var en av vitbrödren på den ensliga ön. Jag har sett guldtavlorna, ty jag är en inbillningens man. På dem finns ingen skrift, inga bokstäver, endast en bild.

Han mottog vaxtavlan och tecknade på henne en bild snarlik en av Vatikanens marmorfångar. Den stod konungsligt upprätt med handen framåtsträckt.

För första gången utplånades icke det ristade ur vaxet. Konstnären prövade själv att stryka bort bilden med fingret, men det var honom icke möjligt, och vaxet blev hårt som metall.

Då böjde sig Hans Alienus från väpnarens axlar och tog ur stentråget några av de spikar, med vilkas bistånd en önskan kunde förverkligas. Sedan gömde han dem vid bröstet under kåpan samman med sin vaxtavla.

På aftonmolnens trappor red nu sakta
Hans Alienus ur den sälla stad,
där över murens kant de lyckliga i rad
med vilans drömmarögon tyst betrakta
de ungas dans, som än på avstånd ljöd;
där mjuka fingrar lekte över strängen;
där ro av sommarnatt stod över ängen,
men intet klockslag sjöng en timmes död.

*

Hämndfullt naturens makter i trupp
stötte i vädrens lurar.
Red väl strafflöst en levande upp
ända till himmelens murar?

Askgrå händer svängde
åskans gissel med brinnande snärt.
Molnens tumlande flockar,
tiohövdade odjur med stjärt,
liksom stångande bockar
framför vagnarna sprängde.
Tungt som rullande klippors dån
bullrade hjulen fjärran från.

Under jagade skyar
skymtade redan jordens rygg
lastad med städer och byar.
Väpnaren mumlade skrämd och skygg:

– Hans Alienus, ett gisselslag
kunde sveda oss båda.
Du har tubbat naturens lag,
format i tanklös våda
världar efter människosinn.
Vredgad mulnar naturen.
Låt oss vända och springa in
bakom vindbron och muren.
Mången panna jag blodig slog.
Aldrig mot åskan svärd jag drog.
Se, i väntan stå djuren,
kreaturen
beta ej tuvan.
Duvan
söker i skogen ett skyddat rum.
Hör du en fågel drilla?
Skogen är spöklikt stilla,
skeppet med fallna segel,
vattnet en rostad spegel
utan dyning och skum.
Allt en vaken förskräckelsens dvala.
Jorden är stum,
rymderna tala.

*

På fjällhöjden i djupet under dem stod en människa, och hon svarade naturen:

– Låt vädren jaga, låt ditt tordön rulla,
skräm möss och flugor med din hagelskur,
jag böjer ej mitt knä för dig, natur,
du dunkelfulla.
Svep dina fält i vårens grönska,

fyll druvan med sin kvalmigt söta saft,
jag räcker högre i min kraft att önska,
än du har hunnit i din skaparkraft.
Mig synes människan först verkligt stor
var gång hon lugnt förkväver
din röst, natur, vår mor,
och skönt i strid med dina lagar lever;
när hon i tempel, vilka utestängt
din andedräkt, ser altarlågan flamma
för den fullkomlighet, som hon har tänkt
men dina rovdjursspenar aldrig amma;
när stolt hon tvinnar dina hjordars ull
med purpurtrådar och med gull
och skyler rikt sin nakenhet i kläder;
när hon förnekar dig i dikt och bild;
när hon i mänsklig onatur beträder
sin lustgårds mark, där från ditt buller skild
hon sinnrikt tuktar dina träd till häckar,
och dammens springbrunn tvingar dina bäckar
att slunga sina flöden upp mot skyn.
Hon växer först var gång hon gäckar
din blinda gång, ditt blodbestänkta tryn'.
På fyra fötter krälar du i dyn.
Med människan fick först ditt öga syn.
Jag går till mina värv. Som förr jag vaktar
mitt hus mot dina skyars vreda skur
och glömmer dig, natur,
och mina egna gudar aktar. –

*

Då väpnaren ännu stod tveksam, böjde sig Hans Alienus ned och ropade i hans öra:

– Nu framåt, knekt! Vad rör oss trätan?
Låt mannen sömma på sin tankeväv.
Så många gånger vänd den redan blev,
att knappt du skiljer avigan från rätan.
Natur, det är ett skumt och dubbelt ord,
som dunkelt skrevs på skilda altarbord.
Dröj hellre knäböjd för naturens önskan.
Och likafullt! Känn re'n en doft av grönskan!
Hur skifta bergen under oss i blått!
Re'n hör jag sus av vattendrag, som flyta,
ej ens mot andens Solborg, där jag stått,
jag, människan, min ljuva jord vill byta.

*

Hans Alienus red allt djupare ned mellan molnen, och snart buro honom väpnarens skuldror över bergens snöiga åsar.

*

Han red till Rom, till Vatikanens port,
och uppför trappan till ett tempelstort
med ljusa fresker smyckat rum, där lutad
i stolen påven hade sammanfört
sitt tysta hov och eftertänksamt hört
en lärd disputation, som nyss var slutad.

Hans Alienus satt nu hastigt av
och knäföll: – Fyllt jag har det värv du gav.
Jag som ditt sändebud med pilgrimsstav
följt jordens källrar, där de döda bodde
i sjunkna städer. Deras bloss jag tänt.
I deras lampor veken åter bränt.
Jag ull och purpur på mitt finger snodde

hos Sardanapal, som vid sländan satt.
Han hälsar dig ur det förflutnas natt
och skickar dig, som suckandet och stönet
från våra tider ständigt kring dig haft,
en kurbitsflaska med en lönnlig saft,
som återskänker gamla gubbar kraft
att se i rosenrött och hylla könet. –

Förskrämt en snabb och ängslig viskning gled
långs kardinalernas och vaktens led.

På mattan lade han för toffeln ned
sin med sigill och vax och snöre stängda
kurbits, som efter färden än var varm.
Den helge fadern stödde tungt sin arm
mot sammetsstolens präktigt skurna karm.
Så steg han upp och grep det eldslikt svängda
och långa svärd, som närmsta schweizarn bar.
Han höll det sträckt. Hans röst blev skarp och klar.

– Mer stadigt stod ej fanan på ett fäste
än korset vid min tron. Då räckte jag
en spade åt de vise. Nästa dag
grovs valvet upp till glömskans rövarnäste.
Men allt, som spaden lade för min pall,
allt, allt som steg ur jordens källargångar,
mitt hela hov av stumma marmorfångar
står sammansvuret för att se mitt fall.
Jag själv, mitt sekel, ordet som var skrivet
slås redan ned av deras upprorskraft.
Och denna flaska med sin vilda saft
är det förflutnas återskänk till livet! –

Med båda händer hårt han svärdet höll.
Det likt en ljungeld svingat blänkte.
I vrede hugget över flaskan föll.
Som blod den tjocka saftens droppar stänkte,
och var en droppe på en krage låg,
blev kinden het, förhäxat öga såg.

Den gamle påven lade handen blek
på närmste klerkens axel, och han vek
ett steg tillbaka. Under golvet hördes
ett sakta sorl, en spröd och klocklik kör
från stenansikten, vilkas läppar rördes.
Från alla gårdar och från parken utanför,
från undervåning, valv och trappuppgångar
sjöngs livets hymn av påvens marmorfångar:

– Evigt hos oss i soligt förnuft
livet sin önskan gömde.
Fåfängt människan vägrar oss luft,
fåfängt oss hon fördömde,
bad och stormade,
band med remmar;
gudadrömmen hon vandrade i
långsamt formade
bål och lemmar,
den vart människokropp, den är vi. –

Hans Alienus sprang besinningslöst
från golvet upp. Så röd var ärmen färgad,
som hade nyss vid offer blod han öst.
Han drog ur kåpan tavlan, vilken bärgad
och frälst han hemfört från sin pilgrimsfärd,
och spikarna, som han vid bröstet burit,

och vred ur påvens händer detta svärd,
som nyss i tvenne hälfter flaskan skurit.

Med fästet slog han häftigt spik vid spik
i rummets vägg, och mellan dem han hängde
nu tavlan med sin enkla teckning lik
de marmorfångar, vilka segerrik
själv kyrkan i sin hovborg innestängde.
Och medan vida slagen hördes runga
begynte han i takt med dem att sjunga:

– Må flaskan av din hand i stycken slås.
Må vi och må vårt trötta tidevarv förgås.
Det ville spegla, åse och förklara,
men det förflutna svarar: Du skall *vara*.
Min tavla är den gåva som jag fått
av det förflutna, i vars valv jag gått.
Jag nitar den med svärd vid muren brått.
Lyss! Fönstren skallra i ditt jätteslott,
som för en stormvind, för en stöt av nordan.
Den livets önskan, vilken ristad står
på detta vax, skall alltid bliva vår
och genom sekler ropa på fullbordan.

III

HEMKOMSTEN

Hans Alienus:

Höstens slagregn och stäppens sol
blekte pilgrimsdräkten.
Upp jag stod, då hanen gol
tidigt i morgonväkten.
Hundramilade
hän mot Sverige
vägarna stego, och först mot kvälln
trött jag vilade;
natthärbärge
bjöds på halmen vid spiselhälln.

Korsfararsagor och pilgrimsskrock
letade tanken till rätta.
Snart i dörren en lantlig flock
tyst mig hörde berätta.
Kvinnorna lutade
tätt sig samman
arm i arm i lyssnande led.
Gnistorna sprutade
högt ur flamman,
vilken slickade spiselns ved.

Äventyr på villande väg,
månget vallfartsminne
sorglöst tolkades, men jag förteg
elden, som falnar mitt sinne.
Självförpinande
helig broder
döljs ej under den rock jag bär.

Ej den skinande
fru Gudsmoder
mina aningars drottning är.

Genomvandrat har jag allen
skuggornas land, de öde.
Långt i öknen bland tistlar och ben
talade jag med de döde.
Sund och levande
gick jag dem nära,
log och snyftade samman med dem.
Följde dem bävande,
fick dem kära,
sökte i skuggornas hem ett hem.

Skuggorna rörde min panna – och skönt
steg en fornvärld ur graven.
Ninives döttrar virade grönt
runt kring pilgrimsstaven.
Stjärnorna blossade
bibliskt klara.
Sakta susade strängaspel.
Skuggornas krossade
underbara
skönhetsrike betog min själ.

Lyss jag i kåpans musselskal,
brusar Arkipelagen.
Ekon av tympanon och cymbal
dallra vid böljeslagen.
Jungfrur rövande
utan ånger
frusta kentaurer i flyende tramp.

Avgrundsbedövande
vilda sånger
skratta i takt med hovarnas stamp.

Trolöst flydde jag skuggornas land.
Trånade åter till livet,
gators vimmel och lampors brand,
dock – mitt öde stod skrivet.
Livets böljande
städer och länder
lockad av sorlet jag genomgick,
men de förföljande
skuggornas händer
lades skymmande över min blick.

Runt mig hälsa de unga fritt
andra vaknande tider.
Främmande står jag i deras mitt.
Som en vålnad jag skrider.
Dagens krigande
skara spänner
ordets båge av senor och stål;
drömsjukt tigande,
arm på vänner
vandrar skuggornas son utan mål.

Aldrig kan jag som fordom glatt
stundens frågor dryfta;
tankarna famla dag och natt
nederst i skuggornas klyfta,
där ej flämtande
facklan sänder
livets sken, men en underjords.

Aldrig bland skämtande
bröder och fränder
skall jag munter sitta till bords.

Skriande tranorna flyktat re'n.
Vita bolstrar och putor
flingorna bädda kring häll och sten.
Kojornas trånga rutor
glimta immiga.
Sparven i hunger
letar kärven vid bondens skjul.
Djupt ur dimmiga
höstkvälln sjunger
pilten vid foran om vinter och jul.

Röster från barndomens år, till er
snöiga stigar mig föra,
men ni nå ej mitt hjärta mer,
mumla blott i mitt öra.
Stilla, saliga,
soningsfulla
stämmor, fåfängt kallen I.
Hotfullt otaliga
syner rulla
upp ur Hades, min blick förbi.

Glömska drickes ur Lethes våg,
men med ögonen slutna
drack jag ur mörka Styx – och såg
sedan allen det förflutna.
Bleka och krokiga
skuggorna locka
anden att drömma vid Karons flod,

men det brokiga
livet vill plocka
frukter, som vinkande trås av mitt blod.

Kedjad vid livet min stav jag bär.
Rolös kring världen jag ledes.
Längtar dit, där jag icke är.
Främmande allestädes.
Hades sig hämnade.
Skuggornas like
strafflöst av livets frukter ej stjäl.
Skuggornas jämnade
skönhetsrike
vann för eviga tider min själ.

*

Timmarna sjöngo:

Du skådar, Hans Alienus, vår ritt.
Du släpar dig med vid vår sida.
Vi lastat på fålarna allt som var ditt
och föra det bort då vi rida.
Din lustiga sång, ditt klingande skratt,
din ungdoms förtvinade blomma,
vi rövade allt och vi lämnade natt.
Re'n kring dig stå vägarna tomma.
Med manen om knogarna
rida vi tätt.
Bevingade bogarna
ryka av svett.

Ohi! Vi bära det jordiska rov
vi slitit ur människohänder,

den bägarn, som slogs till mulln av vår hov,
och festens slocknande bränder.
I tornet hänga på järnsmitt band
de mörka klockorna tunga.
När hovarna slå deras ärgiga rand,
de skrämmande timslag runga;
och hän över gravarnas
frusna blad
går svarta travarnas
stegrande rad.

Evmeniderna sjöngo:

Med handen vi röra
de skatter vi föra.
Då svartnar guldet till kol.
Då vissnar på kransarna grönskan.
Då multnar ert rov till en önskan,
som aldrig nådde sitt mål.

*

Han stod i skogen vid en snötäckt al,
men bakom honom kom på nött sandal,
som att i smyg sin fånge ständigt vakta,
Den Gamla Heliga förstulet sakta.

Den Gamla Heliga:

– Vad vill du mig? Du nämnde visst mitt namn?

Hans Alienus:

– Ditt namn är ångest och ditt rike smärta.
Sen långa år av mig ditt namn ej sades.
Det undslapp mig måhända i mitt hjärta,
ty även i de dödas valv, i Hades,

din kalla hand på mina läppar lades.
Nu räck mig hjälp. Slit av din mask och säg,
att blott på sken den skuggvärld, dit jag steg,
fått sina kedjor om min strupe knutna,
att det jag älskar är min önskans syn,
är framtidsriket bortom seklers bryn,
som jag av irring kallat det förflutna.
Jag är ej mer som i de solens dar,
då själva oron mig en glädje var.
Jag tröttnat höra kivets tomma stämma.
Giv mig i fred en stol vid brasan hemma.
Jag hatar ordet hat och ordet strid.
Kom, jaga dem med skam ur modersmålet.
De äro kolportörer åt en tid,
som brände oliktänkande på bålet.
Men alla hatfullt lyfta bilor fällas
och alla onda andar vika ur det bo,
där ljus och mäktig som en gud från Hellas
oss når det evigt sköna ordet ro.
Säg att min vandrings långa ökenstig
blott sökt ett rike, som vi söka alla.
Säg endast detta. Låt mig sedan falla,
och än i döden skall jag tacka dig.

Den Gamla Heliga:

– Att giva löften var du alltid snar.
Mitt gamla löfte står dock järnhårt kvar.
Allt som du vidrör falnar hjälplöst hän.
Sin sötma mister drycken på din tunga.
Från varje kust hör du sirener sjunga
men finner tomma musslor blott och ben.
Du gått till skuggorna, har återkallat
på deras sjunkna kinder livets färg.

Med stav och bara fötter har du vallat
de vita hjordarna på sagans berg.
Jag såg dig stå vid Sardanapals sida
den sista natten på hans tända bål.
Jag såg ditt skepp på havet segla vida,
men såg dig aldrig vid ditt sökta mål.
Med Cæsars pannring du vid tubors ljud
stod stolt i skenet från liktorens bila,
men aldrig mättad, aldrig sänkt i vila,
du bröt din värld i spillror och blev gud.
Jag vet ej fröjder, som ej dina voro.
Omkring dig brann all livets härlighet.
Slog likväl pulsen ej med samma oro?
I nattens stillhet dock som förr du grät.
Och jag vill gillra liksom förr med nät.
Tro eller tvivla. Pröva att förakta
ditt ödes röst, som dig i landsflykt dömt.
I eldskrift kan du livets lögn betrakta,
men bakom töcken står det sanna gömt.
Den dag, då livets gåta är förklarad,
du sover i den mull, som jag beträder.
I mörker skall du dö, likt dina fäder,
och frågan på din läpp dö obesvarad.

Hans Alienus:

– Så må den gamla striden mellan oss
beständigt kämpas utan vapenvila.
Liksom en döv av klippor rest koloss
betraktar du min levnads år, som ila.
Slå ned, förgör. Det kryddar blott vår träta!
Först då på fingrarna med suck och hot
du räknar varje sten, som stött min fot,
får jag på nytt en lust att dem förgäta.

Det bloss, som lyser jordens tidsfördriv,
av kvalets nötta kors du helst ser spintat,
men vart mitt ord skall tacka detta liv,
som mången natt jag önskat helt förintat.
Än vill jag forma mina egna drag,
än vill jag bröstet brett och lyftat bära.
Där må mitt hjärta bränna och förtära,
min mun skall le som i min ungdoms dag.
Än skall det viskas, när mot folkfylld gata
runt spridda flockar, vilka muntert prata,
en soldag spänner sina gyllne garn:
Där kommer redan prydd med många år
men ännu rak med sina gråa hår
Hans Alienus, lyckans söndagsbarn!

1.

Hemkomsten.

Vid milan i ödemarken satt kolaren i sin toppiga riskoja som, påminnande om en boning från stenåldern, fylldes av stickande rök från torrveden på härden. Bruna rottågor hängde ned mellan den torvtäckta takväggens lutade stockar, och röken blandades med en lukt av mull.

Grovlemmad reste sig kolaren från sin jordbänk, och lutad mot en skalad furukäpp såg han över den i kvällsmörkret pyrande milan och det trånga hygget, runt vilket mons snötyngda grenar böjde sig mot den vita marken. Det hade oförmodat börjat snöa under aftonen, och han fruktade att icke kunna hålla milan i ordning, om stybben frös. Han trodde, att natten skulle bli kall, och undrade om hans hustru hemma i stugan kom ihåg att flytta myrtenkrukan ur fönstret. Samtidigt sprang hans tanke över till en gammal berättelse om ett nyfött barn, som strypts av sin moder med en kedja av glaspärlor och därefter nedmyllats i lönn under en vedtrave uppe på mon, som låg framför honom. Han drog sig till minnes sägnen om myllringarna, de i skogen hemligt nedgrävda barnliken, som nakna och gulbrunt magra flockvis i mörkret kunde förfölja sina anförvanter, draga dem i kläderna och ropa på sina mödrar. Han blev hemsk i hågen, ångrade sina synder och besinnade, att han icke på länge hört något Guds ord.

Han kände sig lättad om hjärtat, då han efter en stund hörde hjulslammer från vägen, som översnöad strök tätt förbi. Han gick undrande några steg fram ur röken från milan och såg i mörkret en kärra som stannat.

En man hade stigit ur och närmade sig, klädd i en besynnerlig kjorteldräkt, som gjorde kolaren häpen. På kragen rasslade

musselskal, och han bar en flat hatt med ofantliga brätten. Skenet från den öppna kojan föll på hans ansikte, vilket utmärktes av den styvnade orörlighet, som ett liv i enslighet brukar påtrycka sina munkars drag. Främlingen tycktes snarare vara av medelålder än en gubbe, men håret, som hängde över axlarna, och skägget var alldeles gråsprängt.

Det var Hans Alienus.

Han gick fram till kolaren och gjorde några frågor om vägen. Snön låg så vit, sade han, att en främling endast med svårighet letade sig fram till närmsta herrgården. Slutligen sporde han, om den gamle herrn, som rått om Trollkyrka, ännu ägde och bebodde denna gård. Den skulle ju ligga bortåt en fjärdingsväg härifrån på andra sidan skogen.

– Ja, svarade kolaren, det gör han nog ännu, men snart får han allt flytta. Han har någon sjukdom åt ryggen till, och det kan visst vara slut med honom vilken dag som helst.

– Jag tänkte nästan det.

Hans Alienus vände sig åter om och gick till kärran samt gav skjutsgossen några slantar och bad honom fara hem. Han behövde honom icke längre. Han var frusen och gick hellre den korta vägen, som var kvar, påstod han.

Skjutsgossen smackade åt hästen och ryckte i tömmarna samt vände och körde åter bort åt samma håll, varifrån han kommit. Då vagnsbullret slutligen tystnade långt bakom fallen, gick Hans Alienus vidare utan att åter tilltala kolaren.

Allt som han gick framåt hörde han närmre och närmre tunga hammarslag liksom inne i själva berget.

Natten var mulen och mörk och fick endast ett svagt ljus från det tunna lager av nyfallen snö, som låg över mossa och buskar, men som här och var lämnade de svarta hällarna bara. Granarna kastade inga skuggor, och knarrandet av hans egna steg narrade honom ofta att stanna och se sig om, ty det föreföll honom långa stunder att någon gick efter honom.

Genom en grind, som nu avhakad låg mot gärdesgården, krökte sig vägen med en brant backe in mellan två smedjor, ur vilkas glesa tegeltak gnistorna slogo upp. Längre bort sken över en träddunge en dimmig och röd eldkula som en månuppgång. Det var elden ur den tornhöga masugnspipan och den belyste flämtande och otydligt rostugnens tak, de rödmålade bodarna och de svarta kolvagnarna, vilka dragna av i mörkret osynliga järnlinor rullade liksom av sig själva på förhäxade hjul uppför bryggan till masugnskransen.

Han saktade sin gång varsamt och försiktigt, ty han ville icke bli sedd, och han själv visste icke, hur oigenkännelig han hade blivit. Då han kom utanför den ena smedjans ingång, stannade han några ögonblick, litande på det djupa höstmörkret.

Smederna vältrade just nu den vitglödgade smältan under hammaren. Då denna högg sitt hästhuvud i den brinnande krubban, darrade marken, och eldflingorna regnade så vida, att hela smedjan lystes upp. I hörnet blänkte karet, i vilket smederna badade sig, sedan de värmt vattnet med glödgade smältstycken, och bredvid syntes den sotiga långbänk, på vilken de fordom var lördagsafton satte en sup och en brödkaka åt tomten.

De hade masker med blå ögonglas, skjortor, träskor och byxholkar, som med läderremmar spänts kring de nakna benen ovan knät. Krokiga och omsprutade av gnistor, vände de smältan med sina tänger, och hammarslagen plattade den skinande massan som deg. Men då stämbordet åter stannade hjulet och den ene smeden svettig kastade masken, igenkände nattvandraren hans grovt fula, grinande huvud, som röjde vallonsk härkomst i sina drag. Han mindes, att han förr sett det rödkindat och barnsligt, att han förr sett det ludna och seniga benet knubbigt och mjukt plaska i badkarets skvalp.

– Vad söker du egentligen här? viskade till honom hans hjärta. Det som du fasthållit i minnet finns ej längre till. Här ser du en främmande trakt. Vänd om igen, innan du går vilse.

Men han vände icke utan gick vidare.

Då han kom förbi träddungens två stora oxlar, såg han ett brett band av ljus lägga sig tvärs över vägen, som på ena sidan kantades av en bäck och på andra av masugnens stenvälvda och fästningslika port, genom vilken skenet föll. På bänken utanför porten satt masmästarn mellan sina drängar, med slidkniven instucken bakom förskinnet och med sot i sitt röda kindskägg. Varken han eller drängarna talade, och Hans Alienus kunde icke fortsätta framåt utan att gå över den upplysta vägen och bli sedd.

Han stannade uttröttad med armbågen mot masugnens knut och strök valhänt och frusen med fingrarna genom håret. Som en smygande förbrytare återsåg han den födelsebygd, vilken han höll så kär. Vad drev honom dit, vad hoppades han väl där? Åter och åter sade honom hans hjärta: Vänd om i tid. Du är lika främmande här som var du kommer, var du söker ett hus för att få kalla det hem.

En stund stod han villrådigt lutad mot väggen, men just då han till sist svårmodigt övertalat sig själv att sakta och försiktigt vända och gå, klämtade en klocka inne i masugnen och kallade masmästarn och hans drängar till utslag.

De hade knappast rest sig och vänt ryggen åt vägen, innan Hans Alienus ivrigt och brådskande steg fram från muren och gick förbi porten utan att ett ögonblick besinna sig eller längre lyssna till sina egna tankar. På andra sidan de upplysta hjulspåren, där krossad slagg och snö blandades om vartannat, skylde honom mörkret snabbt på nytt, och han fortsatte sin spökvandring.

Då han hade gått ett stycke, kom han åter till en grind, och han visste gott, att här begynte Trollkyrkas ägor, men han kände icke igen skogen bakom gärdesgården, där han i sin barndom endast sett ett kalt fall med stubbar och ormbunkar. Tungsint och betryckt vek han av från vägen inåt hagen, och

trevande i mörkret bröt han sig fram mellan buskarna, genom en trång och stenig skreva.

Det hade icke blivit frost, som kolaren fruktat, utan snön gick i tö, och snart föll ett stritt regn. Hällarna blevo ännu slipprigare, och den våta mossan låg så lös, att den lossnade under vart fotsteg. När han slutligen böjt de sista motsträviga kvistarna åt sidan, stod han på ett utsiktsberg, som endast var bevuxet med några vresiga marträd. Bortom åkrarna skönjde han en mörk takås med skorstenar. Det var själva gården, och i ett av fönstren brann ljus.

Han var så uttröttad att han varken erfor smärta eller glädje. Sinnesrörelsen hade givit vika för allmän kroppslig olust, och genomvåt av det fallande regnet var han på en gång både het och frysande kall. Allt vad han önskade var att sova. Han skulle endast behövt gå några minuters väg för att få tak över huvudet och en värmande brasa, men hellre än att oväntad och objuden som en tiggare beträda sitt fädernehems tröskel, ville han stanna ute i skogen, om han också aldrig mer skulle resa sig upp.

Han såg sig om och igenkände tätt utmed berget, där hällarna stupade tvärbrant, en stor och lummig gran. Där hittade han dock alltså en bekant, en gammal vän, som utan att märkbart åldras skuggat årtionden efter årtionden under sina yviga grenar. Han satte sig på det ännu torra fallriset med ryggen mot stammen och insomnade genast tungt, moderligt skyddad mot regnet av denna stumma förtrogna, som ensam stod kvar från ett landskap, vilket nu blott var ett minne.

Under tiden blåste det upp, och över moar och myr kved och jämrade alla höstens mest skräckfyllda sagor från hedenhös. Det var först kylan i dagningen som väckte honom.

Han reste sig genast och gick ut ur sitt gömsle. Nedanför honom låg den röda långa manbyggnaden med sina vita skorstenar och med fyra vita träkolonner utanför ingången. De tycktes tillhöra något annat, något främmande liksom han själv.

På ena sidan om gårdsplanen låg gästflygeln, som också var röd, och på andra sidan den röda träkyrkan, som icke hade någon kyrkogård, ty den tillhörde ägaren själv. Trädgårdens körsbärsträd knackade på fönsterrutorna, och några steg från ingången låg den flata sten, från vilken enligt sägnen den heliga Birgitta stigit till häst, när hon efter mässan red hem över vattnet till sitt kära Vadstena.

Ännu lika trött satte han sig på en sten, och i detsamma började vällingsklockan ringa. Där talade åter en gammal bekant med sitt välkända målföre, sin spruckna och gälla stämma, som var så olik varje annan klockas på hela jorden.

Han böjde huvudet i sitt knä och grät.

Men just då vällingsklockan tystnade, reste han sig åter med brådska. Sinnesrörelsen hade på nytt svallat över sina bräddar och slog om i beslutsamhet. Åter sade honom hans hjärta, men nu än mer befallande och kallt: Vad vill du här?

Han böjde buskarna åt sidan och gick tillbaka ned genom skrevan. Hunnen till körvägen, skyndade han sig över den och fortsatte timme efter timme inåt ödemarken. Då han ibland icke kunde se himmelen, iakttog han träden för att icke förlora väderstrecken och gå vill, men slutligen måste han taga sig fram över vidsträckta myrar och träsk. Nu på senhösten stodo de fyllda med vatten, och han blev nödd att hopleta stockar och större grenar för att lägga dem tre och tre i bredd till en brygga. När han steg ut på denna sakta men beständigt sjunkande spång, drog han åter till sig de eftersta stockarna och lade dem framför sig för att komma vidare. Den falska gungflyn under honom liknade fast mark med kulliga tuvor, men när han prövade den med sin käpp, sjönk denna ned i gyttjan ända till knappen utan att träffa någon botten. Om han ett ögonblick givit vika för sin trötthet, skulle den flytande marken utan annat ljud än ett sakta bubblande sjunkit med de murkna stockar, varpå han stod, och spänningen satte icke blott åter

hans blod i rörelse utan också hans inbillning. Ännu en gång fattades han obarmhärtigt och utan eftergift av längtan till det som han nyss lämnat. Då han mot middagen trampade stadiga hällar och slingrande fästigar, gick han allt långsammare och långsammare. En skogseld hade här svett huden av bergen, de svarta stammarna stodo med röda barr, och den ohyggliga ensligheten blev den husville en allt tyngre börda.

När han i skymningen, ledd av hundskall, kom till en stuga, vilken lika grå som kvällen knappast kunde urskiljas, innan han stigit över ledet och stod på åkertäppan, bultade han på och gick in.

En kvinna med hårt och kärvt ansikte satt i vävstolen och betraktade misstänksamt och oroligt hans egendomliga klädsel, medan han begärde skjuts över skogsvägarna tillbaka till herrgården. Mannen var till marknaden med hästen, förklarade hon buttert, och drängpojken, som också varit där, låg drucken. Hon varken kunde eller ville skaffa någon skjuts.

Men när han lade fem blanka silverkronor på vävbänken och trummade på dem med fingrarna som på tangenter, vilkas toner ingen kunde höra utan att övervinnas, blev hon fogligare och fick lättare att hitta ord. De hade nog en stut, menade hon, som väl kunde draga kvarnvagnen, om hon bara fick drängpojken vaken.

Under det han spisade några påbredda bröd ur sin ränsel, gick hon ut för att styra med saken.

Sittande bredvid en drucken skjutspojke på ett skramlande bräde och dragen av en stut, återvände han, främlingen, som bland vandrande tjursfinxer tågat mot Ninive, nu en regnig höstafton till sitt övergivna fadershus.

Det var redan sent, då han på nytt åkte förbi milan vid vägen, och kolaren började tyda det illa, att två kvällar i rad se den besynnerlige okände komma igen från samma håll. När Hans Alienus lät vagnen stanna och kom fram till milan samt nicka-

de, blev han dock något lugnare – i synnerhet som han såg, att det satt en vanlig bondgosse på vagnsbrädet.

– Vill han göra mig en tjänst? sade Hans Alienus och klappade kolaren på axeln, efter att ha betraktat honom ett ögonblick. Vill han gå fram till den gamla herrn med ett brev, så skall jag under tiden vakta milan och ansvara för den. Jag har varit med om sådant förr.

Kolaren tog åt mössan och strök sig tvehågse över nacken, men när en man, som syntes honom att vara av herreståndet, uttalade en önskan, kunde han ej tänka annat än att han utan vidare hade att lyda. Därför svarade han varken ja eller nej.

Hans Alienus böjde sig och steg in i riskojan, där elden brann på härden, och letade i kåpans bröstficka efter ett papper. En hotellräkning var allt vad han fann, och på den skrev han med stiftet:

»Hans Alienus frågar sin far, om han mottager besök?«

Därefter rullade han hop papperet och räckte det åt kolaren, som stack det under rocken utan att säga något och långsamt gick bort över hygget.

Hans Alienus såg efter honom och fläktade röken åt sidan med snibben av sin kappa. Den krokryggige kolaren var ingen obekant. Fordom i sin barndom hade han ofta sett honom med hötjugan på axeln, men spänstig och rak. Nu var han hopskrynklad och förtorkad, och tiden hade grävt bittra vanställande veck kring hans sammanbitna mun. Han var densamme som förr blott till namnet.

– Endast trettio år sedan jag såg honom! tänkte Hans Alienus. Gnagande hemlängtan driver mig att uppsöka något som ej längre finns till. De solbrända gossarna, med vilka jag lekte, den mila som jag då såg tändas, den snö som då låg på marken – allt är borta. Jag hör andra röster och ser andra träd och står främmande, där jag förr stod hemma.

Han satte sig på riskojans bänk och stirrade framför sig. Han

började nästan fatta avsmak och motvilja för denna bygd, som pockat på hans längtan och oförändrad av år hägrat i hans inbillning med evigt samma drag som fordom, men nu mötte honom med kalla ansikten, som han icke kände.

Flera gånger tog han spaden, som stod mot dörrträt, samt gick ut och ansade milan, och slutligen kom kolaren tillbaka. Han räckte Hans Alienus samma hoprullade papper, som han nyss burit bort. Men tätt under den av Hans Alienus skrivna raden hade en darrhänt och knappt läslig gubbstil snett och vint tecknat några ord.

»Min förträfflige bror Didrik är värd under min sjukdom och emottager å mina vägnar de besökande.«

Hans Alienus ryckte till, och rodnad steg upp på hans panna. Han knycklade samman papperet till en kula och kastade den på elden, utan att stiga upp, utan att rikta ett ord till kolaren, utan att gälda honom med ett handslag eller ett mynt. Då han såg papperets svarta aska ligga på härden utan att falla sönder, tog han en av de i spetsen glödande kvistarna och makade askan djupare in i lågorna. Åter hade det öppnat sig, det svarta svalget mellan honom och den man, vars blod brann i hans ådror. Han blygdes att hava tänkt på återseende och försoning, att själv ha tagit det förödmjukande första steget. Till vad behövde han denne gubbes gunst och nåd! Hans benägenhet att alltid full av förhoppningar höja famnen mot morgondagen som mot en vinkande lycksalighet hade ända till nyss dragit honom in i en dröm om ett vithårigt vackert huvuds längtande hälsning och om återseendets omfamningar, medan solskenet låg in mellan fönstrets blomsterkrukor. Nu hade han vaknat till verkligheten.

Hans första tanke var att vända kärran för att strax åka bort samma väg som han kommit. Han skulle fortsätta söder ut över vattendrag och fält dag efter dag, visserligen en främling allestädes, men likväl befriad från pinan att se en bygd, som kallade sig hans hem utan att vara det.

Kolaren, som emellanåt betraktade sin besynnerlige gäst från sidan, ansåg sig slutligen böra säga något och framkastade ett par ord om att det i afton stod mer än vanligt illa till med den gamle herrn. På flera veckor hade han icke lämnat sitt rum. Så hade åtminstone husfolket sagt.

– Är han ensam? frågade Hans Alienus.

– Ryttmästaren, hans halvbror, farbror Didrik, som alla människor kalla honom, är alltid hos honom.

– Har han ingen son… eller varför just son! Jag menar, inga barn?

– Han har nog en son, men det är länge sedan han for bort. Gubben blev allt för svår att dras med i längden.

Om kolaren icke hade kastat skulden på fadern utan på Hans Alienus själv, skulle denne med växande harm och rynkade ögonbryn genast ha fullföljt sin första tanke och vänt kärran, men nu slogs han av kolarens alltför ensidiga dom över den dödssjuke fadern. Han ville likväl icke se sin inre rörelse i ögat, utan gömde den djupt och väl bakom en självanklagelse för vankelmod. Han intalade sig, att det endast skulle vara svaghet, om han med ens läte stöta sig från ett mål, som han efter långa vandringsdagar kommit så nära.

Han reste sig, gick villrådig och frånvarande tillbaka till kärran och satte sig bredvid gossen, som sov med hakan mot bröstet. Då tömmarna togos av en vaken hand, ruskade stuten på sitt ok och fortsatte genast vägen utan någon påmaning. Han gick i början långsamt, och Hans Alienus höll slappt i tömmarna, ännu i strid med sig själv och oviss om han skulle vända eller icke. När vägen efter en stund blev bättre och redan lett förbi smedjorna och masugnen, sprang dragaren allt snabbare och snabbare, och de oviga små klövarna stänkte sand över kärran. Hans Alienus satt alltjämt lika viljelös utan att hålla igen. Luftdraget lyfte hans kåpas krage, och han rycktes fram genom mörkret med beständigt ökad hast som på flykt undan sig själv.

Den sista hagen öppnade sig snart till en bred allé av aspar, och bakom de insomnade ladugårdarna framskymtade herrehuset med sina träkolonner. Genom de i små ramar fattade rutorna föll en takkronas ljussken på de närmsta buskarna, och genast märkte han, att trädet med augustipäron, vilket just stått vid gaveln under det vindsrum, som varit hans, var borthugget. Detta enda träds död hade förvandlat hela stället till något, som han icke kände, icke hade sett förr, och hans bröst sammandrogs.

Då han steg ur kärran, stod redan farbror Didrik i den upplysta förstugan. Han var en gammal fryntlig man, skär som en ung flicka och med slätkammat vitt hår, stubbade ryttmästaremustascher och små fylliga påsar under de ljusblå ögonen. Hans kläder voro av en ungdomlig snitt, hans välvårdade händer runda och mjuka, och under armen bar han ett tapisseriarbete med nålen instucken i stramaljen och en blå garnhärva hängande ända till golvet. Tårarna stego honom i ögonen, och han öppnade den lediga armen darrande av sinnesrörelse.

Han stammade på målet och ville säga något, men hejdade sig, då han såg Olsson, betjänten, brådskande komma utför vindstrappan.

– Vill Olsson kanske vara så snäll och taga hand om skjutspojken? sade han.

– Kanske herr Olsson också vill vara så snäll att taga in min ränsel? tillade Hans Alienus.

– Kallar du betjänten herr? frågade farbror Didrik och räckte varmhjärtat sin hand för att leda sin frände genom de uppslagna dubbeldörrarna till gula rummet.

– Vi ha ju inte druckit duskål, svarade Hans Alienus och tog den bjudna handen med en förvirrad blandning av värme och kyla, motsträvighet och tillmöteskommande vänlighet.

– Det får jag säga var ett roligt infall att behålla pilgrims-

dräkten ända hit hem, sade farbror Didrik och började gå upp och ned genom rummet.

– Jag får väl lov att förfula och adertonhundratalisera mig tills i morgon, tröstade Hans Alienus och började också gå, medan musselskalen rasslade på fållen.

Båda hade i denna stund så mycket att säga varann, och så många tusen olika minnen och frågor trängde sig inpå dem, att de icke kunde finna de rätta orden. I stället granskade de med blinda ögon möblerna och väggarna och utbytte några likgiltiga meningar om den tidiga vintern.

Gula rummet, som i följd av sin vidd tycktes lågt, var möblerat i kejsarstil med stela stolsrader och en lång soffa med lejontassar. Framför fönstren hängde ännu de smala gardinerna på korsade pilar, och två ljus brunno i glaskronan. Den varma rödbruna mahognyns krigiska sinnebilder av förgylld plåt blänkte, och spegelbordet bar ett pickande ur, på vars blå tavla fullmånen grinade med människoansikte i en rymd full av vasst uddiga stjärnor. Från väggarna stirrade ur mörka listramar tre grönaktigt bleka män i puderperuker och en svartklädd dam med vitt fräs, huva och en högröd nejlika mellan tummen och pekfingret. Hennes elakt kalla gråblick följde den inträdande vart han gick, och när han länge betraktade henne, tycktes det honom att hon blinkade.

Mer och mer upprörda, blevo de båda fränderna förlägna inför varann, och de sågo en efterlängtad befriare i Olsson, när denne slutligen återvände och med en avmätt värdighet som vid ett spanskt hov förklarade bordet dukat. De gingo ut i matsalen, där brasor flammade i de båda kakelugnarna och en fyrarmad silverstake brann på bordet.

När farbror Didrik tyst hade läst bönen och de satt sig till bords, frambar Olsson en terrin, vilken innehöll en soppa på grynen, som skulle varit i gröten, vinet som skulle druckits på steken, och frukten, som rå skulle kommit sist, men nu trefalt

fördärvats genom att torkas, kokas och sockras. Hans Alienus mindes, hur han en gång spisade syltade rosenblad hos Sardanapal.

– Det här är sötsoppa, sade farbror Didrik. Den ger en försmak av efterrätten, liksom förlovningen av äktenskapet. Häxköket, ser du, är det gammalsvenska kökets urbild: häxköksan tror att det är finare ju mer hon rör ihop. För resten har det här slisket anor från själva Versailles. Vart tionde år störtar en ny generation ut över världen och ropar: Så här skall soppan lagas, så här steken; nu är dårskapernas tid förbi. Jag är glad att vara från allt det där och sitta i fred här på landet.

Farbror Didrik nickade rörd, och sedan tallrikar växlats framträdde Olsson med en svart rykande anrättning på ett präktigt och utsökt porslinsfat och bugade med ordet:

– Palt.

– Svensk aristokrati i vardagslag! sade farbror Didrik och hällde upp vinet. Nu för tiden är jag din fars hushållerska, och när han nyss gav mig det oförmodade förtroendet, att du var att vänta, lät jag laga litet middagsmat. Men du vet att här i huset hålls ännu strängt på gammaldags enkelhet.

Tjänarens närvaro förbjöd dem att ens snudda vid de många ömtåliga ämnen, som lurade bakom var tanke, och just det gemensamma medvetandet om detta tvång gjorde dem slutligen mer obesvärade och naturliga. De började tala om den heliga graven och främmande land. Farbror Didrik hade en gång som ung officer upptäckt Travemünde och legat där i sex veckor för sin hälsa, och sedan dess hade han ett bottenlöst förråd av åsikter om Tyskland och om utlandet i allmänhet. Han åt varken av soppan eller de övriga anrättningarna, utan förtärde nu som alla aftnar endast några skedar vattengröt och sju eller nio katrinplommon. Han hade ett skrock att det alltid skulle vara udda.

Men han var en flitig munskänk, när det gällde rödvinsbutel-

jen, och blev småningom livlig och språksam. Även genom salens stockvägg hördes från köket muntra röster och slamret av tallrikar, och en lång stund tycktes hela den gamla gården försänkt i sorglöst ätande.

Det var en underlig syn för den uppassande tjänaren att i denna stund av allmänt välbefinnande se den främmande pilgrimen som en syn ur sagan och med händerna korslagda på bordets vita kant sitta till bords i sitt fädernehus. Musslorna blänkte på kragen, och den vid höftens rep fastbundna platta hatten hängde utefter sidan ned mot de golvtiljor, vilka han en gång nött som barn. Det hårda draget över hans buskiga ögonbryn hade tinat upp, och ökeneremitens stilla främmande tankar tindrade i hans mot ljuslågorna stelt riktade blick.

När måltiden var slutad och de båda fränderna återvänt till det gula rummet, satte sig farbror Didrik i den långa soffan och sydde tapisseri. Men han var nu så upprymd, att han lät hämta in punsch och tömde glas på glas. Icke ett ord nämndes om fadern eller det förflutna. Den stängda dörren på kortväggen ledde till faderns rum, och kallad av en pinglande handklocka gick Olsson allt emellanåt dit in med en bricka och slutligen med en tänd nattlampa. Men de båda fränderna tycktes fullkomligt blinda för allt, som tilldrog sig vid denna låsta gulmålade dörr, vilken hade blivit sned allteftersom det gamla huset satt sig. Det var som en tyst överenskommelse att bedöva sig i det likgiltiga, och farbror Didrik berättade knektanekdoter från sina forna regementsmöten och övergick slutligen till galanta ungkarlshistorier.

Här var han inne på sina rätta jaktmarker och ville aldrig sluta. Emellanåt snusade han med guldsked ur en dosa, på vars lock Leda var avbildad med svanen. Eller också bredde han ett ögonblick ut sitt tapisseriarbete och granskade det med huvudet lagt åt sidan. Den fina stramaljen besvärade honom en smula och han höll arbetet tätt invid vänstra ögat, under det att

han förde nålen och den långa garnändan. Först sent in på natten lade han märke till, att han själv ensam höll målron vid makt.

– Du är trött, min kära Hans, och kan behöva lägga dig, sade han.

Farbror Didrik hade nu råkat i ett strålande lynne, och det kom för honom, att han icke kunde bjuda godnatt utan att ändå säga några varma och allvarliga ord till sin återvunne brorson. Tårarna stego honom på nytt i ögonen, han lade tapisseriarbetet åt sidan, reste sig ivrigt och drog pilgrimen med sig bort till ett av fönstren, som hade han icke ens velat att möblerna skulle uppsnappa något av det, som han hade att meddela.

– Kära Hans, viskade han halvhögt, tror du verkligen att det skall kunna bli gott och bra igen mellan dig och din far? Nej, nej, det är omöjligt. Hans lynne är lika besynnerligt nu som förr, det vet bäst jag, som får hans vassa sarkasmer till daglig förtäring. Du skulle bara höra honom. Och för dig har han nu en gång blivit en representant för allt det tryckande tvång, all den melankoli, som låg över din ungdom. Klandervärt kall har han alltid varit i sitt uppförande mot dig. Du må förlåta mig, att jag talar rent ut om din egen far. Vad jag säger har för övrigt hela trakten alltid sagt och tänkt om honom. Det hör ju också livet till, att det gamla och det unga äro naturliga fiender. Det är den stora världskonflikten, kring vilkens axel tiden rullar fram, krossande tusens hjärtan och familjers lycka.

Hans vältalighets eld slog honom själv åt huvudet, och en djupt rosslande snyftning pressade sig ur hans bröst.

– Jag är rädd, att han ändå döms alltför strängt, sade Hans Alienus.

Farbror Didrik skakade på huvudet, bjöd godnatt och tog från spegelbordet en korg, i vilken en liten blåhäftad hushållsbok låg instucken mellan handkammarnycklarna. Han gick till

dörren och ropade upprepade gånger på Olsson, och under tiden arbetade hans brorsons sista ord i hans hjärna. Han hade väntat att finna Hans Alienus kärv och bitter och förundrades över hans skonsamma svar. Han brås på sin far att vilja motsäga, tänkte han. Kan jag på den vägen åstadkomma en förlikning, skall jag gärna tala så illa som möjligt om min sjuke stackars bror, som jag sätter så högt. Nu förstår jag hur jag skall leda saken.

Olsson kom in med den fyrarmade silverstaken från matbordet, spenslig och liten med koketta polisonger och fint ansikte. Han var farbror Didriks beständige rival, när nya mejerskor anlände till trakten, och han speglade sig i förbigående, då han kom in.

Med den tända armstaken lyste han högtidligt Hans Alienus uppför trappan till den långa spökaktiga vinden, där gamla seldon och jaktredskap hängde i mörkret. Hans Alienus blev införd i samma stora låga gavelrum, som han bebott som gosse, och han fann överraskad kammaren helt och hållet oförändrad sedan den tiden. Den tycktes icke hava varit bebodd efter den dagen, då han for bort, och hos honom väcktes en undran, om detta gömde en känsla av saknad hos hans fader.

Några skolböcker stodo ännu på hänghyllan, samma rutiga bomullsduk låg på bordet, och väggarna utandades en däven, instängd mögellukt. Ett helt liv hade jagat förbi i brokiga syner mellan den morgon, då han sist gick över tröskeln, och den natt, då han nu åter beträdde den, men här i denna vrå var allt som fordom.

Då Olsson hade tänt de båda ljusen på nattduksbordet bredvid sängens brunrandiga omhängen, bugade han och avlägsnade sig åter över vinden.

Hans Alienus gick genast till sängs och somnade tungt samt glömde att fälla ned den välbekanta rullgardinen, på vilken skyttar och hundar jagade i vassen. Utanför hade snön fallit på

kastanjerna och marken, och under taket framstack rännan, till vars gurglande och mumlande pladder han i regniga höstnätter så ofta legat och lyssnat och inbillat sig, att han hörde berättelser om skuggornas undervärld. Nu hängde rännans vatten fruset och stumt.

Nu hade den undervärld, som redan i skolbokens fabler lockat honom, länge sedan erövrat honom helt, gjort honom till sin, till en uppstånden död, men som doft från en sommarnatts hövålmar följde honom hans minnen ännu i sömnens blund.

Han mindes, hur han nere i Sankta Birgittas kyrka som gosse själv krönte sig till konung över ett land, som han kallade Lajsputta. Kokerskan, innejungfrurna, köksorna, kusken och oxdrängen, alla sutto de som inbjudna i bänken framför honom, allvarliga och tysta, utan att våga le, och själv tog han plats till vänster om altaret, rätt under tavlan, som föreställde de tre vise männen. Han satte den uddiga papperskronan på huvudet, fattade spiran, det grönaktiga med pärlemor inlagda dammborstskaftet, och anlade manteln, som bestod av brunblekta, fordom röda våder av patentsammet efter en kasserad altarduk. I ryggstycket syntes ännu ett mörkt kors efter de avsprättade silvergalonerna, under vilka sammeten skyddats mot blekning. Sedan kröningen var fullbordad, utdelade han ordnar och titlar, och åt den ålderstigna kokerskan, som han särskilt ville gynna, förlänades ett rike, som han kallade Kuddlandet. I övrigt bestodo hans kungliga skyldigheter i att uppe på vinden, omgiven av ett osynligt harem, skålande åt alla sidor, dricka luft ur en gammal tennkalk, som i äldre tider också hade brukats i kyrkan. Dessutom hörde det till hans ämbete att vakta över en osynlig altareld, som brann för ett högsta väsen, vilket hette Kurr. Det satt sammanhukat med korsade ben, och det runda huvudet var utan hår, öron och ansikte och alldeles blankt som ett kägelklot, men med ett stort öga på hjässan. Varför hans inbillning givit guden Kurr en sådan skapnad visste han aldrig,

men då det en gång hade skett, så fanns det ingenting att göra däråt.

Snöns bleka återsken flöt in genom de små rutorna, och den grönmålade kakelugnen och tapeternas mörkblå bladverk framträdde tydligt i halvmörkret.

Sömnen föll allt djupare över den gamla gården, där Hans Alienus sov under sin faders ås.

2.

Fadern.

På morgonen inträdde Hans Alienus oanmäld i sin faders kammare.

I hans farfaders länstol satt fadern vid fönstret med ryggen inåt rummet och lade tretton på ett litet rutigt schackbord. Solskenet, som låg in mellan blomkrukorna, lyste i nacken genom hans långt nedfallande vita hår och slog silvertrådar i de blå slingorna på stolens nötta tyg. Den grå nattrocken med sin nedvikna, högröda krage buktade sig om två avmagrade, men breda skuldror, huden var gulblek, och under den höga pannan lågo ögonen i sina insjunkna hålor som stora kulor. Men de sprakade ännu av handlingslust, och i det vita skägget kröktes en viljekraftig mun. Hans näsa var stor och böjd, och en blandning av vek melankoli och stränghet brottades i pannans och kindernas veck.

Han vände huvudet jämnt så mycket åt sidan, att han kunde se sonen, som hastigt och oöverlagt gick fram till länstolen.

– Du bär ju inte teaterdräkten, som Olsson talade om, sade fadern kort, som hade sonen endast återkommit från en morgonvandring på några timmar.

– Jag har klätt om mig i dag, svarade Hans Alienus, och det gamla agget högg på nytt sin udd i hans hjärta.

Kammaren, som var husets största och hade fyra fönster, var tapetserad med väggfasta bokhyllor, och vid mässingskrokar, som fastskruvats i hyllorna, hängde karbiner och pistoler, hirschfängare, väskor, valthorn, gäddrag, stångkrokar och fisknät. I ena hörnet stod en svarvstol tvärs framför en knippe metspön, och på ett särskilt ställ av trä sutto svarvjärnen fasthakade i olika skåror och hål ovan en hel hovstat av hyvlar, sågar, ham-

mare och borrar. Överst på en av hyllorna hade en lång stjärnkikare stigit upp med sin blanka mässingsfot på locket av ett skrin, och under den understa hyllan stod på golvet ett elektriskt batteri, en retort och en lång rad av lådor, pappaskar, färgpytsar, penselbuntar, spikpaket och segelgarnsnystan. Alla dessa olika föremål behärskades dock av den strängaste, den mest pedantiska ordning och begagnades synbarligen aldrig utan att med största noggrannhet ställas tillbaka på sina givna platser.

I ena hörnet täckte ett grönt skynke en fotografiapparat, som vilade på sitt högbenta stativ, och vid vardera sidan av det stora fristående skrivbordet förevisade två glasskåp samlingar ur stenriket och ett urval av fågelägg. Blyglans och zinkblende blandade sitt silverglitter med kopparkisens och svavelkisens praktlystna guldskimmer, sida vid sida med den allvarliga porfyren och den godmodiga, intetsägande kritan. Runt en uppstoppad, av tiden illa åtgången skrake lågo fågelägg i olika blå askar med latinska påskrifter, och på skåptaket satt ett exemplar av den svarta storken vid det av spillning, ris och jord förfärdigade redet. Skåphörnens pärlstavar och skrivbordets en smula dilettantmässigt svarvade ben gåvo en vink om att vara formade under ägarens hand. Vid ett av fönstren stod en flygel, och på locket låg bredvid en packe pressade örter en diger portfölj med faderns musikkompositioner. Hela kammaren bar prägel av att vara bostad för en rikt begåvad mångfrestare, som sökande ödslat med sin kraft åt olika håll, likt den springbrunn, som icke får slunga sin brusande vattenmassa mot höjden i en enda samlad stråle, utan genom en ring av rör och småhål ser det rinna bort åt alla sidor.

Hans Alienus hade stannat vid det ena fönstret och såg ut.

– Märkvärdigt, sade han ansträngt, att skatorna äro så orädda och sätta sig på kvistarna ända in vid fönstret!

– Ja, och så att de äro vita under magen! svarade fadern.

Hans Alienus knep hårt fast kring stolskarmen, mot vilken

han stod lutad, och allt det groll, som han bjudit till att släcka, sprang åter i ljusan låga. Det flammade högre än någonsin förr, och sårad av faderns stickande korthet såg han stelt och oavvänt ut genom fönstret, utan att säga något. På avstånd hade det lyckats honom att dikta en gloria av mildhet över faderns huvud, men nu såg han honom för sig alldeles som förr, med samma utmanande blick och samma likgiltiga kyla. Han kunde icke minnas att han i hela sitt liv fått ett enda hjärtligt ord av honom. Med barska tillrättavisningar hade han visserligen varit sparsam, ty råhet fanns icke i hans lynne, men han hade antingen tegat alldeles eller också givit luft åt sin ovilja i bitande anspelningar.

Då Hans Alienus föddes, hade genast moderns ömhet vänts från fadern uteslutande till honom, och det hade grundlagt den första oviljan. När sedan efter skilsmässan fadern återvände till Sverige med honom, blev han såsom moderlös snart ett föremål för grannarnas beklaganden, vilka ej sällan togo form av snärtar åt fadern. Därmed lockades denne ännu mer till sträv tillbakadragenhet, och hans stränghet drev sonen, som växte upp i ensamhet utan lekkamrater, till försagdhet och inbundenhet. Blek och tyst skred fadern genom gårdens stora rum, och när sonen blev äldre och läste romaner, föreställde han sig alltid Monte Christo som fadern. Då Hans Alienus slutligen lämnade sitt fadershus och icke många år därefter brev berättade, att modern dött, gjorde farbror Didrik, som just vid samma tid tog avsked från regementet och blev sin halvbroders hushållerska, flera försök att, understödd av grannarna, förmå denne att taga första steget till försoning. Modern skulle vända sig i sin grav, sade de, om han icke visade några känslor för sitt eget barn. Fadern fastslog genast detta talesätt och begagnade det sarkastiskt så snart någon nämnde sonen. Modern skulle vända sig i sin grav, sade han, om icke var och en, som kom på middag, kallade sonen ett ljus. Till sist yttrade han en dag, att

om icke farbror Didrik slutade upp att tala om sonen och på så sätt blotta fadershjärtats köld, skulle modern vända sig i sin grav flera gånger om som ett hjul.

Nu satt han fortfarande kvar vid det rutiga schackbordet och lade »tretton« och tycktes icke sinnad att bryta tystnaden.

Först efter väl en kvart såg han upp och vände huvudet åt sidan.

– Sista tidningen ligger visst på bordet.

– Tack, jag är icke inne i dagens frågor, svarade Hans Alienus, och hans röst lät fullkomligt lugn. Därmed gick han ur rummet.

Farbror Didrik väntade utanför dörren i gula rummet och gick ängsligt av och an. Han gjorde ingen fråga och teg en lång stund. Sedan började han tala om betydelselösa ämnen, om lanthushållet och smörprisen, och skrattade, när han själv sade något lustigt.

Efter aftonvarden, då han satt vid sitt tapisseri och punschen blivit inburen, visste han icke vad han skulle utleta att säga.

– Att vi båda två skulle sluta som ungkarlar, framkastade han, besvärad av tystnaden. Nåja, värre hade kunnat hända oss än det. De, som äro gifta, ser du, måste under bjudningar på en gång stiga in i rummet. På gatan måste de gå hophakade som galärslavar. Finns det på hela jorden ett äkta par, som inte är komiskt? Aldrig har jag sett något sådant. Tag så bort krona och slöja och all mystik och låt dem i stället helt torrt skriva in sig hos borgmästaren… Eros trivs bakom förhängen och tål ej borgmästare. Det är min filosofi.

– Det är egentligen först i Europa, som den äkta mannen blir komisk, svarade Hans Alienus. Den gifte österländingen, som uppträder ensam och skild från det andra könet, och anser en förfrågan om sina äktenskapliga förhållanden ogrannlaga, gör ett långt värdigare intryck. Också bevarar hans äktenskap därför ett visst hemlighetsfullt behag.

Därför att båda voro eniga hade de icke heller något mer att tillägga, och åter blev tystnaden lika besvärande.

När farbror Didrik då skulle träda på en ny garnända, kunde han icke låta vara att säga:

– Egendomligt med din far, Hans Alienus. Han är helt och hållet utan känsla för dig. Och ändå är han så begåvad och en riddersman utan fläck. Det besynnerligaste är, att han i grund och botten likafullt är släktkär, det vill säga, han talar med verklig värme om alla avlägsna anförvanter, som han inte ser i sin närhet.

Hans Alienus kände åter ett stick genom bröstet, då han i en annans mun hörde de hårda domarna över fadern. Han blev fåordig och inbunden.

– Jag tänker, sade han, att om min far och jag händelsevis en gång, då vi äro samman, få höra sång eller gitarr, eller om något annat inträffar, som påverkar vår inbillning, är en försoning kanske inte omöjlig. Men det ser mörkt ut.

Farbror Didrik böjde sig tyst över sitt tapisseri, och Hans Alienus betraktade porträtten på väggen.

Den rödlätte herrn med pudrat hår och stångpiska hade varit konungens livmedikus och lika from i sina seder som våldsam i sin vrede. På hans tid var vetandet ännu glatt, och hans lärdom grumlade icke munterheten i hemmet, där sjutton söner växte under hans tak. Men kom en av dem för sent till bordet, när han klappade i händerna till tecken att bönen skulle läsas, kunde han i vreden hopkrama en tenntallrik som en serviett.

I ramen till vänster om hans porträtt satt en av hans söner som i ett öppet fönster. Under Englands avspärrning hade han prövat många vilda äventyr på Nordsjön, och i finska kriget fick han en rysk bajonett genom skuldran. Han hade legat skendöd och först återkallats till livet, sedan man fattat misstankar och vidrört huden med nässlor för att se om de framkallade blåsor. Ingen kunde tröttna att höra honom ur ramens

öppna fönster berätta om allt det ovanliga, som han upplevat. På de vänliga ögonen såg man, att han hade ett gott hjärta, och långa stunder trodde man sig själv åka med honom på vägarna i hans låga kibitka, där han knappast fick rum med sin stora trekantiga hatt.

Under honom hängde ett litet vattenfärgsporträtt av hans son som ung, Hans Alienus' fader.

Det var en svärmares ansikte med livliga klarblå ögon, som ännu icke visste att det skulle komma en tid, då vetandet blev tungsinthet och inbillningen förbjuden frukt. Även han hade, innan ödet befallde honom att låsa sig inne på sin gård för att läsa och förklara, strövat vida i avlägsna land, hade sanslös drivits omkring på en båtköl och hade ett år bott på en liten ö, som låg så avlägset mitt ute i den grågröna Östersjön, att han själv måste jordfästa dem, som dogo, av de få bebyggarna.

Hela aftonen hörde Hans Alienus porträtten berätta och märkte under tiden knappast, hur timmarna gingo.

Då Olsson slutligen hade lyst honom upp på gavelkammaren, och han några ögonblick efteråt gläntade på dörren för att taga ur nyckeln, hörde han Olsson nere i trappan säga till en av tjänstflickorna:

– Att taga emot sin egen son på ett sådant sätt. En sådan tjuvgubbe!

Hans Alienus glömde sig och drog igen dörren så hårt, att det gav skrällande eko genom den mörka vinden. Hans första tanke var att genast nästa morgon uppmana fadern att avskeda Olsson, och åter grep honom en motsträvig medkänsla för den gamle mannen, som satt där nere allena och dödssjuk. Glömda minnen smögo fram ur husets alla vrår och omringade honom som en svärm av brokiga fjärilar, och han kom ihåg, hur han som barn ofta med hemlig beundran lyddes på fadern, när denne med ett gott huvuds överlägsenhet kastade de mest dräpande och kätterska åsikter mitt i ansiktet på de beskedliga lantpa-

troner, som kommo på besök. Var det till sist att undra på, om en sådan man som fadern blivit inbunden och bitter i den lantligt tryckande omgivning, där han framlevat hela senare delen av sitt liv! Och var det icke han, sonen, som först utmanande kastat handsken? Och nu kunde vilken dag som helst evigheten resa en så tät vägg emellan dem, att de aldrig skulle kunna få sagt, hur högt de i tysthet alltid hade aktat varann.

Han fick icke en blund i ögonen. Han hörde det stora uret nere på spegelbordet i gula rummet slå timmarna och råttornas pipande och tassande ute på loftet. Sömnen hade ännu icke böjt sig över hans örngott, då Olsson kom in och gjorde upp eld i kakelugnen, medan den gulkalla vinterdagningen dystert glimmade i fönsterrutornas frostblommor.

En stund senare steg fadern upp från sin bädd, darrhänt och bruten och stödd på Olssons axel.

– Är min son sjuk? frågade han. Jag har i natt hört steg uppe i gavelkammaren.

– Utländingar ha så olika vanor mot oss, svarade Olsson.

Fadern rynkade pannan, men sade icke något. Hade det nu gått därhän, tänkte han, att husets tjänare, när de ville ställa sig in, talade gäckande om sonen! Under hela tiden som han klädde sig fortsatte han envist att tiga.

Då Hans Alienus på förmiddagen inträdde till fadern, satt denne åter i länstolen men med påhakade glasögon och läste ivrigt i en tysk bok, full av teckningar över djurskelett och skallar.

Fadern hälsade med huvudet och satte pekfingret i boken för att, när han såg upp, icke tappa bort stället, som han hunnit till.

– Det här är en kviddhåv, framkastade Hans Alienus, som stannat framför några av de många fiskdonen.

– Ja, och staken som den hänger vid är skaftet.

– Det är i alla fall ett enformigt tidsfördriv att fiska.

– Kanske för den, som måste gå halva jorden runt för att icke ledsna på sig själv. Men den tanken är min tyngsta, att jag

aldrig mer skall få sitta i en båt och höra vattenplasket mot borden. Det är mer än ett år sedan jag lade ut min långrev eller rodde med drag. Ja, se inte på gäddraget där på väggen, för det är redan gammalmodigt, och vindan är för stor. Nu för tiden har man en bättre konstruktion. Nu för tiden utvecklas allt så fort att man kommer efter när man sitter i ett hörn ute på landet. Där vet till sist ingen riktigt vad, som längre skall kallas bra eller dumt, sant eller falskt, ingen utom min förträfflige bror Didrik, för han påstår alltid, när vi disputera i allvarligare ämnen, att han känner på sig vad som är sant eller inte.

Fadern såg bort på sonen, och när han märkte, att denne drog på munnen vid orden om farbror Didrik, fick han ett belåtnare uttryck.

– Du vet inte, du, som levat ute i världen, hur bestämda och säkra alla lantbor bli i sina påståenden, fortfor han. Men jag får sitta här och umgås med lantbor dag efter dag och höra på dem, och det gör mig inte glad.

Hans Alienus gick till svarvstolen.

– Här på svarvstolen står en pall, som är nästan färdig, ser jag. Men varför äro bara kulfötterna lackerade?

– Därför att jag inte har haft tid att lackera skivan.

– Kanske jag skulle kunna göra det, så bleve den i ordning?

– Det kan du inte. Det är ingen lätt sak att lackera. På landet kan man emellertid inte välja sitt sällskap, ser du. Man får nöja sig med det som finns. Ack, jag trodde också förr, att lantbon var en fridens profet, som med Gud i hågen och pipan mellan läpparna småskrattande satt på förstukvistens tröskel. Men lantbon blir ensidig, och den som blir ensidig blir ofördragsam. Tänk dig, här har jag gått år ut och år in och icke haft andra förströelser än skvallerhistorierna på söndagskalasen. Då sätter man värde på att få vara ensam och ro ut och fiska.

– Jag kan ju i alla fall göra ett försök att lackera.

– Gärna för mig, om du vill. Då skall du börja med polering-

en först. I lådan där till vänster under bokhyllan ligger pimpsten och pulver. Nej, ställ nu tillbaka lådan på samma ställe, som du tog den. Nu skall du…

– Jag trycker fast litet pulver på pimpstenen så här, och så slipar jag tvärs över träfibrerna på pallskivan.

– Ja, men lätt på hand, lätt på hand! Du saknar ju alldeles handlag för det där. Se nu hur jag gör. Den som rusar i väg här i livet, får sedan bara sitta och kitta reporna.

Fadern hade blivit ivrig och stödd på sin darrande hand rest sig från länstolen samt började försiktigt polera skivan.

– Jag tror ändå, sade Hans Alienus, att det inte skadar att man rusar i väg en smula. På andras erfarenhet lär man sig ingenting, och har man inte några repor att kitta, då känner man sig som en svag stackare, som aldrig har varit ung.

– Nåja, det kan du nog också ha rätt i. Jag rusade också i väg som ung och satte mig sedan här för att göra ytan glatt och jämn, men har just ej lyckats så väl. Jag kan nu var sten utantill, var gärdsgårdsstör, var stopp på möbeltyget, var så kallad tanke hos min förträfflige bror Didrik. Och jag kan mig själv utantill. Men jag vet nog att jag under tiden bara blivit ännu mer ojämn och kantig. Det är aldrig bra att sitta så allena, att man börjar kunna sig själv utantill, och du skall inte tro, att inte jag vill, att en man skall göra sig själv och taga ut steget åt det håll, som han anser sig böra gå. Det som synes en människa att vara det rätta, *är* för den människan det rätta. Men tag nu pimpstenen och försök igen. Så där ja, nu kan du det redan mycket bättre.

Fadern satte sig åter men svängde länstolen åt sidan, så att han kunde följa sonens arbete. Han hakade av glasögonen samt lade dem i boken och såg emellanåt ut i det fria, där det mulnade och började snöa.

– Nu tror jag skivan är tämligen slät, sade sonen efter en stunds arbete.

– Tag då ur lådan där till höger – nej, den mindre lådan –

borsten och lappen och putsa trät. De avskrapade ämnena måste noga tagas bort, annars blir det ingen fin lackering. Du vet hur road jag är av sådant där, och nu kan jag knappast lyfta armen utan att få en påminnelse om det som väntar mig. Jag är född till verksamhet, och jag kan ej uthärda förnedringen att släpa mig fram på detta sätt och endast vara mig själv och andra till last. Vid mina år är ättestupan en skyldighet. Att jag kunde krypa in i en mörk vrå på loftet och sätta mig att dö utan att någon frågade därefter!

Hans Alienus arbetade brådskande och framåtböjd, och svetten sprang ut på hans tinningar. Han hade ett behov av att säga något, göra några invändningar, men rösten stockade sig i hans strupe, och en mängd tvistande tankar jagade varann i ring genom hans hjärna. Han böjde sig ännu djupare ned och lade ögat till pallens rand för att länge och noga granska den avputsade ytan.

– Nu tror jag vi kunna börja kittningen, sade han efter en lång stunds tystnad.

– Tag bleckburken, som står bredvid teleskopet. Där har jag litet kitt, som kanske duger ännu. Men kittet, som man skall fylla sprickorna och ojämnheterna med, måste vara mjukt och fogligt, förstår du, och fästa riktigt gott, annars duger det inte. Får jag känna på det. Åja, jag tänker väl, att vi kunna nyttja det. Sedan när det torkat, få vi slipa ytan ännu en gång. Man kan knappast slipa den för mycket, om man bara gör det med det rätta handlaget.

Hans Alienus började lägga kitt i ojämnheterna, och hela förmiddagen stod han kvar inne hos fadern, upptagen av arbetet.

Då Olsson anmälde att middagen blivit dukad, och Hans Alienus stod i begrepp att lämna kammaren, hejdade han sig ett ögonblick framför en gitarr, som omknuten med en gredelin bandrosett och en sönderfallen röd lönnlövsslinga hängde på själva dörrposten.

– Jag minns den sedan min barndom.

– Det är mitt enda minne från din mor, genmälde fadern. Du kan inte komma ihåg det, men hon spelade på den, och jag försökte mig också ibland.

När Hans Alienus åter inträdde på eftermiddagen, var det redan skymning, och brasan hade tänts. Framför kakelugnen satt fadern insomnad i sin länstol med ansiktet vänt mot elden, men vaknade upp vid dörrens jämmer. Han fick ett belåtet uttryck i första ögonblicket, då han såg att det var sonen, men skyndade att rynka pannan igen och sade strävt:

– Jag tror att människorna gingo mindre tungt i min ungdom.

– Jag har hela eftermiddagen tänkt på den här gitarren, svarade sonen och lyfte instrumentet från dörrposten och bar det fram till brasan. Går det ännu att stämma den?

– Såvida man har öra ja.

Hans Alienus drog fram en låg hemmasvarvad rundstol utan karmstöd samt lade gitarren över knät och försökte stämma strängarna.

Ett litet tunt nothäfte hängde vid gitarren, pärmat i gråpapper, men den vissna lövslingan brast sönder och föll på mattan.

– Spelar du gitarr också? frågade fadern med sarkastisk tonvikt på också. Du skall inte hålla den för högt mot bröstet, inte så högt.

Sonen grep osäkert över strängarna och vred på skruvarna.

– Nej, nej, du skall stöda handen med lillfingret… Strax bredvid kvinten. Så där. Fast litet närmare stallet. Och så mjukare, mjukare! Det finns ingen grace nu för tiden. Giv mig gitarren, skall du få se. Och håll upp noterna, så att jag kan läsa dem.

Hans Alienus öppnade det fläckiga häftet, vars papper var alldeles gulnat. Bläcket hade ljusnat, så att varken noterna eller sångorden kunde tydligt urskiljas i det svaga och oroliga skenet

från brasan, men då fadern hade letat sig genom de första takterna och begynnelseorden, läste han fortsättningen med minnet. Men han böjde sig framåt som om han verkligen spelat efter bladet, och han var för övad att behöva se ned på greppbrädet. Han blev ivrig och kastade huvudet åt sidan, så att det vita håret fladdrade. Strängarna surrade under hans smala och styvnade fingrar, och han sjöng med en sjuttioårings spröda och tonlösa stämma:

– Nyckelpiga, mät handskar och flyg.
Genierna vänta vid spolen.
Sy mig handskar av deras tyg,
som de spänna i stolen.
Garnen strama och skytteln far.
Väv mig så präktiga handskars par,
att, när jag bland mina kära
skiftar det bröd, som de bära
fram till mitt bord utan oro och gråt,
blott med saknad vi skiljas åt;
att jag med årens gula krans
ännu från huvudgärden
under min hand ser världen
alltid i morgonens fuktiga glans.

Dörren till gula rummet hade blivit lämnad halvöppen, och farbror Didrik kom rörd och undrande på tröskeln. Han gick sakta och smygande fram över mattan och höjde sin arm för att klappa sin halvbroders skuldra, men drog handen klokt tillbaka och blev tyst stående bredvid länstolen.

Med ens satte fadern gitarren ifrån sig mot golvet och så hårt att ett sus flög över strängarna.

– Jag har blivit för gammal, utbrast han med vek och dallrande röst. Det är på tiden att jag snart flyttar till de stumma. Men alla minnen vakna i en stund som denna.

Han började berätta om sin fader och om det grå fordom, då husdrängen lönades med en vadmalsrock och tio riksdaler om året, och då på första vallgångsdagen kon Gulleborg med en lövkrona på hornen leddes mellan de bladvirade grindstolparna till hagen vid nyckelharpans surrande melodi. Han strövade djupt in i skogar, där den, som gått över villgräs, måste vända tröjan avig för att få makt med trollen. Mellan näckrosbladen på den mörka tjärnen, som krökte sig in under en mossig klipphäll, vidgades en plaskande ring, och svaga toner hördes som från strömkarlens harpa, men när allt kom omkring var det endast koltrastens sång, som bebådade dagningen.

Han fick färg på de insjunkna kinderna och talade med en smittande värme, en ordrikedom, en stigande brådska som om han fruktat att icke hinna få sagt allt det som höljt i det förflutnas töckenkläder reste sig i hans själ och kastade undan den glömska, som legat skylande som en gravsten. Det var som ville han anförtro det åt sina kära, bevara det, rädda det, innan han själv flyttade in bland minnena. Hans Alienus och farbror Didrik avbröto honom med frågor och infall, sömmade bilderna samman till en hel vidunderligt lockande värld av hörsagor, och mitt bland beskrivningar och utrop framsmögo med neddragna bruna huvor gamla familjesägner och spökhistorier. Den stora mittstenen i husets yttertrappa bar bokstäverna S. S. S. Det betydde: Stilla stånde stenen. Om den rördes från stället, skulle gården brinna. Och om höstnätterna hade ibland flere sett en tom gul kärra, som förspänd med en grå häst bullrande åkte förbi utan att någon kunde säga varifrån eller vart. Även hade det för länge sedan hänt uppe på gavelrummet att en nyankommen gäst, just då han släckte ljuset, känt en kall hand stryka över handloven.

– De säga, att det skall vara en tjänsteflicka, vilken försvann förr i tiden, som går igen där uppe på loftet, sade farbror Didrik.

Fadern skakade på huvudet. Han hade hört folket berätta det där annorlunda. Olsson, som kom in för att bädda, lyssnade så ivrigt att han långa stunder blev stående borta i mörkret med kuddarna i famnen, och han kunde icke låta vara att själv inskjuta några ord om vad han hört i det ämnet. När han kom ut i köket för ett ögonblick, frågade han de andra tjänarna, och där ute började snart alla tala och berätta. Kokerskan, som stod mitt i julbaket med uppvikta ärmar, vände sig från den utbredda degen, och flickorna satte sig på stolarna ivrigt språkande i det kusliga skenet från två dåsögda talgljus. En av dem som, vadande i djupa snödrivorna, skulle bära mjölk ned till stallflygeln, upprepade där för rättaremor, vad som sagts uppe i »byggningen«, och snart sutto alla gårdens invånare halvhögt samtalande om spökhistorier och julskrock, och med en känsla av att de fröso klättrade de halvvuxna gossarna och flickorna upp på bordskanten. Det bredde sig en viskande stillhet genom alla rum. För en lång stund blevo sysslorna glömda, och nattmörkret skakade millioner vita flingor över tak och ladulängor.

Då Olsson åter inträdde till de tre herrarna, var det icke längre tanke på någon skillnad till stånd, utan han stannade i ring med dem framför den nedbrunna brasan. Han berättade nya historier, som han hade hört ute i köket, och nya förklaringar eller utläggningar. Fadern var så ivrig att han reste sig och stod som de andra friska och ledsagade sina ord med beskrivande åtbörder och rörelser.

I detsamma hördes ett tungt brak från gula rummet.

Den hetsiga färgen försvann på faderns ansikte och han blev gulblek.

– Tänd ljuset, Olsson, och se efter vad det var, sade han.

Olsson, som blivit lika färglös på sina späda kinder, tände skrivbordsljuset och sköt försiktigt upp den igenfallna dörren. Han stannade på tröskeln och lyste framför sig inåt det mörka rummet.

– Det var frun med nejlikan, som föll i golvet, sade han.

Tungt stödd på sin sons arm stapplade fadern fram till dörren och tog själv ljuset och lyste in i rummet. Tavlan hade fallit på mattan med bilden nedåt och ramen bräckt. Den lossnande spiken hade rivit upp tapeten och strött murbruk över den närmsta stolen.

– Du vet vad det betyder, när ett porträtt faller i golvet, sade han. Det betyder dödsfall i huset.

3.

Julen.

Det snöade under hela veckan före jul, och dagarna ljusnade endast till gul skymning. Vattendrag och åkrar gömdes under samma vita svepe, så att man icke längre kunde se skillnad på sjö och land. Vägarna lågo överyrda och otillgängliga, och nödhjälp måste skickas till en sjuk backstusitterska på mon, runt vars koja drivorna stigit över fönstret och dörren som vågor över ett sjunkande fartyg. Snön låg i fogarna mellan logväggarnas röda stockar, på gärdesgårdar och grenar, på fönsterbleck och tak, och posten uteblev. Först mot morgonen av själva julnatten klarnade luften, och vinterhimlens julljus tindrade i ladugårdens små glasrutor, som voro överdragna av gråaktiga hinnor likt brustna ögon.

Då vaknade Kruskulla och sträckte huvudet in i Silverstjärnas och Fagerlinas bås för att se efter, om de också voro vakna, ty nu var stunden, när Solborgens väktare brukade komma. De närmade sig redan i fodergången med ett brinnande ljus, stannade vid vart bås och förvissade sig om att nytt och friskt strö blivit lagt under djuren. Sedan gingo de vidare genom ladugårdsdörren och över drivorna till boningshusen. Hans Alienus, som låg vaken, hörde dem barfota trampa loftet och komma in i hans kammare. De gingo två och två i rad, och först kom den äldste gossen med sin lyra på ryggen och handen skyddande höjd framför ljuslågan. De eftersta lyfte skjortan vid fållen som ett förkläde och hade hela fånget fullt av de blå äpplen, som de plockat vid Solborgens mur och som aldrig föllo i en människas sköte utan att ett eller annat tilldrog sig, vilket hon kallade en lycklig tillfällighet. De kastade äpplena på golvet, på de kvistiga tiljorna, som husets innehavare mansålder

efter mansålder nött med sin dans vid de muntra familjefesterna eller sin sömnlösa gång i bekymmerfulla stunder. Med handen knuten om ett av vecken i den äldste broderns skjorta stapplade vid sidan den yngste gossen, en bredbent, knubbig parvel med små, outvecklade vinglappar på skuldrorna, och stirrade nyfiket, ty det var första gången han fick följa de andra på deras vandringar.

Då den äldste lyste på Hans Alienus och såg, att han var vaken, sade han viskande:

– Jag känner igen dig. Var det icke du, som kom upp till Solborgen och ville bli gud? Vilken julgåva önskar du?

– Jo, svarade Hans Alienus med händerna korsade under nacken, jag önskar en människa, inför vilken jag inte känner mig som främling.

– Den gåvan skänker jag dig.

Gossen tog ett av äpplena och lade på täcket och öppnade just munnen för att säga ännu något mer, men i detsamma började klockorna ringa till otta. Med hakan belyst av sitt ljus gav han sina kamrater ett tecken, och alla vände sig genast om och gingo åter bort över loftet. Hans Alienus hörde, hur det yngsta barnet snavade i trappan och började gråta.

Klockorna ringde med tunga slag, och allt emellanåt upplystes gavelfönstret av en eldglimt, som mellan de rimmade träden bröt sig fram från de raskt förbiilande slädarnas sprakande bloss.

Hans Alienus hörde att hela huset redan morgnat sig, att dörrar öppnades och tofflor trampade, och han steg upp och klädde sig. Då han kom ned i undervåningen, som luktade lutfisk och glögg, voro redan ljusen tända i kronorna, och i fönstren, från vilka man varsamt dragit undan gardinerna, brunno ljuslister innanför de immiga rutorna.

Fadern stod redan vid den tidiga timmen i sin grå nattrock på tröskeln mellan sin kammare och det gula rummet.

– Jag har icke kunnat sova i natt, sade han. Om vi skulle spela schack!

Så satte sig fader och son framför varann i julmorgonens hednaärvda högtidsstund och flyttade de i en indisk svarvstol formade benpjäserna på det rutade brädet. Tornen buros av elefanter, ryttare med kroksvärd grenslade grinande på hästarna, och konungen med sitt skäggiga brahmanansikte hade turbanen omvirad med pärlslingor.

Varken fader eller son yttrade något, som icke uteslutande syftade på spelet, men de gjorde brådskande oöverlagda drag och stötte ofta kull den pjäs de skulle röra. De tappade och vunno växelvis utan att vidare beakta det, ivriga att dölja sin ömsesidiga rörelse och nedtysta alla de tusen minnen och tankar, som i detta ögonblick fuktade deras ögon och kom deras stämma att rossla, då de skulle schacka eller varna en blottställd drottning. Det var som hade vart föremål i huset, även det obetydligaste, nu berättat sin saga, farfaderns länstol, det gula rummets pickande ur, de nyblankade dörrvredena, som länge sedan hänsovna anförvanter rört med sina händer, då de gingo i sina sysslor, då de stego in till den halvskumma brudkammaren, då de brutna och gamla sista aftonen inträdde i sitt sovrum till sin väntande sotsäng. De båda schackspelarna böjde sig djupt framåt, skuggade över ögonen med handen och flyttade ljusen så långt som möjligt åt sidan. Två gånger reste sig sonen häftigt och gick bort till det ena fönsterbordet för att dricka.

Efter en lång stunds tystnad fortsatte klockorna åter att fylla morgonen med sin klang, som hade hela den snöhöljda bygden begynt sjunga. Dagningen tindrade i fönsterrutornas frostblommor, och ute på gården flaxade redan sparvarna kring den utsatta kärven, men både fader och son tycktes blinda för allt omkring dem och endast upptagna av sitt spel.

– Olsson, sade fadern, du kan gärna duka frukosten för oss

båda här inne i mitt rum… här på bordet bredvid oss, så behöva vi inte avbryta vårt parti.

Olsson, som hade julat grundligt och var tung i ögonen, dukade upp te och ägg på ett litet bord bredvid de spelande, så att de kunde äta mellan dragen. Men de förtärde icke mycket, och Hans Alienus erfor en kväljande förnimmelse var gång han förde skeden till munnen. Han hade aldrig så skärande klart som just nu fattat hela vidden av den bittra enslighet, i vilken fadern framlevat sina år, och hos honom upplågade ej blott medkänsla, utan den största hängivenhet för denne levnadströtte gubbe, som satt framför honom med sitt självfullt vackra huvud och som var hans dagars upphov, men med vilken han aldrig utbytt ett varmt ord. Nu voro barnets dagar länge sedan förflutna, och båda voro de nu män, som fått sina djupa fåror kring munnen, om båda också fortfarande höllo sig lika raka. Allt det myckna, som hindrande legat mellan dem, antog efter hand mer och mer utseende av barnsliga småaktigheter. Han kom till den slutsatsen, att de på äkta mänskligt vis för ro skull åsamkat sig ett lidande, men han fick lust att ännu en gång söka överlista det äkta mänskliga.

Fram på förmiddagen slutade de att spela, emedan båda två kände med sig, att de genom att enträget fortsätta längre endast ytterligare skulle förråda sig inför varann och avslöja sin inre oro.

Emellertid spisade de även middag på två man hand inne i faderns kammare, och därefter upprepades detta även de följande dagarna. Slutligen intog Hans Alienus alla måltider i enrum med fadern, och det föreföll som hade ingen av dem varit riktigt till freds, då icke den andre var närvarande. Det vart småningom farbror Didrik, som blev husets enstöring och som allena med sitt tapisseri och sin nyckelkorg fick valla kring i de många, stora och tomma rummen.

Kittningen hade nu torkat på pallen, och det gällde att åter

slipa skivan med pimpsten, men därefter måste den dränkas med olja, som tillreddes på ett särskilt sakkunnigt vis. Och det var ej nog med detta, utan oljningen måste förnyas och väl uppsugas av trät, innan de kunde tänka på att anbringa grundfärgen. Även den skulle de förfärdiga själva, och allt detta gav dem daglig sysselsättning långt in på nyåret. Sedan kom ändå därtill att slipa grundmålningen och pålägga själva täckfärgen, som i sin tur måste slipas goda tre gånger – och likafullt var arbetet långt ifrån avslutat, ty nu skulle först lackerfernissan anläggas, slipas och poleras.

Under arbetet med allt detta berättade sonen om sin vandring genom Hades, om sitt giftermål med Abu-Rasaks tre döttrar och sitt besök hos den upplyste Pontius Pilatus. Alla dessa människor hade ingripit djupare i hans liv än någon av de nu levande, med vilka han tvistat en timme eller ett år – och sedan glömt. Han hade hört tonfallet i skuggornas röst, sett skiftningen i deras ögon, känt deras hand i sin.

Slutligen berättade han om bilden på vaxtavlan, och sedan han en gång kommit så långt, hade fader och son ej längre någon tid för pallen. De togo ned böcker från hyllorna, disputerade och förklarade. Under många veckor låg för dem hela livet utomkring dött. De förtärde maten, som blev framsatt, och öppnade ibland fönstren för att få luft, men hela deras tillvaro gick upp i meningsbyten och förklaringar.

En dag var Hans Alienus fadern behjälplig att draga för gardinerna och inskruva ett solmikroskop i fönsterluckorna. Fadern satt i länstolen, och från en springa föll genom mörkret en ljusstrimma på hans hals och nattrockens grå ärm.

– Vad i all världen är nu egentligen detta? utbrast han med ens oförmodat, som slagen av en plötslig förvåning. Här sitter jag, och där står du, och där står kakelugnen… Om jag åtminstone bara tillnärmelsevis kunde gissa en mening i det besynnerliga, som vi kalla att vara till! Och så komma vi liksom

med olikfärgade lyktor och lysa med våra olika lynnen på det som är närmast omkring oss. Nå, det är till sist det enda vi kunna göra. Låt oss nu pröva, om jag på dessa veckor lärt mig känna igen skenet i din lykta. Jag vill söka att nyttja dina egna ord. Hm!

Hans Alienus trevade i mörkret framför sig med handen och satte sig på en stol, som han hittade vid fönstret. Då fortfor fadern:

– Efterbildningar av Vatikanens marmorfångar borde uppställas i alla skolsalar. Sång, gymnastik, lek och uppläsandet av våra förnämsta skaldestycken betyda mer, då det gäller livets grundönskan, än kunskapen om atomers svängningar och ljudets hastighet. En Pontius Pilatus visste inte, att jorden är rund, och var likväl mindre barbar än Olsson, som äger den kunskapen. En lappflicka, som gått i skola, är lärd i jämförelse med en indisk danserska, men hon är mer barbar, ty skönhetssinnets utveckling är kulturmärket. Om en Sardanapal kunde fysik eller inte, var likgiltigt ända till löjlighet. Var saga om det som vi fått kärt ända från det erymantiska vildsvinet till jungfrun, som går i ottesången, och allt, som över huvud taget riktar inbillningen, ökar livskraften. Inbillningen är personligheternas födelsestad. Hon är det förvaringsvalv, där den yttre verkligheten genom skärskådandets dörr inlyfter alla sina möjligheter och all den dunkelt fladdrande önskan, som byggt urtidens vidunder lika väl som Parthenon. Inför hennes stora men oroliga öga flämtar allt detta ungefär som fostret i sina utvecklingar gömmer en antydan om de kroppsliga ombildningar vi genomgått. Djupaste gåta av alla! Hur kan jag i min inbillning tydligt igenkänna redan döda människors röster och se minsta fåra i deras hud? Hur kan hon giva dem en odödlighet, som icke döden kan? Hur förmår du möblera cellerna i din hjärna med de mattor och dynor, som länge sedan äro mull, och inreda dem till hus i redan begravda städer? Hur kan

din hjässa inifrån upplysas till en solhet himmel, under vilken du ser landskap och myllrande härskaror?

Fadern tystnade ett ögonblick och drack i mörkret några klunkar vatten ur glaset, som stod bredvid honom på bordet. Därefter:

– Är det icke så du menar? Du är världsalltet i en reskoffert… Vår självförbränning för att »gå upp i intelligens« är emellertid helsyster till asketernas insomnande i kontemplation. Och runt omkring i livet surrar den gamla anakoretmässan: Surt, sa' räven om rönnbären! Surt, sa' räven om rönnbären! – Inte sant, det är så du tänker. Jag kan inte se dig nu i mörkret, men jag gissar att du väntar få höra mig med handen på mina herbarier och mikroskop motsäga dig i ett och annat. Jag kallar mig fritänkare, därför att min inbillning bygger utan den teologiska bilden, men någon fritänkare har aldrig funnits till. Alla tänka vi bundet. Lika säkert som jag vet, att det än en gång kommer dagar, då människan bygger templen åt sin önskan präktigare än järnvägsstationerna, lika visst får vår tölpaktiga materialism sina revisorer. Och du skall nu få höra, hur lika vi två se åtminstone i några stycken.

Han knackade med glasögonen i bordsskivan och fortfor:

– Jag gjorde också för länge sedan en resa, men det var till en avlägsen klippa, som hette Spik- och hammareskäret. Det låg där borta vid svarvstoln, och mattan här var havet. Van sjöman som jag är, tog jag mig ditöver i en liten stampande kosterbåt och levde där i bortåt sju hundra år. Befolkningen på ön var alltigenom stilla och beskedlig, ty den bestod av bara praktiska människor, som drejade sina svarvhjul och filade sina sågblad. De hade själen i fingrarna. Alla voro småväxta och axelbreda med lugna, kloka ögon, och vi blevo goda vänner sedan jag givit dem receptet på min hartsfernissa och därför valts till kung. Nå, nu skall du få höra. Snart märkte jag, att vi kappades om att svarva föremålen sirligast och bygga vårt hus vackrast.

Du skulle passat till präst på Spik- och hammareskäret. I en välformad människokropp, i min nattrocks tyg, i ett fönsters glasruta läste vi liksom du årtusens önskan, vilken slutligen flyttat allt detta ur inbillningen till verkligheten, och vi hyste därför en nästan religiös vördnad för allt som var till. Du skulle ha sett den försiktighet och aktning, med vilken vi hanterade våra verktyg. Men fulheten i detta arbetarliv blev oss till sist en plåga. Jag hade redan märkt, att den av oss, som hade det mest utbildade skönhetssinnet, knappast på hela ön kunde möta en springpojke eller liten barbent trulsa, som inte kallade honom pappa. Nu märkte jag, att han också särskilt förstod att hitta något, som han kallade idealer och som du skulle kalla skönhetssinnets djupaste krav. Han proklamerade republiken. Nu var det ju ingen av oss kloka människor, som inte visste att det för vår personliga lycka var likgiltigt, om vi hade en president eller en kung. Men det hjälpte inte. Republik måste vi ha, och jag blev avsatt. Den med skönhetssinnet hophakade rättfärdighetskänslan begärde det. Vidare uppfunno vi ett sätt att kemiskt tillverka alla behövliga födoämnen. En mängd flaskor och bleckburkar med olika etiketter uppslogos före var middag, och när någon vid bordet talade om de råa tider, då man åt blodigt kött efter mördade djur, påstodo damerna att de mådde illa och hyssjade med handen. Även togo vi vara på värmen från åtskilliga solar och gav ön en evig sommar, ty ett milt klimat är skönhetens och därför också kulturens A och O. Slutligen förfärdigade vi så billiga hus av pappersmassa, att var och en hade sitt eget palats i romersk eller orientalisk stil. Mannen med idealerna kullkastade nu republiken och införde ett slags anarkistisk kommunism. Lagarna uppbrändes. Det kunde passa vildar och barn att förhöras inför ett skrank och straffas med att inlåsas i en skrubb, men för kulturmänniskan fanns bara ett straff: blygseln och självdomen. Lockades någon till en ärelös handling, dömde han sig själv till döden och försonade därige-

nom sitt minne med samtiden. Vi lärde oss åter respektera de romare, som träffade av olyckan öppnat åder efter en högtidlig måltid. Tomma och dumma borgaresekel hade utpekat detta som lättsinne, medan det i själva verket visade förädlat skönhetssinne och en djup livsåskådning med kärleksfull vördnad för livets solsida. En sådan död var värdig människan. – Blotta ordet stat hade hos oss nu föråldrats. Om du hade kommit till ön, hade du blivit det självständiga kungariket Hans Alienus.

Fadern hostade småskrattande och tillade:

– Men just nu, när Spik- och hammareskäret nått sin blomstring, överfölls jag av människans vanliga hemlängtan till det, som hon nyss lämnat, och så riggade jag igen min kosterbåt och seglade över mattan tillbaka hit till länstolen. Men jag hade fått ungefär samma tankar om skönhetsdriftens betydelse som du – fast den ingenting förklarar heller den. Nå, det beror kanske på gemensamt arv, att vi se lika. Drag från gardinerna och tag ned det svarta skrinet, skall jag visa dig. Nej, det som står på hyllan under teleskopet.

Hans Alienus lyfte ned ett tämligen tungt skrin, klätt med rodnande svart läder och med hörnbeslag av mässing. Han ställde det på bordet bredvid fadern, som noga blåste dammet från locket, innan han öppnade det. En svag lukt av mögel och instängd luft slog upp från de omknutna buntarna brev och handlingar, och en spindel räddade sig genom att fly över skrinkanten och fira sig ned till golvet.

– Det här är våra familjepapper, sade fadern och vecklade upp de sköra, i vecken mestadels redan sönderbrustna arken.

Fader och son satte sig nu att genomläsa bortgångna anförvanters uppteckningar och beskrivningar, och de tyckte sig se en lång kedjelänk, som genom tider av oräknade år band dem själva samman med havsvattnet och jordens mylla. Kedjans bortersta ringar voro djur, men de närmaste människor, som i sin röst, sitt ansikte och sin hållning hade likhet med dem själ-

va. Den sista ringen var Hans Alienus, som barnlös skulle återknyta kedjan vid myllan och havsvattnet. Människorna skulle fortfarande i brådska röra sig genom gatorna och deras steg genljuda under kyrkgolven, men ingen skulle sedan förmå att haka en enda länk till kedjan.

De antecknade berättelserna pekade dock ej längre tillbaka än in i medeltiden, då den först kände stamfadern befann sig i Granada och bar en halvmåne i sin vapensköld till tecken att han deltagit i korstågen. Ett oroligt vandringslynne lockade hans avkomlingar åter på strövtåg, och några prövade en tid i Nordtyskland det äventyret att sitta i befäst borg och pusta ut vid remmare, medan tornväktarens lur ängsligt påminde om timmarnas flykt. Men snart slogs borgporten i stycken, och i puderperuker och vita silkesstrumpor började de åter att gå och gå och nu mot ett ännu nordligare land. Icke heller här kunde de dock finna sig i ett lugnt hemliv med rikets lag på bokhyllan och dopattesten i byrålådan, utan många av dem fortsatte det fäderneärvda vandringslivet, och liksom i behov av personlig frihet och ett yttre färgslöseri gingo de aldrig väster ut, utan motsols och mot tiden. De gingo till Österlandet, där de beklädde olika ämbeten, och några vilade först ut i Indien.

– Det ligger en lust baklänges i allt detta, sade fadern, en böjelse för det förflutna, för spillrorna från den tid, då skönhetsdriften ännu låg bar och var knappen på envåldshärskarnas spira.

Flertalet brev voro dagtecknade Konstantinopel, Smyrna, Teheran. Det var som hade det grova gråblå, i kanten gulnade papperet ännu bjudit till att överrösta mögellukten med en bevarad kryddoft från basarerna och trädgårdarna.

Då fadern:

– Nu, min käraste herr son, skall du också taga pennan där på bordet och låta den berätta ditt liv, så att om hundra år de ännu ofödda, vilkas ansikten vi aldrig få se, vilkas röster vi aldrig få

höra och vid vilkas skymningsbrasa ingen stol väntar på oss, dock kunna se ditt ansikte och höra din röst.

Hans Alienus nekade.

– Jag tror knappast jag skulle kunna det. Det bär mig mot att vara närgången mot mig själv. Jag skulle hellre skriva en saga om något helt annat, men skriva den så, att jag till sist trodde den vara min egen.

– Måhända. Oavsiktligt öppna vänbrev äro de enda självmålningar, som ha sanningsvärde. Varför skrevo vi aldrig till varann, vi två? Vi skulle ha förstått varann.

I mer än en vecka voro fader och son upptagna av att stava sig fram genom breven. Allt emellanåt avbröto de läsningen och sågo varann i ögonen, överraskade av en nedskriven tanke, som så helt syntes dem deras egen, att de undrade om de själva och deras föräldrars föräldrar voro varandra så lika som tre återupprepade ljud från samma sträng. De hittade till och med ordvändningar och talesätt, som de själva brukade begagna. För var gång fadern med sin omutliga ordentlighet och sirlighet ordnade en genomforskad brevpacke, skakade han eftertänksamt på huvudet.

På så sätt spunnos förenande trådar mellan de döda och deras avkomlingar och mellan fader och son, som blevo mer och mer öppna och förtroliga. De uddiga sarkasmerna, som likt skriande måsar skurit luften, så snart ett oväder blåste upp, blevo allt sällsyntare. Fadern liknade de orientaliska ökenklostren, som, befästa med grinande skottgluggar och barska murar, i sitt inre gömma fruktlunder med kvittrande fåglar. Svårigheten låg endast i att komma dit in, men Hans Alienus hade lugnt lyft av porten, sedan han sporrats därtill av andras påståenden, att något sådant skulle vara en omöjlighet.

När han ibland i den grönklara midvintern gick ut och vadade i snödrivorna, kring vilka skogen glittrade som ett sockerverk, kom den gamla ensamhetskänslan åter över honom, och

han vände snart och gick hem. Farbror Didrik, som hade en flaska ricinolja för invärtes sjukdomar och en flaska kamfertsprit för yttre krämpor, stod vid hans hemkomst vanligen i förstugan och medicinerade med några torparehustrur, som nedkallade guds välsignelse över ryttmästarn för hans lyckade kurer.

– Det var bra du kom, sade nästan alltid farbror Didrik. Han har frågat efter dig flere gånger.

Så sutto nu åter i det med alla möjliga föremål fyllda rummet fader och son, av vilka den ene fordom anfört babylonernas härskaror och den andre härskat över ett praktiskt stilla folk av svarvare och snickare.

– Det är i alla fall hemtrevligt att sitta här inomhus, medan frosten smäller i knutarna, framkastade Hans Alienus.

– Åja, svarade fadern. Det finns bara alldeles för många människor på jorden. Det skulle bara vara du och jag – och så kanske gubben Didrik, för han är i alla fall så hjärtans beskedlig.

De båda enstöringarna, fader och son, vilka hela livet gått åtskilda utan att meddela sig med varann, hade som gamla förvandlats till två vänner, som funno det svårt att lämna varann en timme. Deras vänskap var en stilla sommarkväll, under vilken önskningar och tankar, som äventyrslystna och gäckande dragit i fält, återvände och uppradade sitt byte i trädens skugga utanför hemmets dörr.

4.

Vingpennan.

Snart hade redan svalorna letat upp sina bon under takåsen, och grönaktigt som i kyrkfönster brann solljuset genom björkarnas lövverk och genom ormbunkarnas palmknippen. Djupt på mon, där kärret drog fram med sin marskog och sin gungfly, småpratade Kruskullas skälla och klang. Silkesvippa och Fagerlina, de båda mjölkvita kvigorna, stodo till bogen i den sommarblanka vildsjön, vilken ensamt besatt kraft att låta näckrosorna springa röda som trollens luvor och av vars svarta skogsvin ingen drack som barn utan att längta tillbaka som man. Men stirrande över skogsbygdens vidder sutto de grå fallen i hela sitt armod med sina vassa stubbar, sina övergivna kolkojor, i vilka ett skrämmande och misstrott mörker låg vakt vid den släckta härden. När barnen, som gått vilse med sina skäppor, förskräckta sprungo fästigen framåt, reste sig också fallen och gingo bakom tallarna förbi dem i rad. Först nere vid den stora insjön, som på avstånd öppnade sig med havets synrand, klädde de sig i hagmarker och lutade björkar och gärdesgårdar över vattnet, med ens rika och glättiga som ett tåg av krokryggiga gråmunkar, vilka kastat sin kåpa och förvandlats till lekande herdar och vallflickor.

Insjöns vatten låg så genomskinligt klart, att de slammiga hällarna syntes på många famnars djup, när båtarna roddes till kyrkan, som stod på näset vid herrgården, röd och låg med solvisaren utanför ingången. När prästen trädde för altaret, såg han genom de vidöppna portarna gårdsplanens rosenbuskar, i vilka humlor och bin surrade.

Så kom midsommarvakan med sin ensamma stjärna, då de avlägsna hamrarnas dunk tystnade, då barn och gamla sutto i

de lövvälvda förstugudörrarna, då det var så ljust, att ännu vid midnatt den skrift kunde läsas, som stod inhuggen i solvisarens rundkant. En mattad glans av guld låg sval över tallarna och viken, och allt liv vilade tigande på nattens bröst men med öppet öga.

Då hände en afton mitt under skörden, när en mängd sammanrafsat folk kallats till herräng och rättaren ritade skåror i logväggen för var hölastad skrinda, som slamrande rullade förbi, att uret i gula rummet slog åtta utan att någon ringde in. På gärdet fortsatte ännu flickorna att barfota och med kjortlar av samma ovisst brungrå färg som åkerns mylla räfsa hop de strån, som föllo till marken, under det att karlarna borrade sina blänkande gafflar i såtarna och lyfte höet på lassen. All den lilla skalkaktighet och munterhet, som under den långa vintern innelåsts i dessa människor, medan de gått på de långt åtskilda torpen, slapp nu ur fängelset och kryddade arbetet. De bytte glåpord och skrattade, och uppe i björkbacken stodo deras grepkorgar med en blå handnäsduk knuten över mjölkbuteljen och kakan, under vilken en blek skiva skummjölksost stack i dagen.

– Vädret ser pålitligt ut, och de stackarna kunna ha nog för i dag, tycker jag, sade fadern. Bed Olsson gå och ringa.

– För en gång kan jag så gärna gå själv, svarade Hans Alienus och gick därmed till rättarebyggningen, vid vars röda gavel och halvt dold av sötbärsträden vällingklockan hängde mellan sina höga stolpar. Just som han närmade sig, märkte han till sin förvåning skuggor, som rörde sig över buskarna på väggen och i detsamma började klockan ringa. När han kom fram, fann han, att det var Solborgens väktare, gossarna från julnatten, som trängdes om att draga i repet, och den yngste parveln, som icke räckte upp och som fortfarande hade små outvecklade vinglappar på skuldrorna, stod bredbent och missbelåten med framskjuten underläpp.

– God afton, småttingar, sade Hans Alienus nickande. Jag känner nog igen er och undrar inte på, att ni vakta över vilan. Men om jag nu gång efter annan kommer och berättar att jag råkat er, skall till sist ingen tro mig, om ni inte kunna giva mig något, som jag kan visa och säga: det här har jag fått av Solborgens väktare.

Då ryckte den äldste gossen, medan de andra ringde i vällingklockan, en fjäder ur sin högra vinge och gav honom den.

– Tack, sade han, klappade gossens huvud och gick åter upp till rummen, granskande vingpennan, som var helt och hållet vit, men hade små silverglänsande prickar på fanet, så att den påminde om en grann insektsvinge. Han visade den för fadern och farbror Didrik, och för att folket och alla, som kommo på besök, skulle kunna se den utan att skada den, lade de vingpennan i en genomskinlig glasask, som blev ställd på spegelbordet i gula rummet.

Sommarluftens tunga kvalm hade emellertid mattande förtärt faderns sista krafter. Hans livs urvisare närmade sig sin sista timme. Det var ingen hemlighet, att han i de långa nätternas sömnlöshet led de största plågor, men själv talade han aldrig därom. Det var tvärtom som hade hans bröst blivit högre, hans hållning rakare, hans ansikte livat av en orubbligare viljekraft än någonsin. Han lutade huvudet bakåt, och de förstorade ögonen hade en klar glans. Blott en gång, då Hans Alienus oförmodat trädde in i kammaren, fann han honom knäböjd framför länstolen med knäppta händer och skakad av våldsam gråt. Men han reste sig genast, vänd mot fönstret och yttrade med kvävd stämma:

– Det är ingenting… Den här värmen… Våra förfäder ansågo sig vid min ålder ha vissa plikter, och jag tror mer på deras omdöme i den punkten än till exempel på bror Didriks. Vad tror du?

Hans Alienus bleknade ända till hårfästet och teg.

– Du blir ensam, när jag går bort, fortfor fadern, men ej mer ensam än innan vi råkades. Jag håller det för illa, att vi inte möttes förr, ty jag tror, att vi två skulle passat att följas åt genom ett långt liv. Nu är det för sent.

En stund satt han tyst och sade därefter:

– Dagarna, som ofta kommit så tungfotat med stenar i påsen, gå nu alltför fort. Och ändå är för oss intet mer övrigt än att som två gamla sitta och förklara. Nåja, efter så är, låt oss då också driva sökandet till sin spets och även rannsaka det som angår döden. Om jag kan förnimma och på något sätt giva mig tillkänna för dig, skall jag göra det på tionde årsdagen efter min död. Det löftet giver jag. Du skall just vid det klockslag, då jag dog, ensam uppehålla dig här i rummet. Länstolen skall stå som den nu står och du skall återkalla mig för ditt minne så som du nu ser mig. Låt oss taga varann i hand på att hålla det löftet.

De skakade hand, och Hans Alienus såg på honom länge.

Han satte sig ned i länstolen med de avmagrade men ännu starka händerna på sidokarmarna, lutade huvudet mot ryggstödet och stirrade vemodigt över trädgårdens gröna valv. Hans Alienus tog plats på stolen bredvid och hans gråsprängda hår gav alltjämt ett drag av för tidig ålderdom åt hans brunfärgade ansikte. Så förblevo de sittande, de båda vännerna, de båda gamla, som redan tillryggalagt livet och plockat frukterna, men icke sett varann, icke räckt varann sin hand, när ensamheten föll över dem.

Det öppna fönstret ryckte i sina hakar, sommarens tunga doft av blommor och spirande gröda fyllde kammaren, och allt emellanåt flög en surrande humla eller en stor fluga in mellan gardinerna, jagade utefter väggar och möbler, stötte huvudet mot taket och föll på mattan för att efter några ögonblick begynna samma halsbrytande luftsegling.

– Ack, utbrast fadern efter en lång stunds tystnad, min störs-

ta svaghet är min förkärlek för allt det här omkring mig, för svarvstolen och äggsamlingen där borta och mina böcker. Var gång jag får se pennan på skrivbordet vaknar all min gamla lust att göra anteckningar och skriva. Vill du göra mig den tjänsten att taga undan den, så jag slipper att se den. Ja, jag menar det verkligen på allvar. Tag och lägg den i skrivbordslådan och stoppa nyckeln på dig.

Hans Alienus uppfyllde hans önskan. Men när han sedan blev allena om aftonen, och natten kom med sina strypande händer, brann framför honom vart av faderns ord i hemsk klarhet. Han sjönk icke hop med bultande tinningar och förlamad hjärna. Han erfor tvärtom nu som i alla stunder av kval och ytterlig oro ett sprittande handlingsbegär, en känsla av övermodig, krigslustig hälsa till kropp och själ. Han liksom återfick sin ungdoms spänstighet, och hans tankar hade aldrig i ögonblick av lycka och glädje jagat runt i en sådan upphetsning som nu. De förenade sig till rimmade verser, som ena stunden med trotsets njutning gycklande drogo en narrkåpa över livets alla skuggsidor, och den andra med en snyftnings lättnad andades ut i dov klagan. Men vad skulle han göra! Skulle han inblanda sig i sin faders handlingar, han, som under de sista månaderna åter utan tvekan erkänt hans överhöghet? Eller skulle han grumla vänskapen med beskedliga förmaningar, som helt kort bleve skjutna åt sidan? Eller skulle han smyga omkring som en spion, så att folket kunde få säga: Där kommer Hans Alienus, den förträfflige sonen, den ömhjärtade Hans Alienus, som vakar över sin återvunne fader! Han hade klar visshet om, att det enda han hade att göra var att ingenting göra.

Men han spratt upp vid vart prassel i huset, där väggsmeden hamrade i den murkna furuväggen och råttorna tassade under de hängande seldonen på loftet. Han tryckte långa stunder örat till springan mellan golvtiljorna, och hans hörsel vakade även medan han sov.

Ibland steg han upp och gick ut i det fria, för att söka lugn i nattsvalkan. Med brådskande steg följde han på måfå mons svarta slagg-grusade vägar, men ångrande var stund, som han under dessa dygn förspillde utom sitt fadershus, samlade han endast nya glöd på sin oro, och med samma brådskande gång skymtade han snart åter förbi mellan trädgårdens äppelkvistar och steg varsamt på nytt in över tröskeln för att vänta och lyssna.

En eftermiddag satt fadern efter vana vid det öppna fönstret.

– Giv mig ett glas vatten, sade han.

I rummet stodo två tegelkannor med isblandat vatten från två olika källor, ty både fader och son voro stora kännare av källvatten. Men då Hans Alienus fattade den ena kannan, fann han att Olsson glömt ställa in några glas.

Han gick ut i salen. På linneskåpet, bakom vars tunga dörrar dukar och servietter lågo på de med krusat papper kantade hyllorna, stodo fotshöga gula glas och kullriga välkommor av silver i en lång rad. Där såg han även kyrkkalken av tenn, med vilken han lekt som barn, och på vardera sidan om denna stodo två silverbägare, som han själv fått i faddergåva. De buro hans eget namn, och i yngre dagar hade han ofta drömt om att en gång vid manlig ålder få fylla dem för att hälsa gårdens gäster.

I stället att taga några glas, lyfte han de båda fadderbägarna från skåpkanten, och sedan han avtorkat dammet, bar han dem på en bricka in i faderns kammare.

När han hällde upp vattnet, darrade han dock på handen, så att droppar föllo på den blårutiga bomullsduken.

Fadern nickade med ett halvt ironiskt leende, då han såg fadderbägarna, och fattade den ena.

Med den lediga handens pekfinger och långfinger på fönsterbrädan betraktade han tyst hur det mörknade över sjön. Därefter klingade han med sonen, och båda drucko vattnet i botten.

– Aldrig har en afton förefallit mig så vacker som denna, sade

han. Den är en sådan stund, som man icke bör överleva. Jag har i långa år suttit innelåst bland mina böcker och svarvjärn. Det har varit som om lakan hängt för fönstren och hindrat mig att se ut, men just nu rullas de upp. Just nu ser jag klart allt det, som är saknad värt. Jag tänker särskilt på min båt. Sätt dig här bredvid och låt mig höra om dina dagar hos vitbröderna.

Han satte sig hög och vördnadsbjudande i länstolen, men Hans Alienus förblev stående inför konungen över sjuttio levnadsår.

Då berättade sjuttioåringen om sin ungdom. Liksom vid kyrkbrand klockorna hörts klämta ännu sedan taket störtat och ringarna flytt, så fortfor ännu i hans sista natt kärleken till livet att ringa samman de många minnena. Han beskrev personer, som ej längre funnos, och tilldragelser, som ingen annan längre kom ihåg och som ingen röst så länge världen stod ännu en gång skulle draga ur den förgätenhet, vilken efter hand växer upp över allt och alla. I timmar satt han talande, medan det skymde. Men snart blevo orden kallare och mer döda. Han begynte skärskåda och förklara varför det skett så eller så och varför den eller den människan handlat så. Slutligen glömde han allt annat för att utreda sina förklaringar över vad livet var.

Hans Alienus stötte med fadderbägaren mot glaskannan, men han hörde det icke. Han talade icke längre som fader utan som en lärd, vilken en sista gång överblickar sina kunskaper, sitt vetande. Det hade blivit honom kärast. Minnena från hans liv voro endast bevis och sannolikheter i den långa kedjan av »varför« och »huru«.

Morkullsträcket drog över skogsbrynet och hässjorna på ängen stodo i dimma. Det var ej längre lika skugglöst ljust som i midsommarvakan och dock icke heller natt, endast en dag som blundade. Men fadern hade ej längre syn för det som var omkring honom. Han var en förklarare, som med handen över sina slutna ögon steg allt djupare in bland sina tankar och frå-

gor för att med saknad säga dem farväl och noga pröva och väga den behållning de skänkt honom.

Hans Alienus ville avbryta honom och rasslade avsiktligt och störande med gardinens mässingskedja, men fadern lade icke märke därtill. Hans Alienus kände sin panna fuktig. Var det så de sista gången skulle samtala, förklarande och prövande, nu då allt det, som de nekat varann under år som gått, alla de känslor, som burits gömda under ett helt liv, tiggde omedelbara ord!

Han förblev stående framför länstolen. Samtiden har lagt oss under sin häl, tänkte han.

Han avbröt icke längre fadern med några invändningar och sökte ej mer locka honom ur den ring av kunskapernas ängsligt fladdrande lyktgubbar, som höll honom fången så långt borta från det rum, där han satt hos sin son. Men utan att längre veta vad han gjorde, tog Hans Alienus slutligen ett steg framåt och lade handen på stolsryggens kant.

Då lyfte fadern huvudet, och åter såg han för ett ögonblick det insomnade landet utanför fönstret. Han såg i halvmörkret sonen framför sig och såg honom icke längre som förklarare utan som fader, och han förstod hans mening. Han såg alla de gråa år resa sig mellan dem, under vilka han ensam suttit hemma i sitt vetandes sällskap, och hans huvud föll sakta åt den sida, där sonens hand ännu låg kvar över ryggstödet.

På körvägen i ängens dimma bullrade ett åkdon, och en klar, men svag och spröd kvinnoröst sjöng en sång. Den hördes allt längre och längre bort och tvärtystnade slutligen bakom berget.

– God natt! sade fadern, och hans räckta hand vilade länge i hans ende sons.

När han blev allena, reste han sig och gick till sitt bord och letade pennan. Han fann henne icke och mindes, att sonen på hans egen befallning gömt henne bakom lås. Villrådig såg han

sig kring i halvskymningen, och genom gula rummets öppna dörr riktades ögat på glasasken, som inneslöt den fjäder, vilken ängeln ryckt ur sin vinge.

Han gick över den gråmålade tröskeln, som han under sitt ensliga liv urholkat med sina steg, öppnade glasasken och klöv vingpennan med sin kniv.

När han nu hade gjort detta och återvänt till sitt bord, doppade han udden i bläckhornet och skrev på ett papper det enda, det arma, det rika ordet: »Tack.«

Sedan gav han sig döden, och Hans Alienus tog arv efter den hänsovne.

5.

Ensamheten.

När Hans Alienus hade bränt sin faders lik, breddes ensligheten åter omkring honom med sin saknad och sin storhet. Ensam gick han till bords utan gäster och fränder, ty även farbror Didrik flyttade nu från gården och satte sig för sina återstående år till ro i en småstad.

Uret i gula rummet slog timmarna som förr, och år gingo. Hans Alienus böjdes redan under deras tyngd och förmådde ej längre följa sin gamla lust till strövtåg, utan måste sitta hemma och rörde snart endast sin fot med vedermöda. Hans spänstighet avtog med hans insomnade önskningar, och ur skogsbygdens armod kom tungsintheten honom till mötes för att driva i mognad det mjältsjukans frö, som han ärvt med sitt fäderneblod och som han uppbjudit hela sitt liv att rensa bort. Men ännu gav han sig icke fången.

– Sardanapal skall avundas mig min vadmal, sade han. Likt Epikuros skall jag tävla med Zevs i lycksalighet, om jag också endast har kornbröd och vatten. Förmår jag icke följa livets önskan, kan jag i nödfall överkorsa den.

Om hans sätt att sköta sitt lantbruk viskades underliga saker, när torpargubbarna i styva förskinn sutto språkande i fållbänken om lördagsaftnarna, under det att hustrurnas spinnrock och nystfot surrade framme vid lampan.

– Var skola vi släppa oxarna? hade han blivit frågad.

En stund hade han stått stirrande som i tankar på något annat. Så hade han plötsligt slagit upp ögonen och sagt:

– Släpp oxarna i rågen.

Han lät riva alla gärdesgårdar och nedlägga allt jordbruk och förvandlade åkrarna till betesmarker. Han ville att allt tyngre

arbete skulle vila eller åtminstone inskränkas till det minsta möjliga. Ladugårdsbesättningen nedslaktades, och i stället uppföddes svin och får, som till och med betade själva gårdsplanen. Jag har lärt min lantskötsel av den gamle Abu-Rasak i Babylon, sade han.

Manbyggnaden med sitt sadelbrutna och mörknande tegeltak förföll mer och mer, ty Hans Alienus lät endast avstänga några få rum för sin egen räkning. De andra stodo tomma med brustna tapeter, och gipsflagorna hängde i takets spindelväv. Faderns kammare begagnades som ett slags kornbod. Getingarna murade där sina bon innanför fönstrens fastspikade brädluckor. Ovanpå i gavelrummet förvarades hö, och från springorna mellan de buktande takplankorna föll en morgon en snok i drängens sädesbinge.

Hans Alienus blev en innesittare som sällan talade med någon. Alla faderns böcker samlade han omkring sig, och de drogo honom vidare in i förklarandets virrande ordvärld. Hans inbillning slocknade med åren, och där denna fordom väglett honom och uppletat bevis från alla sidor mot invändningarna utifrån, stridde nu endast ihåliga skäl och motskäl om hans sista dagar. – Jag såg klarare, då jag var ung, sade han. Stundvis flämtade dock inbillningens ljus ännu i pipan, men den dager, hon kastade, kom allt omkring honom att synas kallt och främmande.

En sommardag besteg han dock predikstolen och talade över språket: Sörjen icke för morgondagen.

Tennkronan framför honom var lindad med prästkragar, körsbärsträden knackade på rutorna, och över dörrarna hängde vapen, målade av en lantlig pensel på träsköldar och med barnsligt tecknade lejon och gripar.

I början talade han lugnt och överlagt, men då han vart het, blevo orden allt mer utländska, meningarna allt svårare att fatta. Han hade så länge sällskapat med erinringar och böcker, att

han icke längre kunde göra sig förstådd av en flock okunniga naturbarn. Han märkte det, och harmset tvärtystnade han mitt i ett latinskt tänkespråk.

Emellertid kom nu den tionde årsdagen efter faderns död. Han hade dött klockan halv tre på natten, och hela kvällen, medan det mörknade, satt Hans Alienus med käppen i knät, väntande bredvid uret i det gula rummet.

Han hade låtit lyfta in länstolen i den kammare, som fordom bebotts av fadern, och ställa den på sin gamla plats vid det öppna fönstret, från vilket brädluckorna blivit borttagna för natten.

Då klockan slog tu i gula rummet, steg han upp. Han blev kall utefter ryggen och över tinningarna, men behärskade sig genast, ty i grunden önskade han ju intet hellre än att återse den döde, om också endast för ett ögonblick i en synvilla. Hemskheten försvann, och han gick tillbaka in i sitt rum och framtog en ny struken och hopviken näsduk, som han stack in mellan knapparna i bröstet, ty han var upprörd och fruktade, att när som helst brista i gråt. Medan han gick, hördes genom hela det sovande huset käppens stötar i golvet.

Efter en stund kom han åter in i gula rummet, öppnade dörren till faderns forna kammare och gick dit ut. I ena hörnet stodo några fyllda säckar, på väggen hängde rep och grimskaft, och golvet var delvis täckt med gräsfrö, men i halvskymningen såg han tydligt den välbekanta länstolen vid fönstret. Några minuter stod han stilla vid dörren, och hans ögon, som voro försvagade, vande sig först långsamt vid halvmörkret, så att han kunde se föremålen omkring sig och vägleda sig. Långsamt och varligt flyttade han käppen ett stycke framför sig vid vart steg och gick till länstolen. Humlen klängde med sina blad kring järntrådar utanför fönstret, viken låg stilla och ljus mellan sina skogsstränder, och de blå blommorna på gårdens rabatt stodo slutna. Endast några nattglappor flögo emellanåt

snabbt och ljudlöst förbi under sin jakt efter insekter och slogo ibland ned på den vita sanden. Tystnaden var så fullständig, att han hörde prasslet av vart fallande löv och pickandet av uret inne i gula rummet.

Nu slog klockan halv tre.

Han stod mitt framför länstolen och blundade och återkallade i sin inbillning den länge sedan förflutna stund, då fadern, sittande vid fönstret, uppmanade honom att noga inprägla vart hans drag i sitt minne. Han såg honom också tydligt i sitt minne, men då han öppnade ögonen, var länstolen lika tom som nyss – och hela natten lika tom.

Han lade noga märke till var skugga i rummet och kände icke längre någon sinnesrörelse. Han var endast nyfiken, endast en iakttagare sysselsatt med ett ovanligt och intressant experiment. Han beväpnade sig redan på förhand med avslöjande förklaringar, om han verkligen skulle råka ut för någon synvilla, och detta roade honom så mycket, att han själv bjöd till att vilseleda sin syn. Hur lätt skulle icke en okunnig människa kunnat taga den ljusa strimman i vrån för ett spöke! Småskrattande började han tyst förklara, hur den uppkommit genom dubbla reflexer och hur ljuset gått i vinklar.

– Jag anade nog hur det skulle sluta! utbrast han halvhögt och vände sig lugnt mot dörren.

Men då han hörde sin egen röst i det vida tomma rummet, vaknade han, nära nog förskräckt, ur sina förklaringar. Han kom ihåg den hopvikna näsduken, som han stuckit mellan knapparna vid bröstet, och han förstod, att hans sinnesrörelse nyss till en del varit förklararens nyfikenhet och att han, om han verkligen hade fått se något, icke skulle ha överväldigats av sina känslor, utan skärskådande gripit fatt i synen, som i ett vetenskapligt preparat. – Så långt ha vi kommit, tänkte han, att till och med min vördade döde far icke är annat för mig än ett preparat, som jag vill undersöka och förklara! Varför skulle jag

längre bo kvar här, där minnena dagligen vädja till min inbillning och störa mig i mitt förklarande! Jag hör ej längre hit.

Skakad av en vrede, som blev dubbelt maktlös, därför att den gick ut över honom själv, knycklade han hop näsduken och gick ur rummet så fort som hans käpp och hans brutna kroppskrafter tilläto.

Han tände ett ljus och svepte om sig sin nattrock. Ur lårar och skåp lyfte han alla faderns böcker, avhandlingar och herbarier och lade dem i kakelugnen och satte eld på dem. Men en kakelugn rymde på långt när ej alla. Därför gick han med nya fång från rum till rum, ända till dess en vinande brasa flammade i var kakelugn. Till och med i faderns övergivna kammare tände han en brasa.

– De förklarande luntorna togo min far, tänkte han. De vilja också taga mig. Men i min själ kan jag ännu höra Hades' döttrar dansa under golvet och ropa sitt: Vår är du! Jag kan igenkänna Abu-Rasaks muntra stämma, klapprandet av de hellenska herdarnas stavar och den stilla sången av de stränga mör, som med sina notrullar stodo bredvid mig i natten på havet. Men rösterna bli allt fler och fler. De äro ej längre några fås utan hundras. Jag hör de babyloniska kvinnornas sträva skramlor och pinglandet av de små bjällrorna på deras hårflätor och kläder. Jag eldar mitt hus för att mottaga så uppburna främlingar, och under golvet ropa de mig allt högre, när de urskilja sprakandet av de brinnande luntorna, på vilkas blad så många förklaringar kolna.

Då han hade fyllt alla kakelugnarna, bar han sitt sista fång ut i köket och tömde det i spisen. Tjänarna sovo i flygeln, och han var ostörd och allena. När lågorna slogo upp, blänkte på väggen den långa raden av kopparkastruller och den kupiga syltkitteln lika muntert som i forna år, och inne i skänkrummet, bakom dörrens till hälften kritade ruta, glänste skålarna och glasen under tidningarna. Pressade örter brunno med klart

ljus, gnistorna dansade upp genom skorstenen som om spisen hade upphettats för ett gille, och bland eldflingorna tumlade svartnat papper, på vilket enstaka bokstäver ännu glödde. Skenet upplyste de fuktiga kalla rummen och husets alla fönster, så att det syntes långt i natten mellan trädgårdens grenar, och många trodde med förvåning att gäster ankommit och att en högtid åter firades i det hus, som så länge stått dött.

De trodde rätt, ty de sågo skenet från det första och det sista gästabud, som Hans Alienus gav på sin faders gård.

Efter den natten var han fredlös. Han gick och gick fram och åter genom rummen liksom han gjort i sin ungdom, men långsammare och likväl oroligare.

De doriska träkolonnerna utanför porten hade han låtit uppmåla och flyttat mitt över på gårdsplanen. Han hade lagt ett runt tak över dem, så att det hela liknade ett tempel. Här dansades vid dragklaver var lördagsafton, och ett sådant filande och stampande som nu hade där icke varit i bygden på två mansåldrar. Under lördagsaftnarna blev han åter som fordom, ehuru han redan hade rörts av slag, så att hälften av hans kropp dött medan ännu den andra hälften levde. Håret hade nu blivit vitt mitt över pannan och skägget ännu längre, men när han stod där med sin seniga hals och rakare än eljes, såg han ut som skulle han ännu med en arm kunna lyfta en karl från marken. Hans grå vadmalsrock var skuren som en nattrock och knuten om livet med en snodd, halmhatten bar han sällan utan var nästan alltid barhuvad och slog med sin lediga hand ivrigt takt till dansen. Han inbillade sig, att han icke hörde klampandet av de grova och otympliga skorna, att han icke såg den avskräckande fulheten på de missbildade ansiktena. Han anordnade kroppsövningar och lekar och intalade sig, att han icke lade märke till den rödbrusige beväringen, hjälten, som skulle dö för sitt land, men som med knäckt mösskärm och svart på läpparna i smyg bjöd brännvin bakom hans rygg. Han låtsades

icke heller se att en gosse, som hade plåsterlapp på örat och nedhasade blå strumpor, gjorde narr av hans långa hår och skägg.

Efter dansen smögo drängpojkarna vanligen in i trädgården och stulo frukt, och sådant roade Hans Alienus, men senare på natten hörde han skrål och liderliga visor från vägarna, och i två fall av tre slutade aftonen med slagsmål.

De nya ordningarna framkallade i hemlighet också snart missnöje. Dansupptågen väckte ond blod, och en skräddare, som börjat hålla bönemöten i sitt torp, kallade dansaftnarna ett djävulens tidsfördriv. Slutligen höjdes ett allmänt klagomål över brist på – arbete.

Mat hade nog alla, men skräddaren önskade skönare tapeter i stugan och en skönare möbel än den brunstrukna gamla fållbänken. Kvinnorna önskade skönare kaffekoppar och schalar, och drängarna önskade skönare urkedjor och nickelklockor och giftermål med de skönaste av de fula flickorna. Hellre än att försaka detta ville de arbeta, och de visste icke som Hans Alienus, att när de förskaffat sig, vad de ville, skulle de endast önska vidare ända fram mot pelargången och ännu längre, beständigt drivna av sin inbillning. Därför att de icke visste detta, kunde de icke heller som han resignera i nödens stund och skämtande med naturen begära intet.

Men också detta roade den gamle att åse, ty livets eviga förnyelse kunde aldrig trötta hans öga.

Under arbetsbristen skuldsatte sig emellertid den ene torparen, den andre förföll till religionsgrubbleri och den tredje till dryckenskap. När Hans Alienus talade med dem, gräto de och gåvo löften, men en vecka senare voro de åter som förr.

– Det är rätt, att ni söka förverkliga er önskan, sade han. Men vad är det då egentligen ni önska? I staden se ni i bodfönstren en mängd avskyvärt fula soffor och klädespersedlar, som locka er, därför att ert skönhetssinne är missbildat. Den gamle

Abu-Rasaks enkla koja med sin vackert rundade vattenkruka och sina få andra husgerådskärl besatt ett helt annat behag än era stugor, fast ni redan äga mer än han. Den förnöjde vävaren och hans döttrar behövde ej heller blygas för sina egna kroppar och därför skyla dem med onödiga tygstycken och grannlåter. Också behövde han och hans kvinnor därför icke arbeta mer, än att arbetet blev dem ett hälsosamt och glatt tidsfördriv. Tag honom till lärare.

Sådana ord förstod ju ingen, och snart lät Hans Alienus inställa dansen på lördagsaftnarna. Olsson, vars smidiga bugning aldrig riktigt vunnit hans hjärta, fick flytta, och det stilla huset, som i forna år så ofta fyllts av dans och stoj, hörde under de långa kvällarna endast stötarna av en sömnlös gubbes käpp. Ljus lyste icke längre mer än i ett enda fönster, och i de många grönt oljemålade kakelugnarna sprakade inga hemtrevliga brasor. Stolarna stodo tomma, och på bänkarna i förstugan lade inga bullrande gäster sina pälsar och skinnmössor. Dörrarna mellan de olika rummen voro låsta och nycklarna hängde på dörrtränas spikar. Linneskåpen stodo halvöppna för att icke dukarna skulle mögla, glasen på skänkhyllorna övertäckta med ark av tidningen Kapten Puff, som hittats i en lår på loftet. Den ofantliga syltkitteln av koppar puttrade ej på spisen, och hackat granris ströddes ej över golven. Gardinerna med sina stugor och jägare voro fällda och porträtten övertäckta. Där bodde en bergtagen. Där bodde en man, som tillhörde något annat, något förflutet.

Långa stunder av djupt svårmod voro nu hans bordskamrater, och han blev ofta lika bitter som han fordom varit skämtande. Han mindes Jason, stackarn, och Almerini med sin kända energi, stackarn, och Sardanapal, stackarn, som höll all Ninives skönhet i sin hand, men icke var så herre över sina bockaktiga begär att han kunde förbjuda sin egen kropps självförstörelse. Till sist stannade tanken framför honom själv,

framför Hans Alienus, komedianten, som lyft Roms strålkrona på sin nacke och givit en föreställning i det högsta mänskliga för att därefter, trött av ansträngningen, sätta sig vid en rätt lantmanskost och en flaska källvatten.

Även blevo hans tillgångar allt mindre och slutligen så knappa, att de endast räckte till det nödvändiga.

Han begynte nu överlägga om huruvida han icke kände någon människa i landet. Till en början trodde han det icke, men efter några dagar erinrade han sig gamle Ceder, som varit hans informator, och som endast var ett par år äldre än han själv. Han visste, att Ceder därefter någon tid varit språklärare, men fått ett litet arv och dragit sig tillbaka samt levde i huvudstaden. Till honom ville han nu skriva, men han hade icke författat något brev sedan den gången, då han präntade sin hälsning till Sardanapal på en lertavla, och han behövde en hel veckas tid innan han fick meningarna så som han önskade.

När brevet var avskickat, kände han dock ånger. Väl hade han icke lugn att längre stanna där han var, men det störde honom samtidigt att lämna sin ensamhet, att behöva se en så gott som obekant stiga fram i hans väg med nyheter. Han var till freds för var dag som gick utan något svar och begynte slutligen hoppas, att Ceder åter var ute på någon av sina många resor.

En morgon satt han på trappan utanför huset. Hans blod kokade, och hans blick var ängslig och jagad. Vandrarelynnets oro hade åter vaknat, och han längtade bort, fast han gott visste, att han alltid skulle längta tillbaka. När han såg upp mot huset förstod han att det var honom kärare än allt annat, och likväl hade han ej lugn att stanna där. Han var främling under sitt eget tak. Han var borta även när han var hemma. Han måste åter gå och gå, men handen var lam och foten stapplande.

Medan han ännu satt på trappan såg han en vickande kärra förspänd med en skjutshäst komma i allén. Han steg icke upp.

Han betraktade mer missbelåtet än nyfiket den obekante, som redan på avstånd vek sacken åt sidan, men som var så gammal, att han knappast kunde klättra ned.

Först då gästen kom honom in på livet och begynte tala, ljusnade han tvunget. Var det icke gamle Ceder? Han var ju knappast att känna igen. Hans dräkt var fläckig och illa medfaren, och en knapp fattades i byxorna framtill. Han var så darrhänt, att hans hand med nöd hittade vägen då han hälsade.

Ceder var en ärans man med vitt skägg och örnnäsa, men också ett original och tämligen förfallen. Han drog sig fram på sitt obetydliga arv och ett litet hus, som han ägde i huvudstaden. I många år hade han levat nere i Italien, och under den tiden hade ingen hört något om honom, men allt sedan dess bar han om hösten och våren slokhatt och blå slängkappa.

– Jag kommer för att hämta min forne lärjunge, begynte han. Du får ej längre sitta i ensamhet. Du skall ut bland människor. Du skall hyra mitt hus på Södermalm. Det är det minsta och mest stilla som du kan få. Och jag förstår dig. Också jag har gått, till dess jag blev främmande var jag kom.

– Ja, jag skall följa min forne lärare, svarade Hans Alienus.

Redan två dagar därefter åkte de båda gamle från gården. Hans Alienus satte sig på framsätet för att kunna se tillbaka. Han såg in i den breda trädgårdsgången, som mellan stickelbärsbuskar och vackra träd med rosenhäger och gyllen ledde till en mörk lövsal av lindar. Han anade, att han icke mer skulle vända hem. Snart skulle träden, ett efter ett, falla för yxan och andra uppväxa i deras ställe, till dess hela landskapet åter dött bort till ett nytt. Andra människor skulle gå in i huset, bryta spikarna ur väggarna, sätta hyveln på golvplankorna och slutligen med likgiltigt förakt nedriva alltsammans ända till grunden.

Han hade genomströvat begravna städer, men om han erhölle förmågan att en enda dag kunna stiga ut i det tillkommande, vad skulle han då få se? Vad skulle han finna, om han efter

femtio år sökte uppleta en sista spillra av sitt liv? I vilken lumpbod skulle han då återfinna den stol, på vilken han suttit, det ur, som räknat hans timmar, de porträtt, som han hört berätta?

Vagnen rullade allt längre bort, och framför honom sov Ceder med sin slocknade pipa i munnen.

Ceders hus låg längst uppe vid Bengtekenhjälmsgatan och hade en gård med syrener, gungbräde, rädisland och två salutkanoner. Det var det sista till höger, just där gatan slutade mot en bergklint. Mitt emot låg en röd träbyggnad med en förgylld stövel på en järnstång över den fyrkantiga inkörsporten.

Om aftonen då de anlände och Ceder ivrigt gick genom de låga, möblerade rummen, för att se att allt var prydligt och väl ordnat, fann han ett brev på matbordet och höll det intill ljuset.

– Här har kommit ett utländskt brev till dig, Hans Alienus, sade han och granskade utanskriften. Det är returnerat och har rest om oss. Vi ha ju också varit hela två dagar på vägen.

Hans Alienus fick en oroad uppsyn, ty han brukade ju icke erhålla några brev, och han frågade, om det icke ginge för sig att låta brevet ligga obrutet. Ifall det icke läte sig göra, skulle han åtminstone först öppna det om två eller tre dagar, då han hunnit att vila ut efter resan.

Därmed blev brevet lagt åt sidan, och sedan Ceder känt efter att lakanen icke voro fuktiga, tog han godnatt och gick.

Det var på senhösten, och luften var kall men klar.

En eftermiddag satt Hans Alienus insvept i päls på gårdens gungbräde. Bredvid honom stod ett glas vatten. I köksfönstret, som var öppet till hälften, skymtade emellanåt bakom den vita rödfållade bomullsgardinen en äldre kvinna, som skötte hushållet.

På andra sidan det glesa planket bakom honom låg en trädgård med en lövsal, och i den dukade några flickor ett födelsedagsbord. De fäste med knappnålar löv utefter dukens kant

och lade andra mindre blad i ring kring var kaffekopp. En brun kopp, som var större än de andra och hade guldrand, var tydligen ämnad åt hedersgästen, ty runt den lade de blad i tredubbla ringar. Den äldsta av flickorna, som jämnt och rätt var vuxen, men klädd som en stor dam och mycket värdig, gick bort för en stund och kom sedan ivrig och varm med kaffepannan och ett fat med småbröd. Det var också på tiden, ty tätt bakom henne visade sig redan hedersgästen. Det var också en gammal man, men hans skägglösa och fryntliga ansikte sken av belåtenhet. Några manliga vänner av olika ålder följde honom pratande, ty de hade nyss stigit från middagsbordet, och den yngsta flickan neg avsiktligt djupt med orden: Morfar lyckönskas! Under tiden hällde den andra upp kaffet i den bruna koppen.

Hans Alienus märkte ingenting av det som tilldrog sig omkring honom. Hans tankar ledde honom genom helt andra bygder, och han satt framåtböjd.

Först när han hörde gårdsporten knarra, såg han upp. Det var Ceder som steg in.

Hans Alienus hade så vant sig vid ensamheten, att hans hjärta råkade i häftig bultning var gång någon kom på besök. Nyheterna från yttervärlden påtvingade honom, om de också voro de mest likgiltiga, en känsla av ängslan och trängde sig som en plåga in mellan hans tankar. Därför erfor han heller ingen uppriktig glädje, då han nu tog käppen från brädet och nickade.

Ceder, som trots sina år var en inbillningens man, hade under slängkappan en butelj med rödvin. Han brukade blanda upp det med socker och hett vatten, så att han i ett glas »vino caldo« kunde återväcka gamla minnen, vilket var hans käraste sysselsättning. Han kunde utan att tröttna hela aftnar skildra sina resor, och för vart år, som han blev äldre, färgades i hans beskrivningar himlen allt omöjligare blå och det sydländska solskenet allt orimligare skarpt.

Sedan han knackat på köksfönstret och bett jungfrun om ett glas hett vatten, vilket hon också genast räckte honom, gav han henne en tioöring. Han hade det besynnerliga bruket att giva en tioöring i drickspengar på alla ställen, där han orsakat besvär genom att förtära något.

Hans Alienus var så tankspridd, att han också förde handen mot fickan, men Ceder lade sitt darrande pekfinger på hans käppknapp och sade:

– Låt mig betala. Det är ju brors egen jungfru.

Därefter slog han sig ned på gungbrädet och begynte anrätta sin dryck.

Medan de båda gamla nu sutto framför rädislandet, över vilket salutkanonerna riktade sina mörka mynningar, sporde Ceder om det utländska brevet.

– Det var från några ungdomsvänner, om jag får kalla dem så, svarade Hans Alienus. Egentligen kan jag ju icke tala om vänner. Jag har endast mött människor i förbigående, sällskapat med dem en tid, ätit och druckit med dem och därefter gått vidare. För femtio år sedan – jag var då två och tjugu år – kom jag händelsevis nere i Westfalen att bjudas härbärge hos en munter konstnärsskara i en lantby. När det led in på natten och vi hade druckit, fingo vi det infallet att lova varann ett möte i samma by på trefaldighetsdagen efter femtio år. Det skulle alltså vara nu i vår. För att locka oss själva att verkligen hålla löftet, kommo vi överens om något ovanligt. Vi beslöto, att när vi nu åter samlades, skulle vi fira en fest för – människan.

– Det var också ett löfte. Men får jag inte hälla litet rödvin i ditt vatten, Hans Alienus?

– Nej, det får du inte. Jag hämtar det ända från Haga, och det kan ju vara en svaghet, men det är det svåra, att tungan blir så otroligt finkänslig, när man förstår sig på vatten. Nu skall jag emellertid berätta dig mer om vårt löfte. Utanför byn stod ett gammalt katolskt minnesmärke, en helgonnisch. Inne i den

satt en förfallen bild grensle på en kopparglob. Så enades vi om, att när den bestämda trefaldighetsdagen kom, skulle vi lyfta undan bilden och i stället uppsätta ett huvud, som föreställde människan. Vi lottade om vem, som skulle få det förtroendeuppdraget, och som jag den tiden hade tur i allt, föll lotten på mig. Men efter leran inte lyder mina händer, gav jag oöverlagt ett löfte. Vi hade ju livet för oss. Jag skall, sade jag, uppsöka ett värdigt huvud i muséerna och själv pröva att bli detta huvud så lik, att det slutligen sitter på mina egna axlar, när jag som gammal hälsar er vid minnesmärket.

– Det var mycket lovat, men löften bör man hålla. Du reser väl? Fast det är sant! Hur skulle du nu tåla vid en sådan färd?

Hans Alienus tecknade med käppen i sanden.

– Löftet är ju redan brutet. Eller tror du, att jag bär det huvud, som jag önskat? Där står emellertid i brevet, att tre av löftesdeltagarna ännu äro i livet och snart ämna begiva sig till byn för att begynna anordningarna. Det artar att bli en verklig folkfest.

Hans Alienus fortfor att tala utan att höra Ceder, ty hans tankar hade i ensamheten så fullständigt vant sig att gå sin egen väg, att han icke längre kunde förmå dem att följa en annans. Men för vart ord blev han mer orolig och het.

Då Ceder i skymningen reste sig för att gå och stack sin vinbutelj under kappan, tog Hans Alienus honom hårt om armen och följde honom.

Stapplande gingo de båda gamle utför gatan mellan de röda planken likt två grånade sjöfarare, som berättat om sina resor och äventyrliga strandningar. Då Ceder hörde talas om vaxtavlan och Sardanapals förgyllda skägg, kommo så många minnen honom i hågen, att han avklippte var mening med nya historier om vad han själv upplevat. I stället att tröttas, blev deras gång brådskande. Fast det redan mörknade buro dem deras steg längre och längre bort nedför backarna, och de stannade först

på den långa hissbron, vilken darrande för vindstötarna hängde som ett luftskepp över gavlar och tak.

Natthimmeln hade ej fler ljus än det vida djupet under dem. Där flämtade ur gaslyktor och fönster otaliga ljuslågor på öar och malmar, och bakom master och stag föllo i vattnet ringlande elddroppar från alla kajer. Timvisarna blänkte matt på de spetsiga tornen, och hela denna stad, vars namnkunniga män lågo begravna tätt utanför kyrkorna och mitt i livets sköte, så att gatornas vagnar och de lekande skolbarnens steg skakade deras mull, bar ett egendomligt drag av kvinnlighet.

– Var brinner det ängsliga ljuset där på den bortersta malmen? frågade Hans Alienus lutad mot räckverket. Vem kan utleta det! Vem kan säga vad alla dessa ljussken glidit över innan de förlora sig i mörkret! Jag vet blott en sak, att ingenstädes i dessa tusen hem, vid intet av dessa ljus sitter en människa, som undrande väntar om jag kommer. Jag ser ännu öknen omkring mig.

Han reste sig från räckverket med käppen under armen och fattade om sin följeslagares handlove.

– Vistas i fjärran land är nutidens sätt att gå i kloster. I det klostret har jag varit munk. Men just nu blev det mig klart, att jag skall resa. Hans Alienus håller sitt ord. Det löftet var innehållet i mitt liv, min religion om du så vill, och en man kastar icke sitt livslöfte, utan för det dör han.

– Du kommer inte hem från den färden, Hans Alienus. Det är ditt öde att gå och gå intill det sista. Du ville fordom leva för lyckan… Säg, om du egentligen gjort det ett enda dygn? Vad har du så vunnit med dina många steg? Som en tiggare gick du i Hades med din vaxtavla från dörr till dörr.

Hans Alienus böjde sig framåt och kvarhöll hans arm mellan sina händer.

– Det är mig lycksalighet nog att ha genomlevat ett långt liv med sina kval och bestickande fröjder.

Så stodo de båda gamle och gingo sedan lutade mot varandras arm långsamt tillbaka över bron.

Nu efter femtio försvunna år
Hans Alienus vid sin stav beträdde
den gömda byn, där barnen redan klädde
med lövverk förstugkvistens dörr och vrår.

Det var en räfst i skrin och skåp och skrymma,
om kvällen sutto flickorna i ring
och tråcklade med brådskans sneda sting
på vita dräkter, tills det börjat skymma
och mellan fönstrets röda tegelkrukor
den stora månen bad dem gå till sängs.
På värdshussalen, där sen gammalt längs
den kala väggen tornats svärd och pukor,
hölls allmänt råd. Man stred, man slets om ordet
och drucket blev där innan man gick hem,
så djupt, så forntidsgrundligt, att av fem
beständigt fyra lågo under bordet.
Ur själva sakristian där man ställt
på gavel fönstret, ljöd en stämma gällt:
– Nå gamle Jakob, det var första gången
som ej du glömt på skänken din kornett.
Min tro på världens bättring tycks få rätt.
Nu, bröder, öva vi den första sången.

Men bygdens gubbar kunde stå en timma
och rita streck i fönsterrutans imma
i grubbleri på allt, som ändras kan
därhän, att nästa morgon ville man

begå en fest för en som fordom mest
man nämnde ömkansfullt, en vårdagsfest
med blommor och med sång för – människan.

Med nylagd rappning minnesmärket sken
som förr bland fruktträdsskogens sprungna knoppar.
Ur helgonnischen hade dock lyfts hän
den brustna bilden med sin glob av koppar.

Snart brann med stilla dager redan Venus,
och natten skred med sina timmars slag
och molnlös steg trefaldighetens dag.
Vid minnesmärket stod Hans Alienus.

Hans tankar gingo till hans hem, det kända,
där varje tröskelstock låg minnesrik,
men kronans ljus sen sista juln ej tända
fått gulgrå färg, som fingrarna på lik,
där livet hälsats av hans ungdoms lov,
där stum han genomvakat orons nätter
och där i faderns länstol nocken sov
bland tygets blekta slingor och buketter.
Med mörka rum, som förr rymt sus och dus,
med lakan över stolar och porträtter
stod låst hans döda fäders döda hus.

Han strök med handen över ögat titt.
Om bröst och axlar hängde håret vitt.
Då såg han, lutad vid hans sida,
Den Gamla Heliga förstulet skrida.
Hon bar på armen mot sin nötta skrud
otrikoliske Zevs, hans ungdoms gud.
Hon ställde bilden just där dagen lade

sin första glimt i nischen, som var tom,
och höjde så sitt huvud mörk och sade
med handen lyft som att förkunna dom:

– Hur skönt, hur kungligt blickar detta vita
odödligt ädla huvud över oss
och över dessa helgdagstysta fält,
där, sedan raskt vid lyktor och vid bloss
vi klätt med flaggor, alla sysslor vila.
I svarta marken inom trädens krans
står dammens vatten som en öppen lucka
till innandömen med metallisk glans.
Och fast det redan ljusnar upp och dagas,
skall ingen höra någon foras buller
och ingen flitig spades eller slagas.

Det är som hade den, som format detta
gudomligt höga huvud, tankfullt sett
på våra främstes, våra stores huvud,
och tecknat alla i ett enda ett.
På dessa drag har han förmått att samla
all deras kraft och alla deras år
– och våra år, ty vi ha blivit gamla.
På dessa drag har även han förmått
att samla det som mänskan *icke* nått.

Med några ljus, en måltid och en matta
hon tror sig lyfta ned ur tankens moln
ditt huvud, Zevs; det är ej hennes mer
än stjärnan speglad i den fyllda skåln.
Och när hon, led vid dina tjocka läppar,
som oljiga av nektar mullra strängt,
vill milt fullkomna dina drag, hon formar

på nytt en dröm, som aldrig kropp hon skänkt.
Och likväl hör jag runt kring jorden munnar
välsigna denna dröm, som narrat oss
från våra fäders betesfält och brunnar
– som tubbar vandraren, som aldrig unnar
att han i ro får suga pipans bloss
och sträckt i gräset linda armen runt
sin hustrus liv och somna gott och sunt
och låta heta fötter svalna.
Står jag en galen i en ring av galna!

Dock, det är jag, som honom lärt att spela
en misskänd storhet, vilken lutad går
i drömmar om »i morgon« och »i går«.
Han skulle annars lupit från det hela.
Jag minns en gammal lögn, som var man kan,
och fast den ljuger är den hälften sann.
I fyra ord den gömmer vårt elände.
De lyda: Intet nytt inunder soln.
Där ligger allt i dem som hela skalan
i fyra stämda strängar på fioln.
Att skåda detta huvud är att se
den dröm de gamle druckit styrka i.
Hur länge gick då släkte efter släkte
mot samma fåfängt byggda dröm som vi!
Vad återstår, min son, om ej att svara
ett välkänt svar: Ja, detta var i dag,
men vänta tills i morgon, vänta bara.
I detta svar gack bort och somna in.
I detta svar är jorden ännu min.

Vår tvekamp räcker än, och jag vill skratta
åt festens stoj och upptåg, men mitt matta

förgråtna öga lider aldrig ljus.
Mitt hjärta längtar till ett duktigt rus
av gamla ölet ur den våta tunnan
i källarsvalen under krögarns hus.
Din stig re'n stupar ännu längre ned
till skuggornas förvissnat gula hed.
Dit går du ensam, av din ätt den sista.
I djupa skogen fälls i dag det träd,
av vilket snickarn timra skall din kista.
Det klockslag ljuder, då du skall förgås.
Kan utan skräck din sista stund du se,
tag då ur nischen livets gudahuvud
och slå det sönder. Varom ej, böj knä! –

Hans Alienus stod med handen lagd
på stavens stöd: – Väl morgonsolen lyser
så stort som aldrig förr och likafullt…
Är kanske frost i luften, säg? Du fryser.
Begråt du livet vid ditt öl igen.
Var säker, människan är ej så ond
som ryktet viskar. Saken är ej den.
Hon är en stackare, en hamsig slarv,
en marknadssångare, som utan fras
jag ville slå på axeln och förklara:
Jag vet, min far, jag vet att får du bara
din mandolin och ditt chiantiglas,
då skryter du så stolt och brett och ljuger
om allt vad du skall göra nästa dag,
att jag, som såg sen gammalt vad du duger,
får rycka dig i rocken tag på tag.
Men du behagar mig, du har en gnista,
en eld i dina ögon, min Battista.
Jag prisar livet, som slår ned och söver

det som förgåtts och torkat murknar hop.
Min vandrings alla minnen flöda över.
Min saknad ensamt har ett jämmerrop.

Jag stiger, skuggor, till er stilla flod,
på vilkens strand jag satt så många dar
och stred min strid mot detta bleka blod,
som sjukt min samtid till mitt hjärta bar.
Med öppna armar jag mot livet gick,
och allt var mitt, som nu jag skall förlora.
Jag speglat sekler i ett ögonblick.
Jag vet ej jubel som har ord nog stora.
Jag kommer, upprymd, bländad, yr och het.
Jag lekt på ängen med de glada unga.

Jag gråtit mig till sömns i salighet.
Hör dån av dans… Hör Hades' döttrar sjunga…
Min rygg är krökt, mitt finger lamt och stelt.
Men vad jag icke kan som fordom bära
på höjda händer att bedårad ära,
kan jag vid mina fötter krossa helt. –

Hans Alienus lyfte uppåtsträckt
ur nischen svaghänt och med nöd
det sköna huvudet och lät det falla
– och över bildens spillror låg han död.

Då satte på hans bröst sin fot Den Gamla:
– Hur kärt stod ej för honom än det liv,
där själva kvalet tycktes sällhet vara!
Sen långa år jag mötte knappt en man,
som mina finter flytt så vördnadslöst
och dock så skonslöst fångats i min snara. –

Den gamla drog kring bröstet kappan tätt,
och när hon mulen gått sin färde, kom
ur fruktträdsskogens valv en grupp av män.
Den äldste, lutad, tog med handen om
den dödes haka. Av de andra spord
om denne fallne främlings namn, han sade:

– Hans Alienus kom. Han höll sitt ord.
Jag kände denne man. Jag tog hans löfte,
fast femtio vintrar snöat sedan då.
Men är det huvud, som hans axlar bära
den människas, vars fest vi nu begå?
Det är en bruten mans, och liksom buret av
en ras, ett släkte, vilket levat ut,
en ört, som fåfängt suger jordens safter
sen blomstringstidens middagsstund är slut.
Är detta vissna huvud människans?
Än ögat, öppet halvt, tycks hålla kvar
en syn av ljus, en dröm måhända
om blåa fält, där flöjten leker klar
och gossen varm från strandens roddarskepp
hör havets plask kring fyllda fiskarnät
likt sorl av härarna runt Ilion.
Höll livet så det löfte som blev hans?
Är denne gubbes huvud människans?
Låt frågans svar förbli en hemlighet
och bred ett täcke om den dödes kropp,
ty folket kommer, alla klockor ringa
och horn och stråkar spela redan opp.

Den döde lyftes undan, och ur redet
vid helgonnischens tak av ingen röjd
stack svalan näbben, svart och dunkelögd.

Re'n kommo barnen två och två i ledet,
de små, de yngsta först, de större sist;
vart med en nyss i blomma sprungen kvist
av körsbärsträdet eller äppelträdet.
Kring långa bord bars ölet sedan fram,
och när först sent och grå av vägens damm
med knoppar stuckna vid sin packnings rem
till fots nu alla långsamt vände hem,
som granrisvälvda hjuldon icke rymde,
tog leken vid och sången ljöd igen.
I samspråk sutto kvinnor glatt och män
på husens trösklar än, när kvällen skymde.

Kommentarer och ordförklaringar

Heidenstams roman Hans Alienus publicerades första gången i maj 1892 på Bonniers förlag i två volymer. Upplagan var 2500 exemplar. Det dröjde sedan ända till 1910 innan en andra upplaga i Samlade skrifter (»Jubileumsupplagan«) kom ut och då i 7200 ex. De upplagor som därefter följde i Samlade skrifter fram till och med 1926 (sjunde uppl.) var i allt väsentligt omtryck av denna andra upplaga men samtliga i åtskilligt färre ex. (2000 à 3000).

Föreliggande utgåva följer Fredrik Böös och Kate Bangs på Heidenstams manuskript byggda textedition i delarna 4 och 5 av Heidenstams Samlade verk 1943–44 med de huvudsakligen formella ändringar författaren gjorde till andra upplagan. Stavningen i Böös-Bangs upplaga, som trycktes i 3700 ex., har här på enstaka punkter normaliserats, inadvertenser och tryckfel har rättats. Heidenstams interpunktion har bibehållits.

I sina anmärkningar till utgåvan i Samlade verk redovisar Böök från det i Bonniers arkiv förvarade manuskriptet »nästan alla varianter och strukna ställen« liksom de tillägg Heidenstam gjorde vid korrekturläsningen. Den textkritiskt intresserade hänvisas alltså till Böös-Bangs utgåva.

Den som mest ingående utrett handskriftens tillkomsthistoria är Gunnar Brandell, som i en essay med titeln »När Hans Alienus skrevs« (i förf:s Vid seklets källor, 1961) med ledning av papperssorter, brevuttalanden och andra fakta så långt möjligt bland annat redogör för romanens framväxt. Bevisligen var, säger Brandell, brottstycken av romanen skrivna »åtminstone så tidigt som 1888«. Med sina många växlande papperssorter, sina inklistringar och strykningar bär manuskriptet »vittne om en omfattande och mödosam redigering«.

Själva grundtanken i verket, om Hans Alienus främlingskap,

förelåg enligt Levertin (i hans anmälan av romanen i Ord och Bild för 1892) så tidigt som 1887, och dikten »I Bougival« i Vallfart och vandringsår 1889 kan betraktas som ett första utkast till romanen. Redan 1888 publicerades delar av dess material – »Marmorfångarna«, »Påsknatt i Piræus«, kapitlet »Skuggan« –, men också dikten »Pilgrimens julsång« och kapitlet »Lyran« trycktes innan verket förelåg färdigt. Alla utom julsången behandlar dock motiv med ganska lös anknytning till romanens huvudlinjer.

»Sannolikt var det först sommaren 1889 som Heidenstams fantasi mera målmedvetet började arbeta med stoffet till Hans Alienus.« Det förberedande arbetet torde ha utförts under hans vistelse i Schweiz vintern 1889–90, medan den slutliga utformningen skedde 1890–91 efter hemkomsten.

Vissa upplysningar från Heidenstam under arbetets gång kan tyda på att romanen från början var planerad som en diptyk i stället för som den triptyk som nu föreligger; han antyder i brev till markisen Claes Lagergren (påvlig kabinettskammarherre och av H. rådfrågad om fakta från Vatikanen) att bokens handling skulle förläggas till Sverige, »endast själva begynnelsen till Vatikanen«. Däremot säger han ingenting om några planer på den del som väl är verkets kulmination – »Hades«. På så sätt skulle romanen som hantverk blivit mer enhetlig, präglad av första och sista delens övervägande realistiska ton, liknande den i romanen Endymion 1889 med nutiden i fokus och »med forntiden betraktad utifrån med turistens eller den lärde svärmarens ögon«. Vad som nu räddar verket från en mer ytlig tragik och ger det dess betydelse som upptakt till Heidenstams historiska diktning är, menar Brandell, »framför allt det djärva greppet att ställa forntidens myllrande skaror på scenen och låta dem framträda direkt, inte som minnen och antydningar«. Det är också genom kontrasten till »Hades« som den sista delen, »Hemkomsten«, får en förhöjd glans.

Det bevarade manuskriptet till Hans Alienus består, bortsett från några strösidor av annan karaktär, av fem olika papper: tre sorters konceptpapper som Brandell kallar B, C och D samt Lessebo bikupa 1875 och 1889 (samma papperssorter jämte ett annat slag av koncept – A – förekommer också i andra manuskript från åren 1888–95). Det äldsta papperet, bikupa 1875, omfattar bara en liten del av romanen, sammanlagt ungefär ett 40-tal sidor av den böökska utgåvans 508 sidor. Ett 60-tal sidor på konceptpapper B utgör tillsammans med dessa ca 40 sidor ungefär det som kan antas ha varit färdigt när Heidenstam lämnade Schweiz. Den del av manuskriptet som är skrivet på koncept C, på ett papper som Heidenstam använde så sent som sommaren 1891 och som omfattar inte mindre än ca 105 sidor, vittnar om att arbetet efter en sakta början tog ordentlig fart. Vad som sedan skrivits på konceptpapper D, det »sista« papperet, utgör ungefär 240 trycksidor. Till dessa kan läggas ett 30-tal sidor på bikupa 1889, som tillhör tillkomstens senare period.

Åtskilligt som föreligger på sent papper kan dock ha varit utformat tidigare och avskrivet i mer eller mindre förbättrad form. Så förhåller det sig bevisligen i stor utsträckning med romanens lyriska partier men kan också gälla delar av prosan. Dessutom går vissa Lessebopapper utan årtal inte att identifiera och ingår alltså inte i ovanstående överslag. Slutligen föreligger kapitlet »Lyran« i urklipp, och ett 50-tal sidor av manus till första delen (i föreliggande utgåva ungefär motsvarande s. 94–134) har gått förlorade.

Det var alltså inte mycket av romanen som Heidenstam nedskrev vintern 1889–90 i Davos och Italien. Brev från hustrun Emilia Uggla till hennes syster talar i februari 1890 om en nervös Verner, som också på grund av umgänge med Levertin inte kunnat arbeta. Samtidigt meddelar Heidenstam sin förläggare Karl-Otto Bonnier att romanen inte blir färdig »i vår«. Men i september 1890 får denne veta att författaren nu återvunnit

hälsan och, som han skriver i oktober, arbetar »av alla krafter«. I januari 1891 hoppas han »inom en ej allt för avlägsen framtid« bli färdig med boken. I juni tvingas han emellertid erkänna att arbetet »endast framskridit långsamt« men hoppas få romanen färdig till julen. Först i februari 1892 kan han efter ett intensivt arbete vintern 1891–92 skicka Bonnier det färdiga manuskriptet.

I bilden av accelererat arbete överensstämmer således manuskript och brevuttalanden. Allt tyder på att Heidenstam på grund av vacklande hälsa och privata affärer arbetade ryckvis.

*

Pressmottagandet av Heidenstams Hans Alienus präglades av förvåning över romanens bisarrerier och djärva kontraster men främst av ett visst bryderi inför tolkningen av den. Nästan genomgående riktade man kritik mot den förvirrande mångfalden av idéer och scenerier. Många anmälare ville ifrågasätta den romantiska ideologin bakom romanen. Samtidigt vittnade flertalet om fascination inför inbillningssynerna i »Hades« och inför »Hemkomstens« tragiska bild av Hans Alienus' sista år.

Carl David af Wirsén utslungar mot Heidenstam i slutraderna av sin recension i Vårt Land (13/5 1892) det ord, varmed en av gästerna vid festligheterna i Vatikanen tilltalar Hans Alienus: *Kostymsömmare!* men ger i övrigt en tämligen balanserad om ock reserverad presentation av romanen. På två ställen – skildringen i del I av kyrkofesten i Vatikanen och del II – finner Wirsén rentav »glimtar af genialitet«. Den verkliga förmåga som dessa röjer motsägs dock av att berättelsen i övrigt »splittrats och förspillts på så tomma, värdelösa hugskott«.

Georg Nordensvan i Aftonbladet (21/5) finner romanen »bizarr«, en bok »till hälften nutidsskildring, till hälften saga, en egendomlig blandning af verklighet och fantasi – det senare

dock vida mer än det förra«. Första delen gör av detta skäl »ett irriterande, oklart och obestämdt intryck« och borde ha avfattats som ett versifierat förspel till Hans Alienus' vandringar genom skuggvärlden för att minska »den overklighet som vidlåder figuren«. Han skulle ha verkat mindre overklig om han fått vara ung helt och hållet, om grubblerierna i första delen fått en mindre exakt form och i stället det pojkaktigt levnadslystna bidragit till intrycket av en rikt begåvad men *verklig* människa. Anmälaren finner uppenbara svagheter i romanen, men också både originalitet och genialitet. »En sådan diktcykel, som inledningssången till andra delen, eller en dikt sådan som den, som börjar tredje delen, skrifver ingen annan svensk författare.« Och den följd av »prakttaflor« som scenerierna från Ninive erbjuder är målade med en originell kraft och med en ovanlig färgprakt, »om också dekorationerna och stofferna förefalla en smula genomskinliga och om andra delen i känslans värme och styrka öfverträffas af de svenska taflorna i verkets slut«.

Signaturen *Rm* (G. Renholm) i Nya Dagligt Allehanda (13/5) menar att själva fabeln endast är ett rikt draperi kring bokens levande idé. Detta omhölje med dess fantastiska broderier har ett helt annat värde än vardagsskildringarnas allmogevävnad. Modern är romanen såtillvida som den är genompräglad av *det personliga* i samtidslitteraturen. Anmälaren ser i Almqvist en föregångare till författaren: »Hans Alienus resonerar ofta just precis såsom Richard Furumo, hofmarskalken Löwenstjernas vän. Ingen kunde tänka och tala klarare, när han ville, än denne; ingen heller göra sina paradoxer mera förledande. Men *han* slutade med att sakna rot och fäste.«

Den anonyme anmälaren i Dagens Nyheter (18/5) tycker att Heidenstam grips av tunghäfta när han skall skildra nutiden; flera personer i första delen är helt konventionellt framställda, utan det liv som författaren frånkänner samtiden. Så mycket

högre når han i dikten om den gamla sagovärlden i »Hades« med en i vår litteratur enastående klassisk storhet över skildringarna. Innehållsrikast är dock bokens sista del, vars skildring av Hans Alienus' möte och samvaro med fadern till den gamles död »i fråga om stilens glans och tankarnes djup« obetingat når »längre än något af hvad denne rikt begåfvade diktare hittills skänkt oss«. Genom sin idérikedom och poetiska skönhet står romanen »så godt som ensam i samtidens litteratur«.

I Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning (20/5) ser Karl Warburg i sin anmälan i första delens glada, skönhetsträngtande »ideala« onyttighet en likhet med sorglösheten och prisandet av dagdriveriet hos nyromantikens män och då särskilt hos författaren till Aus dem Leben eines Taugenichts, Joseph von Eichendorff. Mot nyromantiken visar också sympatin för katolicismen som en skönhetskult. Andra delens senare parti betecknar Warburg med undantag för kapitlet »Skuggan« som bokens svagaste; skildringen svarar inte mot den använda »apparaten«.

Med alla sina skönheter i enskildheter fyller romanen knappast det viktigaste kravet – kravet på helgjutenhet. Författaren har velat pressa in alltför mycket av olikartade beståndsdelar, som inte gjutits samman till full harmoni. Blandningen av realism och fantastik är olycklig och stämningsbrytande. Heidenstam är en överdådig *skildrare*, men inte lika stark som poetisk tänkare; det blir tydligt i bokens versifierade partier, som även om de företer många rika skönheter ofta blir en bekräftelse av Tegnérs ord att »det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta«. Den vetenskaplighet som Heidenstam angriper i romanen förmäler sig lättare med medkänsla och verksamhet för andra än Hans Alienus' estetiserande och förkastliga njutningslära.

Den klarhet i konsten som hellenerna hyllade bryts i romanen av det grubbel, den mani att teoretisera som Heidenstam själv angriper. Warburg slutar sin anmälan med att citera Hans

Alienus' konstaterande: »Jag uppmanar mina följeslagare att leka och kan det icke själf«.

I Svenska Dagbladet (20/5) karakteriserar signaturen *Hj. Sdg* (H. Sandberg) romanen som »ett slags quasifilosofiska sjelfbekännelser inom ramen af en fantastisk odyssé på omvexlande vers och prosa«, full av paradoxala satser och infall mot den förment härskande tidsandan men framför allt vittnande om författarens »från föregående arbeten kända förmåga att måla med ord«. Kompositionen saknar organiskt sammanhang och visar på »det romantiska godtycke, som synes vara hans hjeltes egentliga kompass på lifvets stråt«. För anmälaren är bokens sista del »både som natur- och menniskoskildring den mest lyckade i hela arbetet«. Ett tröttande allegoriserande och ett koketterande med falskt djupsinniga infall skämmer annars boken. Åskådningssättet i romanen visar släkttycke med den tyska romantiken i sitt förhärligande av lättjan, godtycket och njutningslystnaden. Romanen tycks, menar anmälaren, uttrycka »den personifierade lifsledan hos en romantiker som haft oturen att komma för sent. I sitt ofta mycket barnsliga teoretiserande verkar boken nästan som en omedveten parodi på just den sida af tidsandan som författaren mest förkättrar.« Författaren skulle vara all aktning värd om han inte i sitt hävdande av skönhetens rätt i livet »sloge öfver till ytterligheter och gjorde till lifvets hela innehåll och kärna något som måste stanna vid formen«. Inte heller romantiken nöjde sig med poesin som konst; också livet självt skulle gestalta sig som poesi, och, tillägger anmälaren varnande, mer än en av romantikerna »har på ett afskräckande sätt visat, hvart fantasiens otyglade herravälde kan leda«. Författaren skulle ha gjort både sig och sina läsare en tjänst om han väsentligt hade begränsat sin vittsvävande framställning.

Gustaf Fröding finner i sin anmälan i Karlstads-Tidningen (3/12) att den handgripliga verkligheten endast sällan fram-

skymtar i romanen, »och då till den grad kringvärfd af fantomer och så nyckfullt belyst att man icke fullt kan skilja den från den öfriga fantastiska skapelsen«. Detta verkar lite tröttande på läsaren, men författarens konstnärliga kraft är så stor att han förmått ge till och med de mest våldsamt osannolika drömsyner en färg och en plastisk åskådlighet som förlänar dem ett långt intensivare sken av verklighet än flertalet av våra realistiska nutidsskildringar. Mer än någon annan av Sveriges diktare är Heidenstam kolorist och figurmålare med något av värmen och den dristiga kraften hos en del av renässanstidens konstnärer och även något av det djärva och storslagna i deras fantasi. När han lyckas frigöra sig från den gnagande tvivelsjuka som nästan förstör det konstnärliga intrycket av bokens helhet, frammanar han dock »scener och gestalter af underbar klarhet och konstnärligt sann och värkningsfull skönhet, i hvilka framställningens nobla stilfullhet täflar med dess lifskraftiga originalitet«.

Långdragna resonemang för och emot allt mellan himmel och jord grumlar alltför ofta färgerna och skymmer gestalterna och de många präktiga detaljerna. Men Heidenstam är fullt medveten om det förlamande inflytande den dissekerande reflexionen övar på ett konstverk, eftersom hela boken inte är annat än historien om en livfull och originell konstnärsfantasis ojämna kamp med den livsmördande skepticismen. Samtidigt lämnar författarkommentarerna honom tillfälle att ge fritt spelrum åt sin kvickhet, sin humor och sitt satiriska övermod. Genom filosoferandet och samtidskritiken går å andra sidan en underström av svårmodig lyrik, Byrons, Mussets och Heines »världssmärta«.

Verspartierna saknar alla spår av efterklang, överflödar av praktfulla och karakteristiska bilder men också av onödiga tankeutflykter. Författaren vårdslösar dessutom i sina verser alltför mycket det musikaliska elementet.

Även om Heidenstams roman inte länge kommer att stå sig

som konstverk, torde den i alla tider förbli av största intresse som »en af de mäst betydande yttringarne af en viss riktning i vår litteratur och såsom ett memoarfragment, hvilket kastar belysning öfver en af våra älskvärdaste och mäst sympatiska skalder«.

Heidenstams vid denna tid bäste vän och förtrogne Oscar Levertin ansåg sig förmodligen förhindrad att komma med en regelrätt kritik av Hans Alienus. I tidskriften Ord och Bild för 1892 lämnar han dock en lång och inkännande presentation av romanens handling och idévärld. Han finner allt i boken »så förundransvärdt åskådligt och konkret […] syner och bilder, fulla af lif, med plastiska konstverks lefvande linier« och ser det som »en stor Odyssé efter skönheten och lyckan«. I romanen kan man studera dess författares »egendomliga personlighet«, och allt däri ter sig »egenartadt och självständigt«. Det som strömmar läsaren till mötes ur denna bok »har inga beröringspunkter med det, som uppfyller andra nordiska författares verk«. Allt i romanen tyder på undantagsmänniskan, och författarens långa vistande i södern har gett hans verk »en egendomlig sydländsk karakter« men också »influerat på det innersta i hans lynne«; det märks inte minst i något för Heidenstam egendomligt, »detta skalkaktiga, lekfulla och dock behärskade skratt, som liksom springer fram ur ett sinne, rusigt af söderns solhimmel och söderns klara, torra luft«. Heidenstam står »utom alla läger och utom alla partiförhållandenas rubriker och små mystifikationer«. Hans sinne »lefver intimare samman med gångna sekel än det nuvarande, och dagsfrågorna intressera honom föga«. I det rent artistiska finner Levertin plastik och stilisering som de båda polerna i hans stilistik men menar att denna klassiska smak i fråga om romanens komposition inte rätt kommit till uttryck; »i stället för den grekiska arkitekturens klara, lätt fattbara proportioner« har han där »med svensk omåttlighet upptagit den österländska rikedo-

men, där arabesker och detaljprydnader understundom hota att skymma grundlinierna«. Romanen, slutar Levertin, »är en grand seigneurs, en poetisk mångmillionärs fest med ett furstligt slöseri, föga erinrande om de små borgerliga picknicker, på hvilka man vanligen i den samtida litteraturen bjudes«.

Närmare hundra år efter romanens publicerande gav Sven Delblanc i fjärde delen av Den svenska litteraturen en sen tids omdöme om boken: »*Hans Alienus* är inget välskrivet prosaverk, ej heller ett genomtänkt inlägg i tidens livsåskådningsdebatt. Men särskilt i avsnittet Hades når texten en fantasikraft och en visionär glans, som har en motsvarighet bara i den europeiska symbolismen. Aldrig har Heidenstam varit så nära ett modernistiskt genombrott som i detta orgiastiska bildspel.«

Litteratur om Hans Alienus:

Olle Holmberg: Kring Heidenstam. I. Hans Alienus-figuren. II. Hans Alienus och Tjänstekvinnans son. I förf:s *Litterärt*, 1924.

Anton Blanck: Hans Alienus i Vildandens värld. I förf:s *Bellman vid skiljovägen och andra studier*, 1941.

Arne Lidén: Visioner hos Heidenstam. I *Samlaren* 1942.

Rut Thorén: Den Gamla och Den nya människan. I *Samlaren* 1944.

Fredrik Böök: Kapitlet »Hans Alienus« i förf:s *Verner von Heidenstam*, I, 1945.

Gunnar Svanfeldt: Den gamla och världsmodern. I *Studier tillägnade Anton Blanck*, 1946.

Gunnar Axberger: Avsnittet »Kring Hans Alienus« i förf: s *Diktaren och elden*. 1959.

Gunnar Brandell: När Hans Alienus skrevs. I förf:s *Vid seklets källor*, 1961.

Ulf Wittrock: Strindbergs och Heidenstams renässansromaner. I *Samlaren* 1961.

Karl-Herman Tapper: Studier i Pilgrimens julsång. I *Samlaren* 1964.

Ulf Linde: Den sentimentale satyren. Om Heidenstams Hans Alienus. I *Att välja sin samtid*, 1986.

Svante Lovén: *Skuggornas rike. Mytiska mönster i Heidenstams Endymion och Hans Alienus*, 1993. – Diss. Uppsala univ.

I. Löftet

26 *kavaletter:* Kavalett – ställning med vridbar platta för skulpturarbete.

träskodiktens snaps och kaffekvarn: Uttrycket anspelar på Heidenstams och Levertins polemik i uppsatsen »Pepitas bröllop« (1891) mot »träskodansen«, som sätts i motsats till »konstdikten«. Motsättningen orsakades av Levertins kritik av Frödings debutsamling »Guitarr och dragharmonika« (1891), av Levertin betraktad som folklig dikt, underlägsen den mer kultiverade konstdikten.

mumiebrunn: Av Heidenstam skapat uttryck för att poängtera det arkaiska över hedningens sång.

27 *romantikens blåa blomma:* Syftar på symbolen »die blaue Blume« i den tyske romantiske diktaren Friedrich von Hardenbergs (Novalis) roman »Heinrich von Ofterdingen«; sinnebild för den romantiska mystiken och oändlighetslängtan.

jakobinerluva: Röd toppluva med framåthängande spets som under franska revolutionen bars av i första hand jakobinerna, medlemmar i jakobinklubben, som företrädde den yttersta radikalismen i revolutionen.

28 *du fjättras vid de filistéers kvarn:* Anspelar på Domarebokens (kap.13–16) berättelse i Gamla Testamentet om Simson, som efter sina härjningar bland filistéerna förråds till dem av Delila och i ett fängelse i Gaza tvingas till slavarbete i en kvarn. Ämne för Miltons lyriska drama »Samson Agonistes«.

hurtigt: 'snabbt', 'hastigt' (danism).

korade: 'utvalde', 'krönte'.

29 *gillets:* 'festens'.

fjät: 'steg', här närmast 'fotspår'.

hamn: 'vålnad', 'andeskepnad'.

trefaldighetssöndagen: Söndagen närmast efter pingst.

30 *statur:* 'kroppshållning', 'gestalt'.

Vulkanus: I romersk mytologi eldens, vulkanernas och smidets gud, motsvarande grekernas Hefaistos.

tarvas: 'fordras', 'krävs'.

Karons flotte: Karon var i den grekiska mytologin färjkarlen som på sin flotte förde de döda över floden Acheron till dödsriket Hades.

31 *fotapall:* Ålderdomlig form, vanlig i äldre bibelöversättningar.

32 *då portarna slås upp i pingstens vecka:* Portarna åsyftar altarskåpets dörrar som under *påskveckan* öppnas till tecken på Kristi uppståndelse. Heidenstam har här sannolikt förväxlat påsken och dess budskap om Jesu uppståndelse med pingsten som en den kristna kyrkans glädjefest till åminnelse av den Helige andes utgjutande över lärjungarna.

33 *Corson:* Roms huvudgata Via del Corso från kyrkan Santa Maria del Popolo vid Piazza del Popolo till Palazzo Venezia. Corso har efter denna gata i Italien och annorstädes blivit liktydigt med 'promenadgata', 'promenadstråk'.

brahman: Brahmanerna bildade prästkasten, den förnämsta av de fyra ursprungliga kasterna i Indien, bärare av den mystiska makten i offerformeln. B:s kastfärg var vit.

knäsatt: 'antagen', 'godkänd'; här närmast i den ursprungliga betydelsen av *knäsätta* 'sätta i någons knä'.

34 *myrtenkrans:* Årsskotten av vissa småbladiga former av myrten avskars och användes till brudkransar och brudkronor. Myrtenkransen ansågs bringa lycka.

Den själ, som dåsat under djurets panna / som musslan sover i sitt trånga skal, / går världen runt och hämtar hem det sanna / till mänskopannans rymligt välvda sal: Bildlig framställning av människans utveckling enligt Darwin.

35 *räntebärande kuponger:* Bevis som behövs för att lyfta utdelning på aktie eller annat värdepapper, 'aktiekuponger'.

rokoko-ur: Ordet *rokoko* måste här (som i norskan) för rytmens skull uttalas med betoning på andra stavelsen.

en Messalinas later: Messalina, romersk kejsarinna (d. 48 e. Kr.), gemål till kejsar Claudius, känd inte minst för sitt tygellösa leverne, som till slut genom Claudius ingripande kostade henne livet.

talisman: 'amulett', föremål som anses skydda sin ägare och ge honom lycka och framgång.

écu: Äldre franskt guld- eller silvermynt.

36 *krus:* 'krusande', 'trugande'.

Fingals grotta: Ryktbar strandgrotta på den lilla obebodda ön Staffa bland Inre Hebriderna, väster om ön Mull på Skottlands västkust. Används här för att beteckna en yttersta väst-

lig gräns svarande mot Teheran som yttersta östlig gräns.

37 *char:* Antik tvåhjulig praktvagn, processionsvagn för en gud.

svarvjärn: Skärande verktyg i en svarv.

38 *chinjong:* Hårpung i nacken, ofta av löshår.

40 *askonsdagen:* Onsdagen efter fastlagssöndagen. På denna dag, då den stora fastan före påsk börjar, beströdde man sig enligt gammalt katolskt bruk med aska till tecken på botgöring.

däld: (vanl. poet.) 'liten dal'.

41 *änne:* (poet.) 'panna'.

43 *Jupitershuvud:* Huvud av den romerske guden Jupiter, motsvarande den grekiska mytologins Zeus; här åsyftas Zeus från Otricoli.

taskspelarn: 'trollkonstnären', 'marknadsgycklaren'.

dagens anbrott: 'gryningen'.

45 *Kronidens huvud:* Kroniden betyder 'Kronosättlingen' och betecknar Zeus i egenskap av son till titanen Kronos.

Den Gamla Heliga: Symboliserar i romanen »människan sådan hon alltid varit och av naturnödvändighet är« (Rut Thorén) men också »den gråa rationalismen, allt det fula och trista som människan verkligen har uppnått« (Gunnar Brandell).

49 *hillebardiärer:* Vakter ingående i påvens schweizergarde och utrustade med *hillebarder*, ett vapen bestående av ett yxblad och en stötklinga på en stång (användes av fotfolk under medeltiden).

barett: Särskilt under 1500-talet vanlig typ av platt, ofta plymprydd, skärmlös mössa.

Bronsporten: Portone di bronzo, ingångsporten till Vatikanen.

sala dei paramenti: 'de prästerliga skrudarnas sal'.

50 *tiaran, den tredubbla kronan:* Den höga, toppiga påvekronan.

sala ducale: 'hertigarnas sal'.

la sedia gestatoria: Påvens bärstol.

palfrenierna: (it.) 'stalldrängarna', 'ridknektarna'.

sidensars: Sars är ett slags lätta, glatta tyger av olika material, här av siden.

georginer: 'dahlior'. Dahlian är en allmänt odlad trädgårdsväxt, korgblommig med stora, färggranna blommor.

mitror: 'biskopsmössor'.

heliotropen: En prydnadsväxt med små violetta, tätt samlade blommor, av grek. *helios* 'sol' och *tropos* 'vändning'.

soutane: (fra.) 'sutan', 'kaftan', livrock som bärs av katolska andliga.

fräs: (av fra. *fraise*) 'pipkrage'.

burgundisk dräkt: I det rika hertigdömet Burgund under 1400-talet utvecklat och i det övriga Europa efterapat dräktmode, som bl.a. innebar extrem betoning av vissa inslag i den senmedeltida dräkten för herrar och damer, ibland inte utan dekadenta inslag.

prinsarna Orsini och Colonna: Huset Orsini är en berömd romersk adelssläkt, känd sedan omkr. 1000, ledande inom guelfiska partiet. Låg under medeltiden i ständiga fejder med den ghibellinska adliga ätten Colonna.

Nimrud: De assyriska härskarnas residensstad 884–668 f.Kr.

Thebe: Grekernas benämning på det forntida Egyptens förnämsta stad, vid Nilen, där byarna Karnak och Luxor med berömda tempel ligger. Thebe var det faraoniska rikets huvudstad redan under tolfte dynastin. Dess storhetstid inföll under nittonde dynastin (Ramses I, Seti I, Ramses II).

flabelli: Plural av *flabello* (it.), en stor solfjäder av plymer.

fläktor: Redskap varmed luften sätts i rörelse.

51 *sala regia:* 'kungssalen'.

capella sistina: Sixtinska kapellet.

Tu es Petrus: (lat.) 'Du är Petrus'. Begynnelseorden i hymn till påven.

Apollo från Tenea: Korintisk gravstaty av marmor från förra hälften av 500-talet f.Kr. I Glyptoteket i München. Av Heidenstam betraktad som »komisk«, förmodligen p.g.a. sin enkla, arkaiska utformning.

54 *brouillerade:* (fra.) 'osams'.

yttersta domens sammanslingrade gestalter: Syftar på Michelangelos målning »Yttersta domen« i Sixtinska kapellets fondvägg.

sibyllor och profeter: Syftar på Michelangelos målningar på Sixtinska kapellets långväggar föreställande från antik och biblisk historia kända sibyllor (spåkvinnor) och profetgestalter.

55 *Palestrinas melodier*: Giovanni Pierluigi da Palestrina, italiensk

tonsättare (ca 1525–94), *maestro compositore* (kapellmästare) för det påvliga kapellet.

56 *Michelagniolo:* Skämtsamt smeknamn på Michelangelo.

scudi: Plural av *scudo* (it.), ett femliremynt av silver.

den helige Bartolomeus: En av Jesu apostlar. Led martyrdöden i Armenien, enligt en uppgift halshuggen, enligt en annan flådd levande och sedan korsfäst med huvudet nedåt. Figur i Michelangelos målning »Yttersta domen« som konstnären gett sina egna drag.

kvittenkärnor: Kärnor i frukten av *kvitten*, en typ av stor buske med ljusröda blommor och päronlika frukter (kvittenpäron).

57 *ett ännu oskärat land: Oskärad* betyder normalt 'orenad' och innebär alltså motsatsen till vad Heidenstam här vill säga: ett ännu *ej* orenat, besudlat land. Vanligt misstag vid användningen av begreppet 'skära' i betydelsen 'rena' (»en oskärad jungfru«).

huvudbilden där på fondmålningen: Michelangelos målning »Yttersta domen«, vars huvudbild återger en kraftfullt tecknad Kristus som den himmelske domaren.

58 *panteism:* Läran att Gud och världsalltet är ett. Gud tänkes som världens inre liv, den kraft som verkar i alla ting och vari allt lever, röres och har sin varelse – världssjälen.

61 *Ego*, *mei*, *mihi:* Olika kasus i böjningen av latinets ord för 'jag', *ego*.

vocativus: 'vokativ', den kasusform som t.ex. i latinet används vid tilltal.

63 *läsare:* Anhängare av en självständig kristen väckelserörelse med stark inriktning på egna, noggranna bibelstudier.

livrock: Tätt åtsittande, kort rock.

64 *ök:* 'lastdjur' eller 'dragdjur'.

régime indirect: (fra.) 'ackusativobjekt'.

66 *plirning:* Substantiv bildat till verbet *plira* 'sluta ögonen till hälften', 'kisa'.

68 *prætor:* Fornromersk ämbetsman med rättsvårdande uppgifter.

73 *kastorhatt:* Hatt i bäverskinn (av lat. *castor* 'bäver').

käxade: 'tjatade', 'gnatade'.

76 *kvittenögon:* Jasons ögon liknas alltså vid kvittenfrukten. Jfr ovan kommentar till s. 56.

77 *polenta:* 'majsgröt'.

81 *Wittelsbacharna, hos vilka skönhetsdriften omsider till och med stegrades till vansinne:* Syftar på wittelsbacharen, den bayerske kungen Ludvig II (1845–86), som tidigt visade prov på mentalsjukdom och bl.a. ägnade sig åt ett hejdlöst slottsbyggande (t.ex. Neuschwanstein). Beskyddare av Wagner, som han ägnade en svärmisk beundran. 1886 omyndigförklarad och strax därefter funnen drunknad i Starnberger See.

83 *upphinneligt:* 'uppnåbart', 'möjligt att nå'.

retort: Kärl för destillation, (glas)kolv med lång böjd hals.

Palatinen: Den av Roms sju kullar på vilken staten Rom en gång grundades. Under republikansk tid bebyggd med privathus, under kejsartiden med stora palatsliknande anläggningar. Fr.o.m. kejsar Augustus tid plats för kejsarbostaden.

akropol: Befäst stadskärna i antika städer, vanligtvis på en klippa.

de vatikanska marmorfångarna: De antika statyerna i Vatikanen, för Heidenstam skönhetens sinnebilder.

Fryne: (grek. = 'padda'). Öknamn på den athenska hetären Mnesareta (300-talet f.Kr.). Sinnebild för förförisk och lättsinnig kvinna. Stod enligt traditionen modell för Praxiteles' staty Afrodite från Knidos.

84 *Diavolo:* (it.) 'djävul'. Här svordom 'för djävulen'.

Berninis springbrunn: Giovanni Lorenzo Bernini (1598–1680), italiensk bildhuggare och arkitekt. Fullbordade Peterskyrkan och utförde bl.a. brunnen med de fyra världsfloderna på Piazza Navona i Rom.

85 *semolinagryn:* Ett slags gryn av vetemjöl. Används likt makaroner i soppor.

89 *bronspulver:* Pulver, av vilket man tillverkar bronsfärg.

90 *mungiga:* Ett folkligt musikinstrument som för resonansens skull delvis hålls i munnen och vars ljud alstras genom knäppning av en metalltunga.

Campagnans blå ödeland: Campagna di Roma, Roms omgivning, under antiken en blomstrande trädgård med praktfulla villor, under folkvandringstiden ödelagd, småningom alltmer försumpad och delvis en ökänd malariahärd. Campagnans vackra och egenartade natur och dess rikedom på antika monument har alltsedan renässansen lockat konstnärer och turister.

91 *kolportör:* Kringresande predikant, som också säljer religiös litteratur.

93f *vesper:* 'aftongudstjänst'.

94 *kapuciner:* Munkar tillhörande kapucinorden, en utgrening av franciskanorden. Till dräkten hör en pyramidformig kapuschong, *capucium*, som gett orden dess namn.

klerk: Medlem av det andliga ståndet.

Fiesoles målningar: Fra Giovanni Angelico da Fiesole (1387–1455), italiensk målare. Fiesole var egentligen namnet på det kloster där han först framträdde som målare.

95 *jægerskjortan:* Jägerskjorta var ett slags undertröja av ylle, uppkallad efter den tyske läkaren G. Jæger (1832–1917), som energiskt propagerade för användning av ylle närmast kroppen.

96 *en tron […] krönt med […] två korsade nycklar:* Symboliserar himmelrikets nycklar, som påven anses vaka över.

loggia: Utåt öppet, verandaliknande utrymme i byggnad, vanligtvis uppburet av pelare e. d.

konsol: Framskjutande smalt stöd utgående från vägg e. d.

97 *italienska jägare:* Lätt beväpnade soldater, vanligtvis avsedda för spaning och uppträdande i svårframkomlig terräng.

99 *fri som en av filosoferna från Kynosarges:* Syftar på de s. k. *kynikerna*, en grekisk filosofskola, lärjungar till Antisthenes, som undervisade i ett gymnasium, Kynosarges. Kynikernas filosofi var alltigenom praktisk. Dygden består i den största möjliga frihet från behov. All kultur föraktades av kynikerna som överflödig. De fordrade en återgång till naturen.

Schliemanns grävningar vid Hissarlik: Den tyske amatörarkeologen Heinrich Schliemanns (1822–90) återkommande och i samtiden mycket uppmärksammade grävningar efter Homeros' och Iliadens Troja i det turkiska Hissarlik på Mindre Asiens västkust.

Zevshuvudet från Otricoli: Den berömda byst av Zeus som bland andra fornfynd under 1700-talet grävdes fram i byn Otricoli 55 km n. om Rom och som sedan dess förvaras i Vatikanen.

sinkade: 'hopfogade med klammer'.

100 *Lägerstället:* 'liggplatsen'.

katolsk evighetslampa: Ständigt brinnande levande ljus i en röd

kupa, som återfinns i alla katolska kyrkor. Det symboliserar Guds eviga rike och de troendes hopp om evigt liv. För Hans Alienus är lampan närmast avsedd som ett estetiskt inslag i rumsinredningen.

101 *Verdi:* Giuseppe Verdi (1813–1901), italiensk tonsättare, upphovsman till en mängd berömda operor, där sångmelodin blir huvudbärare av det dramatiska uttrycket.

102 *S. Agnese:* Kyrka vid Via Nomentana i Rom, på 300-talet donerad av kejsar Konstantins dotter Constantia.

107 *centesimi:* Plural av *centesimo*, ett italienskt skiljemynt motsvarande 1/100 lira.

108 *Quintus Horatius Flaccus:* Romersk skald (65–8 f. Kr.) som i formfulländade oden och satirer gav uttryck åt en epikureisk livsåskådning men också åt patriotiskt patos.

109 *arkadiska utflykter:* 'lantligt idylliska utflykter'.

oxspannets förgyllda horn: Oxarnas horn hade Hans Alienus färgat med »bronspulver«, som i kvällssolens sken gav dem ett tycke av förgyllning.

tärsot: 'tärande sjukdom'.

110 *transfigurationen:* Synlig bekräftelse på att Jesus var Guds son, »Kristi förklaring« på berget Tabor.

[pastillerna, som Giggia] emellertid [hämtat]: 'under tiden'.

112 *Sardanapal:* Grekiskt namn (eg. Sardanapalos) på Assurbanipal, Assyriens siste store konung (668–626 f. Kr.).

113 *glasharmonika:* Musikinstrument bestående av olikstämda, i varandra inskjutna glasskålar som roterar kring en axel och som i tur och ordning vidrörs med fingertopparna.

116 *Dyveke:* Den danske kung Kristian II:s (Kristian Tyrann, 1481–1559) älskarinna fr.o.m. 1507 till sin död 1517, dotter till holländskan Sigbrit som drev värdshusrörelse i Bergen, där kungen träffade Dyveke. Här använder Heidenstam namnet närmast som symbol för den attraktiva kvinnan i sin begynnande blomning.

117 *jonier:* Den joniska skolan i äldre grekisk filosofi, försokratiska naturfilosofer från Mindre Asiens västkust. Till de äldre jonierna räknas Thales, Anaximandros och Anaximenes, till de yngre Anaxagoras.

pythagoréer: Efterföljare till den grekiske filosofen Pythagoras

från Samos (f. omkr. 580 f. Kr.) Deras ledande idé var att allt kan uttryckas genom tal och att alla förlopp i naturen är matematiskt bestämbara.

118 *Locke:* John Locke (1632–1704), engelsk filosof, en av de mest betydande representanterna för den från Francis Bacon utgående riktning som brukar kallas den engelska erfarenhetsfilosofin.

Aristoteles: (384–322 f. Kr.), jämte Platon det antika Greklands störste filosof, bl.a. skapare av logiken. Idéerna är för honom ej, som hos Platon, en självständig, av sinnevärlden oberoende verklighet, utan existerar i de enskilda tingen som dessas egentliga väsen.

Cola di Rienzi: Niccolò Cola di Rienzi (ca 1313–54), romersk folkledare som sökte upprätta Rom ur dess förfall. 1347 krossade han genom en våldsam revolution rövarbaronernas välde i staden och trädde som folktribun i spetsen för styrelsen. Till följd av egna övergrepp måste han dock i januari 1348 fly från Rom men återkallades dit av påven Innocentius VI för att söka bemästra den rådande inre anarkin. Rienzi hade emellertid nu mist greppet över sina landsmän, som i vrede över hans despotiska styrelse gjorde uppror och mördade honom. Ledande för Rienzis verksamhet var tankar i tiden om en kommande världsomfattande kulturomvälvning i förening med djup entusiasm för Roms forna storhet. – I romanen »Heliga Birgittas pilgrimsfärd« (1901) införde Heidenstam Rienzi som talesman för en idealiserad klassisk storhetstid i Rom.

Fausttypen: Syftar på huvudgestalten i Goethes drama »Faust«, som av sin måttlösa och rastlösa lust att tränga in i allt mänskligt och i sin allomfattande vetenskapliga iver drivs mot sin undergång.

Lukretia Borgia: Lucrezia Borgia (1478–1520), dotter till påven Alexander Borgia och syster till Cesare Borgia. Ryktbar för sin skönhet och gift tre gånger. Beskyllningar riktades mot henne att ha mördat sin andre man och deltagit i faderns och broderns utsvävningar, men de saknar sannolikt grund.

119 *sixtinska sibyllan:* Det är här oklart vilken av sibyllorna – den libyska, den persiska, den cumæiska eller den delfiska – på

Michelangelos väggmålningar i Sixtinska kapellet Heidenstam här avser.

121 *louisdoren:* Louisd'or var ett franskt guldmynt, präglat första gången under Ludvig (Louis) XIII (1601–43), som 1610 blev Frankrikes kung.

122 *atrium:* I antik grekisk och romersk arkitektur central öppen gård kring en vattensamling.

124 *Rig-Vedas religiösa symbolik:* »Rigveda« är en av fyra urkunder i den indiska vedareligionen från tiden mellan ca 1500 och 800 f. Kr. och skriven på sanskrit. Namnet betyder 'hymnernas veda'.

125 *Racine:* Jean Racine (1639–99), fransk dramatiker och jämte Pierre Corneille (1606–84) den franskklassiska dramatikens främste representant. Versmåttet i det franskklassiska dramat var alexandrinen.

bonjour: En dubbelknäppt knälång rock med raka skört.

kväkareuniform: Kväkare är en urspr. engelsk religiös sekt stiftad av George Fox (d. 1691). Samfundet förkastar sakramenten. »Det inre ljuset« gör all yttre gudstjänst överflödig. William Penn grundade 1682 kväkarstaten Pennsylvania.

127 *centimer:* Centime – franskt skiljemynt, 1/100 franc.

132 *breviarier:* Breviarium – på latin avfattad katolsk bönbok.

bullor: 'påvliga förordningar'.

codices: Plural av *codex* (lat.) 'handskrift', 'bok av pergament'.

Det högvördiga kalvskinnet och det yankeeaktiga praktiska papperet av lump: Kalvskinn var det material som ansågs ge det bästa pergamentet. – Papper av lump var det material som vanligtvis användes från 1300-talet till tidigt 1800-tal, innan papper av trämassa blev brukligt fr.o.m. 1800-talets mitt. »Yankeeaktigt« ter det sig i Heidenstams ögon bredvid pergamentet p. g.a. sin mindre iögonenfallande konstfullhet.

palimpsest: Pergament, vars ursprungliga skrift skrapats bort och ersatts med en ny.

133 *drav:* Återstod av mäsk vid öltillverkning, 'avskrap'.

barbiton: Ett mångstämmigt forngrekiskt instrument som hade en viss likhet med en lyra.

Anakreon: Grekisk skald på 500-talet f. Kr. Besjöng framför allt det glada sällskapslivet, kärleken och vinet.

Sappho: Det antika Greklands största skaldinna, verksam i Mytilene på ön Lesbos i slutet av 600-talet och början av 500-talet f. Kr., omgiven av en krets unga flickor, som hon undervisade i poesi och musik. Endast fragment av hennes kärleksdikter finns kvar.

cittran: Ett stränginstrument med flat, rektangulär resonanslåda och med karakteristisk, något ekande ton.

panspipan, som gifte sig med en blåsbälg och blev andligt sinnad och musicerar i våra kyrkor: Härmed åsyftas kyrkorgeln. Panflöjt eller syrinx är ett blåsinstrument som består av flera olika långa rör, fästa bredvid varandra.

fortepianot: Grundtypen för våra moderna pianon, uppfunnet 1717, med vertikalt spända strängar.

domesticerade mjölkko: Domesticerad – 'gjord till husdjur'.

sistra: Plural av *sistrum* (lat.) 'skallra'. Fornegyptiskt musikinstrument bestående av en oval metallram med handtag samt genom ramen stuckna, löst sittande metallstavar, som vid skakning skallrade.

135 *progressiv perniciös anemi:* (medicinsk term) 'fortskridande elakartad blodbrist'.

137 *pulcinellor:* Pulcinella är en löjlig figur i det italienska lustspelet, vid karnevalen och på marionetteatrarna.

harlequiner: Harlekin är en komisk teaterfigur med mask och färggrann dräkt, urspr. i traditionell, folklig italiensk teaterkonst.

139 *Forum Romanum:* Torg i antikens Rom i dalen mellan Capitolium och Palatinen. Sedan kungatiden de sju stadskullarnas gemensamma tings- och marknadsplats. Roms religiösa och politiska centrum.

Piazza del Popolo: Det torg som långt in på 1800-talet gav resande norrifrån deras första intryck av Rom efter infarten genom Porta del Popolo. »Marmorvålnaderna« utgörs sannolikt av skulpturer på fasaderna till torgets många kyrkor, S. Maria del Popolo, anlagd av påven Sixtus IV, och arkitekten Carlo Rainaldis tvillingkyrkor från barocken S. Maria in Monte Santo och S. Maria dei Miracoli.

evmeniderkör: Eumeniderna eller erinnyerna var i den grekiska mytologin underjordiska hämndgudinnor, skräckväsen som

obönhörligt förföljde och bestraffade mördare. Motsvaras i den romerska mytologin av *furier*.

140 *Den store Hafiz, livets vän:* Hafiz (d. 1389) var en persisk hovpoet, verksam i Shiraz, fulländare av den persiska ghaseldiktningen (en konstfull, arabisk diktform). Hans symbolik var inspirerad av sufismen (en mystisk-asketisk riktning inom islam), och hans dikter kan läsas flerdimensionellt: riktade till en älskad kvinna, till en världslig mecenat eller till en gudom. Påverkade Goethe i dennes diktsamling »West-östlicher Divan« (1814–19).

i den trädgård, där Messalina vid sitt sista bröllop dansade med panterfäll: Messalina ordnade trots sitt äktenskap med kejsar Claudius ett bröllop med sin älskare Gaius Silius. Claudius intalades av sin frigivne slav och politiske rådgivare Narcissus att Messalina och G. Silius gemensamt sökte makten, varefter Claudius lät avrätta dem bägge.

143 *Frascati:* Centralitaliensk stad 20 km s.ö. om Rom i Albanerbergens norra del. Ursprungligen en påvlig besittning blev staden under renässansen populär bland den romerska adeln, som där byggde flera vackra sommarvillor.

148 *regnskärm:* 'paraply' (germanism: ty. *Regenschirm*).

149 *sotbädden:* 'dödsbädden'.

150 *patriciska:* 'förnäma', 'adliga', egentligen om något som utmärker en *patricier*, i det gamla Rom en medlem av den äldre adeln.

152 *kräklor:* 'biskopsstavar'.

157 *bergtagen:* 'fängslad', 'förtrollad', egentligen om en som på övernaturligt sätt tagits in i berget av bergtrollen eller bergakungen.

164 *nuntius:* 'påvligt sändebud'.

167 *Las Cases:* Emmanuel Augustin Dieudonné de Las Cases (1766–1842), fransk skriftställare och bl.a. Napoleons kammarherre, som följde denne till S:t Helena. Offentliggjorde 1823 »Mémorial de Sainte Hélène«, innehållande hans samtal med den fängslade Napoleon.

pour les sages femmes: (fra.) 'för de kloka kvinnorna'.

fontanell: Mjukt ställe på spädbarns hjässa, där skallbenen ännu inte vuxit samman.

169 *malheur:* (fra.) 'olycka'.
blinddörr: Byggnadsdetalj som liknar en dörr utan att vara det (vanligen i utsmyckande syfte).
175 *tafter:* Taft är ett slags tät, tvåskaftad vävnad med mattglänsande yta, vanligen av siden.
himlar: 'baldakiner'.
176 *tamburiner:* Tamburin är ett slaginstrument bestående av ett trumskinn, uppspänt i en ram med rasslande metallskivor.
177 *embonpoint:* (fra.) 'korpulens', 'fetma'.
plisséer: Regelbundna, fina veckningar.
179 *Ripettan:* Via di Ripetta, den västligaste av de tre större gator som från Piazza del Popolo i norr leder in mot Roms centrum.
Ängelsborgen: Castel Sant'Angelo, sedan 1930-talet museum nära Vatikanen, ursprungligen kejsar Hadrianus mausoleum, under medeltiden fästning. Innehåller praktvåningar för påvens och Vatikanens bruk. Tillbyggdes under 1400- och 1500-talen (underjordisk förbindelse med Vatikanen). – I uppsatsen »Ängelsborgen« i boken »Tankar och teckningar« 1899 ägnade Heidenstam borgen sin hyllning.
183 *efterblivna:* Här 'kvarblivna', 'försenade' (förmodligen en germanism, jfr ty. *nachbleiben*).
184 *sala da croce greca:* 'det grekiska korsets sal'.
Mæcenas: Gaius Cilnius Mæcenas (d. 8 f. Kr.), romersk riddare av förnäm etruskisk börd, vän, rådgivare och politisk agent åt kejsar Augustus, epikuré och författare, har i synnerhet vunnit odödlighet som gynnare av sin samtids författare (Vergilius, Horatius, Propertius m. fl.). Namnet här använt i betydelsen 'gynnare', 'mecenat'.
Praxiteles' Venus: Praxiteles (omkr. 400–330 f. Kr.), athensk bildhuggare, en av alla tiders största marmorkonstnärer, mest känd som skapare av gudabilder, däribland »Afrodite från Knidos«, hans ryktbaraste verk, där gudinnan för första gången framställdes naken. Den grekiska mytologins Afrodite motsvaras av den romerskas Venus.
185 *tenen:* Ten är en liten smal stång av metall, i ljusstakar avsedd att spetsa ljusen på.
vädur: 'bagge'.

keruber: Änglar, vanligen i knubbig barngestalt.
resens: 'jättens'.
slagskugga: Skarpt avgränsad skugga, även bildligt om något hotande.
»vilan i Egypten«: Ett av de oftast förekommande motiven i renässansens och barockens måleri var »Vila på flykten till Egypten«. Här åsyftas en »kyrktapet«, en typ av bildvävnad, i sala da croce greca med ett tydligen likartat motiv, om fiktiv eller verklig kan ej avgöras.
Minervahuvudet: Minerva, i romersk mytologi hantverkets, konstskicklighetens och vetenskapens – främst medicinens – gudinna, identifierad med grekernas Athena.
I.N.R.I.: Förkortning av lat. *Iesus Nazarenus Rex Iudæorum*, 'Jesus från Nazaret, judarnas konung'.
sala rotonda: 'den runda salen'.
in nuce: (lat.) 'i sammanträngd form', eg. 'i en nöt', 'i ett nötskal'.
tritoner: Lägre havsgudar med mänsklig överkropp och fiskstjärt, söner till Poseidon och Amfitrite. Blåsande i ett snäckskal rör de sig över vattenytan.
kentaurer: Hästgestaltade fabelväsen med mänsklig överkropp, kända för sin vildhet.
bleckskålla: 'bleckbeslag', 'bleckskoning'.
186 *den hesperiska halvön:* Italien. Hesperien (av grek. *hesperos* 'afton') betydde i antikens Grekland 'aftonlandet', 'västerlandet'.
sala degli animali: 'djurens sal'.
188 *spansk medeltidsdräkt:* Denna tycks i stort inte ha avvikit från de under medeltiden dominerande italienska och franska dräktmodena men bar till följd av den spanska befolkningens heterogena sammansättning inslag från olika håll, också av moriskt ursprung.
192 *Dianas måneskära:* Diana, identifierad med grekernas Artemis, tvillingsyster till Apollon. Artemis var jaktens jungfruliga gudinna, de vilda djurens härskarinna, mångudinna och födelsens beskyddarinna. Denna mot jungfruligheten stridande egenskap blev bland andra också Dianas i funktionen som fruktsamhetens och barnsbördens gudinna. Symboliserar här

den grekisk-romerska antikens sinnlighet i kontrast till den asketism Peterskyrkan representerar.

»Palombello«, »Greco« och »Artisti«: Italienska namn på krogar med betydelserna 'Skogsduvan', 'Greken' och 'Konstnärerna'.

Lacrymæ Christi: 'Kristi tårar', namn på ett ädelt, högrött likörvin, pressat av druvor som växer på sluttningen och vid foten av Vesuvius.

camerieren: (it.) 'betjänten', 'servitören', 'kyparen'.

liquoristan: (it.) 'vinhandeln'.

sefirgarnsnystan: Sefirgarn är ett slags fint, mjukt, löst spunnet yllegarn, som brukas till broderier m.m. Också kallat *Berlinergarn*.

193 *»romanus sum«:* (lat.) 'jag är romare'. Av Cicero angivet som gammalt lösenord som skyddade för kränkande behandling. Här används uttrycket som beteckning på en antikälskande konstnär med långvarigt förflutet i Rom.

skaldeelixir: Styrkande och inspirerande dryck för skalder.

Flaccer: Romerska skalder som anslöt till epikurismen i Quintus Horatius Flaccus' diktning.

epikuréer: eg. anhängare av filosofen Epikuros, 'njutningsmänniskor'.

barcarol: Venetiansk eller napolitansk gondoljärsång med mjukt, rytmiskt ackompanjemang.

194 *Corinnas skönhetsland:* Syftar på hjältinnan i den franska författarinnan Madame de Staëls (1766–1817) roman »Corinne ou l'Italie« (1807). Skönhetslandet är alltså Italien.

Europas Barnum: Phineas Taylor Barnum (1810–91), beryktad amerikansk spekulant, humbugs- och reklammakare. 1850 engagerade han den svenska sångerskan Jenny Lind för 93 konserter i USA, varvid han drev upp biljettpriserna därhän att Jenny Lind tjänade 200 000 dollar och han själv 500 000.

Ghetton: Den åt judar upplåtna stadsdelen i Rom.

calabreserhatt: Bredskyggig, spetskullig filthatt lik den Kalabriens herdar bär.

soldi: (it.) Plural av *soldo*, ett italienskt kopparmynt, 1/20 lira.

195 *Montefiascone:* Ett muskatellvin från den italienska staden med samma namn.

196 *Louis-Philippe:* Frankrikes kung 1830–48, bekant för sin småborgerliga framtoning.

Thorvaldsen: Bertel Thorvaldsen (1768–1844), dansk bildhuggare, en av de främsta representanterna för nyklassicismen under 1800-talets förra hälft. Länge verksam i Rom.

påveloggian: Den täckta, ut mot Petersplatsen öppna balkong i Peterskyrkan från vilken påven under påskhelgen välsignar folket.

pietà: Inom bildande konst framställning av Jungfru Maria, sörjande vid Frälsarens lik.

197 *Peters balsalsglada dôme:* Peterskyrkan.

Apollo själv, den sköne imbecillen / i Vatikanens källarkalla hall: Statyn »Apollo di Belvedere« i Vatikanen, en kopia av ett original från 300-talet f. Kr. Att den tyske lärde, som här för ordet, betecknar honom som »imbecill« är helt i linje med tyskens totala brist på estetisk känsla.

198 *fiskarringen:* Påvens sigillring, som bär en bild av aposteln och fiskaren Petrus.

aven: Ave (lat.), eg. 'Var hälsad', romarens vanliga hälsningsord. Här substantiverat i plural syftande på den latinska bönen *Ave Maria*.

lövet kom med medeltidslyriken: Den medeltida lyriken får här skulden till att de antika marmorstatyerna försågs med löv framför könsdelarna, en följd, menar påven, av denna diktnings sublimering av kärlekslivet.

199 *tistelstången:* Den styrstång, på vars ömse sidor parhästar är spända framför en vagn.

200 *samovarn:* Den ryska tekokaren, via den samtida realistiska ryska romanen populär i Västeuropa.

201 *bestack [ditt öga]:* eg. 'mutade', här närmast 'förförde'.

græculus: eg. 'stackars grek'; här närmast 'slav', 'hjälpreda' (diminutiv av lat. *græcus*, 'grek').

202 *tjäll:* (åld.) 'enkel boning'.

muræna: En välsmakande ålart i Medelhavet och Indiska Oceanen, av romarna betraktad som en stor läckerhet.

Monte Carlos tempel: Kasinot i Monte Carlo, Mammons, penninggudens, tempel.

203 *stuck:* Ett slags murbruk av gips och kalk samt limvatten, som används till tak- och väggornament.

tempelcellan: Cella betyder egentligen 'förvaringsrum', 'källare'; här avses det rum i templet, Monte Carlos kasino, där roulet-ten har sin plats.

204 *de båda prinsarna Per och Pål:* Apostlarna Petrus och Paulus, som ofta nämndes tillsammans. Här ironiskt om heligheter i största allmänhet, som hyllas av den upprymda skaran.

206 *sovereign:* Engelsk myntenhet motsvarande ett pund.

207 *bosch:* 'strunt', 'skräp'.

II. Hades

215 *Thule:* I forntiden grekernas och romarnas benämning på den nordligaste delen av Europa eller jorden, här 'Skandinaviska halvön'.

216 *det molniga berget Ida:* I n.v. delen av Mindre Asien beläget berg, vid vars fot Troja låg och där enligt sagan den trojanske kungasonen Paris fällde sin dom, utgångspunkten för »Iliadens« dramatiska händelser.

Se sovande Bacchus' ritt!: Raderna som följer t.o.m. sidans slut skildrar en scen, som Heidenstam 1886 utfört som teckning, »Dionysosfantasi«. Se härom Ingvar Holms bok »Såsom i en spegel. Diktare som målar« (1993), s. 170ff.

bränder: 'facklor'.

svickan: 'tappen'.

Satyrer: Satyrerna var guden Dionysos' följeslagare, framställda med spetsiga öron, bockhorn, bockfötter och bocksvans. Sinnebilder för det råa, sinnliga och djuriska i människonaturen.

stavarnas pinjeknappar: Tyrsosstavar, omlindade med murgröna och vinrankor och upptill avslutade med en pinjekotte, bars av backanterna eller menaderna, kvinnliga dyrkare av Dionysos-Bacchus, vid dennes fester.

anapester: Anapest – versfot bestående av två korta och en lång stavelse.

Mænaderna: Se kommentar strax ovan.

217 *chiosdrycken:* Vin från ön Chios i Egeiska havets mellersta del vid Mindre Asiens västkust.

spanten: 'tunnstavarna', eg. balkar i fartygsstomme gående i bågform tvärskepps från köl till reling.

Evnuckerna: Eunuckerna var kastrerade män, som tjänstgjorde som haremsväktare i Orienten.

det sodomska äpplets kärnor: Sodomsäpplen var enligt fabeln äpplen som växte vid Döda havet, vackra utanpå men inuti fyllda med oätligt innehåll, 'galläpplen'.

219 *koturner:* Höga skor med tjock sula, som bars av tragediskådespelarna i antikens Grekland.

marmorbilder, i vilka människokroppens önskan gudomliggjordes: Fallosbilder, möjligen bilder av fruktbarhetsguden Priapos, framställd med en överdimensionerad fallos.

snytbaggar: Ett slags skalbaggar, svåra skadegörare på barrskogsplanteringar.

harpixbloss: 'hartsbloss'.

220 *Där sitter dvärglik på tunnan som skylt / den gudafödde i slummer:* Dionysos-Bacchus i en av sina många förvandlingar.

221 *Tisiphone:* En av de tre mest omtalade eumeniderna. De två andra var Allekto och Megaira.

Silenus: Silenernas anförare, Dionysos' fosterfar, ofta framställd som en äldre, skallig, alltid rusig man, ridande på en åsna.

222 *Per Svinaherde:* Gestalt i svensk folksaga.

Piræus: Athens hamnstad.

poperna: '(de grekisk-katolska) prästerna'.

223 *lepta:* sing. *lepton*, grekiskt skiljemynt. Heidenstam har här använt pluralformen som singular.

kremserlack: Lack framställt av kremservitt, rent blyvitt (urspr. från den österrikiska staden Krems).

225 *pjaster:* Piaster, en myntenhet i olika medelhavsländer. Här i singular använt som plural.

riste: 'skakade'.

raffel: Ett hasardspel med tre tärningar.

226 *begåvat:* 'försett med', 'skänkt', 'förärat'.

230 *sigillariastammar:* Sigillaria är ett till urtidens (stenkolsperiodens) flora hörande träd. Stammarnas bladärr liknar sigill.

lepidendron: Ett träd i urtidens flora.

kejsarinnan Fausta: Flavia Maximiana Fausta, romersk kejsarin-

na (d. 326), dotter till kejsar Maximianus, gift med kejsar Konstantin den store, mor till Constans, Constantius II och Konstantin II. Mördad på makens befallning.

232 *oboler:* Obol var ett forngrekiskt mynt. Grekerna stack ett sådant i munnen på sina döda som lön till färjkarlen Karon.

233 *Lethe:* Glömskans flod i underjorden, ur vilken de avlidnas själar drack för att glömma jordelivet.

Styx: Underjordens viktigaste flod i grekisk mytologi, en gren av Okeanos (urhavet, som omger jorden som en väldig flod och är upphovet till alla floder, sjöar och källor) och gräns mellan de levandes värld och underjorden.

palmvin: Bereds genom jäsning av saften från vissa palmarter.

234 *Arsinoesnäckan:* Snäcka uppkallad efter den egyptiska drottningen Arsinoe (ca 315–270 f. Kr.), efter sin död dyrkad som gudinna.

235 *Babilu:* Babylon. Stavningen här liksom *Ninua* för 'Ninive' och andra ord och uttryckssätt i Hadesavsnittet har Heidenstam inspirerats till av Esaias Tegnér d.y.:s »kortfattade, men ypperliga populära sammanfattning« »Ninives och Babylons kilskrifter« (1875). Härom se Fredrik Böök, »Verner von Heidenstam«, I, s. 291f.

237 *stenpärla:* Fiktivt spel, som närmast erinrar om tärningsspel.

239 *fnasslig:* 'småblemmig', 'småfjällig', 'fnasig'.

tegelflöjt: 'lerflöjt'.

240 *sesamolja:* Erhålls ur fröna av Sesamum orientale. Brukas till matolja, i tvålframställning, mediciner m.m.

241 *kortkänslighet:* 'nyckfullhet', 'obeständighet'.

Marduk: Babylons stadsgud och Babyloniens nationalgud, besegrare av kaosdraken Tiamat, av vars kropp världen skapades. Också kungadömets gud.

246 *hundraspann:* Hundra fångar hade spänts samman som dragare av tjursfinxen.

Bels nåd vilar över dig: Bel är det babyloniska namnet på den sumeriske guden En-lil, atmosfärens, vindens och stormens gud, ödesgud.

248 *Bel-Marduks helgedom:* Här sammanförs de två gudarna Bel och Marduk, som betydelsemässigt stod varandra mycket nära och därför sammanblandades.

250 *En oanständigt gestaltad hängare av sten:* Utformad som en erigerad manslem.

253 *Semiramis:* Grekiskt namn på en assyrisk sagodrottning (Sammuramat), som tillskrevs praktfulla byggnadsverk i Babylon, bl. a. »de hängande trädgårdarna«, ett av världens sju underverk.

sandelträ: Ett vackert, tungt, hållbart tropiskt träslag med aromatisk doft.

254 *tideböckerna:* Krönikeartade historiska framställningar av viktigare händelser.

manstubbade hästar: Hästar med stubbad, kortklippt man.

256 *den bestickande härlighet, som utgjorde den handgripliga vinsten av deras hisnande vandring från aphuden till Sardanapals purpur:* Ett sätt att måla den darwinistiska synen på människans utveckling från apstadiet till människa.

259 *Tuklat-Nirgal:* Namn som Heidenstam sammansatt med ledning av uppgifter i Esaias Tegnér d.y.:s ovan nämnda bok »Ninives och Babylons kilskrifter«. Tuklat möter där i sammansättningen Tuklat-Adar, 'förtröstare på Adar'. Nirgal eller Nirgul bildade tillsammans med Adar det gudapar, vars sfinxer (lejon resp. tjur) de assyriska kungarna ställde som väktare vid ingången till sina palats. Om dessa gudar se kommentar till s. 275.

261 *de rörskurna gigorna:* Här åsyftas en primitiv form av strängförsedda gigor eller möjligen mungigor.

264 *fjäderfläkta:* Redskap av fjäder, varmed luften sätts i rörelse.

Istar: Istar var den stora babyloniska kärleks- och fruktbarhetsgudinnan.

kiltexten: Text i kilskrift, den av kilar och vinklar bildade skrift som förekommer på babyloniska och assyriska fornminnen.

besticker: 'förvillar', 'bländar'.

265 *Assur:* Assyrien, men också assyriernas nationalgud.

266 *kimmar:* 'tunnstavar'.

267 *spanten:* 'tunnstavarna'.

270 *med ugglehuvud på sina käppar:* Ugglehuvudena är symboler för den vaksamhet som krävs av nattliga väktare.

rabsak: Hög ämbetsman med dömande myndighet i Sardana-

pals rike. Termen har Heidenstam från Esaias Tegnér d.y.:s tidigare nämnda bok »Ninives och Babylons kilskrifter«.

275 *skrynkorna:* 'rynkorna'.

Adar: Assyrisk gud, Adad, stormens, regnets och åskans gud med blixten som attribut och tjuren som sitt heliga djur.

Nirgul: I den assyrisk-babyloniska mytologin en stridsgud, framställd som ett vingat lejon med människoansikte.

278 *Hon är självet, sanskritdiktarnes »atman«:* Atman är den individuella själen, livsprincipen, 'jaget', ett av de fundamentala begreppen i indisk religionsfilosofi.

279 *Ilion:* De homeriska sångernas Troja.

280 *Jag har gjort ringlar av deras huvud och klätt stadsportarna med deras hudar:* Sardanapal beskriver här en makaber uppgörelse med sina fiender som annars tillskrivs hans föregångare Assur-naçir-habal. I Esaias Tegnér d.y.:s tidigare anförda bok (s. 60) citeras denne kungs självhyllning efter förgörandet av fienderna: »I min egen närvaro lät jag flå en stor mängd och bekläda muren med deras hud. Jag gjorde kransar af deras hufvud och ringlar af deras genomborrade kroppar.«

Ninua: Se kommentar till s. 235.

281 *kurbitsflaska:* Flaska innehållande kurbits, en tropisk ört med gurkliknande frukter.

287 *sexhundraskara:* Skara på sexhundra människor.

296 *tvehågse:* Äldre form för 'tvehågsen'.

297 *Mylittatempel:* Tempel helgat åt babyloniernas fruktsamhetsgudinna Mylitta. Mylitta var även namn på gudinnan Istar i hennes egenskap av beskyddarinna av den sakrala prostitutionen i Babylon.

301 *gänglor:* 'gångjärn'.

302f *hundraskaror:* Skaror på hundra människor.

309 *ängder:* 'nejder', 'trakter'.

311 *cithara:* Ett forngrekiskt stränginstrument liknande lyran (föregångare till de moderna instrumenten cittra och gitarr).

trikliniet: Triclinium var en fornromersk matsal med tre kring ett bord ställda vilobäddar, på vilka man liggande intog måltiderna.

316 *Sub rosa:* (lat., eg. *sub rosa silentii* 'under tystnadens ros') här 'i

förtroende', 'i hemlighet'. Rosen var under forntiden tystnadens symbol.

Pyrrhons från Elis läror: Pyrrhon från Elis (ca 360–270 f. Kr.), grekisk filosof, skeptiker, hävdade att ingen objektiv sanning är möjlig.

319 *synhedriet:* Stora rådet, judarnas högsta inhemska myndighet på Jesu tid.

321 *svallar:* 'svallvågor'.

oleander: En tropisk växt, liten buske eller träd.

322 *Patmos:* En av Tolvöarna i östra delen av Egeiska havet, ca 40 km s. om Samos, och enligt traditionen förvisningsort för aposteln Johannes.

plekter: Liten skiva med vilken strängarna anslås på vissa strånginstrument.

323 *Homeros*, *Pindaros*, *Sappho:* Den grekiska antikens tre storheter inom var sin diktgenre: Homeros inom den stora epiken, Pindaros inom det högstämda hyllande odet, Sappho inom den personliga centrallyriken.

325 *den pafiska Venus:* Afrodite, romarnas Venus, säges efter sin födelse ha uppstigit ur havet vid den forngrekiska staden Pafos.

326 *en svart ibis:* Ibis är ett släkte storkartade fåglar. Den svarta ibisen återfinns bl. a. i Medelhavsländerna.

329 *Æolus:* Vindarnas härskare, son till havets gud Poseidon.

Ostia: Det gamla Roms hamnstad vid Tibermynningen, drygt två mil från huvudstaden.

Neptunus: Havets gud, identifierad med grekernas Poseidon.

330 *prætorianer:* Soldater i den romerske kejsarens livvakt.

mamertinska fängelset: Det äldsta och ända till senare tider enda fängelset i forntidens Rom. Enligt traditionen aposteln Petrus' fängelse, varför det under 1400-talet invigdes till kyrka (San Pietro in carcere).

Tulliska muren: Den stadsmur i sten kring Rom som traditionen förknippar med sagokungen Servius Tullius.

Suburan: Subura var en av de fyra regioner i vilka det gamla Rom ända till Augustus var indelat.

rörbänkarna: Bänkar tillverkade av bamburör, spanska rör (rotting) e. d.

331 *den Capitolinske Jupiters tempel:* Tempel helgat åt romarnas högste gud, himmelsguden Jupiter, beläget på Capitolium, borgen i det gamla Rom.

Alienus. Augustus. Dominus. Et. Deus: (lat.) 'Alienus, Augustus (den vördnadsvärde), Herre och Gud'.

gravstickeln: Ett skärverktyg vars spets består av en diagonalslipad egg. Används för gravering i konsthantverk.

332 *Plebs:* Det enkla folket, plebejerna, i antikens Rom den del av befolkningen som inte tillhörde de gamla ätterna och därför saknade politiska rättigheter.

333 *en brottslig från Judeen utgången lära:* Kristendomen.

den juliska lagen: Av Gaius Julius Cæsar (100–44 f. Kr.) utfärdade romerska lagar.

334 *fasces:* Spöknippen som bars av liktorerna (tjänare som gick framför de höga ämbetsmännen) och vari vanligen bilor var instuckna. Under Mussolini och fascismen statsmaktens symbol.

335 *Misenums klippvägg:* En 5 km n. ö. om den italienska ön Procida i havet utspringande udde, som i v. begränsar Neapelgolfen. Udden bildar en klippa, som endast genom en smal landtunga är förenad med fastlandet. Viken innanför udden gjordes av Augustus till huvudstation för den romerska flottan i Tyrrhenska havet, och till följd därav uppstod staden Misenum, år 890 i grund förstörd av saracenerna.

den samnitiska rustningens benskenor: Samniter var romarnas namn på de italiska och krigiska stammarna i mellersta Syditalien, ett tappert herde- och bergsfolk, som hårt höll på sin självständighet. Benskenorna i deras rustning avbildas bl. a. på antika vasbilder.

336 *Minerva, du faderdråperska:* Syftar på den strax förut i texten uttalade tanken att Minerva efter sin födelse ur fadern Zeus-Jupiters panna »vänt lansen mot sin far«.

Din fula nattfågel: Minervas attribut, visdomssymbolen ugglan.

Teiresias: Blind siare i den grekiska fornsagan, nära förknippad med sagan om kung Oidipus (så i Sofokles drama »Kung Oidipus«).

skräpper: 'skryter'.

337 *giganterna:* Gaias (jordens) jättestarka söner, som stormade

Olympen, gudarnas boning, men som av Zeus efter denna s.k. gigantomaki nedstörtades till Tartaros, en avgrund i dödsriket. Motivet återkommer flera gånger i Heidenstams teckningar men möter också i hans diktning som generationsmotsättningsmotiv.

knittrande: 'småknastrande', 'smågnistrande'.

338 *Tiberius:* (42 f. Kr.–37 e. Kr.) romersk kejsare, mycket skiftande bedömd av historieskrivarna, ibland omtalad för grymhet och dekadans.

Laokoongruppen, den av Minervas ormar kvävda mänskligheten: Laokoon var en trojansk präst, som jämte en av sina två söner kvävdes av två jätteormar, sända av Athena (Minerva). »Laokoongruppen«, här med en vidgad symbolisk innebörd, är ett ryktbart antikt konstverk av de grekiska bildhuggarna Agesandros, Athenodoros och Polydoros.

340 *bahytter:* Bahytten var en kvinnlig huvudbonad med fästband under hakan, på modet i början av 1800-talet.

fimmelstången: 'mittenstången', 'skakeln', dragstång mellan parhästar.

341 *kanonlockar:* Vid öronen nedhängande skruvlockar, vanliga särskilt bland 1840-talets kvinnor.

342 *en förmodligen bekant königsbergare:* Filosofen Immanuel Kant (1724–1804), professor 1770–1804 i den ostpreussiska staden Königsberg (nuv. Kaliningrad).

343 *Perikles:* Athensk statsman (ca 500–429 f. Kr.), strateg (härförare) i Athen 445–430 och 429. Omkr. 460 det demokratiska partiets ledare, efter 450 allenarådande i Athen. Hans styrelse utgör såväl kulturellt som politiskt höjdpunkten i Athens historia.

345 *ängeln Mikael:* Israels skyddsängel, den förnämsta av ärkeänglarna.

latinersegel: Latin(er)seglet är ett trekantigt råsegel. Rån har sin förliga ände nära däck och är snett ställd mot masten, så att spetsen av seglet pekar uppåt akter ut. Latinsegel användes förr på galärer och brukas ännu, särskilt i Orienten.

348 *vissa stammars saga om gudarnas förlorade guldtavlor, som en gång efter världsskymningen skola återfinnas:* Heidenstam syftar här på apokalyptiken och eskatologin hos skilda folk, d.v.s. spe-

kulationer över den innevarande världsålderns yttersta tid och därmed sammanhängande universella omvälvningar och katastrofer samt den kosmiska förnyelse, som följer efter världsundergången (så t. ex. i Eddans dikt »Voluspá«).

III. Hemkomsten

359 *elden, som falnar mitt sinne:* Verbet *falna* betyder normalt 'blekna', 'hålla på att slockna'. Här med transitiv användning: 'elden, som får mitt sinne att slockna eller mattas'. Satsen ger ett av många exempel på Heidenstams medvetet paradoxala uttryck.

360 *Arkipelagen:* Öarna i Egeiska havet.

tympanon: Ett slags antik trumma eller puka.

cymbal: Antikt slaginstrument bestående av två ihåliga halvklot av metall som slogs mot varandra.

366 *liktorens bila:* Liktorn var ett slags tjänare som beväpnad med fasces, spöknippen med instuckna bilor (yxor), gick framför de högsta fornromerska ämbetsmännen.

367 *spintat:* 'uthugget', 'utskuret' (i form av en sticka).

370 *fallen:* 'sluttningarna'; *fall* kan även betyda 'mark, där skogen nyligen fällts'.

371 *rostugnen:* Rostugnen används för upphettning av malm så att kemiska processer påbörjas.

byxholkar: Lösa byxben som fästes vid midjan, ett slags mamelucker.

stämbordet: Krönet av en dammbyggnad eller övre kanten av en vattenuppdämning o. d. Över stämbordet avleds överloppsvatten.

372 *utslag:* 'uthamring', 'utpressning' av metaller, här järn.

379 *snitt:* 'klädsnitt' (här behandlat som n-genus).

tapisseriarbete: Färgrikt, helt utfyllande broderiarbete på stramalj.

380 *kejsarstil:* 'empire'; denna nyklassicistiska möbelstil under kejsar Napoleon kallas i Sverige 'Karl Johansstil'.

382 *Leda:* Den spartanske kungen Tyndareus' gemål; genom Zeus, som gästade henne i en svans gestalt, mor till dioskurerna Kastor och Polydeukes (lat. Pollux) och till de i grekisk myt och saga bekanta Klytaimnestra och Helena.

383 *målron:* 'bordsskämtet', 'det muntra bordssamtalet'.
387 *[fadern lade] tretton:* Ett slags patiens.
hirschfängare: En lång rak jaktkniv (av ty. *Hirsch* 'hjort').
stångkrokar: Stångkrok el. ståndkrok är ett fiskredskap med kraftig krok med bete. Reven är fäst vid en stång, nedstucken i bottnen eller (vid vinterfiske) lagd över ett hål i isen.
knippe: Här (åld.) behandlat som n-genus.
388 *Blyglans:* Ett blågrått mineral av bly och svavel.
zinkblende: 'zinksulfid', ett glansigt mineral, ur vilket zink utvinnes.
kopparkis: Ett gult kopparmineral bestående av järn, svavel och koppar.
svavelkis: Ett grågult, metallglänsande mineral bestående av järnsulfid.
porfyr: En bergart med större mineralkorn inströdda i en tät grundmassa (förr använd för prydnads- och byggnadsändamål).
pärlstav: En dekorativ list som liknar ett pärlband.
392 *kibitka:* Lättare rysk släde med sufflett.
393 *kviddhåv:* Håv avsedd att fånga kvidd (en karpfisk) i.
397 *kvinten:* Femte tonsteget från en viss ton i diatonisk följd (uppåt eller nedåt).
stallet: Kantställd träskiva på stränginstrument, över vilken strängarna spänns.
398 *greppbrädet:* Halsliknande del av stränginstrument mot vilken strängarna trycks ned vid spelning.
Genierna: 'skyddsandarna'. Genierna är allegoriska, ofta bevingade barn- eller kvinnogestalter som förekommer i konsten och där personifierar dikten, döden, sömnen m.m.
399 *vallgångsdagen:* Den dag då korna fördes ut på bete på vallen, den gräsbeväxta ängs- eller skogsmarken.
villgräs: 'nattviol'.
402 *svepe:* 'svepning'.
404 tappade: 'förlorade' (danism).
sotsäng: 'dödsbädd'.
406 *solmikroskop:* Förstoringsglas, som på en vit skärm ger förstorade bilder av mikroskopiskt små, solbelysta föremål.
407 *det erymantiska vildsvinet:* Av Herakles infångat odjur på berget

Erymanthos (nuv. Olonos) på n. Peloponnesos; bedriften var ett av hans tolv storverk.

Parthenon: Pallas Athenas tempel på Akropolis i Athen.

413 *kamfertsprit:* En lösning av kamfer i utspädd sprit, använd som hudretande medel, har stimulerande verkan. (Stavningen *kamfert* är en äldre form.)

414 *skäppor:* Skäppan var ett rymdmått för torra varor, vanl. drygt 20 liter.

415 *herräng:* Ängsmark på frälsejord, där höskörden bärgas av bygdens dagsverksskyldiga folk. Här närmast med betydelsen 'höbärgning på herrgårdsägarens ängsmark'.

416 *fanet:* Den utbredda delen av en fågelfjäder.

418 *väggsmeden:* Ett slags skalbagge, också kallad *dödsur*, som lever i torrt trävirke och vid parningstiden lockar motparten genom ett ljud, som liknar ett urs tickande och som ansetts förebåda dödsfall.

419 *välkommor:* 'välkomstskålar', stora bägare eller pokaler som används vid högtidliga tillfällen.

423 *Epikuros:* (341–270 f. Kr.), grekisk filosof som bl.a. satte lusten som livets mål, nämligen lusten i betydelsen visheten, som lär oss att välja och förkasta, att avlägsna allt som oroar själen och att inte frukta döden med alla de oviktiga föreställningar om straff och belöning i ett kommande liv som en falsk mytologi har inplantat hos människorna.

fållbänken: Träbänk eller träsäng som kan skjutas ihop och då liknar en annan möbel (bänk eller skåp).

nystfot: 'nystkrona' på fot.

425 *nattglappor:* 'fladdermöss'.

432 *sacken:* 'fotsacken', ett säckliknande täcke till skydd för i öppen vagn åkande persons fötter och ben.

437 *den långa hissbron:* Bron från Mosebacke till Katarinahissen i Stockholm (den första, byggd 1883).

443 *hamsig:* 'hafsig', 'slarvig'.